ilke

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

1960 sonrası sol hareketin eleştirisi

1. TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ

leninizm nedir

dr. HİKMET KIVILCIMLI

cilt 2 /sayı 10
1974 ekim

ilke

Ekim / 1974
Sayı : 10

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

Sahibi : Oya Baydar / Yazıişleri Müdürü : Aydın Engin / Yazışma ve havale adresi : P.K. 71, İstanbul / Yönetim ve Dağıtım adresi : Cağaloğlu, Piyer Loti Cad. 37/c İstanbul / Abone şartları Yıllık 100, altı aylık 50 lira. Dış ülkeler için iki katıdır / Dizgi - Baskı: Murat Matbaacılık Kollektif Şirketi / İlân : Tam sayfa 500 lira. Diğer ilânlar santimi 25 lira / Basıldığı tarih: 11 Ekim 1974

29 Ağustos 1974'den 30 Eylül 1974'e

29 Ağustos 1974

● Türk İş Bağış Kampanyası Yönetim Kurulu «Ulusal savaş sanayi kurulana kadar işçi ücretlerinden günde en az beş lira kesilmesini» önerdi.

● Portekiz Hükümeti ülkenin en büyük üç bankası olan Portekiz Bankasını, Angola Bankasını ve Banco Nacional Ultramarino'yu kamulaştırma kararı aldı. Hükümet açıklamasında zamanla diğer bankaların ve dış ticaretin de kamulaştırılacağı belirtildi.

● Arjantin Hükümeti, gazyağı ve benzin piyasasını tekelleştirmek amacıyla ülkedeki 4 bin benzin istasyonunu devletleştirdi.

● Maliye Bakanı Deniz Baykal İstanbul'da ekonomik sorunlara ve tedbirlere ilişkin bir basın toplantısı düzenledi. Baykal «... piyasaya çıkmış satın alma gücünün tasarruf ve yatırımlara yöneltilmesi için üç paket tedbir alındığını» söyledi ve bunları şöyle özetledi: Kredi ve tasarruf mevduatı ile ilgili faiz oranları yükseltilmiştir; teşviki öngörülen sektörlere ve kesimlere bankalarca orta vadeli kredi olarak tahsis edilen mevduat kaynakları için Merkez Bankasına yatırılan karşılık oranları düşürülmüştür; kredi darlığına son vermek amacıyla munzam mevduat karşılıkları Eylül 1974 sonuna kadar serbest bırakılmıştır. Bu son tedbirle ekonomiye 1,8 milyar liralık bir ek kaynak sağlanacaktır». Baykal basın toplantısında enflasyonun durdurulduğu da söyledi.

Hükümetin son aldığı mali kararlar ve finans kapitalle bütünleşmede bir adım daha

E. Korkmaz

Kapitalizm, bütünüyle bir yeniden doğmaya değil, tersine ölüme doğru gitmektedir. Kapitalizm, bütünüyle yükselme doğrultusunda değil, düşme doğrultusunda gelişmektedir. Eski egemenlik ilişkileriyle yeni egemenlik ilişkileri, durmadan çatışmakta; kapitalist ülkelerin eşitsiz gelişimi amansızca kendisini duyurmaktadır.

Tek tek kapitalist emperyalist ülkelerin, gelişme düzeylerinin birbirine yaklaşması, aralarındaki çelişkiyi arttırmakta, savaş ve yıkımlara yol açmaktadır.

Hükümetin son aldığı malî kararları, bu şartlar içerisinde değerlendirmemiz, uluslararası düzeyde emperyalist güçlerin ve ortağı yerli güçlerin, iktisadi ve politik menfaatleriyle ne derece uyuştuğuna ve uyuşmadığına bakmamız gerekecektir.

Çünkü, Maliye Bakanı Deniz Baykal tarafından açıklanan ve son mali kararlara gerekçe olarak gösterilen; enflâsyon, tasarruf, fiat-maliyet, finansman, emisyon, ithalât-ihracat gibi iktisadi kategoriler, ulusal kategoriler olmanın üstünde, uluslararası kategorilerdir de. Ve varlık şartlarını hem ulusal, hem de uluslararası düzeyde bulurlar.

Bu iktisadi kategorileri değerlendirebilmek ve zamanımızda kazandığı boyutları kavrayabilmek için; uluslararası finansman, kambiyo işlemleri, fiyat-ma-

liyet, tasarruf, emisyon, enflâsyon gibi iktisadi olaylarla kendini gösteren; kapitalist ülkelerin gelişiminin eşit oranda olmaması kanununu, çok iyi bilmemiz lâzımdır.

Kapitalist ülkelerin gelişimlerinin eşit oranda olmaması kanunu; bazı ülkelerin öbürlerine oranla sıçramalı gelişmesi, bazı ülkelerin öbür ülkeleri dünya pazarlarından atması, bölüşülmüş olan dünyanın, periyodik yeniden bölüşülmesinin savaşlara ve yıkıma yol açmasıdır. Pazarlara ve hammadde kaynaklarına sahip olabilmek için, başka ülkeleri zor kullanarak soymaktır. Emperyalist savaşların zorunluluğudur.

Uluslararası düzeyde kıymetli paraların, develüasyonu veya revalüasyonu, basit bir kambiyo işlemi olmaktan çıkmıştır. Bu, kapitalist dünyada belli emperyalist güçlerin ve bu güçlerin kontroluna giren ülkelerin, dış ticaret, fiyat - maliyet, rekabet ve yatırım faaliyetlerini belirliyen ana unsurlar olmakta; enflâsyonist ve deflâsyonist bir gidişin göstergeleri olarak ortaya çıkmaktadır. Ve yine, kıymetli paraların devalüasyonu veya revalüasyonu, dünya kapitalist pazarının emisyon hacminin, dünyanın merkez bankası durumunda bulunan IMF (Uluslararası Para Fonu) tarafından müdahale ile ayarlanması, teknik bir sorun olmanın üstünde; bir yanda, uluslararası plândaki sermaye değerlerinin temerküzü (Konsantrasyonu) ve merkezleşmesi (santralizasyonu), ayni zamanda yeniden paylaşılmasıdır. Diğer yandan, dünyanın belli metropol merkezlerinde, spekülâtif amaçlarla toplanan ve enflâsyon kaynağı olan karşılıksız dolarların, kapitalist pazarın tümüne yayılmasıdır.

Hepimizin bildiği gibi, 24 Temmuz 1944 Bretton Woods anlaşmasiyle ortaya çıkan para sistemi, yani altın-dolar egemenliği, Dünya halklarının ve özellikle Vietnam Halkı'nın, ABD emperyalizmine karşı vermiş olduğu bağımsızlık ve sosyalizm savaşları sonunda, 1968 lerde **fiilen,** 15 Ağustos 1971'de de. Amerika Birleşik Devletlerinin, doların altınla değişimini, tek taraflı olarak kaldırmasiyle, **hukuken** çökmüştür. Amerikan ödemeler dengesi dev açıklar vermiş, ve dolar üst üste devalüe edilmiştir. Böylece Amerikan malları dünya pazarlarında daha ucuza satılabilme olanağını elde etmiş, buna karşı dolar talebi düşmüş, yani dolar istenmeyen para olarak ortaya çıkmıştır. Dolar egemenliğine dayanan uluslararası malî kurumlarda, egemenlik krizi başlamıştır. Amerika bu batağın içinden çıkabilmek için; bir yandan petrol bunalımından, bu bunalımı körükleyerek ve kendi çıkarları doğrultusunda kanalize ederek yararlanmış, diğer yandan itihalata kayıtlar koyup, ihracatı teşvik etmiştir. Gelişen dünya şartları içerisinde, ekonomik menfaatlerinin tehlikesizce yürütülmesi için; NATO'nun reorganizasyonunu ortaya atarken, aynı zamanda, Amerikan ihraç mallarıyla dengelenmiş, kendisine bağımlı, yarı sömürge ekonomiler yaratmak için, elindeki bütün politik olanaklarını kullanmaya başlamıştır. Kısaca Amerikan emperyalizmi çökmeye doğru giderken, iki yönlü zehirini dünya pazarlarına akıtmaya başlamıştır: sermaye ihracı ile beraber enflâsyon ihracı, ve doların değer kaybetmesi karşısında ucuzlayan mallarını dünya ülkelerine, politik ve ekonomik olanaklarını kullanarak satması.

TÜRKİYE ABD EMPERYALİZMİNİN EKONOMİK ETKİLERİNE SONUNA DEK AÇIKTIR.

Türkiye Amerikan emperyalizminin bu iki yönlü ilişkisine sonuna kadar açıktır. Amerikan egemenliğindeki malî kurumlardan, her sermaye hareketi ile enflâsyon da gelmektedir. Uluslararası Para Fonu Türkiye'nin ödemeler dengesi açığını kapatırken, nasıl bir kuyudaki suyu çekmek için bir miktar su pompaya dökülüyorsa, ve kuyudaki su nasıl çekip çıkartılıyorsa; tıpkı bunun gibi, Tür-

kiye halkını soymak için de, ödemeler dengesi bir sermaye hareketi ile kapatılıyor. Ayrı şekilde, IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası, yani Dünya Bankası), AID (Uluslararası Kalkınma Kurumu) ve FAO (Gıda ve Tarım örgütü), Uluslararası Para Fonu ile işbirliği içerisinde; sermaye malları açısından Amerikan pazarına bağlı, orta ve uzun vadeli projeleri finanse etmektedir. Böylece bir yandan, dünya merkez bankalarından kovulan ve rezerv para olma niteliğini yitiren Amerikan doları ve belli merkezlerdeki karşılıksız dolarlar; Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Uluslararası Kalkınma Kurumu, ve Gıda ve Tarım Örgütü tarafından; Türkiyenin bütçe açığını kapatmakta, Türkiyenin malî kurumlarına girmekte, her yönüyle uluslararası sermayeye ve uluslararası üretime bağlı projelere akmaktadır. Son malî kararlarla yoğunlaştırılan iç tasarruf, uluslararası malî kurumlardan gelen sermaye ve sermaye mallarının, faiz ve ödemelerine garanti teşkil etmek üzere, finans kapital emrine verilen halkın paralarıdır.

Amerikan doları karşısında değer kazanan fakat sabit durumunu koruyamayıp, üst üste revalüe edilen paralara sahip ülkelerin malları, dünya pazarlarında daha pahalıya satılmak durumunda kalmıştır. Döviz talebi yüksek, mal talebi düşük bir ortamın içine sürüklenmişlerdir (Almanya vs.). Satılamıyan büyük stoklarla deflâsyonist bir politikanın içine sürüklenen ve ödemeler dengesi açığı vermeye başlayan, bu emperyalist metropol ülkeleri, Türkiye'ye kuvvetli durumda olduğu sermaye hareketleri ile girmekte ve daha pahalı olan mallarının satılmasında bunu koz olarak kullanmaktadırlar. Paralarının spekülâtif amaçlarla, ülke dışına kaçmasını engellemekte güçlük çeken bu ülkeler, mallarına dış talep yaratamadıkları müddetçe enflâsyonist bir ortamın içine sürüklenecekler-dir. Bu metropol ülkelerinden Türkiye'ye giren mallar, doğrudan doğruya maliyet enflâsyonuna sebep olmaktadır.

Özetlersek: Bu gün Türkiye uluslararası finans kapital ve yerli ortağı para babalarının sömürü ve tahakkümü altındadır. Her emperyalist ülke kuvvetli yanları ile ülkemize girmekte, zayıf yanları için kuvvetli yanlarını silâh olarak kullanmaktadır. Son petrol bunalımıyla dolar, bir miktar istikrar kazandıysa da halâ zayıf bir paradır. Dolayısiyle satın alma gücü zayıf, yani, daha özgün deyimiyle finanse etme gücü düşüktür. Onun için Amerika, Türkiye'de, ucuzlayan mallarını, bir taraftan, diğer emperyalist ülkelere karşı koz olarak kullanırken, diğer taraftan doların egemenliği için pazarlık olarak kullanmaktadır. Amerikan malları, Amerikan dolarına yataklık etmektedir. Alman markı ise aranılan bir dövizdir, dolayısiyle satınalma gücü yüksektir. Almanya Türkiye'ye daha çok sermaye hareketleri ile girmekte; kuvvetli olan Markın durumunu, Almanya'da çalışan işçilerin Alman bankalarındaki tasarruflarını; daha pahalı olan Alman mallarının Türkiye'ye girmesinde pazarlık konusu yapmaktdır ve yapacaktır da. Bu gün Türkiye'de Alman markı, Alman mallarına yataklık etmektedir.

Türkiye ekonomik açıdan uluslararası enflâsyonist gelişimlere açıktır. Ödemeler dengesi açığını, yatırımlar açığını kapatabilmek için, uluslararası malî kurumlardan alınan her türlü kredi, yardım, ayni zamanda, enflâsyonu da beraberinde getirmektedir. İlk madde kaynaklarının ve yatırım mallarının fiatlarının artması, bu kaynaklar bakımından dışa bağlı ekonomimizde, maliyet enflâsyonuna sebep olmaktadır. Ortaya çıkan talep enflâsyonunun tüketim malları ithali ile karşılanması; kuvvetli paraların güdümünde Türk parasının kuru üzerinde oynamak da, enflâsyonun sebeplerindendir.

Türkiye'de gelişen kapitalizm, güdük ve çarpık gelişen kapitalizmdir. Tasarruflar finans kapitalin ve dolayısiyle uluslararası finans kapitalin emrine giriyor. Maliyetler yükseliyor. Fiatlar artıyor. Enflâsyon, önü alınamaz ve gerçektende önü alınamayacak olan bir olgu olarak ortaya çıkıyor.

İşte son alınan malî kararlar: Tasarrufların finans kapitalin emrine verilme-

si, ve maliyetlerin emperyalist metropollere açık bırakılması için; devletin ekonomik ve politik olanaklarının tümünün kullanılarak, finans kapitale, iktisadi ve hukuki yetki verilmesidir. Şimdi bunu biraz daha yakından görelim.

OLUMLU TEDBİRLER.

1973 Talû Hükümeti zamanında; para arzı, emisyon hacmi ve banka kredileri son yılların en hızlı artış oranlarıyla genişlemiştir. Bu durumda enflâsyon önü alınmaz bir biçimde ekonomiyi batağa sürüklemeye başlayınca; bankaların faiz hadleri düşürülmüş, bankalar mevcduat munzam karşılık hadleri ve merkez bankası reiskont hadleri yükseltilmiştir.

Seçimlerden sonra gelen, CHP—MSP Koalisyon Hükümeti, yukarıdaki para kredi tedbirlerini sürdürmüş, emisyon hacmini genişletmemeye çalışmıştır. Emisyon hacmini genişletmeden, Merkez Bankası kaynaklarını zorlayarak, kamu kredilerini genişletmiş; genişleyen kamu kredileri hacmiyle, destekleme alımları finanse edilerek, küçük üreticilerin eline daha fazla para geçmesi sağlanmıştır. Toplu sözleşmelerle işçi sınıfının eline daha fazla para geçmiştir. Verilen yan ödemelerin yarattığı değerler de dikkate alınırsa: her nekadar, emperyalist sermaye hareketlerine karşı ve ithal yoluyla sermaye mallarının girişine karşı, köklü denilebilecek tedbirler alınmamış olmasına rağmen, hemen şunu söyleyebiliriz ki; emisyon hacminin sabit kalması ve paranın devir hızını yavaşlatıcı etkenlerin giderilmesi karşısında, küçük üreticilerin ve işçi sınıfının satın alma gücünde nisbî bir artma olmuştur. Bunlar ilk ve yüzeyden bakışta olumlu karşılanabilecek iktisadi tedbirler idi. Ama, dışa bağımlı ekonomimizde; enflâsyonu durdurmak, maliyetleri düşürmek, fiyatların yükselmesini önlemek ve hele hele gelirleri fiyatların önüne geçirmek bir hayaldir. Finans kapital bu gerçeği biliyordu. Nitekim CHP—MSP Hükümeti, bu gerçek karşısında son savunma olanaklarını da kaybederek; aşağıdaki paket tedbirleri yürürlüğe koymuştur.

SON MALİ KARARLAR

1 — Mevduat ve faiz hadlerinin yükseltilmesi

CHP—MSP Hükümeti, Kıbrıs savaşları ile büyük masraflara girmiştir. Diğer taraftan, Merkez Bankası kaynaklarının, para-kredi politikasını eskisi gibi sürdürecek gücü kalmamıştır. Kıbrıs bunalımı dolayısiyle «ters-tasarruf» başlamış, herkes bankalardaki paralarını çekmeye girişmiştir. Enflasyonist bir ortamda, üstelik banka faiz hadlerinin de düşük olması sebebiyle, iç tasarrufların bankalara yönelmesi çekici olmaktan çıkmıştır. Finans kapitalin tehditleriyle de karşılaşan CHP—MSP Hükümeti; gönüllü tasarrufları yönlendirmek ve kontrol altına almak için, bankalar mevduat faiz hadlerini yükseltmiş, mecburi tasarrufları yönlendirmek ve kontrol altına almak için ise çeşitli çalışmalara başlamıştır.

Kıbrıs savaş masraflarının halkımızın sırtından çıkartılmasını ve iç tasarrufların finans kapitalin emrine verilmesini sağlayacak olan bu tedbirler için, CHP — MSP Hükümetinin Maliye Bakanı Deniz Baykal şöyle demektedir: (Bu hareketin ister istemez yaratmış olduğu malî yükü daha taşınabilir duruma getirmek için bazı girişimlerimizde var. «Barış Harekâtı İç Borçlanma Senedi» çıkarıyoruz.) Ve yine Deniz Baykal, (Tasarruf yetersizliği karşısında alınacak tedbirler, bir yandan mecburi tasarruf mekanizmasını ele geçirmektir. Öbür taraftan da gönüllü tasarrufları teşvik edecek ekonomik ortamı yaratmaktır.) 2—3 Eylül 1974 Milliyet gazeteleri). demektedir.

A — MECBURİ TASARRUFLARI ELE GEÇIRMEK VEYA YÖNLENDİRMEK.

Mecburi tasarrufları ele geçirmek veya yönlendirmek için; 1 — ülkemizde faaliyet gösteren hertürlü yardım kurumu veya yardım sandıklarında biriken mecburi tasarrufların, hisse senedi veya tahvillere yönlendirilmesine çalışılacaktır. 2 — BAĞ-KUR fonlarının bankalara kanalize edilmesine çalışılacaktır ki, bu alanda başarı da sağlanmış, BAĞ-KUR fonlarının bir kısmının Halk Bankasına, oradan da Hayat Holdinge kadar uzanması için karar alınmıştır. 3 — İşçi sendikalarında birikmiş bulunan grev fonlarının kontrol altına alınması için çalışılacaktır. Böylece bir yandan, işçi sınıfının ekonomik örgütlerinin kontrola alınması, diğer yandan, grev fonlarının daha verimli alanlara kanalize edilmesiyle birlikte, finans kapital artıklarıyla beslenen bir sendikacılar zümresi, bir işçi aristokrasisi zümresi yaratılmak istenecektir. 4 — IYAK-MEYAK gibi yardımlaşma kurum kanunlarının hemen hazırlanması ve toplanacak fonların gerekli alanlarda kullanılması için çalışmalar yapılacaktır.

Yukarıda da görüldüğü gibi bu alanda yapılacak bütün çalışmalar, mecburi tasarrufları finans kapitalin emrine vermekten başka işe yaramayacaktır.

B — GÖNÜLLÜ TASARRUFLARI ELE GEÇİRMEK VEYA YÖNLENDİRMEK.

Bir yandan Merkez Bankası olanaklarının azalması, diğer yandan Kıbrıs savaşının yol açtığı masraflar, enflâsyonun körüklediği bunalım; «ters-tasarruf» mekanizmasını işletmeye başlamıştır. Plâsmanlardaki ve mevduattaki paralar çekilip tüketime akmaya başlamıştır. Bu durumda hükümet, iç tasarrufları ele geçirmek ve yönlendirmek için; birincisi, bankalar faiz hadlerini %7 den, %9'a yükseltmiştir. İkincisi, %11 faizli Kıbrıs «Barış Harekâtı İç Borçlanma Senedi» çıkarmış, üçüncüsü, bankalara ve holdinglere kâra iştirak tahvilleri çıkarma yetkisi vermiştir.

Böylece: hem savaş masraflarının halkımızın sırtından çıkartılması, halkımızın elindeki para değerlerinin finans kapitalin emrine verilmesi, hem de daha önceki iktisadi tedbirlerle ellerine geçmiş olan satın alma gücünün, tekrar kendilerinden geriye alınması sağlanmış olacaktır.

Bu meselenin birinci ytönü: Meselenin bir diğer yönü vardır ki, bu daha da gizli kalabilmektedir. Bu gün Türkiyede %30'a yaklaşan bir enflasyon hızı vardır. Onun için faizli tahvillerle halkın tasarruflarını toplamak, bir taşla iki kuş vurmaktır. Çünkü tahvil karşılığında yatırılan ana para, parayı yatıran açısından, enflâsyonun etkisi dışında kalıyormuş gibi hesap edilmektedir. Yani yatırılan ana para enflâsyon hızı kadar satın alma gücünden eksilmektedir. Eksilen bu satın alma gücü, kapitalize bir sermaye gücü olarak, (biz buna enflâsyon rantı da) diyebiliriz, doğrudan doğruya finans kapitalin emrine girer.

Bu çifte soygun, bilhassa son tedbirlerde açık olarak görülmektedir. Çünkü enflâsyon hızının %30'a yaklaştığı ülkemizde %9 luk, veya %11'lik faizler, ana paradan eksilen satın alma gücünü telâfi edemiyeceğinden; halkımız elindeki para gelirlerini, değil faiz ile arttırmak, tam tersine, faiz alarak ellerinden kaçırmaktadır. Burada verilen faiz, tahvile yatırılan ana paranın, kaybetmiş olduğu değerin kısmen iade edilmesi, yani, bir «revalorizasyon» operasyonudur.

Bunu bir örnekle açıklayalım; Tasarruf sahibinin bankaya 100 Tl. yatırdığını düşünelim. %20 enflâsyon hızının olduğunu farzedersek, ki Türkiye'de enflâsyon hızı bunun üzerindedir. %10 faiz verdiğini kabul edersek; mevduata yatırılan ana para olan 100 Tl. sında, sene sonunda, 20 Tl. lık satın alma gücü eksilecektir. Ayni zamanda verilen faiz miktarının da satın alma gücü, bir önceki döneme göre eksik olacaktır. Tasarruf sahibi açısından, faiz iadesi, ana pardaki eksilen satın alma gücünü kapatamadığından ona para devamlı değer kaybına uğrıyacaktır. Di-

ğer yanda ise Banka ona parayı çalıştırdığından ana paradaki değer kaybı, banka kontrolunda kapitalize bir sermaye gücü olarak ortaya çıkacaktır.

Kredi faiz hadlerinin yükseltilmesi, her nekadar kredi alanlar için masrafların artması ise de; bu alanda sağlanan kolaylıklar nedeniyle şimdilik buna ses çıkartmamaktadırlar.

2 — Bankalar muazzam karşılık hadlerinin düşürülmesi

Bankalar munzam karşılık hadlerinin düşürülmesi, bankaların gücünün, dolayısiyle finans oligarşisinin gücünün, daha da arttırılması olacaktır. Çünkü bankalar için en büyük tehlike, bir bakıma çalışma alanlarının daralması demektir. Bu; munzam karşılık hadlerinin yükseltilmesidir. Enflâsyonist bir ortamda, banka munzam karşılık hadlerinin yüksek tutulması, bankalar için oldukça büyük bir kayıptır. Gerçi, banka, mevduat munzam karşılıkları için, ayrıca faiz almaktadır, ama enflâsyonist bir ortamda, paranın serbest kalması daha büyük avantajlar sağlayacaktır. Banka paraları çok süratle tedavül ettiklerinden, devir hızları yüksektir. Yani muamele sürati fazladır. Munzam karşılık hadlerinin, orta ve uzun vadeli kredilerde %5'e düşmesi, diğer mevduat munzam karşılık kadlerinin, geçici de olsa %30 dan %27 ye düşmesi, bankaların yani finans kapitalin sömürü ağının daha da güçlenmesini sağlayacaktır. Bankalar bu karşılıklar için Merkez Bankasın'dan faiz almaktadırlar. Fakat, enflâsyon hızı çok yüksek olduğundan, Merkez Bankası'nın, bankalara, karşılık hadleri için ödediği faiz iadesi, enflâsyon hızı kadar, eski satın alma gücünden, eski finanse etme gücünden eksilmektedir. Ama, mevduat munzam karşılık hadleri düşüp, para, bankanın elinde serbest olarak kalırsa; enflasyon hızını da silâh olarak kullanacağından, paranın gücünü bir kat daha arttırır.

Yukarıda da görüleceği gibi, orta ve uzun vadeli kredi finansmanları konusunda, bankalara büyük kolaylıklar sağlanmış bulunmaktadır. Onun için, bu durum, sermaye piyasası kanununun henüz çıkmadığı günümüzde, finans kapitalin, orta ve uzun vadeli sermaye hareketlerine, tamamen hakim olmasını mümkün kılacaktır.

3 — Mevduat muazzam karşılıklarının, bir kısmının serbest bırakılması

Mevduat munzam karşılık hadlerinden bir kısmının, finans kapitalin para muamelelerinde karşılaştığı güçlüğü gidermek için, serbest bırakılması; bir yönüyle finans kapitalin gücünü amansızca arttırırken, diğer yönüyle, serbest bırakılan bu karşılık hadleri, efektif şartlarda bir değer yaratılması, karşılığında yada yine efektif şartlarda bir tasarruf yaratılması karşılığında, bırakılmadığından; doğrudan doğruya enflâsyonu körükleyici bir etken olarak ortaya çıkacaktır.

Mevduat munzam karşılıklarının bir kısmının serbest bırakılması, piyasada para hacminin artmasına, para hacminin artması da fiyatların yükselmesine sebep olacaktır. Böylece, daha önceki iktisadi tetbirlerle halkın eline geçen satın alma gücü de ortadan kalkmış olacaktır.

SONUÇ

Bu gün Türkiye, finans kapital ve ortaklarının hakimiyeti altında bulunmaktadır. Finans kapital bankalar kanalıyla veya sermayesi hisse paylarına ayrılmış anonim şirketler kanalıyla, halkın elindeki en son para gelirlerine el atmıştır. Bankalar ve holdinglerle saldırıya geçen finans kapital, ülkemizdeki her türlü sermaye değerlerinin ve sermaye mallarının temerküzünü ve merkezileşmesini sağlarken, diğer yandan, banka kârlarına sahip olmanın, holding kârlarına sahip

olmanın, toplumsal plânda, biçimini de yaratmaktadır. Bu biçime aldanmamak gerekir. Bu biçim, kapitalizmin ölüm çağında, finans kapitalin giymek zorunda kaldığı bir elbisedir. Bu biçimi, uluslararası plânda sosyal demokrasi, ülkemizde de bazı sosyal demokrat unsurlar, «Sermayenin sosyalleşmesi; sosyal adaletin ortaya çıkması», şeklinde, politik ve iktisadi plânda savunmaktadırlar. Bu finans kapitalin savunulmasından başka birşey değildir. İşte son alınan malî kararlar, finans kapitalin bu görüntüsünü de geliştirecektir.

30 Ağustos 1974

- Kıbrıs'ta EDEK Partisi lideri ve Makarios'un özel doktoru Lyssarides EOKA-B tarafından düzenlenen bir suikastte yaralandı. Suikaste Lyssarides'in şoförü öldü .

- ABD'den satın alınan iki phantom uçağı Hava Kuvvetlerine katıldı.

- Yunanistan bütün NATO ülkelerine bir ato gönderdi ve kendi hava, deniz ve kara sınırları içinde tam bir egemenlik sahibi olmak kararında olduğunu» açıkladı. Yorumcular, notayı, Yunanistan'daki ABD üslerinin kaldırılması yolunda en somut ve ciddi adım olarak niteliyorlar.

Silahlandırma Yarışı

Ali Doğu

Kıbrıs «dâvası» ile ilgili olarak Ağustos ve Eylül ayları içinde en koyu burjuva basınında yer alan bazı yazı ve haberlerle bu yazı ve haberlerde bazı eski «dost»lara karşı takınılan tavır, burjuvazinin ezelî tıynetini bir kere daha gözler önüne serdi. Eski «dost», «hür» dünyanın savunmasında «değerli müttefik» Ingiltere ve Fransa'ya, özellikle Fransa'nın Yunanistan'a silâh satma gayretlerine yöneltilen saldıralar, bunun en iyi örnekleri oldu. Böylece burjuvazi, işine geldiği zaman babasını bile satmaktan çekinmiyeceğini bütün dünyaya gösterdi. Burjuva gazetelerini okuyanlar, yıllardır «Batı demokrasisi» ve Avrupa «medeniyeti»ni öve öve bitiremeyen, «komünist tehlikesi»ne karşı «hür dünyanın ortak değerleri»ni savunmak için yırtınan yazarların kaleminden, Ingiltere ve Fransa'nın insanlık düşmanı «aşşağılık emperyalistler», «gözlerini kazanç hırsı bürünmüş silâh bezirgânları» ve «ölüm tacirleri» olduklarını çok şükür öğrendiler, «Avrupa medeniyeti» ve «hür dünyanın ortak değerleri»ne dair yeni (!) fikirler edindiler! Tarihin tecellisi, yılanı yılana ısırtıyor, emperyalizmin ipliği bizzat emperyalizmin yardakçıları tarafından pazara çıkarılıyor, gerçekler açığa vuruluyordu. Gerçi eski «dost» Ingiliz ve Fransız emperyalizmlerine veryansın edenler daha önce sırtlarını bir başka ve daha güçlü «dost»a dayamadan bunu göze almış değillerdi ama, yine de bu, gerçeklerin açığa vurulmuş olmasını değiştirmiyordu.

Aslında herkesin çoktandır bildiği bu gerçekleri yeri gelmişken bir kere daha sergilemekte, ve bu arada burjuva yazarların böyle apansız açığa çıkan açık söz lülüklerinin ardında yatan niyeti deşmekte yarar var.

Son yıllarda özellikle ABD, Ingiltere ve Fransa bütün dünyaya silâh ve savaş malzemeleri satmak için birbirleriyle kıyasıya yarışmaktalar. Batı Almanya da kıyısından bucağından bu yarışta yeralmaya çalışıyor. Dünyanın sıcak ve so-

ğuk savaş bölgelerinde yaşayan milletler hızla silâhlandırılıyorlar. Vietnam savaşının bir ölçüde sona ermesinden sonra gayretler en çok Orta Doğu üzerinde yoğunlaştı. Libya, Mısır, İsrail, Türkiye, Yunanistan, İran, Suudi Arabistan ve Basra Körfezi emirlikleri Batılı savaş sanayilerinin ve onların pazarlama uzmanlarının açık av alanına dönüştü.

Bunun çeşitli nedenlerinden birisi, Orta Doğudaki petrol üreticisi zengin ülkelerin eline geçen ve uluslararası para düzenin başına belâ olan tembel dolarların değilse bir kısmını tedavülden çekip yerine oturmak isteyen emperyalist ülkeler arasında rekabet. Ama asıl neden - bu rekabetin de kökünde yatan neden - 69'dan bu yana ağır ağır gelişip bu yıl, özellikle son aylarda birden patlak veren Batı ekonomik krizi. Batının kapitalist ekonomilerinin büyük çoğunluğu - Batı Almanya dışında, ABD dahil, hemen hepsi - dış ödeme dengelerinde muazzam açıklar veriyor. Hepsinde enflasyon ve işsizlik atbaşı dörtnala ilerliyor. Giderek 1929 büyük krizinin boyutlarına varacağı anlaşılan ve petrol fiyatlarının artışından da etkilenen durgunluğu önlemeye, kapitalist ekonominin ve düzenin yapısı elvermiyor, çünkü kapitalizmin şaşmaz bencil çıkar ilkesi bütün sanayileşmiş kapitalist ülkeleri «gemisini kurtaran kaptan» telâşı ve «her koyun kendi bacağından asılır» vurdumduymazlığı içinde birbirine düşürüyor.

Durgunluğu önleminin tek çaresi, her ülkenin üretimini arttırıp ihracatını geliştirmesi. Bu durumda kapitalizmin bir başka temel ilkesi, «piyasanın en yüksek kâr saikiyle kendi kendini düzenlemesi» ilkesi, yatırımları en yüksek kâr alanlarına, bu arada savaş sanayiine yöneltiyor. Ve burada yine en yüksek kâr saikinden doğan bir ikinci etken giriyor işin içine:

Batının kapitalist ekonomilerinde üretim teknolojisi çok ileri bir düzeyde, ve en yüksek kârlar daha çok en ileri teknolojiyle üretim yapan sektörlerde gerçekleşiyor. En ileri teknolojiye de en geniş ve en çeşitli imkânı savaş sanayii sağlıyor. En yoğun birikmiş emekle - işlenmiş hammadde, ileri teknoloji, vasıflı işçilikle - iş gören sektörler savaş sanayiini ve onunla ilgili yan sanayileri besliyor, ve ancak sayede ayakta kalabiliyorlar. Bu yüzden bugün savaş sanayii emperyalist ekonomilerin âdeta ana itici motor gücüne dönüşmüş durumda. O kadar ki, eskiden savaş sanayiinde işlerin tıkırında gitmesi (Kore, Vietnam, ABD için İkinci Dünya Savaşı, vs.) ekonominin genel **gelişme hızını arttırıcı** bir etkenken, bugün emperyalist ekonomiler NATO «savunma»sı adına birbirlerine ve diğer NATO ülkelerine silâh satmaksızın, askerî «yardım» adı altında uzun vâdeli ve çok-yönlü anlaşmalarla dünyanın dört bir bucağına silâh sevketmeksizin, başka önemli alanlarda üretim yapamayacak (dolayısıyla işçi yığınlarını istihdam edemiyecek hâle düşmüşlerdir denilebilir. Emperyalist ülkelerde tekelci devlet kapitalizmi uygulamasının özellikle askerî harcamalara ağırlık vererek bu harcamalar olmaksızın ayakta kalamıyacak geniş sanayi dallarını kollayıp teşvik etmesinin nedeni budur. Son aylarda NATO silâhlanmasının yeniden «önem kazanmasının, ve Belçika, Hollanda, Danimarka ve Norveç'e NATO savunma sistemi çerçevesinde savaş uçağı satma konusunda Fransa ve ABD arasında patlak veren acı rekabette ve Orta Doğunun alel acele silâhlandırılmasında da görüldüğü gibi, kapitalist ülkelerin silâh satmak için birbirlerinin gözünü oymaya hazır olmalarının da nedeni budur.

Sadece Fransız Miraj ve Amerikan Fantom uçaklarının satışıyla ilgili olarak 20 milyar dolar değerinde bir pazar üzerinde rekabet söz konusu. Ve şu sıra muazzam dış ödeme açıklarıyla karşı karşıya olan Fransa da, Amerika da, «Avrupa Birliği» ve «hür dünyanın savunması» gibi siyasî sorunları bu ekonomik çıkar kavgasına pervasızca âlet ediyorlar. Fransa, sipariş kendi üzerinde kalırsa Avrupa'da NATO savunma örgütüne ucundan kenarından yeniden katı-

labileceğini çıtlatıyor, Amerika kendi uçakları satın alınmadığı takdirde Avrupa'nın savunmasında eskisi kadar gayretli ve «fedakâr» davranmıyacağını, Avrupa'sında üslenen askerî kuvvetlerinde indirim yapabileceğini imadan çekinmiyor.

Emperyalist çıkarlar böylece birbirlerine düşüp çekişir, her biri kendi malının meziyetlerini bütün dünyaya kabul ettirmeye çalışırken ve her yerde mallarını pazarlamaya âmade kolay yardakçılar bulurken (1), bir gerçek hiç değişmiyor: bir avuç finas-kapitaliste sürgit aşırı kârlar sağlanabilmesi için, durmamadan yeni ve daha «müthiş» modelleri piyasaya sürülen silâhların birkaç yıl Avrupa'da yeraltı hangarlarına yığılıp ölüm saçmaya hazır bekletildikten sonra ıskartaya çıkarılması; avuç dolusu para harcanıp satın alındıktan sonra Orta Doğunun kızgın çöllerinde paslanmaya terkedilmesi; ya da türlü tahriklerle kasten çıkarılan mevziî savaşlarda akıtılan kanlar bahasına harcanıp «tüketilmesi» gerekiyor. Bunun için de bir yandan Avrupa halklarının gerçek güvenliğini sağlam esaslara bağlıyacak Avrupa Güvenlik Konferansı çalışmaları türlü pestenkerânî bahanelerle yokuşa sürülür ve Doğu-Batı arasında detant'ın sonuçları konusunda «şüpheler» dile getirilirken, öbür yandan Asya'da, Orta Doğuda ve Güney Amerika'da yaşayan halklar «millî», ya da «hür» dünya adına "ortak" savunma masraflarının ağır yükü altına itiliyorlar.

Bu, işin, emperyalist çıkarları ilgilendiren yanı. Bir de işin, empyalizmin dümen suyunda sürüklenen ya da görünüşte ideolojik nedelerden ötürü emperyalizmle az ya da çok sıkı ekonomik ilişkiler içinde olan az gelişmiş ülkeleri ilgilendiren yanı var.

«Millî» ya da «ortak» savunmalar için Batılılardan silâh ve sair savaş malzemesi satın almak zorunda bırakılmalarının bu gibi ülkelere neye mal olduğu ortadadır. Sanayileşmiş kapitalist ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasında ticarî ilişkilerde «eşit olmayan mübadele» olgusu hakimdir. Eşit olmayan mübadele, birikmiş emek oranı yüksek malların daha düşük birikmiş emek değeri taşıyan mallarla değiş tokuş edilmesidir.

Birikmiş emek oranı en yüksek malların başında modern savaş sanayii ürünleri gelir. Bir Fantom uçağı on binlerce ton fındık ve üzüme bedeldir. Elektronik teçhizattı bir uçaksavar bataryasının bir kilosu birkaç yüz kilo beze ya da ayakkabıya eş değerdedir; ve uçaksavar bataryası satın alıp karşılığında bez ya da ayak kabı satan bir ülkenin bu ürünlerinin ihraç etme imkânı **sınırsız değildir.** Dolayısıyla eşit olmayan mübadeleden, her zaman, yükte hafif bahada ağır mal satan sanayileşmiş kapitalist ülkeler kazançlı çıkar. Az gelişmiş ülkeler ithal etmek zo-

---

(1) 27 Ağustos 1974 tarihli Meydan dergisinde «Mirage-Fantom SAVAŞI. İki uçağın yapımcıları dünya piyasasını ele geçirebilme mücadelesini kıyasıya sürdürüyor» başlığı altında Fransız uçağından sadece bir resim altında, «Mirage F-1 Avcı Uçağı, Yunanistan'a teslim edilen 44 uçaktan yalnız biri» diye söz edilir ve uçak hakkında metinde bilgi verilmekle yetinilirken, Amerikan uçağı büyük ara başlıklarda «YF-16 Göklerin yeni hâkimi. Yeni uçak, kara birliklerinin bir numaralı destek silâhı.» diye takdim edilmektedir. Resim altında «YF-16 Hafif Avcı Uçağı. Askerî havacılıkta yeni bir dönem başlıyor» yazılıdır. Ve Fantom uçakları hakkında bilgi veren yazı şöyle sona ermektedir: «1975 yılında ABD hava kuvvetlerinin en vurucu uçaklarından birisi olarak görev alacak olan YF-16'nın, aynı zamanda NATO devletlerinin de Hava Kuvvetlerine girmesi büyük bir ihtimal içindedir. Ve girdiği takdirde diğer kardeş uçakları olan F-15 ve YF-17 gbi havacılıkta çok ileri bir noktaya ulaşmış bulupan avcı uçakları ile birlikte hür dünyanın savunmasında çok etkili rol oynayacaktır.»

runda kaldıkları mallara ihracatlarından elde ettikleri değerden daha fazla değer ödemek zorunda olduklarından, ticaret hadleri sürekli açık verir. Bu açığa rağmen, yani ellerinde yeni ithalata ödeyecek para olmadığı halde, ithalata devam edebilmek için bu ülkeler emperyalist ülkelere sürgit borçlanırlar. Ya da onlardan «yardım» alırlar ki bu da aslında borçlanmanın bir başka yezitçe biçimidir. Böylece az gelişmiş ülkelerin ekonomileri emperyalist ülkelerin denetim ve güdümü altına girer, ve girmiştir.

Bu ülkelerden çok ufak bir bölümünün -meselâ İran, Suudi Arabistan- ticaret açığı yoktur. Çünkü bu ülkeler zengin petrol yataklarına sahiptirler. Fakat ham petrol de birikmiş emek oranı düşük bir ürün olduğundan, bu ülkeler de eşit olmayan mübadelenin «ileri ülkelerin kazancı geri ülkelerin kaybı» kanununa tâbidirler.

Az gelişmiş ülkelerin yine ufak bir kısmı dış ticaret açıklarını, bir süredenberi, emperyalist ülkelerde çalışan işçilerinin kazançlarıyla kapatma imkânını bulabilmektedirler. Oysa bu, aslında, az gelişmiş ülke işçilerinin emek gücüyle yaratılan artı değer emperyalist ülkelere kaptırıldıktan sonra arta kalan gelirin, anavatanın gerçek ve tutarlı kalkınması yolunda kullanılacak yerde emperyalist sanayilerin çıkardıkları çeşitli ürünlerin tüketilmesinde harcanması demektir. Yabancı ülkelerde çalışan işçilerin kazandıkları dövizle satın alınan ürünlerin ülke ekonomisinin kalkınmasına katkısı artı değerin yabancı ülkede kalmasından ve ayrıca onun ürünlerine yeni pazar imkânları açılmasından yabancı ülkeye sağlanan yararla kıyaslandığında, bundan yine az gelişmiş ülkenin zararlı çıktığı görülür.

Burada, emperyalizmin dümen suyunda sürüklenen az gelişmiş ülkelerin bir kısmının belli bir «kalkınma» süreci içinde oldukları da hesaba katılmalıdır. Gerçi bu ülkelerde girişilen kapitalist yoldan kalkınma gayreti bir yere kadar o ülkelerin kendi iç dinamiklerinin ürünüdür. Ama emperyalizm bu iç dinamiği kendi yararına çevirmeyi başarır bu ülkeleri yeni- emperyalist stratejinin öngördüğü hedefler doğrultusunda «sanayileştirip kalkındırarak», gitgide artan meta ve sermaye ihracı ihtiyacını karşılamak için kendine yeni pazarlar elde eder; söz konusu ülkeleri ekonomilerini ve toplum hayatlarını çarpıtıp şartlandırarak, uluslararası kapitalist sistemle bütünleştirerek, kendine bağımlı kılar. Kısacası, bu gibi ülkelerde mevcut ve gelişen iç dinamikleri kendi çıkarlarının tekerine bağlar.

Emperyalist ülkelerin ve onların ekonomik siyaset aracı Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu gibi kuruluşların «yakın müzahereti» ve «yardım»larıyla kapitalist yoldan kalkınma yolunu seçen az gelişmiş ülke, eşit olmayan mübadelenin doğurduğu dış ticaret açığını kapatmak için gerektiği zaman dilediği gibi ithalat kısıtlamalarına gidemez. Çünkü ithal ettiği malların çoğu, zaten, ekonomik techizatlanma ve sınaî üretim için zorunlu yatırım malları, ara mallar ve yarı işlenmiş hammadelerdir. «Kalkınma» sürecinin aksamaması için bu gibi malların, onları ihraç etmek için fırsat kollayan emperyalist ülkelerden yine eşit olmayan mübadele koşullarında ithaline zorunlu olarak devam edilir. Bu yüzden -ülkenin dışarda çalışan işçileri olsa da, olmasa da- dış borç gitgide artar, ekonomi dışa daha çok bağımlı hâle gelir. Bunun sonu ticaret açığının sürüp gitmesi, içte ve dışta paranın değerinin düşmesi, giderek kaçınılmaz devalüasyondur.

Devalüasyon ihraç mallarını ucuzlatıp ithalatı daha da pahalılaştırır. Oysa az gelişmiş ülkelerin zaten ucuza giden ihraç mallarını arttırma kapasiteleri hem az gelişmişliğin maddî, fiziksel tahditlerinden, hem de uluslararası kapitalist rekabetten ötürü **sınırlıdır.** Buna karşılık «kalkınma» süreci, ülkeyi, pahalılaşmış olmasına rağmen gitgide daha çok ithalâta zorlar. Ve sonuç olarak bü-

tün bunların yükü dar gelirli yoksul halkın ve emekçilerin sırtına yıkılır. Dolayısıyla emperyalizmin dümen suyunda giden az gelişmiş ülkelerin kapitalist yoldan kalkınma süreci, gerçekte, bu ülkelerin halklarının emperyalizm tarafından yeni - emperyalizm koşullarında yeni bir biçimde sömürülmelerinin bir veçhesinden başka birşey değildir.

İşte kimi az gelişmiş ülkelerin «millî» savunmaları ya da «hür dünyanın ortak savunması» uğruna emperyalist ülkelerden durmadan silâh ve savaş malzemesi satın almak zorunda bırakılmaları, bu ülkelerin bu tür «bağımlılık içinde kalkınma» açmazında kıstırılmalarını, kalkınma yolunda mümkün olduğu kadar ağır (daha doğrusu, emperyalist çıkarlar doğrultusunda) ilerlemelerini sağlamaya yarıyan ana manivelâlardan birisidir. Dışardan satın alınan savaş araçlarının ülkenin üretim ve kalkınma potansiyeline hiç bir katkısı yoktur: sadece ülkeden değer alır götürürler. Askerî «yardım» programları çerçevesinde hibe yoluyla alınan savaş araçları ise, yardımı **bağlayan** türlü «şartlar» nedeniyle, yardım alan ülkeye yine üç otuza malolur. Böylece, kapitalist yoldan «kalkınma»ya çalışan ülke dışardan her silâh ve savaş malzemesi satın aldığında kapitalist yoldan sömürü ağına biraz daha düşürülür.

Bu gerçeğin rakkamlarla ifadesi duruma daha bir aydınlık getirecektir. 1973-74 yılında Türkiye, Mısır, Suudi Arabistan ve İran'ın savunma harcamalarının millî gelirlerine oranı, ABD dahil olmak üzere tek tek bütün emperyalist ülkelerin harcamalarından fazla olmuştur. Türkiye: % 6,5; Mısır: % 32; Suudi Arabistan: % 21,8; İran: % 9,3. Buna karşılık **ABD: % 6,2.**

Bu ülkelerden Suudi Arabistan ve İran, ürettikleri petrolden elde ettikleri yüksek dolar gelirlerini lüks denilebilecek askerî harcamalara sarfetmektedirler. Mısır'ın başına bir İsrail belâsı sarılmıştır, o yüzden kalkınmaya yatıracağı fonları savunmaya ayırmakta ve savaşlarda tüketmektedir. (Son iki yılda Mısır'la arası düzelen ABD'nin bu ülkeye silâh satışları hızla artıyor.) Bu arada İsrail'in 1973-74 yılında savunma harcamaları millî gelirinin % 47,8'ine ulaşmıştır. İsrail, silâh ve savaş malzemesi ihtiyacının çok büyük bir kısmını aslında ABD'den hibe olarak alıyor; yani ABD hükümeti silâh tekellerinden satın aldığı silâhları ve malzemeyi İsrail'e bedavadan vererek doğrudan doğruya tekellerin işlerinin tıkırında gitmesine yardımcı oluyor. Bunun da yükü, büyük ölçüde, vergi mükellefi Amerikan emekçilerinin sırtına biniyor.

Öte yandan Türkiye'nin savunma harcamalarının da millî gelirine oranla ABD'ninkinden yüksek olması ilginç. Böylece Türkiye ABD'den daha ağır bir savunma yükü taşımaya zorlanarak, kalkınmasını bir an önce ve dilediği gibi gerçekleştirmekten alıkonulmaktadır. İki yıl önce alınması kararlaştırılan ve hâlen peyderpey ülkeye gelmekte olan 40 Fantom uçağının her birinin değeri 5 milyon dolar: Bunların her 10 tanesiyle bir Boğaz Köprüsü yapılabilir. Bir Boğaz Köprüsüne harcanan parayla kaç okul, hastane, fabrika, baraj yapılabileceği daha önce çok hesaplanmıştı! Son Kıbrıs savaşı Türkiye'ye 10 milyara patladı. Hükümetin çıkardığı Kıbrıs Harekâtı tahvillerinden elde edilecek parayla yine dışardan silâh ve malzeme satın alınacağı açıklandı. Demek ki şimdi bir o kadar daha para kalkınma yolunda kullanılamıyacak. Daha doğrusu, kalkınma yolunda kullanılmaktan böylece alıkonularak dış çıkarlar yararına ekonomiden emilip çekilen bu değerin karşılığı, «kalkınma hamlemizi aksatmama» gerekçesiyle, kitlelerin sırtından çıkarılacak.

Nitekim emperyalist çıkarların uzantısı büyükpara çevrelerinin «ekonomik seferberlik» gereğini dillerine dolayarak Kıbrıs olayına dört elle sarıldıkları şu dönemde temel ihtiyaç maddelerine zamlar birbirini kovalamakta, el altından örgütlenen istifçilik ve karaborsa açık bir ekonomik baskı aracı olarak kullanılmakta, enflasyon oranı yüzde 30'a yaklaşmaktadır. Yeni bir devalüasyonun be-

lirtileri ufukta görünürken, sıkıyönetimler yine grev hareketlerini yasaklamaya başlamış, toplu sözleşmeler döneminin arifesinde toplum polisi işçilere gözdağı vermek için yine seferber edilmiştir.

Bütün bunlar kimi az gelişmiş ülkelerin kendilerini savunma ihtiyacının ve **gereğinin** emperyalizmin kısa ve uzun vâdeli hesapları doğrultusunda ne bahasına hangi çıkarlara âlet edildiğini, «hür» dünyayı savunmanın (ve bu arada, meselâ, NATO'nun Güney-Doğu kanadında beliren boşluğu doldurmanın) bedelinin kimlere ödetildiğini gösterir. Ve birşeyi daha gösterir:

Barış içinde kapitalistlere para yoktur

31 Ağustos 1974

● Başbakan Ecevit'in İzmit konuşmasında, Maliye Bakanı Deniz Baykal'ın İstanbul'daki basın toplantısında açıkladıkları ekonomik tedbirler iş çevrelerinde «olumlu» karşılandı. Demirel ise tedbirlere şiddetle karşı çıktı. Demirel «Ülkemiz yokluk, belge, karne ve vesika devrine

● Bolivya'da faşist devlet Başkanı Hugo Banzer, koalisyon hükümetinde yer alan partilerle düştüğü görüş ayrılığı yüzünden istifa etti, ancak askerî cunta bu kararı kabul etmeyince Banzer istifasını geri aldı.

1 Eylül 1974

● Kıbrıs'ta faşist EOKA-B örgütü tarafından düzenlendiği açıklanan ikinci bir toplu katliam olayı ortaya çıkarıldı. Muratağa köyünde 88 Kıbrıs'lı Türk'ün öldürülüp bir çukura gömüldüğü anlaşıldı.

● CHP-MSP Koalisyonundaki çatlama büyüyor. CHP'li bakanlar aralarında bir «durum muhakemesi» yaptılar. İstanbul'a gelen Ecevit'in bir basın toplantısı düzenleyerek hükümetteki anlaşmazlık üstüne bilgi vereceği söyleniyor.

● Kıbrıs'ta, Lyssarides'e karşı düzenlenen suikast sırasında ölen Lyssarides'in soförü Drotos Loizou'nun cenaze töreninde çoğunluğunun sol EDEK partisine mensup olduğu bildirilen Kıbrıs'lı Rumlar Makarios lehinde gösteri yaptılar. Gösteride ABD emperyalizmi protesto edildi ve Makarios'un Adaya dönmesi istendi.

2 Eylül 1974

● Kıbrıs'ta ortaya çıkarılan Muratağa katliamının yankıları sürüyor. Bir İngiliz gazetesine açıklama yapan AKEL ve EDEK partilerinin yöneticileri katliamı EOKA-B örgütünün düzenlediğini ileri sürdüler ve «gerçek çözüm, Adadaki bütün silahlı güçlerin çekilmesidir» dediler.

● Taban fiyatı 375 kuruş olarak taptanan ayçiçeği piyasası açıldı. Margarine zam sağlamak umuduyla alım yapan büyük yağ şirketleri alım fiyatlarını 450 kuruşa yükselttiler. Bu arada margarin sıkıntısının şimdiden başladığı ve karaborsanın hızlandığı bildiriliyor.

● Anayasa Mahkemesi, Güvenlik Mahkemeleri Kuruulş Kanununun 1. fıkrasının c bendini, esas yönünden Anayasaya aykırı buldu ve iptal etti. İptal edilen hüküm Güvenlik Mahkemelerinin yetki ve sorumluluk, alanına giren suçları tanımlayan maddelerden biri. Mahkeme bu hükmü «tabii hakim» ilkesine aykırı buldu.

● Şili'de faşist cuntanın idam kararları devam ediyor. Son olarak Sili Komünist Partisi Merkez Komitesi yedek üyesi Carlos Y. Carlos ile adı açıklanmayan bir Allende Taraftarı kurşuna dizildiler. Haberi veren gazetenin muhabiri de tutuklandı.

Şili'de son durum ve devrimci mücadelenin geleceği

Tektaş Ağaoğlu

Şili'de geçen yıl Eylül ayında Başkan Allende'yi ve otuz bin işçi ve yurtseveri öldüren kanlı faşist darbenin üzerinden bir yıl geçti. Şimdi Şili'de ekonomik ve sosyal hayat ne durumda?

1 Temmuzda istifa eden hükümetin yerine 10 Temmuzda yenisi atandı. On yedi bakandan on dördü asker. Savunma ve Dışişleri Bakanları değişti. Hükümette topu topu üç sivil var, üçü de ekonomik işlerden sorumlu: Allende başa geçmeden önce tam 133 yerli, yabancı şirketle ilişkisi olan, Allendenin ve Halk Birliği'nin baş düşmanı gerici **El Mercurio** basın tröstünün genel müdürü, Amerikan yetiştirmesi Fernando Leniz yine ekonomi Bakanı. Maliye Bakanlığına Jorge Cauas getirildi. O da Şili Bankası'nın genel müdür yardımcısı ve Uluslararası Para Fonu'nun (yani emperyalist finans mihraklarının en önde gelenlerinden birinin) eski görevlilerinden. Yeni Kurulan Koordinasyon Bakanlığına atanan Raul Saez, bir başka Amerikan yetiştirmesi «parlak» iktisatçı.

Darbeden bu yana Şili'nin ekonomisini «hâle yola» koyanlar işte bu Fernando Leniz ile Raul Saez ve bir de hükümette ilk gündenberi danışman olarak çalışan Şili Patronlar Sendikası başkanı Orlando Saenz. Bu adamların sözünü dinleyen Cunta, başa geçtikten hemen sonra Şili'de serbest rekabeti, dolayısıyla üretimi teşvik etme gerekçesiyle fiyatları uluslararası piyasa fiyatları düzeyine çıkarmak için bir dizi mâlî ve ekonomik tedbir aldı. Bunların başlıcaları: 1. Şili parasının değerinin düşürülmesi; 2. Bazı temel gıda maddeleri dışında bütün ürün fiyatlarının serbest bırakılması; 3. Kimi gıda maddelerinin fiyatlarının bütçeden desteklenmesine son verilmesiydi. Cunta bu tedbirler sayesinde sahiden de fiyatların parlak» iktisatçıların diledikleri gerçek» ve «gerçekçi» düzeye ulaşmasını sağladı.

Bu «başarılı» uygulamanın doğurduğu ilk sonuç işçilerin, Halk Birliğinin dağıttığı toprakları ellerinden alınıp eski sahiplerine geri verilen yoksul (ve çoğu şimdi işsiz) köylülerin, şehirlerde yaşıyan dar gelirli geniş halk kitlelerinin satın alma gücünün 11 Eylül 1973'den bu yana korkunç gerilemesi oldu.

Halk Birliği iktidarı çeşitli nedenler arasında halkın ucuz beslenmesini de sağlıyabilmek için ithalatta farklı döviz kurları uygulamaktaydı. Cunta başa geçince yapılan devalüasyon sonunda Şili parasının değeri ithal malları için tek kur olarak dolar başına 280 escudo'ya düştü. Bu nedenle çeşitli malların net ithal fiyatı, eskiden yürürlükte olan çeşitli kurların ortalamasına kıyasla 4,6 misli arttı. Ne ki eski kurlar birbirinden farklı olduğundan, paranın tek kur olarak değerinden düşürülmesi fiyatları farklı oranlarda etkiledi: bazı gıda ve önemli tüketim malları lüks mallara kıyasla çok daha fazla pahalılaştı. Meselâ gıda malları ve petrol için (tüm ithalatın yüzde 37'si) döviz kuru 10 Eylül 1973'de dolar başına 25 escudo iken şimdi 280 escudoya çıktığına göre, aradaki artış oranı yüzde 1020

lirtileri ufukta görünürken, sıkıyönetimler yine grev hareketlerini yasaklamaya başlamış, toplu sözleşmeler döneminin arifesinde toplum polisi işçilere gözdağı vermek için yine seferber edilmiştir.

Bütün bunlar kimi az gelişmiş ülkelerin kendilerini savunma ihtiyacının ve **gereğinin** emperyalizmin kısa ve uzun vâdeli hesapları doğrultusunda ne bahasına hangi çıkarlara âlet edildiğini, «hür» dünyayı savunmanın (ve bu arada, meselâ, NATO'nun Güney-Doğu kanadında beliren boşluğu doldurmanın) bedelinin kimlere ödetildiğini gösterir. Ve birşeyi daha gösterir:

Barış içinde kapitalistlere para yoktur

31 Ağustos 1974

● Başbakan Ecevit'in İzmit konuşmasında, Maliye Bakanı Deniz Baykal'ın İstanbul'daki basın toplantısında açıkladıkları ekonomik tedbirler iş çevrelerinde «olumlu» karşılandı. Demirel ise tedbirlere şiddetle karşı çıktı. Demirel «Ülkemiz yokluk, belge, karne ve vesika devrine

● Bolivya'da faşist devlet Başkanı Hugo Banzer, koalisyon hükümetinde yer alan partilerle düştüğü görüş ayrılığı yüzünden istifa etti, ancak askerî cunta bu kararı kabul etmeyince Banzer istifasını geri aldı.

1 Eylül 1974

● Kıbrıs'ta faşist EOKA-B örgütü tarafından düzenlendiği açıklanan ikinci bir toplu katliam olayı ortaya çıkarıldı. Muratağa köyünde 88 Kıbrıs'lı Türk'ün öldürülüp bir çukura gömüldüğü anlaşıldı.

● CHP-MSP Koalisyonundaki çatlama büyüyor. CHP'li bakanlar aralarında bir «durum muhakemesi» yaptılar. İstanbul'a gelen Ecevit'in bir basın toplantısı düzenleyerek hükümetteki anlaşmazlık üstüne bilgi vereceği söyleniyor.

● Kıbrıs'ta, Lyssarides'e karşı düzenlenen suikast sırasında ölen Lyssarides'in soförü Drotos Loizou'nun cenaze töreninde çoğunluğunun sol EDEK partisine mensup olduğu bildirilen Kıbrıs'lı Rumlar Makarios lehinde gösteri yaptılar. Gösteride ABD emperyalizmi protesto edildi ve Makarios'un Adaya dönmesi istendi.

2 Eylül 1974

● Kıbrıs'ta ortaya çıkarılan Muratağa katliamının yankıları sürüyor. Bir İngiliz gazetesine açıklama yapan AKEL ve EDEK partilerinin yöneticileri katliamı EOKA-B örgütünün düzenlediğini ileri sürdüler ve «gerçek çözüm, Adadaki bütün silahlı güçlerin çekilmesidir» dediler.

● Taban fiyatı 375 kuruş olarak taptanan ayçiçeği piyasası açıldı. Margarine zam sağlamak umuduyla alım yapan büyük yağ şirketleri alım fiyatlarını 450 kuruşa yükselttiler. Bu arada margarin sıkıntısının şimdiden başladığı ve karaborsanın hızlandığı bildiriliyor.

● Anayasa Mahkemesi, Güvenlik Mahkemeleri Kuruulş Kanununun 1. fıkrasının c bendini, esas yönünden Anayasaya aykırı buldu ve iptal etti. İptal edilen hüküm Güvenlik Mahkemelerinin yetki ve sorumluluk, alanına giren suçları tanımlayan maddelerden biri. Mahkeme bu hükmü «tabii hakim» ilkesine aykırı buldu.

● Şili'de faşist cuntanın idam kararları devam ediyor. Son olarak Sili Komünist Partisi Merkez Komitesi yedek üyesi Carlos Y. Carlos ile adı açıklanmayan bir Allende Taraftarı kurşuna dizildiler. Haberi veren gazetenin muhabiri de tutuklandı.

Şili'de son durum ve devrimci mücadelenin geleceği

Tektaş Ağaoğlu

Şili'de geçen yıl Eylül ayında Başkan Allende'yi ve otuz bin işçi ve yurtseveri öldüren kanlı faşist darbenin üzerinden bir yıl geçti. Şimdi Şili'de ekonomik ve sosyal hayat ne durumda?

1 Temmuzda istifa eden hükümetin yerine 10 Temmuzda yenisi atandı. On yedi bakandan on dördü asker. Savunma ve Dışişleri Bakanları değişti. Hükümette topu topu üç sivil var, üçü de ekonomik işlerden sorumlu: Allende başa geçmeden önce tam 133 yerli, yabancı şirketle ilişkisi olan, Allendenin ve Halk Birliği'nin baş düşmanı gerici **El Mercurio** basın tröstünün genel müdürü, Amerikan yetiştirmesi Fernando Leniz yine ekonomi Bakanı. Maliye Bakanlığına Jorge Cauas getirildi. O da Şili Bankası'nın genel müdür yardımcısı ve Uluslararası Para Fonu'nun (yani emperyalist finans mihraklarının en önde gelenlerinden birinin) eski görevlilerinden. Yeni Kurulan Koordinasyon Bakanlığına atanan Raul Saez, bir başka Amerikan yetiştirmesi «parlak» iktisatçı.

Darbeden bu yana Şili'nin ekonomisini «hâle yola» koyanlar işte bu Fernando Leniz ile Raul Saez ve bir de hükümette ilk gündenberi danışman olarak çalışan Şili Patronlar Sendikası başkanı Orlando Saenz. Bu adamların sözünü dinleyen Cunta, başa geçtikten hemen sonra Şili'de serbest rekabeti, dolayısıyla üretimi teşvik etme gerekçesiyle fiyatları uluslararası piyasa fiyatları düzeyine çıkarmak için bir dizi mâlî ve ekonomik tedbir aldı. Bunların başlıcaları: 1. Şili parasının değerinin düşürülmesi; 2. Bazı temel gıda maddeleri dışında bütün ürün fiyatlarının serbest bırakılması; 3. Kimi gıda maddelerinin fiyatlarının bütçeden desteklenmesine son verilmesiydi. Cunta bu tedbirler sayesinde sahiden de fiyatların parlak» iktisatçıların diledikleri gerçek» ve «gerçekçi» düzeye ulaşmasını sağladı.

Bu «başarılı» uygulamanın doğurduğu ilk sonuç işçilerin, Halk Birliğinin dağıttığı toprakları ellerinden alınıp eski sahiplerine geri verilen yoksul (ve çoğu şimdi işsiz) köylülerin, şehirlerde yaşıyan dar gelirli geniş halk kitlelerinin satın alma gücünün 11 Eylül 1973'den bu yana korkunç gerilemesi oldu.

Halk Birliği iktidarı çeşitli nedenler arasında halkın ucuz beslenmesini de sağlıyabilmek için ithalatta farklı döviz kurları uygulamaktaydı. Cunta başa geçince yapılan devalüasyon sonunda Şili parasının değeri ithal malları için tek kur olarak dolar başına 280 escudo'ya düştü. Bu nedenle çeşitli malların net ithal fiyatı, eskiden yürürlükte olan çeşitli kurların ortalamasına kıyasla 4,6 misli arttı. Ne ki eski kurlar birbirinden farklı olduğundan, paranın tek kur olarak değerinden düşürülmesi fiyatları farklı oranlarda etkiledi: bazı gıda ve önemli tüketim malları lüks mallara kıyasla çok daha fazla pahalılaştı. Meselâ gıda malları ve petrol için (tüm ithalatın yüzde 37'si) döviz kuru 10 Eylül 1973'de dolar başına 25 escudo iken şimdi 280 escudoya çıktığına göre, aradaki artış oranı yüzde 1020

idi. Oysa lüks tüketim mallarına (tüm ithalatın yüzde 15'i) uygulanan kur 10 Eylül 1973'te dolar başına 200 escudo'dan şimdi 280 escudoya çıkmış, yani bu tür malların ithal fiyatı sadece yüzde 40 artmıştı.

Cunta devalüasyondan sonra birkaç temel tüketim malı dışında tüm fiyat kontrollarını da kaldırdığından, ithal edilen gıda maddeleri ve tüketim mallarının iç fiyatları derhal hızla arttığı gibi, içerde üretilenlerin fiyatları da hemen aynı yüksek düzeyi buldu. Tarım sektöründe kârlar gerçek değer olarak yüzde 100 arttı. Fakat orta ve küçük köylü devalüasyonun yol açtığı maliyet artışlarıyla kolay kolay başa çıkamadığı için, bundan asıl yararlananlar büyük ve orta boy kapitalist çiftçiyle aracılar oldu.

Cunta bununla da yetinmedi. Halk Birliğinin çoğu dışardan gelen temel gıda maddelerinde fiyat artışlarını yoksul halkın sırtına yıkmamak için başvurduğu sübvansiyon (bütçe desteği) tedbirlerini de Ocak 1974'ten itibaren toptan kaldırdı. Bunun için ileri sürülen gerekçe, sübvansiyonların bütçeye büyük yük olduğu ve enflasyonu körüklediği idi. Oysa sübvansiyonların kaldırılması aslında bütçe açığını kapatmanın doğurduğu yükü yoksul halkın sırtına yıkmaktan başka birşey değildir; çünkü fiyatlar serbest bırakılırken kâr oranlarına hiç dokunulmamış, böylece her türlü maliyet artışının olduğu gibi fiyatlara yansımasına açık kapı bırakılmıştı. Kaldı ki sübvansiyonlara son verilmesinin bir başka nedeni Cunta'nın kredi almak için kapısını aşındırıp durduğu Uluslararası Para Fonu'nun bu konudaki sürekli ve şaşmaz baskısıydı. Santiagoda yayınlanan **Que Pasa** dergisinin 22 Ocakta yazdığına göre «hâlen hükümet zorunlu dış kredileri elde edebilmek için bir teminat olarak sübvansiyonlara son vermeyi» kabul etmişti.

Bu arada, alınan bütün bu tedbirlerle fiyatların «sağlıklı» bir düzeye ulaşması sağlanırken ücretlerin fiilen dondurulduğu da unutulmamalı. Cunta başa geçer geçmez yaptığı ilk iş, ülkede sözümona ekonominin gelişmesine müzahir «sulh ve sükûn» ortamını yaratmak için grevleri yasaklamak (her türlü grev teşebbüsünün işçilerin üzerine ateş açılarak bastırılacağı ilân edildi), İşçi Sendikaları Genel Birliği'ni kanun dışı ilân etmek, işçilere türlü sosyal ve ekonomik haklar tanıyan İş Kanununu yürürlükten kaldırmak, her türlü sendikal faaliyeti askıya almak olmuştur. Ondan sonra bu yıl başında, sözde, gelirleri artan fiyatlara uydurmak için ücretlere zam yapıldı: asgarî ücret ayda 18 bin escudo olarak saptandı. Ve orda kaldı. Oysa yalnız bu yılın Ocak ve Mayıs ayları arasında fiyatlar yeniden yüzde 103,3 oranında arttı. 1974 yılı için bu oranın yüzde 250'yi bulacağı sanılıyor.

Cuntanın ücretleri arttırmasının ardında yatan numaranın ne olduğunu anlamak için Şili'de bir işçi ailesinin sadece ekmeğe ayda kaç para ödediğini görmek yeter. Allende silâh zoruyla devrildiği gün ekmeğin kilosu 11 escudo idi. Bugün, hükümet kontroluna rağmen, 240 escudo'dur. Beş kişilik Şili işçi ailesi günde iki kilo ekmek yer. Demek ki bir işçi ailesinin her ay sadece ekmeğe yatırdığı para 15 bin escudo'ya yakındır!

Ekmekten başka ürünlerin Halk Birliği dönemi sonundaki fiyatlarıyla şimdiki fiyatlarını da bir kıyaslayalım:

Bir litre zeytinyağı Allende zamanında (10 Eylül 1973) 36 escudo idi; şimdi 1140 escudo. Sütün litresi o zaman 7 escudo idi; şimdi 120. (Darbeden önce okullarda on yaşından küçük bütün çocuklara her gün yarım litre bedava süt verilirdi; bugün bu «boşuna israf»a son verilmiştir!) Şekerin kilosu Allende zamanında 25 escudo iken şimdi 350 escudo olmuştur. Yol masrafı Allende zamanında 4 escudo iken 31 Ocak 1974'de 30 escudo'ya fırlamıştır. Bir paket sigara Allende başta iken 45 escudo idi; 31 Ocak 1974de 150 escudo oldu. Normal benzinin litresi 3 escudodan 95 escudoya çıktı. Bir kilo pirinç o zaman 16 escudoya

satılırken bugün 550 escudoya satılıyor. Sadece bu ürünlerde ortalama artış oranı yüzde 2000'dir.

Görüldüğü gibi, darbeden sonra ekonomiyi sözde «sağlığına» kavuşturmak için alınan tedbirlerin bütün yükü olanca ağırlığıyla işçi sınıfının ve halkın diğer yoksul kesimlerinin sırtına bindirilmiştir.

Cunta'nın izlediği ekonomik siyasetin doğurduğu ikinci önemli sonuç, küçük ve orta sanayide üretimin durması, bu kesimdeki teşebbüslerin yıkıma sürüklenmeleri oldu. İthal edilen sanayi hammaddelerinin ve ara malların fiyatları devalüasyon nedeniyle yüzde 520, makine ve teçhizat fiyatları yüzde 370 arttı. Bunu, tabi, içerde imal edilenlerin fiyatlarında aşağı yukarı aynı oranda artışlar izledi. Sonuç, sanayi üretiminde maliyetlerin hızla artması oldu. Bunun üstüne tüketicilerin satın alma gücünün hızla gerilemesi binince, özellikle tüketim malı üreten orta ve küçük teşebbüsler mallarını satamaz olup hapı yuttular.

Buna karşılık Halk Birliği iktidarından önce ekonominin çok büyük bir kesimine hâkim olan, darbeden sonra mallarına ve teşebbüs serbestisine yeniden kavuşan büyük şirketlerin işi tıkırında; ekonomi üzerinde hâkimiyetler hergün biraz daha artıyor. Cuntanın akıl hocası «parlak» iktisatçıların istediği de bu zaten: eldeki bütün imkânlarla —özellikle faşist baskıdan ve terörden yararlanarak— işçileri daha çok çalıştırıp aynı zamanda gerçek ücretlerin düşmesini sağlıyarak bir kaç özel elde (yani çok-uluslu yabancı şirketlerle onların yardakçısı yerli teşebbüslerin tekelinde) sermaye birikimini hızlandırmak; ekonominin en modern ve en üretken sektörlerinde yatırım yığınağı yaparak sözümona ekonominin «rekabet gücünü arttırma» adına bütün diğer üretici kesimlerin zararına da olsa, tekelci büyük sermayeyi kayırmak!

Bu amaçla, Cunta başa geldiğindenberi bütün kamu kredileri ve teşvikler üç beş tekelci teşebbüsün yararına kullanılmaktadır, çünkü kredi ve teşvik tahsisi için şart koşulan yüksek üretim hedeflerine ulaşmak ancak o birkaç büyük teşebbüsün harcıdır. Gerek bu kolaylıklar, gerekse ithal malı birçok ürünlerden evvelce alınan gümrüklerin indirilmesi ya da büsbütün kaldırılması sayesinde büyük teşebbüsler devalüasyonun ve fiyat serbestisinin bütün olumsuz sonuçlarını tüketici kitlelerin yanısıra küçük ve orta müteşebbislerin sırtına yıkabilmekte, böylece sözkonusu «güçlü rekabet» koşullarını kendi lehlerine çevirmektedirler.

Büyük şirketler hemen her alanda üretim yaptıklarından, küçük ve orta üretimde girdi fiyatları, bazı kalemlerde hâlâ süren hükümet kontrolüne rağmen, aslında onların tekelci denetimi altındadır. Meselâ Şili'de piliç ve yumurta üretimi sayısız küçük ve orta işletmeler eliyle yürütülüyor. Fakat bir günlük civcivlerle kümes yemi üretimi, sayısı 10'u geçmeyen büyük teşebbüsün elinde yoğunlaşmış durumda. Bunlar aralarında kolayca anlaşıp tekel fiyatları saptamakta, küçük teşebbüsler ne yapsalar bu fiyatlarla başa çıkamamaktadırlar.

Bu durumda bir yandan girdileri üzerinde tekelci fiyat baskısı, öbür yandan tüketicilerin satın alma gücünün azalmasından ötürü talep daralması arasında sıkışan orta ve küçük işletmeler için faaliyetlerine son vermekten başka çare kalmamaktadır. Nitekim hâlen birçok büyük merkezlerde özellikle yarı dayanıklı tüketim malı üreten bu tür teşebbüsler bir biri adı sıra iflâs etmektedir. Bu yüzden, haftalık çalışma süresi darbeden hemen sonra 44 saatten 48 saate çıkarıldığı ve grev yasak olduğu halde, bakır istihracı dışında hemen bütün sektörlerde üretim hızla düşüyor.

Bunun en önemli sonucu ülkede işsizliğin alabildiğine artmasıdır. Halk Birliği Başa geçtikten sonra Şili'de işsizlik oranı yüzde 8,3'ten yüzde 3,8'e düşmüştü. Şimdi yüzde 15! Bunun bir nedeni siyasi: darbeden sonra sırf Halk Birliği taraftarı oldukları için 200 bine yakın işçi ve memur işlerinden atıldı. Çalışan nüfus üzerinde bu tür baskılar hala devam ediyor. Lakin işsizliğin asıl nedeni

muhakkak ki ekonomik: toprak reformu uygulamasına son verilmesiyle büyük köylü yığınlarının işsiz kalması ve büyük sermayenin yürüttüğü yatırımlar dışında işlerin kesat gitmesi.

Işlerin kesat gitmesi sadece işçi ve yoksul köylü yığınlarıyla dar gelirlileri ve orta teşebbüs sahiplerini değil, küçük burjuvazinin ve orta sınıflarında bütün kesimlerini etkiliyor. Büyük şirketlerin «serbest piyasa» ve «rekabet» koşullarında sağladıkları kazancın, toplumun diğer kesimlerinin uğratıldığı ağır kayıptan kaynaklandığı her geçen gün biraz daha açığa çıkıyor. O kadar ki, geçen yıl Allende iktidarının devrilmesi için ellerinden geleni ardlarına komayan küçük dükkân ve esnaf örgütleri mensupları bile artık açıktan açığa homurdanır oldular. Bunlardan, fazla ileri gittikleri için soluğu hapiste alanlar bile var! Aynı zamanda mühendis, teknisyen, hekimlerden ve sair serbest meslek sahiplerinden yurt dışına göçen göçene.

Bütün bunların esas nedeni, şüphesiz, ülkede üretimin düşmesi ve buna yol açan kasıtlı ekonomik politikadır: sırtlarını asker diktaya dayayıp «liberal» bir ekonomik politika izleyen Amerikan yetiştirmesi beyin takımının, her ne bahasına olursa olsun büyük sermayeyi kayırma tercihleridir. Üretimde azalma, ekonominin tekel dışı kesiminde yıkımın ve iflâsların, dolayısıyla ülke çapında işsizliğin ve yoksulluğun hem nedeni, hem de sonucudur; bu nedenle ekonominin, dolayısıyla rejimin geleceği bakımından büyük ve çetin bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durumda Cunta'nın ve ardındaki akıl hocalarının kısır döngüden tek çıkış yolunu yabancı sermayeye daha da açılmakta gördükleri anlaşılıyor. Cunta başa geçtiğindenberi ekonomik alanda yapılanların çoğu —devletleştirilen teşebbüslerin ve bankaların eski sahiplerine geri verilmesi, Amerikan bakır şirketlerine tazminat ödenmesi, fiyatların serbest bırakılması, özel mülkiyet rejiminin kutsallığının ilanı, vs.— gerçekten de yabancı sermayeye güven verici nitelikte olmuştur. Son zamanlarda bunlara yeni bir tedbir daha eklenmiş, Şili'de iş yapan yabancı şirketlerin kârlarının yüzde 100'ünü isterlerse dışarı çıkarabileceklerine karar verilmiştir. Cunta böylece Şili'yi tüm madde ve insan kaynaklarıyla yabancı çıkarların emrine tahsis etmeye âmade olduğunu, Şili halkının çıkarını (tabiî, gerçekte, temsil ettiği bir avuç parababasının çıkarını) yabancı çıkarlarda mündemiç gördüğünü belli etmiştir. Buna rağmen yabancı sermaye genellikle Şili'ye meselâ Brezilya'ya gittiği gibi hevesle gelmekte yine de mütereddit. Onun için Cunta yönetiminde Şili'nin ekonomik durumu şimdiki halde çıkmazda.

Bu arada Cunta yönetiminde Şili'nin şu sıra tam bir sosyal ve ahlâkî çöküntü dönemi yaşamakta olduğunu da belirtelim. Dilencilik, aylaklık, fuhuş ve devlet dairelerinde yolsuzluk yine rağbette. Küçük çocuklar sersefil, sahipsiz. Alkolizm gittikçe yayılıyor. Suçluluk oranı hızla artıyor. 1 Ocak 1973'le 11 Eylül 1973 arasında, ülkede faşist anarşi ve kargaşanın kol gezdiği bir ortamda, 742 cinayet işlenmişti. Darbeden sonra bu yıl Mayıs ayına kadar geçen dönemde işlenen cinayetlerin sayısı, sokağa çıkma yasaklarına ve sıkıyönetime rağmen, 500!

Cunta yönetiminde Şili'de hâlen tam bir terör ve hak hukuk tanımayan ceberrut tahakküm rejimi hüküm sürüyor. Cunta yönetimi Şili halkının 1970'den önce ve sonra sahip olmaya değer nesi vardıysa hepsini sildi süpürdü, sadece «özel mülkiyet»e saygı ve «düzen»i geri getirdi. Oysa yığınların onca yokluk ve sefalete itilip mülksüzleştirildikleri bir ortamda burjuva demokrasisi sayesinde değil, burjuva demokrasisinin ayaklar altına alınması sayesinde ayakta tutulabilen bir özel mülkiyet bu: Şili burjuvazisinin kendi adına gerçek hâkimiyetinin değil, emperyalizm adına ve ancak emperyalizmin desteği sayesinde sürdürebildiği

sözde hâkimiyetin temeli. Santiago'da ünlü ITT şirketine ait büyük otelin kapısında omuzu makineli tüfekli askerler nöbet bekliyor!

Düzen»e gelince, o da geniş halk yığınları karşıya alınıp terörle, orman kanunuyla sindirilerek, açlığa ve sefalete mahkûm edilip canından bezdirilerek sağlanabilen bir düzen. Temelinde yığınların geçici çaresizliği ve bir avuç azınlığın ezeli vurdumduymazlığı yatıyor!

— II —

Bu durumda Şili'nin siyasi geleceği ve Şili'de devrimci mücadelenin önündeki imkânlar nelerdir?

Şili'nin siyasî geleceğini, şüphe yok ki, faşist terörün ve ekonomik baskının kitlelerde doğurduğu tepkinin sonuçları belirleyecektir. Bu tepki daha bugünden hem Kilisenin ve Hristiyan Demokrat Partinin Cunta'ya karşı tutumlarında, hem de Halk Birliğinin içerde ve dışarda başlattığı direnişte kendini açıkça göstermektedir.

Kilisenin yalnız tabanı değil, yönetici üst kademeleri de ülkede hüküm süren karakuşî rejim, siyasî tutuklamalar, idamlar ve işkenceler konusunda bir süredir Cuntaya oldukça kesin cephe almış durumda. Santiago Başpiskoposu Kardinal Silva, Cunta'nın başa geçişinin birinci yıldönümünü Kilisece kutlanmayacağına karar verdi, yirmi beş piskopostan sadece ikisi bu karara uymadı. Alt kademede mahalle papazları ve Hristiyan halkın bir kesimi arasında siyasî mahpuslara yardım toplama, kaçakları koruma ve saklama hareketi gitgide yaygınlaşıyor. Kilisenin bu tepkisi özellikle küçük burjuva kitlelerde duyulan ve dozu gitgide artmakta olan genel tedirginliğin ifadesidir.

Öte yandan Hristiyan Demokrat Partinin sağ kanat önderi eski Başkan Eduardo Frei'nin de Cuntayla arası açık. Bu Frei Halk Birliği iktidarının devrilmesi için var gücüyle çalışmış, bu uğurda Cunta'yla açıktan açığa iş birliği yapmış, hattâ Amerikanın Santiago'daki büyükelçisine, Allende silâh zoruyla alaşağı edilirse yönetimi devralmaya hazır olduğunu bile bildirmişti. Şimdiyse dikta rejiminin ve yanlış ekonomik uygulamanın Şili'nin uluslararası itibarını sarstığı ve yabancı sermayeyi ürkütmese bile irkilttiği gerekçesiyle rejime daha «serbest» bir görünüm verilmesi gerektiğini ileri sürüyor. Yani ona kalırsa «pis iş» Cuntaya gördürülmüş, kozlar paylaşılmış, ülke «Marksist boyunduruk»tan kurtarılmıştır. Şimdi «normal»e dönmenin zamanınıdır. «Normal»den kasıt, tabiî, emperyalist mihrakların kendileri için türlü yönlerden daha elverişli buldukları bir ortamdır. Nitekim bu hesabın ardında bazı siyasî ve askerî çevrelerle kimi iktisatçıların ve yabancı sermaye çevrelerinin de olduğu söyleniyor.

Gerçi Frei tipinde sulandırılmış demokrat»ların **nihaî** ve kesin tercihlerde Cuntacı faşistlerden pek bir farkları yoktur. Şimdiki açık ve kaba Pinochet faşizminin yerini yarın ince dengeler üzerine kurulu bir Frei «demokrasisi» de alsa birşey değişmeyecektir. Pinochet'ler gibi Frei'lerin de temsil ettikleri emperyalizme bağlı kapitalist çıkarlarla Şili halkının bütün kesimlerinin gerçek ve öz çıkarı arasında uzlaşmaz bir çelişki vardır çünkü. Bununla birlikte bugün hâlen Hristiyan Demokratlar üzerinde baskı var. Partinin faaliyeti yasaklanmış durumda, basınları da sıkı kontrol altında. Dolayısıyla rejimin belli bir «serbesti»ye kavuşması için onlardan gelen baskı objektif bir olgudur ve rejimin biraz da bu baskı sonucunda belli bir serbestiye kavuşması hâlinde Şili'de devrimci mücadelenin de hızı ve gücü artacak, kapsamı genişleyecektir.

Faşizmin pençesinden kurtulabilen devrimciler ve demokratlar bugünden mücadeleyi içerde ve dışarda tek merkezden sürdürmektedirler. Darbeden önce

Halk Birliğini oluşturan sol partiler arasında mevcut taktik görüş ayrılıkları, 11 Eylülün öncesinde ve sonrasında olup bitenlerden sonra hem Halk Birliğinin uğradığı akıbetin subjektif nedenlerinin daha iyi anlaşılması, hem de Şili'de devrimci mücadelenin objektif ve somut koşullarının yeni bir aşamaya varmış olmasıyla, büyük ölçüde giderilme yolundadır. Gündemdeki âcil sorun faşizmi defetme ve demokrasi ve bağımsızlık için emperyalizme karşı mücadelede kitlelerin bağrında sağlam mevziler kazanma zorunluluğudur. Mücadelenin hedeflerinden biri devrimcilerin güçlerini bölmeden aralarında örgütlenmeleriyse, bir hedefi de kitleleri faşizme karşı geniş cephe anlayışıyla örgütlemek ve bilinçlendirmektir. Yaşanılan faşizm deneyinden ve onun somut ekonomik sonuçlarından kaynaklanan ve habire beslenen yeni devrimci potasiyel, örgütlü bir güce dönüştürüldüğü oranda, faşizmin Frei tipi alternatiflerine de ilerde korkulu düşler gördürecektir.

Diktanın bugünkü biçimi ve sertliğiyle Cunta'nın istediği gibi sürmesi hâlinde de devrimci mücadele açısından esasta yine birşey değişmeyecektir. Hattâ o takdirde ekonomi daha da atalete sürüklenecek, sınıf çelişkileri büsbütün şiddetlenecektir. O durumda da, küçük burjuva politikacılar alternatif olarak kendilerini öne sürerek, işçi sınıfı öncülüğünde demokratik bir iktidara yolu kapamak ve kapalı tutmak için ne kadar çırpınırlarsa çırpınsınlar, pahalılıktan ve yoksulluktan bunalıp soluk almak istedikçe kafasını faşizme çarpan küçük burjuva kitlelerin işçi sınıfının örgütlü gücü ardında mücadeleye katılmaları önlenemiyecektir. Daha şimdiden Hristiyan Demokratların sol kanadını anti-faşist cepheye yaklaştırabilecek bir diyalog için zemin ve koşullar müsait görünüyor. Hristiyan Demokrat Partiden daha önce kopan daha radikal Hristiyan Sol hareketi ise çoktan Cuntaya başkaldırmış, devrimci sol partilerin yanında yerini almıştır.

Her iki halde de Şili halkının bütün kesimlerinin çıkarlarını korumak, Şili'yi emperyalizmin ve onun iç ortaklarının açık ya da gizli boyunduruğundan kurtarmak için dört yıl önce iktidara gelen ve ancak silâh zoruyla bertaraf edilebilen Halk Birliği alternatifi, bu defa daha da geniş bir kapsamda ve daha ileri demokratik bir aşamayı temsil etmek üzere, yeniden gündemdedir.

— III —

Şili'de faşist darbe, dünya halklarının demokratik ileri atılımları karşısında emperyalizmin içine düştüğü onulmaz zaafın ifadesidir. Faşist Cuntanın başa geçer geçmez giriştiği ve hâlâ sürdürdüğü faşist terör de, emperyalizmin — ve onunla birlikte Cuntayı tezgâhlayıp Şili halkının başına belâ eden Şili burjuvazisinin— bu zaafının hâlâ sürdügünü, emperyalizmin Şili'de **zafer kazanmadığını,** giderek er geç altedileceğini gösterir. Bu bakımdan, Cunta'nın iktidara el koyduktan sonra aradan bir yıl bile geçmeden eski destekleyicilerinin ve şakşakçılarının dahi büyük bir kısmını karşısına almak zorunda kalması boşuna değildir.

Hâlen içte ve dışta Halk Birliğini oluşturan devrimci güçlerin üç aşağı beş yukarı üzerinde anlaştıkları anti-faşist geniş cephe programı diktacı polis devletinin yıkılıp yerine demokratik, anti-faşist ve halkçı, gerçek halk iradesini temsil eder nitelikte bir hukuk devleti kurmayı; faşizmin bir daha yeşermesine imkân vermiyecek tarzda kökünü kazımayı; ve bütün bunları sağlam esaslara ve güvenilir teminatlara bağlayarak ekonomik ve siyasî bağımsızlığı sağlamak için gereken köklü dönüşümleri gerçekleştirmeyi öngörmektedir. Dolayısıyla Halk Birliğinin devrimci mücadelesi ilerde zafere ulaştığı zaman Şili'de 11 Eylülden önceki düzen geri gelmeyecektir; ondan farklı, daha ileri bir düzen kurulacaktır: demokrasinin ve bağımsızlığın gerçek teminatlarını yeterli ölçüde sağlama bağlamış, karşı devrimin yolunu temelli kesmiş bir düzen.

3 Eylül 1974

● Başbakan Ecevit İstanbul'da bir basın toplantısı düzenledi ve toplantıda «MSP ile aramızda uzlaşılması güç ayrılıklarımız var» dedi. Bir anlamda yedi aylık CHP-MSP koalisyonunun sonunu ilan eden bu basın toplantısında af kanunundan yararlanmalarına rağmen özgürlüklerine kavuşamayan 125 siyasi tutuklu ile ilgili soruyu «Biz programımızda belirttiğimiz affı tam anlamıyla gerçekleştirdik. Şu anda hapiste bulunanlar siyasal suçtan daha değişik, tedhişçilik diyebileceğimiz suçlardan hükümlüdürler» cevabını verdi. NATO ile ilgili bir soruya ise «Ben siyasi hayatım boyunca NATO aleyhinde bir söz kullanmadım» dedi.

● Bir süre önce hastalığı dolayısıyla devlet başkanlığı görevini Prens Juan Carlos'a devreden İspanya diktatörü Franco, iyileşti ve devlet başkanlığı görevini yeniden üstüne aldı.

4 Eylül 1974

● MSP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan, Ecevit'in İstanbul'daki basın toplantısında söylediği sözleri cevaplandırdı. Erbakan «Zorla güzellik olmaz» dedi. Koalisyon konusu ile ilgili tartışmalar iyice şiddetlendi. MSP'li Aksay «İstenmiyorsak gideriz» derken, CHP Genel Sekreteri Eyüpoğlu «Erken seçim en iyi hal çaresi gözüküyor» dedi.

● Kıbrıs'a yapılacak yatırımlarla ilgili iş çevrelerinin girişimleri yoğunlaşıyor. Eczacıbaşı, Rahmi Koç, Halit Narin, Selahattin Beyazıt gibi büyük iş adamları «Kıbrıs sorununu anlatmak üzere yurtdışına giderlerken, Türkiye İnşaatçılar Federasyonu, Kıbrıs'ta yapılacak inşaatların ihalelerine katılmak istediklerini belirten bir yazı ile hükümete başvurdular. Turizm şirketleri de, Kıbrıs'ta yatırım yapmak konusunda Turizm ve Tanıtma Bakanı Orhan Birgit'le sürekli görüşmeler yapıyorlar.

● Etyopya'da İmparator Haile Selasiye aleyhine başlayan öğrenci gösterileri genişleyerek devam ediyor. Polisin göstericileri izlemekle yetinmesi ve ortalıkta hiç asker bulunmaması dikkati çekiyor.

5 Eylül 1974

● Erbakan bir basın toplantısı düzenledi ve koalisyonla ilgili konularda görüşlerini açıkladı. Ancak Erbakan'ın bir gün öncesine göre daha ılımlı bir dil kullandığı dikkati çekti. Erbakan, «Ecevit'in ikide bir hükümeti zayıfmış gibi göstermesi doğru değil» dedi ve «Ecevit'in endişesi geçici bir hal» şeklinde konuştu.

● Ekonomik konularda işbirliği sağlamak üzere bir süredir Libya'da bulunan Maliye Bakanı Deniz Baykal yurda döndü ve Libya'da 3 bin Türk işçisinin bulunduğunu ve Libya'nın daha çok işçiye ihiyacı olduğunu söyledi.

● Faşist Şili Cuntasının başı Pinochet, daha uzun süre iktidarda kalacaklarını belirtti ve «serbest seçimlerin ve sivil yönetime dönülmesinin 5 yıl içinde de, 20 yıl içinde de olabileceğini» söyledi.

6 Eylül 1974

● Koalisyon kanatları arasındaki ayrılık büyüyor. Ecevit Associated Press ajansına verdiği demeçte, erken seçimden yana olduğunu söyledi. Erbakan ise yurt gezisi dolayısıyla bulunduğu İzmir'de verdiği demeçte,

«Erken seçime hazırız. Ancak şimdi iş zamanıdır, seçim zamanı değil» dedi. Ecevit ani bir ziyaret yaptı ve İstanbul'da Korutürk'le görüştü. Resmi açıklamada, dış politika ve Kıbrıs sorunları görüşüldü dendiyse de Ecevit'in Korutürk'e koalisyon konusunda bilgi verdiği söyleniyor.

● Denktaş ile Klerides arasında «insani sorunlarla» ilgili ikili görüşme yapıldı. Bilindiği gibi katliam olayları dolayısıyla bu görüşme iki defa Denktaş tarafından ertelenmişti. Toplantıdan sonra yapılan açıklamada Türk ve Rum esirlerin en kısa zamanda serbest bırakılacakları bildirildi. Bu arada Yunanistan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Mavros «federatif sistem yada başka bir formül müzakere edilebilir.» dedi.

● Ticaret Bakanlığının resmi davetlisi olarak Türkiye'de bulunan Suudi Arabistan Ticaret ve Sanayi Bakanı Şeyh Mohammed Al-Awadi «Türkiyenin petrol ihtiyacını karşılamaya devam edeceklerini» açıkladı.

● Etyopya'da Haile Selasiye'ye karşı girişilen hareketler yaygınlaşıyor. Son olarak Selasiye'nin şahsi mülkü olan fabrikalara elkondu ve kamulaştırıldığı açıklandı. Ülkenin en büyük fabrikası olan St. George Bira Fabrikası da kamulaştırılan işletmeler arasında yer alıyor.

● Uluslararası Hukukçular Birliği, Şili'ye gönderdiği gözlemcilerinin hazırladığı 98 sayfalık bir raporla, «Şili'de tutuklulara akıl almaz işkenceler uygulandığını» açıkladı. Raporda işkenceler sırasında bir çok kişinin öldüğü, bir çok kişinin de ruhi ve bedeni sakatlığa uğradığı belirtildi.

7 Eylül 1974

● Koalisyon ile ilgili liderler düzeyindeki söz düellosu devam ediyor. Ecevit «Dış politikada nazik bir dönem yaşanırken hükümette ifade ayrılığı olmamalıdır» diyerek Erbakan'ı dolaylı yoldan suçlarken, Erbakan da «bizim partizanca düşüncelerle geçirecek zamanımız yok» dedi.

● Başbakan ile ABD Büyükelçisi Macomber bir görüşme yaptılar. Görüşmeden sonra Ecevit, «ABD dış yardımı kesse bile Kıbrıs politkamız değişmeyecektir» dedi.

● Yunanistan Dışişleri Bakanı Mavros Cenevre'de Makarios ile görüştü. Yunanistan'ın Kıbrıs politikasında belirgin bir değişiklik izleniyor. Daha önce Makarios'un temsilcisi ile görüşmek gereğini bile duymayan Karamanlis kabinesi şimdi Makarios'u meşru lider olarak tanıma eğiliminde. Bu arada Klerides de bir demeç verdi ve «Mülteciler sorunu çözümlenmedikçe Cenevreye gitmem» dedi.

● Yunan Cuntasının en güçlü adamı bilinen Yuannidis, Atina'da Rigilis meydanından geçerken yolunu kesen bir grup halk tarafından önce yuhalandı, sonra dövüldü. Yuannidis'i halkın elinden polis, cop kullanarak kurtardı.

YUNANİSTAN PARLAMENTER DEMOKRASİYE DÖNÜYOR

Akdeniz bölgesindeki ülkeler 1974 içinde son derece büyük değişimler yaşıyorlar. Nitekim bir batılı liberal gazete bunu «Akdeniz'in sularında akıntılar sola yöneldi» diye ifade etti. Gerçekten de Portekiz'den Türkiye'ye uzanan şeritte belirgin bir sola açılma var. Ya da faşizm ardarda yenilgilere uğruyor, İtalya örneğinde olduğu gibi faşist saldırganlar çılgınca çıkışlar yapsalar da siyasal yelpazenin solundaki partiler belirgin bir yükseliş dönemi yaşıyorlar. Portekiz, İtalya, İspanya, Yunanistan, Türkiye... hep böyle. Bütün bu ülkelerde demokratik mücadele her gün yeni mevziler kazanıyor. Genişleyen demokratik haklarla, halklar, emekçi sınıf ve tabakalar her geçen gün daha çok siyasal

ağırlık kazanıyorlar, hatta kimilerinde iktidar oluyor. lar (Portekiz), iktidar or. taklığına talip oluyorlar (İ talya)...

Hiç kuşkusuz bu ülkele. rin en ilginci Yunanistan. İki ay önce azgın bir faşist cuntanın hüküm sürdüğü ülke, bu gün parlamenter demokrasiye dönüşe hazır. lanıyor, faşist liderler sor. guya çekiliyor, hırpalanı. yor, suratlarına tükürülü. yor, Komünist Partisi 1946 dan beri yeraltında sürdür düğü çalışmalarını şimdi kitleler önünde açıkça sür dürme olanağını elde edi. yor, en ılımlı özgürlükçü düşünceye bile tahammül edemeyen Cunta'nın, çalış malarını fiilen önlediği Sos. yal - Demokrasi yeniden bir siyasi parti halinde ör. gütleniyor.

Yunanistan'ın parlamen. ter demokrasiye dönebilece ği umudu, daha Kıbrıs olay larından hemen sonra dev rilen faşist cunta'dan siya. si iktidarı devralan Kara. manlis'in kabinesi ilan edi. lince doğmuştu. Hiç bir za man sosyalist olmadıkları halde ve hatta ABD ile sıkı bağları belgelenmiş olması na rağmen Mavros, Averol, Pesmezoğlu gibi her zaman burjuva parlamenter de. mokrasisini savunmuş olan ve bu yüzden Cunta yöneti. mince tutuklanan politika. cılar bu umudun ilk somut belirtileri oldu. Üstelik Tür kiye - Yunanistan ilişkileri üzerine son derece sağlıklı yorumlarıyla dikkati çeken Yunanlı yazar Konstantin Çukolas'ın deyimiyle «Yu. nanistan'ın İsmet Paşası» sayılan Karamanlis de cun ta yönetimine karşı muha lefetinin temelini «serbest seçim ve sivil parlamento. nun üstünlüğü» ilkesi üze. rine kurmuştu.

HER KESİM ÖRGÜTLENİYOR

Nitekim Karamanlis 1952 Anayasasını yürürlü. ğe soktuktan hemen sonra (ki bu Anayasa bir yandan silahlı kuvvetleri kesinlikle sivillerin yönetimi altına so kuyor bir yandan da sınıf. ların siyasal örgütlenişi ü. zerine oldukça ileri hüküm. ler taşıyordu) ülkedeki bü tün sınıflar belirgin bir ör gütlenme çalışmasına giriş tiler.

İlk ve en kolay kurulan siyasi parti Karamanlis'in yardımcısı ve Dışişleri Ba kanı Yorgo Mavros'un Mer kez Birliği Partisi oldu. Cunta döneminde sadece ça lışmaları yasaklanmakla ka lan Merkez Birliği Partisi, büyük ölçüde varlığını ko ruyordu ve 1967 öncesin. den kalma 84 milletvekili, partiyi «var kabul ederek» davranmışlardı. Bu yüzden siyasal özgürlükler tanınır tanınmaz ilk kurulan parti Merkez Birliği oldu. Kuru. luşundan kısa süre sonra da ilk kongresini yaptı. Bu pek de usullere uygun olmayan bir kongre idi. Genel Kurul' da sadece 84 eski milletve. kili bulundu. Kongre sonun da Yorgo Mavros oybirliği ile Parti'nin Genel Başkan lığına seçildi. Ancak bu ge çici bir başkanlıktı. Mav. ros ve paralelindeki politi. kacılar (ki en büyükleri Karamanlis'tir) Baba Pa. pandreau'ya yenilişlerini u. nutmuyorlar ve kuvvetli bir merkez sağ partisi. nin örgütlenmesini zorunlu görüyorlardı. Bu yüzden Mavros Kıbrıs görüşmeleri için BM'ye giderken, dönü. şünde istifa edeceğini ve ö. bür demokratik gruplarla birlikte «büyük bir demok. ratik Parti» kurulmasına çalışacağını açıkladı. Adı ile olduğu kadar siyasi çiz gisiyle de Türkiye'deki De mokratik Partiyi andıraca ğı tahmin edilen bu «yeni» partinin lideri de Karaman lis olacaktı. Mavros'un Mer kez Birliği Partisi, buna rağmen bir kongre yapma sını ise şöyle açıkladı: «Merkez Birliğinin bir par ti olarak varlığını isbat et mek...»

OĞUL PAPANDREU VE SOSYAL DEMOKRASİ

1967 Öncesindeki son se. çimin galibi ve cıvık popü list politikası ile faşist darbe ortamının hazırlayı. cısı olarak suçlanan Yuna. nistan Sosyal Demokrat Hareketi ise şimdi «Oğul» Papandreau'nun liderliğin. de Demokratik Savunma Grubunun bir siyasi parti haline dönüşmesi çalışma. ları içinde. Parti resmen kuruldu, ancak uygun po. litik ortama rağmen ülke çapındaki örgütlenmesinde bazı güçlüklerle karşılaşı. yor. Nitekim Andreas Pa pandreau bu konuda Kara. manlis'i suçladı ve «Belli bir demokrasi esprisi taşıdı ğına kuşku duyulmayan Karamanlis, ülkemizde ha. la Papadopulos'un kararna melerinin yürürlükte kal. masına göz yumduğu süre. ce, rejim konusu bizim açı

mızdan aydınlığa kavuşa- mayacaktır. İstenen nedir? Bu bilinmeli ve halka açık lanmalıdır» dedi.

KARAMANLİS DE PARTİ KURUYOR MU?

Yunanistan'daki merkez ve onun sağındaki kesimler çeşitli partiler halinde bö- lünmektense bir ana parti nin çatısı altında birleşme hesapları yaparken, Kara- manlis'in, eski partisinin (Radikal Birlik) adını de- ğiştirerek «Yeni Demokra- si» adı altında seçim kam- panyasına katılacağı açık- landı. Karamanlis'in bir parti kuracağı açıklık ka- zanmıştı, ama bu parti'nin bütün sağ partileri kapsa- yacak bir çekirdek olup ol madığı henüz aydınlanama dı. Nitekim Yorgo Mavros' un lideri olduğu Merkez Birliği Partisi son bildirile rinde «Karamanlis'in parti si ile birleşmek değil koa- lisyon yapmaktan» söz edi yordu.

Bu arada Karamanlis'in kuracağı «Yeni Demokrasi Partisi»nin (ki buna «kur- maktan» çok «yeniden ör- gütlemek» deyimi uygun düşecektir) Fransız Anaya sasının hemen hemen eşi bir Anayasa önerisi getire- ceği ve «Yunanistanda de- mokrasinin yenilenmesi te- ması çevresinde toplanan» Merkez ile aşırı sağ arasın da bir parti olacağı da bil- diriliyordu.

PANELENİK SOSYALİST HAREKET

Ülkede etken olduğu söy lenen «Panelenik sosyalist Hareket» ise bir partiye dö nüşüp dönüşmemekte ka- rarsız durumdadır. Aslında sloganları biraz daha sivril tilmiş bir Sosyal Demokrat çizgiyi temsil eden Panele- nik Sosyalist Hareket, par ti haline dönüşmediği tak- dirde Papandeau'nun De- mokratik Savunma Parti- si'ne katılacaktır.

YUNANİSTAN KOMÜNİST PARTİSİ

«Avrupa'daki komünist partilerin en bölünmüşü» o- larak nitelenen Yunanistan Komünist Partisi ise, yak- laşan seçim kampanyasına gerçekten de iki büyük ka- natla hazırlanmaktadır ve iki kanat arasında derin gö rüş ayrılıkları vardır. «İ- çerdekiler ve Dışardakiler» olarak adlandırılan Yuna- nistan Komünist Partisi ka natları bir yandan «tek tem silci» olma gayretlerini sür dürürlerken bir konuda «ortak yorum» yapmakta ve aynı hedefe yönelik mü cadele vermektedirler. Ka- ramanlis'in getirdiği seçim sistemi halkın özgür irade sini kısıtlamak ve bütün si yasi görüşlere siyasi are- nada temsil olanağı verme mek amacındadır ve bu ön lenmelidir.

Nitekim Yunanistan Ko- münist Partisi liderlerinden İlias İliu (İçerdekiler) Av- gi Gazetesinde yayınlanan bir demecinde şunları yaz- dı:

«Halktan içeriği kendisi- ne açıklanmayan bir görev istenemez. Ülkede demok- rasi mi yoksa taçlı demok- rasi mi kurulacağının halka açıkça bildirilmesi gerekir. Bütün demokratik güçler Karamanlis'in takviyeli nis bi seçim sistemiyle mücade le için gerekli işbirliğinin te mellerini atmak göreviyle yükümlüdürler».

«Dışardakilerin» yayın or ganı sayılan Nea Eliada i- se, seçimlerden önce cun- tanın kalıntılarının temiz- lenmesini ve siyasi hayatın demokratlaştırılmasını öner mektedir. Yunanistan Ko- münist Partisinin bu kana dına göre, «cunta artıkları temizlenmez, cunta karar- nameleri ayıklanmaz, cun- tacılar cezalandırılmazsa seçimler ülkenin gerçek is- teklerinden sapacaktır.»

CUNTA YARGILANIYOR

Beceriksizlikleri yüzün- den, efendileri ABD tara- fından kendi kaderleriyle başbaşa bırakılmış görü- nen Cunta liderleri, demok ratik güçlerin, Karaman- lis'e yönelttikleri ısrarlı eleştirilerden dolayı «kapa- na sıkışmaya» başladılar. Seçim Kampanyasına katıl mak gibi hesaplar yapan bir zamanların güçlü adamı Albay Papadopulos'a her yandan büyük tepkiler gel di. Hatta, Cunta'nın gaze- tesi olarak ün yapan bir ga zete (Elefteros Kosmoz) sordu: Ne yüzle?

Yüzsüz Papadopulos de- mokratik güçlerin baskısıy la evinde gözhapsine alınır ken, Gizikis döneminin güç lü adamı ve korkunç işken celerin birinci sorumlusu General Yuannidis de bir soruşturmada «tanık» ola- rak ifade vermeye gittiği savcılık binası önünde bin- lerce Atinalı ve öğrenci ta rafından yuhalandı, tartak landı hatta bazı kaynakla-

ra göre «bir meydan dayağı» yedi. Halk Yuannidis'i tükürük yağmuruna tutarken «katil», «Kan içici», «Yüzkarası» diye bağırdı.

Ancak Karamanlis hala cuntacılara karşı çekimser bir tavır izlemekte devam ediyordu. Fakat Eylül ayının hemen başlarında Yunanistan'ın tanınmış hukukçularından Avukat Aleksandr Likezesoz, Albay Papadopulos ve 14 tanınmış cuntacıyı «vatana ihanet» suçuyla yargılanmak üzere Yunanistan Başsavcılığı nezdinde dava etti. Ünlü hukukçu dava dilekçesinde şöyle dedi:

«Bu kişiler kendi kişisel tutkularını ve hırslarını doyurmak için Yunan Anayasasını çiğnemiş ve halkın haklarını ellerinden almıştır».

Karamanlis'ten talimat bekleyen Yunanistan Başsavcılığı dilekçeyi savsaklarken, Yunanistan Silahlı Kuvvetler Başkomutanı General Diyonisios Arbuzis açılan dava ile ilgili ön soruşturmasının başlamasını resmen emretti.

Aynı günlerde Papadopulos'un karısı Despina'a çalışmadan Yunan gizli polis örgütünden aldığı maaşları (755 bin drahmi) ödemeye mahkum oldu ve ödedi. Despina Papadopulos bu parayı öderken suçunu da kabullenmiş oluyordu.

SEÇİM 24 KASIM'DA

60 günden çok az fazla bir süre içinde bütün siyasi dengenin altüst olduğu Yunanistan'da, Karamanlis'in yüzde 17'den az oy alan partilere hayat hakkı tanımayan takviyeli nisbi temsil esasına dayalı seçim kanunu ile 24 Kasım'da seçimlere gidileceği kesinleşmiş gibidir. Görünüşe göre Yunanistan'da siyasi iktidar 300 üyeli parlamento tarafından temsil edilecektir. Parçalanmış sola, popülist orta-sol'a, ABD güdümlü, Fransa özentili Merkez ve aşırı sağa rağmen, Yunanistan'daki gelişmeler hiç kuşkusuz demokrasinin bir zaferidir. Seçim sonuçları ne olursa olsun Yunan emekçi halkı siyasi mücadelesini daha elverişli şartlarda sürdürme olanağını elde etmiş durumdadır. Yedi yılı korkunç bir faşist terör altında geçmiş bir ülkenin emekçi halkı bu demokrasiyi (Burjuva demokrasisini) iyi değerlendirecek acılı deneylerin sahibi olarak daha umutlu, daha ışıklı günlere hazırlanmaktadır kısacası...

8 Eylül 1974

● Ecevit Bozbeyli ve Demirel'le görüştü. «Kıbrıs konusunda liderlere bilgi vermek» amacıyla yapıldığı açıklanan görüşmelerin koalisyon konusu ile ilgili olduğu ileri sürülüyor. Ankara kaynaklı haberlere göre Ecevit'in Demirel'e ziyareti Bozbeyli ile yapılacak koalisyon görüşmesini maskelemek» amacıyla düzenlendi.

● Libya'dan dönen Maliye Bakanı Deniz Baykal Libya'ya 100 bin Türk işçisi gönderileceğini bildirdi. Baykal'ın açıklamasına göre işçiler ayda 8 ila 20 bin TL. arası ücret alabilecekler.

● Kamuran İnan, AP Genel Başkanlığına adaylığı konusunda, söylentileri bir daha doğrular yönde konuştu. İnan yaptığı açıklamada «Adaylık için teşvik ve anlayış gördüğünü» söyledi.

● ABD'nin yeni Başkanı Gerald Ford, yetkisini kullandı ve Nikson'un «Başkanlığı boyunca işlediği yada işlemiş olabileceği suçları» affetti.

● Kıbrıs Türk Toplumu Yürütme Kurulu Başkanı Rauf Denktaş bir demeç verdi ve «Çift bölgeye dayalı Federal Cumhuriyetin Türk kanadı oluşmuştur» dedi.

● Bir süre önce Portekiz hükümetinin bağımsızlık verdiği Mozambik'te, sömürge döneminde ekonominin bütün kilit noktalarını ellerinde tutan beyazlar ayaklandı ve yerli halkın meşru temsilcisi Frelimo'ya ve Portekiz hükümetine karşı «savaş» ilan etti.

9 Eylül 1974

● Türkiye'nin en büyük barajı olan Keban resmî bir törenle açıldı. Keban'ın açılışı Ecevit için bir gövde gösterisi oldu.

● Koalisyon ilişkileri kopma noktasına geldi. Erbakan, İzmir'de yaptığı konuşmada, «Kıbrıs zaferini oya tahvil etmek isteyenlerin hevesleri kursaklarında kalacaktır. Erken seçim söylentileri ile mevcut birlik ve beraberliği bozmanın sırası değildir» dedi. Öteyandan, Keban barajının açılış törenine giderken iki MSP'li bakan Korkut Özal ve Fehim Adak, Ecevit'in uçağına binmediler.

● Nikson'un affı tepkilere yol açtı. Affa karşı olanlar görevlerinden istifa ediyor. İstifa edenler arasında özellikle Beyaz Saray Basın Sözcüsü ile başkan Ford'un çok eski dostu olarak tanınan Jeorld Terhorsf dikkati çekiyor.

● 15 Haziran'da yapılması gereken Senato üçte bir yenileme seçimleri Yüksek Seçim Kurulu'nun kararıyla 12 Ekim 1975'e ertelendi. Karar, Başkent'te bir erken seçimin belirtisi olarak yorumlanıyor.

● AP Bursa Merkez İlçe Kongresinde olaylar çıktı. Kongreyi Demirele karşı olan grubun adayları kazandı.

● Portekiz Hükümeti, Mozambik'te sömürge şartlarının devamını sağlamak amacıyla ayaklanan beyazlara karşı askeri birlikleri göndereceğini açıkladı.

10 Eylül 1974

● Yunanistan Dışişleri Bakanı Mavros, Almanya'nın başkenti Bonn'da bir basın toplantısı düzenledi ve Kıbrısta Türkler ile Rumlar arasında bölgesel bir mübadeleye yanaşamayacaklarını» söyledi. «Bu konudaki ısrarın, Yunanistan'ın Cenevre konferansına gitmesini de engelleyeceğini» söyleyen Mavros, adadaki askerlerin çekilmesi konusundaki görüşünü de tekrarladı.

● Koalisyon konusu CHP Merkez Yönetim Kurulu gündemine alındı ve görüşülmesine başlandı. Ecevit, Erbakan'ın bir gün önceki sözlerini cevapladı ve «Kıbrıs zaferini CHP'ye maledecek hiç bir davranışımız olmadı» dedi.

● DİSK Maden-İş'in 21'nci Genel Kurulu Başladı.

● Türkiye'nin Kıbrıs politikasını ve tezini batılı iş adamlarına anlatmak üzere yurtdışına giden Türk sanayici ve işadamlarından Nejat Eczacıbaşı, Halit Narin, Selahattin Beyazıt, Rahmi Koç Londra'da bir toplantıda, İngiliz iş adamları ile görüştüler. Türk iş adamları, İngilizlere «Adadaki Turizm faaliyetlerinin normale dönmekte olduğunu, İngiliz sermayedarlarının adada yatırım yapma konusunda endişe duymamaları gerektiğini, bu konuda yapılacak atılımlar için kendilerinin teminat verebileceklerini» söylediler.

● Şili'de faşist cuntaya karşı direniş hareketi iki yeraltı gazetesini bütün Şili'de dağıtmaya başladı. «Demokratik Direniş» ve «Enternasyonal» adlı gazeteler aylık olarak yayınlanıyor.

● Portekiz'in bağımsızlaştırdığı Mozambik ve Angola'da sömürgeci beyazların başlattığı direnişler bastırıldı. Mozambik'te beyazların eline geçmiş olan radyo binası ve hava alanı, Portekiz askeri birlikleri tarafından geri alındı.

11 Eylül 1974

● Kıbrıs konusundaki temaslar trafiği gene yoğunlaştı. ABD Dışişleri Bakanı Kissingerin özel temsilcisi Wells Staibler Ankara'daki görüşmelerini tamamlayıp Atina'ya giderken, Sovyetler Birliği Dışişleri

Bakanı yardımcılarından Leonid Iliçev de, Atina'dan Ankara'ya geldi. Son derece yetenekli bir diplomat olarak tanınan Iliçev'in bir teklif getirmekten çok, tarafların görüşlerindeki «ortak noktaları» tesbit etmek amacıyla geldiği belirtiliyor. Kıbrıs konusunda arabulucuk amacıyla Romanya Devlet Başkanı Çavuşesku'nun özel danışmanı ve Devlet Bakanı Mirceu Malitsa da Ankara'ya geldi.

● Koalisyonun sonunun geldiği her bakımdan belli olmaya başladı. Ecevit ile görüşmek isteyen Erbakan «bütün gayretlerine rağmen buna muvaffak olamadığını» dolaylı olarak doğruladı. Ecevit ise Korutürk ile yeniden bir görüşme yaptı. Görüşmeden sızan haberlere göre Ecevit, Cumhurbaşkanına «MSP ile her konuda görüş ayrılıkları olduğunu» söyledi. Erbakan ise koalisyonun yürüyeceği şeklindeki iddialarını tekrarlıyor.

● Denktaş ve Klerides «insanı sorunlarla ilgili» görüşmelerine devam ediyorlar. Serbest bırakılacak tutsaklar konusunda temel ilkeler tesbit edildi. Buna göre 18 yaşından küçük olanlar, öğrenciler ve hastalar ilk ağızda serbest bırakılacak.

● Uluslararası af örgütü Şilide son dört ay içinde iki bin kişinin kurşuna dizildiğini açıkladı. Bir yıl içinde öldürülenlerin sayısının ise 30 bini aştığı öne sürüldü.

● Şili'de faşist darbenin birinci yıldönümünde, Ankara'da, Türkiye Sosyalist Işçi Partisi Ankara Il Örgütü, Faşizmi Protesto toplantısı düzenledi. Toplantıda TIP Genel Başkanı Ahmet Kaçmaz Yazar Can Yücel TSIP Genel Sekterei Yalçın Yusufoğlu, Kıbrıs'lı öğrenci Yalçın Veysi ve TSIP Merkez Yürütme Kurulu Üyesi Veli Gürcan genel olarak faşizm ve Şili'de Kıbrıs'ta faşizm konularında konuştular. Toplantıyı binlerce Ankara'lı izledi.

Allende'nin faşistler tarafından canice öldürülmesi üzerine

(Bu konuşma Küba Başbakanı, Kumandan Fidel Castro tarafından Havana'nın Devrim Alanı'nda 30 Eylül 1973 günü yapılmıştır. Konuşmayı Can Yücel'in türkçesi ile sunuyoruz)

11 Eylül, sabah saat altı buçukta, Tomas Moro'daki Başkanlık köşkünün telefonu çaldı: Subaylar bir darbeye girişmişti. Başkan Allende, kolcularını ayağa kaldırdıktan sonra, oracıkta kararını verdi; hemen Moneda Sarayına gidecek, Cumhurbaşkanlığı makamından Halk Birliği yönetiminin savunmasını yönetecekti. Otomatik tüfekler, otuz çaplı iki mitralyöz ve üç bazukayla donanmış yirmi üç kişi dört arabayla bir kamyonete doluştu. Yedi buçukta Moneda Sarayındaydılar. O sırada candarmalar eskisi gibi Sarayın çevresinde nöbet tutuyorlardı, olağandışı bişey yoktu görünürde.

Içeri girer girmez, Allende adamlarını topladı, durumun beterliğini anlattı, Şili'nin anayasal, yasal ve halksal yönetimini Faşist darbesine karşı ölene dek savunma kararını açıkladı; eldeki olanakları soruşturdu, ilk buyruklarını verdi.

Kolcularından küçük bir gurup başkanlık bürosunun girişini tutacak, oyuna gelmemek için, içeri silâhlı asker sokmayacaklardı.

Bir saatlik bir süre içinde, Allende, radyoyla halka üç kez seslendi, direnme kararını açıkladı.

8.15'den sonra, faşist cunta Sarayın iç telefonlarından yararlanarak, Başknı teslim olmağa, görevlerinden istifaya çağırdı; karşılığında kendisine «ailesi ve yakın arkadaşlarıyla birlikte yurdu terketmesi için bir uçak tahsis edilecekti». Başkan bu ültümatomu öfkeyle geri çevirdikten sonra, «hain generaller onurlu bir insanın ne demek olduğunu zâten anlayamazlar ki!» deyip kesti sözü.

Derken Saraya gelen ve yönetimi savunmaya yanaşmayan yüksek rütbeli candarma subaylarıyla bürosunda kısa bir toplantı yaparak, tersledi hepsini, iyice bir zılgıt verip defetti başından.

Gine de yıllardır yanında yaverlik eden hava yüzbaşısı Sanchez'le dostça vedalaşmağı boşlamadı.

O âna dek Sarayın önünde savunma düzeninde bekleyen candarmaların zırhlı arabaları da çekip gitti.

Geri çekilme buyruğunu getiren ve hiç kuşku yok, aldıkları direktif üzre hareket eden on kişilik bir candarma gurubu, ana merdivenden inip cümle kapısının ağzına geldikleri sıra, tüfeklerini doğrultup, Başkana ateş açmağa kalktılarsa da, kolcular derhal karşılık verip hainleri püskürttüler. Bu, darbecilerle yer alan ilk çarpışmaydı.

Bu arada, birçok bakanlar, müsteşarlar, danışmanlar, Başkanın kızları Beatriz ve Isabel ile Halk Birliği Cephesinin bazı militanları bu ölüm-kalım saatlerinde Başkanın yanında bulunmak için Saraya gelmişlerdi.

Dokuzu çeyrek geçeye doğru, dışardan Saraya ateş başladı. Iki yüzü aşkın faşist piyade Teatinos ve Morande caddeleriyle Anayasa Alanının iki yakasından ilerleyerek Başkanlık bürosuna kurşun yağdırdılar. Sarayı savunanların sayısı kırkı geçmiyordu. Başkan «ateş» buyruğu verdi, kendisi de faşistlere ateş açtı. Faşistler epiy kayıp vererek, kargaşa içinde dağıldılar.

Bu sefer faşistler piyade desteğinde zırhlı arabaları ile sürdüler. Moneda, Teatinos ve Morande caddelerinde birer tank ilerledi, bir tank da Anayasa Alanından cümle kapısına doğru yürüdü.

Tam o sırada bazukalar, Başkanlık bürosundan cümle kapısına yanaşan tankı uçurdular. Geri kalan iki tank Başkanlık Dairesi üzerinde ateş birleştire dursun, bir zırhlı araba Özel Kalemi makineliyle taradı. Anayasa Alanının bir köşesine yerleştirilmiş toplar da bu arada Sarayı dövüyorlardı. Başkan mevzileri hiç durmadan dolaşıyor, savunucuları yüreklendiriyor, onlara yön veriyordu. Bir saatten fazla süren bu harlı çarpışma sonunda, faşistler bir adım bile atamamışlardı.

On kırkbeşte, Başkan, bakanları, müsteşarlarla danışmanları salonda toplayarak, ilerde yürütülecek kavgayı yöneticilerden yoksun kılmamak için, fırsat çıkar çıkmaz, silâhsız olanların Saraydan ayrılmalarını, silâhlıların tümünün ise mevzilerinde direnmelerini buyurdu. Başkanı yanlız koymağa razı gelmedi kimse. Kızlarıyla orda bulunan kadınlar da gitmeyiz diye direttiler.

Savaş kıran kırana sürüyordu. Faşistler Sarayın iç telefonlarından oltimatom üstüne oltimatom yolluyorlar, uçak kullanacağız diye gözdağı veriyorlardı.

11.45'de Başkan, kızları da dahil Sarayda bulunan dokuz kadına «Hemen çıkıp gideceksiniz!» dedi; kendilerini savunma olanağı olmadığına göre, ne diye yokyere ölsünlerdi!.. Kuşatıcıların birinden kadın personelin Saraydan çıkabilmesi için üç dakikalık bir ateşkes diledi. Faşistler oralı olmadılar, ama birlikleri o anda meydanı uçaklara teslim amacıyla Sarayın çevresini boşaltmağa başlamıştı. Kadınlar dışarı çıkmak için bu aralıktan yararlandılar. Öğlene doğru, uçaklar eyleme başladı. Ilk roketler Moneda'nın ortasındaki kış bahçesine düştü.

Uçaklar Sarayın üzerinden uçmağı sürdürdüler, patlamalar birbirini izliyordu, ortalık dumana, ağulu gaza boğulmuştu.

Üç saat süren çarpışmanın sonunda cephane tükenmek üzereydi. Başkan Saray candarmalarının silâhlığına girilmesini buyurdu. Sabırsızlandı sonra, kış bahçesini geçip silâhlığa yöneldi. Baktı, kapı dayanıyor, el bombası kullanılmasını buyurdu. Böylece açılan gedikten 30 çaplı dört mitralyöz, bir alay «Sik» tüfeği ile epiy cepane çıkarıldı. Başkan silâh bulacağım diye candarmaların yatakları arasında seyirtiyordu. Yarım düzine silâhı omuzuna aldı, ve «Bu tarihin ilk yaprağı işte böyle yazıldı. Gerisini Halkımızla Amerika yazacak!» deyip yürüdü. Yanındakilerin gözleri dolu dolu oldu.

Tam o sırada bir patlama yüzünden büyük camlardan biri tuzla buz olmuş, fırlayan parçalardan biri Başkanın sırtına saplanmıştı. Bu ilk yarasıydı Başkanın. Yarası tımar edilirken, silâhların taşınmasına gözkulak oldu, kim ne yapıyor, ne ediyor, bir bir ilgilendi.

Birkaç dakka sonra, faşistler hava gücünü, topçuyu, tanklarla piyadeyi toplu halde saldırıya geçirdiler. Anlatıldığına göre, «gürültüden, tarakadan, patlamalardan, gazdan dumandan Saray cehenneme dönmüştü.»

Zemin katının tutuşmasını önlemek için Başkan muslukların açık bırakılmasını tembihlemeği unutmamıştı, gine de Sarayın sol kanadında yangın çıktı, alevler kırmızı salonun oraya dek uzandı. Derken Başkan mitralyöz ateşi altında sürünerek, Anayasa alanına bakan yazı odasına vardı, bazukalardan birine yapışıp Morande Caddesinden Saraya obüs yağdıran tanka nişa naldı, bir vuruşta safdışı kıldı belâyı. Az sonra yoldaşlarından biri bir tankı daha havaya uçurdu. Üçüncü tanktı bu.

Moneda Caddesi üzerindeki kapıya ateş yoğunlaştıran faşistlere karşı Başkanla bir takım arkadaşı zemin katına inip, düşmanın o yönden içeri sızmasını önlemeği başardı.

Bunun üzerine faşistler bu kesimde ateş kesip, iki yönetim temsilcisiyle görüşmek istediklerini bildirdiler. Başkan, yönetim genel sekreteri Flores ile İçişleri müsteşarı Daniel Vergara'yı yolladı. Morande kapısından çıkıp açıkta duran bir cibe doğru ilerlediler. Saat birdi.

Flores ile Vergara cipte bulunan yüksek rütbeli bir subay ile görüştüler. Saraya dönerlerken, cipten kahbece ateş açıldı, Flores bacağından yaralandı, Vergara da sırtından vuruldu. Saraydan sağlanan ateş desteği altında kurtarılıp, içeri alındılar.

Faşistler yeni teslim koşulları ileri sürüyorlardı: Başkanla arkadaşlarına Saraydan çıkıp istedikleri yere gidebilmeleri için hertürlü kolaylık vaadediliyordu. Başkan, bütün savunucuların adına konuşarak, kanlarının son damlasına dek direneceklerini yeniden haykırdı.

13.30'a doğru, Başkan birinci kata çıkıp mevzileri bakıdan geçirdi. Mitralyöz ateşinden, patlamalardan, yangından ölen öleneydi. Gazeteci Ağusto Olivares'in yiğitçe tutumuna herkes hayran kaldı. Ağır yaralanmış, oracıkta ameliyat edilmişti, herkes onu yatağında baygın yatar sanırken, bi de baktılar, ikinci kattaki mevziine çökmüş düşmana kurşun yağdırıyor.

Az sonra, faşistler Sarayın zemin katını ele geçirdilerse de savunma yukarı katlarda yeniden düzenlendi, direnme sürdürüldü. Faşistler ana merdivenden içeri dalmağı denediler. Saat ikiye doğru birinci katın bir köşesini ele geçirmeği başardılar. Başkan birkaç arkadaşıyla kırmızı salonun bir yanına siperlenmişti. Faşistlerin üzerine saldırdıklarında Başkan karnına bir kurşun yedi, acıdan iki kat oldu, ama bir koltuğa dayanıp Faşistlere ateş yağdırmaktan caymadı, ikinci bir isabet alıncaya dek... Can çekişiyordu, vücudu delik deşik olmuştu.

Başkanın yere yuvarlandığını gören yoldaşları can havliyle saldırıya geçip

faşistleri ana merdivene kadar püskürttüler. Derken, bu kanlı savaşın ta ortasında, insana parmak ısırtan bir harekette bulundular. Başkanın cansız vücudunu yerden kaldırıp, makamına kadar taşıdılar, koltuğuna oturttular, boynuna Başkanlık atkısını geçirdiler, onu Şili bayrağına sardılar.

Sonra da, iki saat daha, Başkanlarının ölmesine rağmen, Sarayın ölümsüz savunucuları Faşistlerin acı saldırılarına karşı direndiler. İkindiyin dörtten sonra ancak, Saray cayır cayır yanarken, yoldaşların direnci söndü.

Bir avuç insan, yedi saat, topçuya, uçaklara, tanklara, piyadeye kafa tutmuştu, Halk Birliği Yönetimini yurduna ihanet eden Silâhlı kuvvetlerin dört kahpe kumandanına karşı savunmuştu. Aklı durur insanın! Düşünebiliyor musunuz ne demek olduğunu bunun!.

Gelelim Başkan Allende'ye! «Halkımın uğruna ölürüm!» demişti, sözünü tuttu, hem de eşine az rastlanır bir yiğitlik ve direşkenlik örneği vererek... Onunla da kalmadı son nefesinde öyle bir davranış davrandı ki, bambaşka bir insanlıkla donandı...

Sözden ve kalemden başka silâh bilmeyen bu adam, bu fikir adamı, savaş anında, bellerindeki silâhlarla sağda-solda kasınan faşist zabitlerin topundan, tümeninden daha yiğit, daha erkek, daha gözükara olduğunu gösterdi. Ölümüyle de Pinochet ile hempasının alınlarına silinmeyecek kara bir damga vurdu.

İşte böyle olur devrimci insan!
İşte böyle adam olur adam!
İşte böyle yaşar gerçek militan!
İşte böyle savaşır halkı için savaşan
İşte böyle ölür Sosyalizm için yaşayan!

12 Eylül 1974

● Yunanistan'ın NATO'nun «Savunma Planlama Komitesi»nden de çekildiği Mavros tarafından resmen açıklandı. Bu arada Yunanistan'da Atina, Pire, Selanik ve Patras'da Şili cuntasını ve faşist terörü protesto amacıyla mitingler düzenlendi. Mitinglerde Yunanistan'daki Amerikan üslerinin de kaldırılması istendi.

● Ecevit, Turan Feyzioğlu ile görüştü. Görüşmede erken seçim, koalisyon ve azınlık hükümeti konuları üzerinde duruldu.

● Etyopya'da Haile Selasiye'ye karşı uzun süredir devam eden gösterilerin vardığı son noktada Etyopya Silâhlı Kuvvetleri imparator'u tahtından indirdi ve bilinmeyen bir yerde gözaltına aldı.

13 Eylül 1974

● Erbakan ile Ecevit nihayet görüştüler. Ancak görüşme koalisyonun sonuna gelindiği bir kere daha kanıtlamaktan öte bir sonuç vermedi. Ecevit, «hükümet etme konusunda ciddi görüş ayrılıklarımız var» derken, Erbakan hala iyimserliğini koruyor ve «koalisyon devam edecektir» diyor. Ancak Ecevit'in Iskandinavya gezisinde kendisine Devlet Bakanı Orhan Eyüpoğlu'nun vekalet edeceğini açıklaması MSP kanadında büyük tepkilere yol açtı.

● Sovyetler Birliği Dışişleri Bakan Yardımcısı Iliçev, Başbakan Ecevit ile görüştü. Iliçev Sovyetler Birliğinin «ilke olarak federatif sisteme karşı olmadığını ancak bu sistemin her iki cemaat arasında hukuki ve fiili bir bölünmeye gitmeyecek bir şekilde

yürütülmesini» savunduğunu belirtti.
● Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı, Sosyal İş Sendikası'nın Ziraat Bankası Genel Müdürlüğünde başlatacağı grevi yasakladı.
● Etyopya'da Haile Selasiye'yi deviren Silahlı Kuvvetler, Genel Kurmay Başkanı General Amman Andom'u devlet başkanlığına getirdi. Ülkede imparatorluk rejimi artık şeklen devam ediyor. Selasiye'nin yerine getirilen oğlu Prens Arja sadece sembolik bir imparator olacak.
● Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfına yaptığı 4 buçuk milyonluk bağış yüzünden Orgeneral Emin Alpkaya, Vehbi Koç'a törenle bir altın madalya verdi.
● Maden-İş 21. Genel Kurulu yönetimde önemli değişikliklerle sona erdi.

14 Eylül 1974

● Başbakan Yardımcısı ve MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, Başbakan Ecevit'in İskandinav ülkelerine yapacağı geziyle ilgili kararnameyi MSP'li bakanların imzalamayacağını açıkladı. Erbakan, özellikle, gezi sırasında Ecevit'e Orhan Eyüpoğlu'nun vekalet etmesine ilişkin kararı yerdi ve Ecevit'i suçladı. Ecevit ise aynı gün İzmir'deki konuşmasında Erbakan'a cevap verdi ve «Bir formül bularak, İskandinav ülkelerini mutlaka ziyaret edeceğim» dedi.
● İngiltere, Episkopi üssünde bulunan 10 bin Türk'ün, üsden ayrılmasına izin vermeyeceğini resmen bildirdi. Bu konuda Türk hükümeti, İngiltere'ye bir nota vermişti.
● OPEC ülkeleri, petrol şirketlerinden varil başına alınan hisseyi 33 sent artırma kararı aldılar. OPEC'in Viyana'da devam eden toplantısında, petrol fiyatlarının indirilmesi önerisi reddedilen Suudi Arabistan, OPEC ile ilişkilerini yeniden gözden geçirmeye karar verdi.
● Margarin ve likid yağ fiyatları sessiz sedasız artırıldı. Böylece margarin fiyatlarına 1974 yılı içinde ikinci defa zam yapılmış oldu.
● Mozambik'te, Frelimo (Mozambik Kurtuluş Cephesi) yönetimi, Portekiz ordusundan devralıyor. Aynı anda Lizbon'da Portekiz Komünist Partisinin düzenlediği bir mitingte halk Mozambik'e ve Frelimo'ya karşı sevgi gösterilerinde bulundu.

15 Eylül 1974

● Koalisyon konusunda Haluk Ülman, Turan Güneş ve Deniz Baykal ile bir toplantı yapan Bülent Ecevit «Kararımı 24 saat sonra vereceğim. Özenle düşünmem gerek» dedi.
● Türkiye, Episkopi üssündeki 10 bin Türkle ilgili olarak İngiltere'ye ikinci bir nota verdi.

16 Eylül 1974

● Başbakan Ecevit, istifa etmeye karar verdiğini açıkladı. Açıklamasında Ecevit, Aralık ayında seçime gidilmesini de önerdi. Başbakan basın toplantısında koalisyonun sona eriş nedenleri üzerinde durdu. Aynı gün bir demeç veren Erbakan ise «Biz istifayı değil uçak fabrikası kurmayı düşünüyoruz» dedi. CHP Genel Sekreteri Eyüpoğlu ise, örgütünün bir erken seçime hazır olduğunu söyledi.
● Ankara'daki temaslarından sonra Atina'ya geçen Sovyetler Birliği Dışişleri Bakan Yardımcısı Iliçev «Kıbrıs konusunda Yunanistan'ın görüşlerini bölüşüyoruz» dedi. Aynı gün CHP'li Eyüpoğlu ve Deniz Baykal, Demokratik Parti liderlerinden Saadettin Bilgiç ile

görüştüler. Görüşmede koalisyon hükümeti, erken seçim ve azınlık hükümeti konuları üzerinde duruldu.

● İMF (Uluslararası Para Fonu) yayınladığı bir raporda Türkiye'nin, Portekizle birlikte enflasyon oranı bakımından Dünya'da üçüncü sırayı işgal ettiğini söyledi. IMF raporunda bütün ülkeler enflasyona karşı tedbir almaya çağırıldı.

● Suudi Arabistan OPEC toplantısında alınan kararın aksine petrole varil başına sadece 18 sent zam yapacağını açıkladı. OPEC toplantısında zam oranı yüzde 33 olarak saptanmıştı.

17 Eylül 1974

● CHP Parti Meclisi ve Ortak Grubu toplantısında Ecevit'in istifasıyla ilgili kararı «görüşme açılmaksızın» ve «oybirliği» ile kabul edildi. CHP'nin bu organları «derhal seçim» ilkesini de benimsediler.

● Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 29. toplantı dönemine başladı. Genel Kurulda 133 oyla başkanlığa seçilen Cezayir Dışişleri Bakanı Buteflika, açış konuşmasında Kıbrıs konusuna da değindi ve «Tüm yabancı kuvvetler Kıbrıs'tan çekilmelidir» dedi.

● Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi 1 Ekim'den itibaren «Otonom Türk Yönetimi Yasama Meclisi» adı altında çalışmalara başlayacağını açıkladı.

● CIA'nın, Şili'de Başkan Allende'nin devrilmesi hareketini bizzat örgütlediği Gerald Ford tarafından da doğrulandı.

● Portekiz'de sağ kanattaki kıpırdanmalara karşı sol kanatta tepkiler başladı. Yer yer Spinola'yı da hedef alan bu tepkiler ordudaki solcu subaylar tarafından da benimseniyor. Bu arada faşist eğilimli Portekiz Milliyetçi Partisi de hükümet kararı ile kapatıldı.

● Etyopya'da yönetimi alan Silâhlı Kuvvetler Birliğine bağlı dört subay bir öğrenci mitinginde konuştular ve Etyopya'daki darbeyi «Anti emperyalist, Anti kapitalist, anti komünist ve anti feodal bir hareket» olarak nitelediler.

Etyopya'da ne oluyor?

M. Eymen

Bugün, Etopya'da, bir Imparator gitmiş, yerine «İmparatorluklar» gelmiştir. Bir noktada karışık izlenimler bırakabilecek yeni düzen yapısı, aşama aşama gerçekleştirilmiş ve emperyalizmin silâhlı monopolleri, 2. Dünya Savaşı öncesinde faşizmin bileytaşı olmuş bir ülkeye çöreklenmişlerdir. Etyopya'lı işçiler ve köylüler, terkedilmişliklerinin suskunluğunu yaşarken, Etyopya'da ne oluyor, diye sormamak elde değil. Bu sorunun gerçek yanıtını bulabilmek için, Etyopya'nın dününden bugününe ulaşacak analiz ve sentezlere yönelmek zorundayız. Emperyalizmin, doğu'ya açılmada merkezi olan bu ülkenin içinde sürüklendiği kılıflı sömürü düzenini, ancak böylece gözler önüne serebiliriz.

Osmanlılar'dan İtalyanlar'a

Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman devrinde, Osmanlı ordu-

ları, güçlü bir direnişle karşılaşmaksızın, Etyopya'nın içlerine de girdiler. 1557 yılında, «Habeş Eyaleti» adı altında, Osmanıl İmparatorluğuna bağlı bir beylerbeyliği kuruldu. Osmanlıların duraklama ve gerileme devirleri sürecinde, Etyopya'da egemen oldukları topraklar yavaş yavaş elden çıktı ve son olarak, merkezi Massua'da bulunan, Eritre eyaleti 1885'de İtalyanların eline geçti. İtalyan baskısı ve sömürüsü altında ezilen Etopya'da, belirli aşamalar sonucu, iktisadî ve siyasi unsurlar belirlenmeye başladı. Bir çok kabilelerden oluşan ülkede, o günlere değin sınıfsız ilkel toplumun şartlandırılmaları hakimdi. Üretici güçlerin potansiyel kavramlarını iyi bilen İtalyanlar, bu topraklarda sıkıntısız bir yaşantı sürdürebilmeleri için, daha fazla ürün elde edilmesi gereksinimini duydular. Bu paralelde, aslında bir sosyal sınıfın başka bir sosyal sınıfın sırtından yaşaması oluşumuna dökülen fazla ürün yaratma politikası, Etyopya'da, bir kabilenin başka bir kabilenin sırtından geçinmesi ortamına dönüştü. Ülkenin İtalyanlara bağımlı iktisadi ve siyasal gelişimleri açısından, **Abisinyalılar** ağır basmaya başladılar. Tarım alanları **Tigrelilerin** eline geçti. **Bantular** ve Nil asıllı zenciler, dağınık yaşantılarını sürdürürken, avcılık ve balıkçılıkla karınlarını doyurma yollarını aradılar. İtalyanların sayesinde, sınıfsız ilkel toplum düzenini aşan Abisinyalılar, yeni toplum düzeninin gereksinimlerinden yararlanarak, azınlıkta olan Amhara ve Şoa kabileleri ile, bir kısım Bantuları ve zencileri de hizmetlerine alarak, kölelik anlayışını Etyopya'ya getirdiler.

Başlıca üretim kaynağı tarım ve hayvancılık olunca, azınlıktaki kabilelerden oluşan kölelerin güçlerinin yeterince üretken olmayışı dikkati çekti. Toprak üzerinde mutlak, köleler üzerinde de bir noktaya kadar sınırlı Mülkiyet anlayışını aşılayan İtalyan etkisi ile de, egemen kabileleri, derebeylik ortamına soktular. Kabile reisi bir feodaller sınıfı türedi. Bu evreler sürecinde 1930'lara gelindi. İmparatoriçe Zavditu ölünce, Saba melikesi soyundan geldiğini iddia eden, Etyopya'nın 257. imparatoru Tafari, «Haile Selasiye» adı altında taç giydi.

İtalyanlarla çatışmalar

Bu sıralarda, Assab-Dase karayolu yüzünden İtalyanlarla anlaşmazlıklar çıkmıştı. Eritre ve Somali sınırlarında, aşiret reisi feodallerin iteklemesiyle, çatışmalar olmuş, ilişkiler gergin bir görünüm kazanmıştı. Bu sorunları çözmek için, Valval'deki İtalyan birliği komutanlığında görüşmelere gidildi. Habeşli delegelerle İtalyan subayları arasında, Valval petrol kuyularının mülkiyeti konusunda tartışmalar çıktı. Bunun üzerine, Somali birliklerinden destek alan İtalyanlar, habeşleri kuzeye çekilmeye zorladılar. Bu savaştan doğan zararların ödenmesini de isteyerek, Selasiye'ye ağır şartlar ileri sürdüler. Elektrikli bir ortam yaratılmıştı. 1928 antlaşması şartlarına uygun olarak, bir hakem kurulu seçildi. Kurul çalışmalarını 3 Eylül 1935'te tamamlayıp, her iki tarafın da suçlanamayacağını ve bu yüzden savaş tazminatının söz konusu olmadığı yargısına varınca, İtalyan birlikleri 3 Ekim'de Eritre ve Somaliland sınırlarından saldırıya geçip Adwa ve Makale'yi ele geçirdiler. Bu girişimin en önemli amacı, meteorolojik savaş yöntemleri konusunda bilgi edinmek, sıcak hava şartlarının silâh ve tanklar üzerindeki etkisini saptayıp, Hitler Almanya'sının Afrika yayılımına ön hazırlık raporunu oluşturmaktı. İtalyanlar bunu gereğince başardılar 1936'nın Mart ayında, Mareşal Badoglio kumandasındaki İtalyan ordusu, Mai Che'de habeşleri bozguna uğratıp 5 Mayısta Addis-Abeba'ya girdi. Bunun üzerine, «Aslanlar aslanı» imparator Selasiye, ürkek bir tavşana dönüp, bir sıçrayışta ülkeyi terketti. Cibuti yoluyla Kudüs'e, oradan da Cenevre'ye geçti ve bir süre sonra İngiltere'ye sığındı. İşte, bu dönem, İngiliz emperyalizminin kucağında bir takım deneyimlerden geçen Selasiye'nin sömürü düşüncelerini daha da biçimlendirdi. Etyopya'da halk İtalyanlara karşı direnme eylemlerine geçmişti. Ancak,

1937'de İtalyan genel valisi Grazini'ye karşı girişilen suikast başarısızlığa uğrayınca, Etyopya'da İtalyan faşizminin kanlı devri başladı.

Emperyalizmin kucağına

Bu arada İtalya «müttefikler»le de savaşıyordu. Selasiye Hartum'a geçmiş toprak sahipleriyle ilişkiler kurmuştu. Etyopya'nın doğuyu kontroldeki stratejik önemini kavrayan İngilizler, 1941'de doğu Afrika üzerinden İtalyanlara saldırarak yendiler ve 5 Mayıs'ta, mutemet adamları Selasiye'ye «ülkeni temizledik dön» dediler. 1947 Şubatında imzalanan barış antlaşmasıyla İtalyanlar Etyopya'daki üslerinden vazgeçmek zorunda kalırlarken, mazlum kitleleri iliklerine dek emip sömürmeyi yeğlemiş, Amerikan ve İngiliz emperyalizmi, bu boşalan üslere yerleşmenin plânlarını hazırlamaya giriştiler. Ekonomik emperyalizmin kılıfında, siyasal ve dini emperyalizmi egemen kılma yöntemlerini saptadılar. 1950'de B.M.'de «Eritre'nin otonom bir birlik olarak Etyopya ile federasyon kurması» kararı alındı ve bu karar 1952 Eylülünde uygulanmaya başlandı.

Amerika, Etyopya'nın Mısır'ı kontrol eden pozisyonundan yararlanma koşullarını yaratırken, Selasiye'ye geniş çapta yardım ve borçlar vererek, Asmara'da bir askeri üs kurdu. Bunun yanı sıra, yabancı sermayeli şirketler akın akın ülkeye doluştular. 1951'de Kore'ye asker ve 1960'da da Kongo'ya Etyopyayı temsilen bir heyet gönderen Selasiye, 1960 yılında Brezilya'ya gidince, İmparatorluk muhafız birlikleri bir darbe eylemine geçip, veliahtı tahta çıkarmayı denediler. Ancak, Selasiye'nin Amerikalı dostları durumu Brezilya'da konuk bulunan imparatora bildirip, eyleme engel oldular. Ülkeye dönen Selasiye, 1966'da başbakana, İmparatora ve meclise bağımlı olan kabine üyelerini atama hakkını bağışladı. Siyasal partilerden yoksun olan bir düzende, Aklilu Habte Vold başbakanlığa getirildi. Selasiye'nin Eritre'ye karşı takındığı tavır ve Araplara karşı İsaril'i desteklemesi, özgürlük yolunda bilinçlenmeye başlayan diğer Afrika ülkelerinin tepkisini çekti ve düşmanlığını kazandırdı.

Açlık başgösteriyor

1972 yılının Kasım ayında, Tarım bakanlığı yetkilileri kuraklık nedeniyle tarım sektörünün felce uğradığını ve gelecek yıl yiyecek maddelerinin tükenmesiyle açlık tehlikesinin başgöstereceğeni Selasiye'ye bir rapor halinde bildirdiler. Hükümet yetkilileri ve imparator bu uyarıyı önemsemeyip raporun yayımını yasakladılar. 1973 Şubatında açlık kendini göstermeye başladı. Köylüler kuraklığın da etkisiyle çetin günler yaşarken, açlıklarını ot yiyerek bastırıyorlar ve açlıktan ölümler görülüyordu. İskelete dönmüş bir grup köylü «aslanlar aslanı» imparatorlarının kendilerini korumasına sığınmak için başkente geldiler. Polis köylülerin üzerine yürüyerek ateş açtı ve kente girmelerini önledi. Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında açlıktan ölenlerin sayısı 200.000'i buldu. Feodaller ve koptik kilisesi rahiplerinden oluşan bir kurul, açlık tehlikesinin önlendiğini ve sorunun tamamiyle ortadan kaldırıldığını dünyaya haykırmak için Amerikalılarla işbirliği kurdular. Ama, dünya kamuoyu durumu öğrenmişti. Ortalama yaşam süresi 38 yıl ve kişi başına düşen yıllık ulusal gelirin 70 dolar olduğu Etyopya'da, hemen hemen hiç okul yoktu. Okuma yazma bilenlerin oranı yüzde 10'u geçmiyordu. 5 milyar dolara yaklaşık anamallarıyla 400'ü aşkın yabancı şirket, ülkenin endüstri kollarını ele geçirmişler ve büyük ölçüde alanlara yayılarak 84.000 Etyopyalı içşiyi boğaz tokluğuna varan ücretlerle çalıştırıyorlardı. Bu sahalardan kazanılan milyarlarca dolarlık gelirler İngiltere ve Amerika'ya muntazaman aktarılıyordu. Ülkedeki toprakların yüzde doksanı imparatorun, arta kalanı ise diğer feodal beylerin, aşiret reislerinin elindeydi. Tüm ülkedeki doktorların sayısı 319 idi, bu da 81.500 kişiye bir doktor düştüğünü gösteriyordu. Bu

ürkünç tablonun yanı sıra, Afrika'ya yapılan Amerikan yardımlarının yüzde 65'ini Etyopya alıyor ve bu milyarları tek başına Selasiye yutuyordu. Ogaden petrol yataklarını çalıştıran Standart Oil firması aracılığıyla, Amerika, Selasiye'yi destekliyor, ülkedeki askeri üsleriyle ve en önemlisi Kagnew üssüyle Kızıldeniz'i kontrol altında tutuyordu. emperyalist sömürü düzeni, bu yolda çalışırken, bir taraftan da Israil'i Etyopya sokmuş ve tekstil endüstrisini ABD destekli yahudilerin tekeline geçirtmişti. İsrail Etyopya ordusunun komando ve paraşüt askerlerinin eğitimini üstlenirken, Batı Almanya da imparatorluk muhafız örgütünü oluşturan 30.000 polisin eğitim ve donatımını sağlıyordu. Bu görünümlerin ardında emperyalist soygunculardan koparttığı paraları tek başına yiyen bir Selasiye, B.M. de insan hakları ve özgürlük hakkında nutuklar atıyordu.

Selasiye yıllardır ceplerini dış yardımlar sayesinde doldururken, diğer aşiret beyleri dış yardımlardan yararlanamıyorlar, geçimlerini topraklarında köleleştirerek çalıştırdıkları emekçilerin sırtından çıkarıyorlardı. Onlar da, Amerikan dış yardımlarından yararlanarak ceplerini doldurmak isteyeceklerdi. İşte bu ortamda, diğer aşiret reislerinin, feodallerin emperyalistlerle bütünleşmeleri gelişti ve oluşumlar birbirlerine kenetlene kenetlene, 28 Şubat 1974 gününe gelindi.

Asker ayaklanıyor

28 Şubat günü, kara, deniz ve hava kuvvetleri gerek iç ekonomik ve sosyal sarsıntıların etkisi ve zorlamasıyla, gerekse emperyalist sömürü ortaklığından daha fazla pay almak isteyen aşiret beyleri'nin kışkırtmalarının etkisiyle ücretlerine zam isteyerek ayaklanmışlar ve ülkedeki karışık durum daha da çıkmaza dönüşmüştür. Başbakan Aklilu Habte, hükümetin istifasını İmparatora sunmuş, bu süreçte Asmara'da ayaklanan 2. tümene bağlı birliklerle anlaşma sağlanamamıştır. Adis-Abeba radyo binası, bankalar ve bir takım önemli noktalar, Amerikan N-47 tanklarıyla donatılmış askeri kuvvetlerin eline geçmiştir. İmparatorun yeni atadığı başbakan Endal Kachew'in de istifası istenmiştir. Silâhlı Kuvvetlere ödün verme zorunluluğunu duyan imparator, Deniz Kuvvetleri Komutanı olan, 6. sıradan varisi Amiral Iskender Desta'yı azletmiş, yerine Tasrev Desta'yı atamıştır. Bu arada, büyük toprak sahiplerinden, aşiret reislerinin adamlarından oluşan heyetler, Amerikan üsleriyle Standart Oil şirketi arasında mekik dokumuşlardır.

85.000 üyeli işçi sendikaları federasyonu genel başkanı Fisseha Tsion Takie hükümetle anlaşıp genel grevleri durdurmuştur. Ülkenin tek üniversitesi olan Haile Selasiye üniversitesinde okuyan 40 kadar öğrenci, B.M. temsilcilik binası önünde gösteri yapmışlar ve «Kahrolsun Amerika» «Kahrolsun İmparator» diye bağırmışlardır. Polis birlikleri olay yerine gelerek öğrencilere saldırmış, daha sonra da üniversiteyi basarak 30 öğrenciyi ağır yaralamıştır. Ülkede tutuklamalar başlamış, eski hükümet üyeleri ile ordu içindeki bir takım sol eğilimli subaylar gözaltına alınmışlardır. Debre-Zeyd'deki hava üssünü ele geçiren paraşüt birlikleri, tutuklanan subayların salıverilmesini istemişler, ülke daha da karışıklığa sürüklenmiştir.

Yeni başbakan Kaşov Makonnen'in emriyle Cimma kentinde özgürlük isteriz» diye bağıran işçi ve öğrencilerin üzerine yürüyen polisler ateş açmış, 1 işçi ölmüş, 24 kişi yaralanmıştır. Ayni günlerde Addis Abeba'nın 500 km. güneyindeki Gamu Gaffa eyaletindeki Arba Minş'te işçi ve öğrencilerin düzenlediği bir gösteri sırasında polis göstericilere ateş açmış, 11 kişi ölmüş ve 36 kişi yaralanmıştır. Bunun üzerine Haile Selasiye Üniversitesinde 2000 öğrenci dersleri boykot etmiştir. 3. Orduya bağlı askerler, tahıl fiatlarının artışını protesto ederek liberal feodallerden bir kısmını tutuklamışlardır. Her gün açlıktan yüzlerce köylü

ve işçi ölürken, paskalya yortuları için başkentte 1000 baş hayvan kesilmesi nefretle karşılanmış, demiryolu işçileri greve giderek Addis-Abeba ile Cibuti arasındaki demiryolunu kesmişlerdir. Asker ve polislerden oluşan güvenlik güçleri olay yerine gelerek ateş açmışlardır. Öte yandan, işçi sendikaları konfederasyonunu basan polis 30 işçiyi tutuklamış ve ülkedeki grevler çözülmeye başlamıştır. Yukarıdaki olaylar zincirinde halklar katederek geçtiğimiz Ağustos ayına gelinmiş, ve ayın 18'inde «aslanlar aslanı» imparator Haile Selasiye'nin tüm yetkileri elinden alınarak, 14 adet sarayına el konmuştur. 29 Ağustos'ta ülkenin en büyük ulaşım şirketi olan Ambassa otobüs şirketi millileştirilmiştir. Böylece de Eylül ayına girilmiş ve Selasiye tahtından indirilmiştir.

Etyopya'da bugün durum nedir?

Etyopya'da, Şubat ayından bu yana kesintisiz devam eden bir dizi olaydan sonra, şu anda gerçek durum nedir? Ordunun yürüttüğü ve bugün «Aslanlar aslanı»nın tahttan indirilmesine varan hareket, hangi sosyal güçlerin etkisiyle, hangi sınıfsal dayanaklar üzerinde ve ne yönde gelişmiştir, gelişmektedir?

İlk ayaklanma, subayların düşük ücretleri protesto ayaklanması olmuş, bunu memurların, şoförlerin, halkın çeşitli kesimlerinin başdöndürücü şekilde yükselen fiyatları protesto ayaklanmaları izlemişti. Yani, hareket büyük ölçüde küçük burjuvaziye dayanır görünmüştü. Ancak hareketin, diyalektik bir süreç içinde başladığı noktadan çok ilerilere varması bekleniyordu. Gerçekten de, Şubat ayında henüz İmparatorun tahttan indirilmesi ve İmparatorluğun kaldırılması söz konusu değildi. Bugün bu gerçekleşmiştir.

Etyopya televizyonunda konuşan yetkili bir subay, «Hareketin anti feodal, anti emperyalist ve anti komünist» olduğunu ilân etmiştir. Ancak görülen odur ki, darbeyi gerçekleştiren ve henüz adları ilân edilmemiş olan, «anonim» kalmayı tercih eden cunta üyeleri arasında, olsa olsa anti komünizm konusunda görüş birliği vardır. Bunun ötesinde, İmparatorun tahttan indirilmesinden ve İmparatorluğun resmen kaldırılarak meşrutî krallığın kurulmasından sonra, cunta içinde ciddi ihtilaflar çıkmıştır. Bugün, Etyopyalı Subayların durumu, bir ölçüde 'yıkması'nı bilen ama nasıl kuracaklarını bilemeyenlerin kararsızlığı, etkilere açıklığı ve güçsüzlüğüdür.

Gerçekten de Etyopyalı subayların darbesi konusunda bugünden karar vermek için henüz erkendir. Şu faktörler mutlaka göz önünde tutulmalı ve yorumlar buna göre yapılmalıdır:

- Önce Etyopya'nın yapısı ve tarihi, bu bölgede bir «millî birlik» yaratmış durumda değildir. Aşiretlerin, feodallerin egemenliği ve kısmî bağımsızlığı söz konusudur. Hele son olaylardan sonra, güçlü aşiretlere taviz vererek, güçsüzleri kendisine bağlayarak, adeta birliğin tek sembolü haline gelebilmiş olan Haile Selasiye'nin yokluğunda, ülkenin çeşitli bölgelerinin bütünlüğünün korunması imkânı, gün geçtikçe azalmaktadır. Özellikle Kuzey'deki Eritre bölgesi, uzun süreden beri İmparatorun da tanıdığı nisbî bir bağımsızlığı sürdürmeye alışmıştır. Bu bölge zaten 1949 ve 1962 yıllarında yapılan iki referandum'dan sonra kendi isteğiyle Etyopya'ya bağlanmıştır. Bölgenin çoğunluğu müslüman Araplardan meydana gelmektedir, üstelik de Eritre Kurtuluş Cephesi burada güçlüdür ve bağımsızlıktan yanadır. Güçlü Afar aşiretlerinin reisi Sultan Ali Mirah ve Tigre bölgesi valisi Mangeşa Seyum, Halk Kurtuluş cephesi'nin sağ kanadına dayanarak ayrılıkçı hareketleri desteklemektedirler. Ali Mirah'ın bir süre önce ABD'ye yaptığı uzun ziyaret, bugünkü hükümete karşı uzlaşmaz tutumu ve bölgesinin gerek denize ulaşmak, gerekse ABD üsleri açısından önemi emper-

yalizmin çıkarlarının çok güçlü olduğu bu bölgede, ABD'ye dayanan ve yardım alan bir bağımsızlıkçı tehdidin güçlü olacağını göstermektedir.

Gerçekten de, darbeci subayları şimdi en fazla meşgul eden konu; böylesine, dağınık güçlü aşiretlere bölünmüş ve merkezî bir devlet yapısını hemen hemen hiçbir zaman tanımamış bir ülkede, çeşitli aşiretlerin bağımsızlık isteklerini ve bu yolda verecekleri savaşları nasıl engelleyebilecekleridir. Ülkenin Kuzey'inde durum buyken, Güney Doğu'daki Ogaden bölgesinde de işlerin daha iyi gittiği söylenemez. Ogaden Somali'ye yakındır ve Somali uzun bir süreden beri bu bölgeyi istemektedir. Subayları korkutan bütün bu tehlikelerin somut delilleri belirmeye başlamıştır. Önce Ali Mirah'a bağlı Eritre bölgesi delegelerinden 23'ü parlamentodan istifa etmişler, bunu başka istifalar izlemiştir. Tehditler üstü kapalı halden çıkıp, açık bir şekil olmaya başlamıştır. Yer yer çatışmalarının devam ettiği söylenmektedir.

Öte yandan, İmparator'un, Aslanlar aslanının «hırsızlık», «halkın malını çalmak» «yüzbinlerce kişinin açlıktan ölümüne sebep olmak», «halktan çaldığı paraları yurt dışına kaçırmak» suçlamalarıyla tahttan indirilmesi, (bu konuda yapılan güçlü bir propaganda ve Etyopya'lı geniş kitlelerin politize olmamış durumları, bilinçsizlikleri, aşiret bağımlılıkları düşünülecek olursa) kitlelerde fazla bir tepkiye yol açmamıştır. Ancak, gün geçtikçe ve sorunlar yığıldıkça, mırıldanmalar artmakta, bu mırıldanmaları, özellikle Etyopya bütününden ayrılmak isteğinde olan, derbeci askerlerle çatışan veya ABD emperyalizmiyle ortaklık kurmuş bulunan aşiret reisleri (feodaller) körüklemektedirler. Kısaca, Etyopya'da iç savaş tehlikesi henüz bütün şiddetiyle hüküm sürmektedir.

● ABD emperyalizminin ülkedeki etkisi, üsleri, ekonomik ve özellikle askerî stratejik çıkarları hiç gözden kaçırılmamalıdır. Muhtemelen, önümüzdeki günlerde, darbenin, ülkede oldukça güçsüz sayılabilecek ama yine de son aylarda derlenip toparlandıkları görülen sol güçlere doğru kaymasının engellenmesi ve darbeci subaylar arasında daha radikal olanların tasfiyesinin sağlanması için ABD elinden geleni yapacaktır. Bu konuda elinde son derece önemli bir koz da vardır: Ülkedeki (yukarda kısaca anlatılan) ayrılıkçı hareketler ve dağınık aşiret yapısı. Bu yüzden, darbeci subaylar bugün hareketlerinin anti emperyalist karakter taşıması gereğinde bile fikir birliğine varmış değillerdir. ABD'ye taviz vermek gereğini duymaktadırlar. Zaten Aslanlar Aslanı'nın tahttan indirilmesinden önce, yüksek rütbeli bir subay, ABD'yi ziyaret etmeyi ve askerî yardımın ve diğer ilişkilerin aynen devam edeceği garantisini almayı ihmal etmemiştir.

Kısaca, Etyopya'daki darbe bir yanıyla ABD emperyalizminin avcunun içindedir.

● Darbeyi desteklemiş olan aşiretlere ve feodallere gelince, bunlar, bu güne kadar Aslanlar Aslanı'nın aslan payını aldığı emperyalizmle işbirliğinden ve ortaklıktan, artık kendileri de daha fazla pay almak istemekte ve darbecilerin sağ kanadını desteklemekte, radikallerin tasfiyesine çalışmaktadırlar. Bugünkü verilerle, askerlerin hareketinin kısa süre sonra ABD emperyalizminin ve onun yeni ortak adaylarının eline geçeceği söylenebilir.

● Yine de Etyopya'daki gelişmenin oturacağı taban her ne kadar emperyalizmin güdümünde burjuvalaşmaya başlayan feodaller, yerli egemen sınıflar olacaksa da, diyalektik oluşumu içinde gelişmelerin bir ileri adım olduğu da açıktır. Ülkedeki emekçi sınıfların ve başta işçi sınıfının, örgütlü ve güçlü olmaması, hareketin bu yöne doğru kaymasında büyük etken olacaktır. Ancak olaylar içinde sol entelijansiye, öğrenciler ve işçi sendikalarında belli bir sola açıl-

ma ve hareketlenme kendini göstermektedir. Işin bu yanı da ihmal edilmemelidir.

Eylül başlarında, öğrencilere ve işçi sendikalarına karşı daha yumuşak olan ve öğrencilerle işçileri yedeklerine almak için çabalayan askerler, bugün gerek kendileri sağa kayıp egemen sınıflar temeli üzerine oturmaya başladıklarından, gerekse öğrenciler ve sendikalar uzlaşma yanlısı olmadıklarını çeşitli talep ve gösterileriyle açıkça ortaya koyduklarından, bugün öğrencilere ve İşçi Sendikaları Konfederasyonuna karşı kesin sert tavır almış durumdadırlar. Bütün grevler ve «bozguncu» hareketler yasaklanmıştır. Işçi Sendikaları Konfederasyonu'nun Başkanı, Genel Sekreteri ve Genel Sekreter yardımcısı genel grevi teşvik ettikleri için ve «eski yönetimle işbirliği» yaptıkları gerekçesiyle tutuklanmışlardır, Konfederasyonun, liderlerin serbest bırakılması için yaptıkları bütün başvurmalar ve bütün çabaları boşa gitmiştir.

Gerek öğrenci ve aydınlar gerekse işçi sendikaları ve işçilerle Etyopyalı darbeci askerlerin arası gün be gün açılmaktadır. Böylece askerlerin rejiminin daha sağa kaydığı gözlenirken, aydın, öğrenci ve işçi kesimleri, «bir an önce sivil hükümet ve Anayasa» istekleriyle demokratik taleplerinde yol almaktadırlar.

«Ne Çin, ne Portekiz, ne marksist modeller, bizim devrimimiz Etyopyalı'dır ve öyle kalacaktır...» Işte darbeci subaylardan birinin darbenin yönünü niteleyişi böyledir. Ve özellikle Etyopya tipindeki ülkelerde, «Ne Çin, ne Portekiz, ne marksist» demek, emperyalizmin güdümünde ve emperyalizmin yerli ortaklarının sınıf desteğinde demekle eş anlamlı değil midir?

Yine de Etyopya'da olayların nasıl gelişeceğini nihaî görünüşünü gelecek günler ve gelecek günlerde işçi sınıfı başta olmak üzere, sol aydınların ve öğrencilerin güçlenmeleri, örgütlenmeleri belirleyecektir.

18 Eylül 1974

- Başbakan Ecevit istifasını Cumhurbaşkanına sundu. Korutürk'ün istifayı kabul ettiği, ancak görevi yeniden Ecevit'e vereceği bildiriliyor. Bu arada Korutürk'le bir görüşme de Erbakan yaptı ve «TBMM bir erken seçime razı olmaz» dedi. Erbakan bir AP-CGP-DP-MSP koalisyonu için girişimlerde bulunacağını da açıkladı.
- Birleşmiş Millletler Genel Kurulunda bir konuşma yapan ABD Başkanı Gerald Ford, «Batı ekonomilerinin bir büyük krizin eşiğinde olduğunu» söyledi. Ford'un açıklamasından sonra yapılan yorumlarda, kapitalist dünyanın 1930 bunalımının da çapını aşacak bir bunalıma süratle sürüklendiği belirtildi.
- Içerenköy-Merdivenköy yöresindeki gecekonduların yıkılması ile ilgili olarak halkla polis arasında çatışma çıktı. Halktan ve polisten yaralananlar oldu.
- Ülker Bisküvi Fabrikasında çalışan 1800 işçi işveren tarafından üye olmadıkları Tek Gıda Iş Sendikasına üye olmaya zorlandıkları ve bağlı bulundukları DISK'e bağlı Gıda Iş Sendikasından ayrılıp Tek Gıda Iş'e geçmedikleri sürece imzalanan toplu sözleşmeden yararlandırılmadıkları için direnişe geçtiler. Olaya toplum polisi **panzer** tankları ile müdahale etti ve tankların desteğinde fabrikanın kapısını kırarak içeri girdi. Direnişin kırılmasından sonra polis 20 işçiyi gözaltına aldı. Polisin müdahalesi sırasında çıkan olaylarda 2 işçi ağır yaralandı ve hastahaneye kaldırıldı.
- Ankara ve Atina'daki temaslarını tamamlayan Sovyetler Birliği Dışişleri Bakan Yardımcısı Iliçev, Kıbrıs'a geçti, Klerides ve Denktaş ile görüşmeler yaptı. Iliçev'i Limasol'da kalabalık bir

Kıbrıslı Rum kitlesi karşıladı ve tezahürat yaptı.

● Portekiz'de Spinola'nın desteklediği söylenen ılımlı subaylarla, devrimci subaylar arasında çekişme genişliyor. Sağcıların, Komünist Partisinin ve Sosyalist Partinin erken seçimlerde büyük başarı kazanacakları hesabıyla seçimleri geciktirmek istedikleri söyleniyor. Gelişmelerin Spinola'nın da aleyhine dönüşebileceği şeklinde bir demeç veren Sosyalist Parti Başkanı ve Dışişleri Bakanı Soares «taviz vermeyeceğiz. Portekiz halkının geri adımlara tahammülü kalmamıştır» dedi.

● İngiltere, Episkopi üssündeki 10 bin Türk'ün üsden ayrılmasına izin vermeyeceğini yeniden açıkladı.

19 Eylül 1974

● Korutürk'ün hükümeti kurma görevini yeniden Ecevit'e vereceği kesinlik kazanıyor. Nitekim gerek Ecevit Gerekse koalisyon üzerinde kendisiyle bir süredir görüşmeler sürdürülen Bozbeyli temas ve demeçlerini bu yönde veriyorlar. Bozbeyli «bir erken seçime taraftar olduğunu ve azınlık hükümetinin istikrar yaratmayacağına inandığını» söylerken Ecevit de «Erken seçim hükümet sorununu kökünden çözecektir» dedi.

● TBDD Olağüstü toplantısında, daha önce alınan Millî Güvenlik Kurulu ve Bakanlar Kurulu kararları paralelinde davrandı ve Sıkıyönetimin 45 gün daha uzatılmasına karar verdi.

● Kıvılcım Gazetesinin sahibi Demir Küçükaydın ve Yazı İşleri Müdürü Dündar Erenler İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından 44'er yıl ağır hapis cezasına ve 10'ar yıl sürgüne mahkum edildi. Daha sonra T. Ceza Kanunu'nun bir hükmüne göre cezaları hapis cezası sınırı olan 36 yıla indirildi. Davanın diğer iki sanığı Erol Atakan ve Ali Selim Ergunalp de gizli örgüte katılmaktan 5'er yıl ağır hapse mahkûm edildiler. Devlet Güvenlik Mahkemesi bu kararı Kıvılcım Gazetesinde çıkan yazılardan dolayı 36'şar yıl, ayrıca «Devrimci Proletarya» adlı bir örgüt kurmaktan 8'er yıl olarak verdi ve cezaların toplamı 36 yılı geçemeyeceğinden, sanıkları toplam 36'şar yıla mahkum etti. Hakimin de «vicdanı sızlayarak verdiğini» açıkladığı karar demokratik çevrelerde büyük yankı uyandırdı.

● Deniz Nakliyat Anonim Ortaklığına ait gemi, şilep ve tankerlerde Türkiye Ulaş İş Sendikası tarafından grev uygulamasına geçildi. Ancak İstanbul'da sıkıyönetim komutanlığı izin vermediğinden grev fiilen uygulanamıyor.

● TMMOB İstanbul Koordinasyon kurulu tarafından düzenlenen ulusal kaynaklar kongresi, başladı.

TMMOB, «ULUSAL KAYNAKLAR KONGRESİ» DÜZENLEDİ

Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği İstanbul Koordinasyon Kurulu tarafından düzenlenen ULUSAL KAYNAKLAR KONGRESİ, 19-20 Eylül tarihlerinde İstanbul'da yapıldı. Ulusal kaynaklar konusu ile bu alandaki tekelci girişimleri incelemeyi ve teşhir etmeyi amaçlıyan kongrede, özellikle şu konular üzerinde duruldu:

● Genel olarak ham mad de sorunu nedir?

● Epemyalizmin uluslararası plânda geri kalmış ülkelerde uyguladığı ham madde politikası nedir?

● Ulusal kaynaklar potansiyelimiz nedir?

● Emperyalist politikanın ulusal kaynaklarımız konusundaki yansımaları nelerdir?

Yurtsever ve ilerici teknik elemanlarla bilim adamların tebliğ vererek ve tartışmacı sıfatıyla katıldıkları kongrede, emperyalist

sömürü, bakır, petrol ve haşhaş gibi somut örnekleriyle ortaya konuldu. «Emperyalizm ve Türkiye'de Madencilik Alanında Yabancı Sermaye Yatırımları; Petrol Konusunda Emperyalizm ve Türkiye, Yabancı Sermayenin Madenlerimize Etkisi ve Yasal Konumu, başlıklarını taşıyan tebliğler de bir yandan kongrenin ilerici niteliğini diğer yandan da Türkiye teknik elemanlarının ulaşmış oldukları bilinç düzeyini yansıtan ilginç örneklerdi.

Öte yandan Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Başkanı Teoman Öztürk kongreyi açış konuşmasında şu gerçekleri dile getirmekten çekinmedi: «Mimar ve Mühendis Odaları İstanbul Koordinasyon Kurulunun düzenlediği 'ULUSAL KAYNAKLAR KONGRESİ'ni, Emperyalizmin oyunlarını sergileyerek, gerilikten kurtulma özleminde olan halkımıza ışık tutacağı ve yol göstereceği inancı içinde açıyorum. Ülkemizde doğal kaynaklar dendiğinde ilk akla gelen şey sömürü olmaktadır.

19. Yüzyıl sonlarında, sınai ürünlerini satıp ucuz hammadde temin edecek pazarlar arıyan batılıların ülkemizde başlattıkları sömürü günümüze dek süre gelmiştir... Günümüze dek yoğunlaşarak gelişen sömürüye paralel olarak, sanayi ve tarımda geriliğimizin sürdüğü, yeraltı ve yerüstü kaynaklarımızın yabancı çıkarların hizmetine sunulduğu açıkça görülmektedir.

Artık işçilerimizin alın teriyle çıkarılan madenlerimizin ham madde olarak 1. liraya dışarı gittiği ve mamul madde olarak 25. liraya yeniden yurda getirildiği bilinmektedir...

Geriliğimizin, işsizliğin ve Almanya kapılarında beklemenin ulusal çıkarlara aykırı teknoloji transferinin, dış yardımların, teknik hizmet ithalinin başlıca nedenlerinden olan iç ve dış sömürünün bir yüzü daha güçlü bir biçimde açığa vurulacaktır burada.

Ülkedeki 120 büyük şirketin 70'inin yabancı sermayenin olmasının imalât sanayiindeki 98 kuruluşun 50 sinin, madencilikteki kuruluşların tamamının yabancı sermaye hakimiyeti altında bulunmasının nedenleri bir kere daha açıklanacaktır...

Borakstan petrole, tarım ürünlerimizden orman ürünlerimize kadar tüm kaynaklarımız üzerinde oynanan oyunların çaplarını ve nedenlerini sergilemek, mücadele önerileri geliştirmek, bu kongrenin görevi olacaktır.

Tekelci kapitalizmin içinde bocalamak zorunda olduğu buhranların bedelini geri ülkelerden ve bu arada ülkemizin sırtından çıkarmaya çabaladığı günümüzde, ülkemiz, değişen dünya koşulları çerçevesinde, bir karar aşamasına gelmiştir.

İçinde bulunduğumuz yıl gelişen olaylara ve önümüzdeki çetin yola baktığımızda, bugün halkımız açısından acil görevin, ülkede ve bölgede emperyalizmin saldırılarına karşı bağımsız bir dış politika izlemek ve ülkede demokrasi cephesini güçlendirmek olduğu görülmektedir...

Bugün ve gelecekte, halktan yana bir politika izleyeceklerini ve halka dayanacaklarını söyleyen ve söyleyecek olan hükümetler ve tüm güçler, halkın öz çıkarları doğrultusunda hareket etmek, gerçekten bağımsızlığı savunmak zorundadırlar. Emperyalizmi geriletmek için gerekli olan tam bağımsızlık ve gerçek demokrasi mücadelesinde, halkın aktif katkısının sağlanması için engellemede bulunmamak ve mevcut engellerin kaldırılması yolunda çaba harcamak zorundadırlar...

Emperyalizmin saldırılarını geriletme yolunda, Türkiye'nin değişen dünya koşulları çerçevesinde ekonomik, politik ve askerî ilişkilerini gözden geçirmesinin, halk yararına kararlar almasının ve uygulamasının, gerçek demokrasinin ve kurtuluşun ilk adımı olacağına inanıyoruz.»

Öztürk'ün açış konuşması ve kongreye sunulan tebliğler Türkiye teknik elemanlarının yurtsever ve ilerici bir kitle olarak emekçi halkımızın ekonomik, sosyal ve politik mücadelesini destekledikleri ve hatta bu mücadelenin içinde yeraldıklarını açıkça ortaya koyuyordu. Gerici iktidarların ve Türkiye finans kapitalinin ekonomik, sosyal ve politik baskıları «istenilen» sonuçları vermemiş, teknik elemanlar «kapıkulu»na dönüştürülememişlerdi. Özel-

likle yönetici kadrolardaki bilinç, Türkiye için «yeterli» görülen «Sosyal Demokrasi»nin çizdiği ve çizeceği sınırları çoktan aşmıştı. Türkiye'deki demokrasi cep hesinin vazgeçilmez unsuru haline gelen teknik eleman kitlesini uyutmak, saptırmak, halkın mücadelesinden koparmak, artık kesinlikle mümkün değildi.

20 Eylül 1973

● Ecevit yeni hükümeti kurmak için yeniden görevlendirildi. Koalisyon temasları için partisinin yetkili organlarından da tam yetki alan Ecevit'in özellikle CHP-DP koalisyonu üzerinde duracağı bildiriliyor. Bu arada siyasi partilerde tutumlarını tesbit ediyorlar. AP' Ecevit liderliğinde bir koalisyonda görev almayacağını; DP ve CGP ise yetkili organlarında konunun tartışılmakta olduğunu belirttiler.

● Ülker Fabrikasında direnişe katılan 52 işçinin daha işine son verildi. Böylece Ülker'de işten çıkarılan işçi sayısı 68'e yükseldi.

● Maliye Bakanı Deniz Baykal düzenlediği bir basın toplantısında son üç ayda fiyat artışlarının memnuniyet verici bir düzeyde kaldığını ileri sürmüş ve fiyatların sadece binde 5 oranında arttığını söylemiştir. Baykal yurt dışındaki işçilerin gönderdikleri dövizlerin yolaçtığı enflasyonist baskıyı frenlemek için, toplam mevduatı iki milyar liranın üstünde olan bankalara «yurt dışında döviz pozisyonu tutma yetkisi» verildiğini açıklayan Baykal bu bankaların 5 milyon dolardan az, 25 milyon dolardan çok olmamak üzere yurt dışında döviz alım satımı yapabileceklerini belirtti.

● Kissinger, CIA'nın Şili darbesine aktif olarak katıldığının açıklanması üzerine bir demeç vererek, «CIA'nın rolünün abartıldığını» ileri sürdü ve «CIA ajanlarının amacı Şili'nin azınlıktaki bir parti tarafından yönetilmesine son vermek ve Şili'de çok partili bir düzen kurulmasına yardımcı olmak»dır şeklinde konuştu.

ŞİLİ'DE KARŞI DEVRİMİN DARBESİ VE CİA

Amerika'nın en ünlü iki gazetesi, *New York Times* ile *Washington Post*'un geçen ay açıkladıklarına göre Amerikan gizli casusluk örgütü CIA'nın başkanı William Colby, 1974 Nisan ayında Amerikan Temsilciler Meclisinin bir alt komisyonu önünde verdiği gizli ifadede, Amerikan Hükümetinin CIA aracılığıyla Şili'de Salvador Allende hükümetinin devrilmesini sağlamak için 1970 ve 1973 yılları arasında 8 ilâ 11 milyon dolar para harcadığını itiraf etmiştir.

Colby'nin daha başka yüksek yetkililerce de doğrulanan ifadesine göre, CIA'nın Allende'ye karşı tertipleri 1964 başkanlık seçimleri sırasında başlamıştır. O seçimde Allendeye karşı seçimi kazanan Eduardo Frei'nin Hristiyan Demokrat Partisi lehinde faaliyet göstermeleri için özel kişilere, gazetelere ve siyasi partilere 3 milyon dolar dağıtılmıştır. CIA'nın bu faaliyeti, o sırada Henry Kissinger'in başkanlık ettiği Kırklar Komitesi tarafından da onaylanmıştır. Yabancı ülkelerdeki Amerikan gizli istihbarat çalışmalarını denetleyen bu komite 1969'da ve 1970'de «Allende'nin muhaliflerinin faaliyetlerini sürdürebilmelerini sağlamak üzere» 500 bin dolar sarfedilmesi için ajanlarına yetki vermiştir.

Aynı William Colby 1973 Ekim ayında yine Temsilciler Meclisi alt komisyonunda verdiği bir başka gizli ifadede, Kissinger'in, Allende 1970 seçimini kazandıktan 15 gün sonra, bu başarının pekişmesi hâlinde «Şili'de komünist bir rejimin kurulacağını, Arjantin, Peru ve Bolivya'nın da onu örnek alarak aynı yola gidebileceklerini» söylediğini açıklamıştı. Kissinger'in yine 1970'de, «Şili'de Halk

Birliği denemesinin başarı ya ulaşıp yalnız Lâtin A. merika'da değil, Fransa ve İtalya'da da bir salgın ya. ratması *her ne bahasına o. lursa olsun* önlenmelidir,» dediği de geçen Şubat a. yında Uluslararası Siyasî Araştırmalar Enstitüsünün Amsterdam'da Şili olayı ü. zerine yaptığı toplantıda a. çıklandı.

W. Colby bu defa, Allen de Cumhurbaşkanı olduk. tan sonra Kırklar Komitesi nin Şili'de Halk Birliği hü kümetini yokuşa sürmek i. çin 1971-73 arasında beş milyon dolar harcadığını bildirmiştir. Daha sonra 1973 seçimlerinde Allende muhaliflerine 1 milyon 500 bin dolar dağıtılmış, ismi belirtilmeyen «etkin» bir gazeteye de bu arada pay düşmüştür.

Nihayet 1973 Ağustosun. da Halk Birliği hükümeti içten ve dıştan ağır baskı. lar altında bunalmaktay. ken Kırklar Komitesi yine rejimi «istikrarsızlığa sü. rüklemek» amacıyla 1 mil. yon dolar daha harcanma. sına yetki çıkarmıştır. W. Colby 1973 yazının ünlü kamyoncular grevine yar. dım olarak istenen 50 bin doların verilmediğini söyle mişse de, grev sırasında ça lışmayan ve çalışanları sa. bote eden kamyon sahiple. rinin her birine bir buçuk ay içinde iki bin escudo ö. dendiği, grevcilerin onca sıkıntı arasında bol et, seb ze ve şarapla beslendikleri bilinmektedir. Colby 73 E. kiminde verdiği ifadede kamyoncuların CIA tarafın dan *doğrudan doğruya* des teklenmediğini söylemiş, Brezilya ve sair Lâtin Ame rika ülkelerinde üslenen çok - uluslu şirketlerin Şili krizinde oynadıkları role dair sorulan sorulara ise ce vap vermekten kaçınmıştı. Bu defa, bütün diğer söyle diklerine ek olarak, darbe. den sonra cuntanın bir söz cüsünün Lâtin Amerika ül. kelerine yaptığı bir seya. hatin masraflarının dahi (9 bin dolar) CIA tarafın. dan ödendiğini itiraf etmiş tir.

Bütün bu resmî açıkla. malar Halk Birliği hüküme tinin Pekin büyük elçisi Arnando Uribe'nin (Uribe eski bir bakandı ve Eduar. do Frei'nin başkanlığı sıra sında bir ara Şili'nin Wa. shington büyükelçiliğinde müşavir olarak görevliydi) darbeden sonra yayınladığı *Şili'de Amerikan Müdahe. lesinin Kara Kitabı* adlı e. serinde açıkladıklarını bü. yük ölçüde doğrulamakta. dır. Oysa Amerikan Dışiş. leri Bakanlığı yüksek yet. kilileri daha düne kadar Temsilciler Meclisi alt ko. misyonu önünde verdikleri ifadelerde, Amerikan hükü. metinin Şili'nin iç işlerine hiç bir zaman ve hiç bir surette karışmadığına İn. cil'e el basarak yemin et. mişlerdi.

Onların o zaman yalan söyledikleri şimdi bizzat A. merikan emperyalizminin en yetkilileri tarafından bü tün dünyaya, üstelik bun. dan âdeta bir övünme payı çıkarılarak ilân edilmiştir. Başkan Ford geçen ay yap tığı bir konuşmada «Ame. rika Allende'nin ölümünden önceki yıllarda muhalefet partileri ve onları destekle. yen gazetelere yardım et. miştir. Bu, Şili'nin (!) ve tabiî ki ülkemizin çıkarı i. çin yapılmıştır,» demiştir. Henry Kissinger de, kendi payına, ABD hükümetinin ve CIA'nın Şili'deki faali. yetlerinin sadece «orada çok-partili rejimin işleme. sini(!) sağlamayı amaçla. dığını» söylemiştir.

Böylece aslında bütün dünyanın bildiği bir gerçek bir kere daha, hem de res. men açığa çıkmaktadır: CIA, dünyanın dört buca. ğında kendi başına olur ol maz karanlık işler çeviren başına buyruk, bağımsız bir örgüt, ya da devlet i. çinde devlet değil, doğrudan doğruya ABD hükümetinin ve ABD emperyalist çıkar. larının bütün dünyadaki gözü, kulağı ve eli, yani si yaset aracıdır. Ford'un baklayı dilinin altından çı karırken CIA'ya arka çı. karak sirkatini söylerken şecaat arzetmesi bundan. dır.

21 Eylül 1974

● CHP ile DP arasındaki koalisyon görüşmeleri sona erdi ve her iki parti genel başkanının üzerinde anlaşmaya vardıklarını belirttikleri konuları partilerinin yetkili organlarında görüşmeleri için toplantılara salı gününe kadar (24 Eylül) ara verildi. Ecevit'in demecine göre erken seçim tarihi

hariç, hemen her konuda anlaşmaya varılmış durumda.

● AP Senatörü Osman Albayrak, DP Kayseri Senatörü Hüsnü Dikeçligil ve Profesör Saffet Rıza Alper Milliyetçi Hareket Partisine geçtiler.

● İstanbul Dev Genç davası sona erdi. 130 sanıktan sadece 13'ü mahkum oldu ve cezaları af kapsamına girdiği için sanıklar hakkında herhangi bir işlem yapılmadı.

22 Eylül 1974

● DP Genel İdare Kurulu toplandı. Genel İdare Kurulu'nun eğiliminden DP'nin «derhal seçim»e yanaşmayacağı anlaşılıyor. Başbakan Ecevit bir haftalık dergiye verdiği demeçte, yeni hükümetin kuruluş çalışmaları uzarsa, görüşmelerin bitimine kadar bir azınlık hükümeti kurulabileceğini söyledi. Bir hükümet yetkilisi de, erken seçim olmazsa CHP'nin muhalefete geçeceğini bildirdi. CHP'nin bir kanadında muhalefet olma eğilimi güçleniyor.

● MSP Çankaya ilçe kongresine bir konuşma yapan Sanayi Bakanı Abdülkerim Doğru, Bakanlığının yetkisi dahilinde olan Motor sanayiini, ağır sanayinin kuruluşunu bizzat CHP'nin engellediğini ileri sürdü.

● Erbakan MSP İstanbul il örgütünde yaptığı konuşmada, «Ecevit haysiyet kırıcı şartlarla kendisine ortak değil alet aramaya kalkmıştır» dedi. Erbakan'ın İstanbul'a gelişi olaylı oldu. Havaalanında kendisini karşılıyanlardan bir grup lehte büyük tezahüret yaparken, gençlerden oluşan ve aralarında CHP'lilerin de bulunduğu bir başka grup aleyhte gösterilerde bulundu. MSP konvoyuna dahil bazı arabalar tahrip edildi.

● Maliye Bakanı Deniz Baykal, Kıbrıs Barış harekatının malî portesinin 11 milyar lira olduğunu, ayrıca bankalardan 5 milyar liralık mevduat çekildiğini, böylece bazı yatırımların durduğunu söyledi.

● Makarios, Kahire'de düzenlediği basın toplantısında Türk Silâhlı Kuvvetlerinin sürekli olarak adada kalacağını sanmadığını, Federasyon çözümünün ise adanın taksimine yol açacağını öne sürdü .

● Arap ülkelerinin petrolden kazandıkları servetlerin, yatırım olarak tekrar Amerika'ya döndüğü Amerikan Hazine Bakanlığı tarafından açıklandı. Bu açıklamaya göre, bu yıl içinde Arap ülkeleri kendilerine petrol karşılığı ödenen 10 milyar doların 7 milyarı ile ABD'den özel sektör ve devlet tahvilleri satın aldılar.

23 Eylül 1974

● Ecevit'in Erken seçim şartını da içeren koalisyon teklifini görüşmek üzere DP parti divanı bugün toplanıyor. DP'li üç başkan yardımcısının Aralık'ta seçime karşı oldukları söyleniyor. Yine, sızan haberlere göre DP içinde CHP ile ortaklığa karşı ciddi bir muhalefet var. CHP ise, şimdilik parti meclisinin Aralık ayında seçim kararında direniyor.

● Seçim işleriyle görevli AP başkan yardımcısı, Haziran'da yapılacak bir seçime taraftar olabileceklerini söylerken, yine AP çevrelerinde, hükümet bunalımına çözüm yolunun AP, DP, MSP ve CGP koalisyonu, yani milliyetçi muhafazakâr bir koalisyon olduğu şeklinde görüşler geliyor.

● Türk-İş Genel Başkanı Halil Tunç, «CHP-DP koalisyonunun gerçekleşmesi sorunlara çözüm getirmez, böyle bir hükümet ancak bir seçim hükümeti olur» dedi ve Hükümetin kurulamaması halinde, tek çıkar yolun hemen seçim olacağını söyledi.

● Birleşmiş Milletler Genel Kurulu toplantısı başladı. Genel Kurulun gündeminde Kıbrıs sorunu da yer

alıyor. ABD Dışişleri Bakanı Kissinger, Amerika'nın Kıbrıs buhranında daha faal rol oynamaya hazır olduğunu söyledi. Ancak «mucize yaratılamayacağını» bildirdi. Genel Kurul'un siyasî komisyonunda Türk ve Yunan delegeleri Kıbrıs konusunda konuşacaklar...

● İngiltere'de 10 Ekim'de yapılacak erken seçimler için seçim kampanyası başladı. Kamuoyu yoklamaları İşçi Partisi'ne daha fazla seçim şansı tanıyor.

● Etyopya'da eski yöneticilerle, bir kısım aşiret reisleri ve derebeylerinin tutuklanmasına devam ediliyor.

● Türkiye'nin her tarafından, çeşitli bölgelerden grev kararları ve grev uygulaması haberleri geliyor.

● Dünya bankasının Ekonomik raporunda, önümüzdeki yıl için ciddi endişeler ileri sürülürken, Avrupa'da fiyat artışlarının ve işsizliğin arttığı, gerçek bir felaket halini almaya başladığı bildiriliyor.

● Karamanlis hükümeti, 1948'den beri yer altına çekilmiş olan Yunan Komünist Partisi'nin siyasal faaliyet göstermesine izin verildiğini açıkladı. Yunanistan'da seçim öncesi faaliyet hızlandı.

24 Eylül 1974

● Ecevit, Bozbeyli ile görüştükten sonra, DP'nin CHP ile koalisyona gitmeyi uygun görmediğini açıkladı ve Cumhurbaşkanından görevden affını istedi. Ancak Cumhurbaşkanı, durum değerlendirmesi yapacağını bildirerek Ecevit'in görevden bağışlanması isteğini kabul etmedi.

● Ülker Biskuvi Fabrikasında bir süre önce başlayan direniş devam ediyor. Arkadaşlarının işten çıkarılmasını protesto için ve sendika seçme özgürlükleri için sürdürdükleri pasif direnişe katıldıkları gerekçesiyle 5 işçi daha gözaltına alındı. İşverenin bir grup komandoyu kullanarak işçiler üzerinde baskı yaptırdığı anlaşıldı. Ülkerde olaylar sürüyor.

● ABD Dışişleri Bakanı Kissinger New York'da Turan Güneş ve Mavros'la ayrı ayrı görüştü. Öte yandan Avrupa Konseyi siyasî komisyonunda da Kıbrıs konusunun görüşülmesine devam ediliyor.

● ABD Kongresinde bazı gruplar, son günlerde CIA'nın çeşitli ülkelerdeki, özellikle'de Şili'deki faaliyetlerinin Başkan Ford tarafından da resmen açıklanmasından ve kabul edilmesinden sonra, konunun dünya kamuoyundaki tepkisini de hesaba katarak CIA'nın kontrol altına alınmasını istediler.

25 Eylül 1974

● Cumhurbaşkanı'nın da isteği üzerine Ecevit CHP-DP koalisyonu imkânının bir kere daha ele alınacağını, «Aralık ayında seçim» dışında, DP'den yeni bir alternatif gelirse Parti meclisinde durumun yeniden değerlendirilebileceğini bildirdi. Hükümetin kuruluşunun uzayacağı anlaşılıyor. DP Genel Başkanı Ferruh Bozbeyli'nin, «CHP'den hemen seçim koşulu dışında bir öneri gelirse inceleriz» demesine rağmen DP'nin CHP koalisyonunu kabul etmeyeceği söyleniyor.

● Erbakan, «CHP dışında kalan partilerin Hükümet kurmaları için zemin çok müsaittir, diyerek bir sağ koalisyon önerisini tekrarladı.

● Güneş Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda yaptığı konuşmada, «Türkiye'nin Kıbrıs'ta giriştiği harekat, üstüne basarak söylüyorum, ne bir işgal ne de adanın bir kısmının ilhakı anlamına gelmektedir. Tam tersine

bu harekat bir işgali önleme amacına yönelmiştir» dedi.

- Avrupa Konseyi Parlamentosu Kıbrıs'ta iki ayrı toplumun varlığına dayalı Avusturyalı raportör Karasek'in hazırladığı karar tasarısını oybirliği ile onayladı.

- ABD Temsilciler Meclisi Türkiye'ye verilen askerî yardımın kesilmesi kararını aldı. Karar 90'a karşılık 307 oyla kabul edildi. Yunanistan'a karşı yardımın kesilmesi teklifini ise 11'e karşı 48 oyla reddetti. ABD hükümeti, özellikle Dışişleri Bakanlığı karara karşı çıktı. Karar senato'ya gidecek; Hükümetin kararı onaylamama yetkisi var.

ABD'NİN ASKERİ YARDIMI KESİLDİ Mİ, KESİLMEDİ Mİ?

Amerikan senatosu 20 Eylül'de yaptığ toplantıda Türkiye'ye yapılan askeri yardımı 27 oya karşılık 64 oyla yasadışı ilan eden karar tasarısını «şartsız» olarak kabul etti. Karar tasarısını Senatoya Demokrat Partili Senatör Thomas Eagloton sundu. Yardımın kesilmesine gerekçe olarak «Türkiye'nin Kıbrıs çıkartması sırasında Amerikan silahlarını kullanıp 1961'de kabul edilen kanunu ihlal etmiş olduğunu» öne sürdü.

Amerikan Senatosunun aldığı bu karar bağlayıcı değildi ve karar tasarısı Senato'dan sonra Temsilciler Meclisi'nde görüşülecekti.

Amerikan Temsilciler Meclisi de 25 Eylül'de yaptığı toplantıda Türkiye'ye yapılan askeri yardımın kesilmesini şartlı olarak 90'a karşı 307 oyla kabul etti.

Temsilciler Meclisi'nde kanun tasarısında değişiklik önergesini verenler Demokrat Partili Benjamin Rosenthal ve Pietter Du Pont oldu ve önergede Türkiye'nin Kıbrıs'taki askeri birliklerini çekmesi halinde, yardımın yeniden başlamasını teklif ettiler. Bu önerge kabul edildi ve Temsilciler Meclisi, «Türkiye'ye yardımın yeniden başlaması için Başkan Ford'un kongreye Kıbrıs'taki Türk askerlerinin çekildiği konusunda teminat vermesini» şart koştu.

Temsilciler Meclisinde bu karar alınırken, bir yandan da bundan bir süre önce «NATO'nun askeri kanadından ve Ortak Savunma Komitesinden çekilme» kararı alan Yunanistan'a da yardımın kesilmesi teklifi 11 oya karşılık 48 oyla reddedildi.

Ancak karar tasarısının Senatoda ve Temsilciler Meclisi'nde kabul edilen metinleri farklı olduğu için, karar önümüzdeki günlerde tekrar Senato ve Temsilciler Meclisi üyelerinden oluşan karma komisyonda görüşülecek.

BAŞKAN FORD VE KİSSİNGER

A.B.D. Senato ve Temsilciler Meclisi'nde Türkiye'ye yardımın kesilmesi konusunda yoğun çabalar sürerken, bir yandan da Kissinger, Türkiye'ye yapılan askeri yardımın Kıbrıs yüzünden kesilmesine karşı çıktı ve Kıbrıs konusunda iki tarafında uzlaşımcı bir tavır içerisine girdiği sırada gerek Senatonun ve gerekse Temsilciler Meclisi'nin bu tutumlarını kınadı. Arkasından Başkan Ford, yaptığı bir konuşmada, Türkiye'ye askeri yardımın kesilmesi konusunda kongreye sert bir şekilde cevap verdi ve Kissinger'i destekledi.

Bu çelişkili durumu, batılı yorumcular şöyle değerlendirdiler:

«ABD Türkiye'ye yardımı resmen kesti. Fakat fiilen: hayır!..»

AMERİKA TÜRİYE'YE NE KADAR ASKERİ YARDIM YAPIYOR?

ABD'nin Türkiye'ye yaptığı askeri yardım 1947 yılında başladı. 1947'den 1956 yılına kadar olan on yıllık dönemde ABD, Türkiye'ye toplam 900 milyon 300 bin dolarlık askeri yardım yaptı. Bu yardım 1956-57 döneminde 152 milyon 400 bin dolar oldu, bir dönem sonra ise en yüksek düzeye ulaştı: 249 milyon 400 bin dolar. ABD Askeri yardımı 1967 yılına kadar ufak tefek zigzaglar çizmesine rağmen hep yüz milyon doların üstünde kaldı

ve 1967'den itibaren yüz milyon'un altına düştü.

Öteyandan ABD 1974 yılında 14 ülkeye askeri yardım yaptı. En yüksek askeri yardımı İran aldı (3 milyar 794 milyon dolar) en düşüğünü ise Norveç: 50 milyon dolar.

Aşağıdaki iki tablo ABD'nin Türkiye'ye yaptığı yardımın yıllara göre değişimini ve ABD askeri yardımının ülkelere göre dağılımını gösteriyor.

1947 den 1974 e kadar Amerika nın Turkiye ye askeri yardımları

1947'den 30 haziran 1956'ya kadar toplam 900.300.000 dolar.

1956-57	152.400.008 dolar
1957-58	249.400.000 dolar
1958-59	196.400.000 dolar
1959-60	92.600.000 dolar
1960-61	85.900.000 dolar
1961-62	156.300.000 dolar
1962-63	160.800.000 dolar
1963-64	101.600.000 dolar
1964-65	118.400.000 dolar
1965-66	100.500.000 dolar
1966-67	118.500.000 dolar
1967-68	130.800.000 dolar
1968-69	95.700.000 dolar
1969-70	97.800.000 dolar
1970-71	91.300.000 dolar
1971-72	90.000.000 dolar
1972-73	91.100.000 dolar
1973-74	90.200.000 dolar

1974 de Amerika nın silah yardımı yaptıgı ulkeler

İran 3 Milyar 794
İsrail 2 Milyar 118
Suudi Arabistan 588
Yunanistan 435
Almanya 219
İspanya 148
Türkiye 90
Milliyetçi Çin 88
Güney Kore 81
Şili 68
Brezilya 59
Japonya 58
Ürdün 51
Norveç 50

26 Eylül 1974

● ABD Senatosu Komisyonu, Temsilciler Meclisi'nin Türkiye'ye yardımın kesilmesi kararını yumuşattı. Türkiye'ye ilişkin madde, «Başkan Türkiye'nin Kıbrıs'ta barışçı bir çözüm için iyi niyetle çaba harcadığını belirtinceye kadar Türkiye'ye yapılan yardımın askıya alınması» biçiminde değiştirildi. ABD'nin artık Kıbrıs görüşmelerinin başlamasını ve Türkiye'nin adada tuttuğu hatlardan bir ölçüde çekilmesini istediği ve Y/unanistan'la köprüleri büsbütün atmaktan kaçındığı anlaşılıyor.

● ABD Başkanı Ford, yaptığı bir konuşmada, gittikçe artan petrol fiyatlarının ve enflasyon tehlikesinin dünyanın ekonomik dengesini ciddi şekilde sarstığını belirtti. Bunun başlıca sorumlusunun petrol fiyatlarının yükselmesi olduğunu söyledi, ve petrol üreten ülkere karşı tehditkâr bir dil kullandı.

27 Eylül 1974

● Ecevit hükümeti kurmak için temaslarını sürdürüyor. Demirel ortaklık önerisini kesinlikle reddederken, DP durumu bir kere daha değerlendirebileceğini bildirdi. Ancak kesin görüşünü Pazartesi günü bildireceğini söyleyen DP Genel Başkanı, çözüm yolunun DP-CHP koalisyonu dışında aranmasının doğru olabileceğini de ifade etti.

● Ecevit, «olanak verilirse, azınlık hükümeti kurmaktan kaçınmayız,» dedi.

● Maliye Bakanı Deniz Baykal, Amerikan askerî yardımı konusunu Washington'da yetkililerle görüşeceğini açıkladı.

● Erbakan'ı suçlayan bazı MSP'lilerin olağanüstü kongre için girişimler de

bulundukları haber alınıyor.

● Karamanlis hükümeti, Yunanistan'da cunta döneminin sorumlularına karşı sert politika uygulamasına başladı. Papadopulos evinde gözaltına alınırken, ülkenin eski güçlü adamı Gizli Polis şefi Yuannidis ifade vermeye çağırıldı. Sorgudan çıkarken Yuannidis linç edilmekten güçlükle kurtarıldı.

● Lenin'in «İki taktik» adlı kitabı toplatıldı çevirmeni Orhan Suda hakkında 142. maddeden soruşturma açıldı.

● Pahalılık ciddi bir sorun olmayı da aşıp bir felaket haline gelirken, İstanbul'un en yüksek tirajlı bir gazetesinin konuya tam bir sayfasını ayırması ve sürekli yayın yapması bir yandan hükümet çevrelerinde telaş yaratırken, bir yandan da sorunu daha yaygın şekilde gündeme getirdi.

28 Eylül 1974

● DP ve CGP hükümet ortaklığı konusundaki kesin cevaplarını iki gün sonra bildirecekler. Ecevit'in hükümeti kurmasının güçleştiği, DP'nin cevabının büyük olasılıkla hayır olacağı bildiriliyor.

● Tüm ilaç firmaları, ellerinde bulunan ucuz hammaddelerin bittiğini ileri sürerek zam istiyorlar. Çeşitli madde darlığına ilaç darlığı da ekleniyor. Konuyla ilgili olarak, Devrimci Sağlık İşleri sendikası Genel Başkanı Eryılmaz, «ilaç sanayiinin çokuluslu tekeller elinde bulunduğunu» söyledi ve yabancı ilaç firmalarının devletleştirilmesini önerdi.

● ABD'de askerî yardımın şarta bağlı olarak kesilmesi yolundaki gelişmeler sürerken, Almanya NATO çerçevesinde Türkiye'ye yaptığı askerî yardımı artırıyor.

● Kıbrıs Rum kesiminde EOKA'cılarla, Makarios'cular arasında çatışmalar ve gerginlik sürüyor. Makarios'cuların ve genel olarak sol kanadın Makarios'un Adaya dönmesi için tertiplemek istedikleri miting sağ güçler tarafından engellenmek istendi.

● Portekiz'de bir sağ darbe önlendi.

29 Eylül 1974

● Erken seçim koşuluna dayalı bir koalisyon kurulması için Ecevit'in yaptığı tüm girişimlerin ve verilen tavizlerin sonuçsuz kaldığı anlaşılıyor. DP'nin olumsuz kararında özellikle Mutlu Menderes ve arkadaşlarının «böyle bir koalisyon olursa istifa ederiz» tehditlerinin etken olduğu sanılıyor. Bozbeyli Demirelsiz bir sağ koalisyon kurulabilmesi için çabalarını yoğunlaştırdı. AP Genel Başkan yardımcısı, bir tarafsızın başkanlığında sağ koalisyona karşı çıktı.

● DİSK'e göre çıkar yol erken seçim. DİSK, CHP ile AP'nin yeni bir seçim kanunu hazırlayarak erken seçime gidilmesini gerçekleştirmelerini istedi.

● Portekiz'de demokratik güçlerin duruma hakim olduğu bildiriliyor. Beş ay önce devrilen sağcı Caetane rejiminin önde gelenlerinden 238 kişi tutuklandı.

PORTEKİZ'DE ÖRGÜTLÜ SOL, FAŞİST DARBEYİ DOĞMADAN BOĞDU

Portekiz'de 50 yıllık bir faşist diktatörlüğü 25 Nisan'da sona erdiren siyasal ittifak, aslında uzun süreli bir birlik için yeterli ve gerekli «üzerinde anlaşmaya varılmış ilkeler» temeli üzerine yükselmemişti. Faşizme karşı olmak önşartı ve parlamenter demokrasiye savunmak yeter - şartı üzerine kurulan bu siyasal

ittifakta sadece sömürgeciliğe karşı olan —ve ABD güdümlü oldukları ısrarla söylenen— sağ unsurlardan, ülkenin en büyük ser maye grubunu oluşturan Companhia Uniao Fabri'in (CUF) sömürge toprakları ile anavatan arasında ekonomik bağımlılık doğuracak bir ilişkiyi yeter gören ve ülkenin diğer tekellerin den ayrılan politikasına, oradan Soares'in Sosyalist Partisine ve nihayet Portekiz Komünist Partisine kadar uzanan çok değişik siyasi güçler bu ittifakta yer almıştı.

Ortak noktaları son derece zayıf temeller üzerine kurulan bu ittifaktaki ilk çatlama, ilk hükümetin ılımlı bir hukuk profesörü olan Başbakanının istifasından sonra yerine kimin atanacağı konusunda çıktı. Lideri Dışişleri Bakanlığına getirilen ve özellikle Mozambik, Gine Bissau, Angola gibi sömürgelerin bağımsızlıklarını sağlamada çok başarılı bir politika izleyen Soares'in Sosyalist Partisi ile ülkenin «en örgütlü gücü» Komünist Partisinin çok kısa zamanda büyük etkinlik kazanmaları ve özellikle Komünist Partisi Başkanı Alvaro Cunhal'in çelik, dok ve rafineri işçileri üzerindeki olağanüstü gücünden tedirgin olan Spinola, başbakanlığa, ordunun sağ eğilimli subaylarından bir albay'ı getirme projeleri yaparken, «sol» bastırdı ve anti - faşist darbenin mimarı olarak bilinen (daha doğrusu bilinmeyen) Albay Goncalves, Başbakanlığa getirildi. Yorumcular bunu «Spinola'nın otoritesinde kapatılmaz bir gedik açıldı» şeklinde değerlendirdiler.

Daha sonraki günler hep aynı yönde gelişti. Gün geçtikçe Spinola'yı lider olarak tanıma eğilimi gösteren sağ güçler geriliyor (ve tedirginleşiyor), buna karşılık Portekiz Komünist Partisi 50 yıllık yeraltı çalışmasından günışığına çıkmanın çoşkusu içinde örgütleniyor, kökleşiyor ve faşizm döneminde kimi zamanlar «avuç içi kadar bir kâğıda bastığı» yayın organı Avante'yi yüzbinlerce basıyor ve bu baskılar bir kaç saat içinde tükeniyordu. Bilhassa endüstri kentlerinde güçlenen Komünistler ve ülke içinde etkin olmamakla birlikte Avrupa' da ve özellikle AET ülkelerindeki sosyal demokrat partiler nezdinde itibarlı bir yeri olan Sosyalist Parti «sömürgesizleştirme» politikasını, Portekiz tekelci sermayesinin «daha güvenli bir sömürü» ilkesi üzerine değil «halkların kendi kaderlerini tayin hakkı» ilkesi üzerine yürüttüler ve bu konuda önemli başarılar elde ettiler.

Sağın beklenen tepkisi 28 Eylül Cumartesi günü geldi. Pek çoğu tutuklanmış olan Portekiz Gizli polisinin eşlerinin protesto gösterisi düzenlemesiyle başlayan sağın kıpırtıları, Ajans France Press'in istihbaratına göre Portekize doluşan CİA ajanlarının da katkısıyla daha cüretkâr gösterilere dönüştü. Bir boğa güreşi sırasında, Spinola lehinde gösteriler yapan ve sol eğilimli Başbakan Albay Concalves'i yuhalayan sağcılar neredeyse açıktan açığa bir karşı-devrim hazırlıyorlardı ve General Spinola da bu yöne ağırlık koymaya başlamıştı. Nihayet sağ kanat Cunhal' in deyimi ile «Darbeye gidecek en büyük gösterisini» düzenlemeye karar verdi ve 28 Eylül günü «Spinola'yı destekleyen, buna karşılık sol'u protesto etmeyi amaçlayan bir miting hazırladı. Gösterinin «faşizmin hortlaması» demek olacağını söyleyen Portekiz Komünist Partisi bütün gücüyle böylesine bir gösteriye engel olacağını açıklarken, Spinola da gösterinin muhakkak yapılacağını ve askeri birliklerin mitingin «engellenmesini engelleyeceğini» açıklıyordu. Kestirme bir deyimle: İp kopmuştu.

Cumartesi sabahı sağcı göstericiler toplanmaya başlarken, Portekiz Komünist Partisine bağlı yüzbinlerce işçi Lizbon sokaklarında barikatlar kurmaya başladılar.

Sol'un örgütlü gücü etkisini kısa zamanda gösterdi ve ordu içindeki sol örgütlenme bir anda Spinola'nın başkanlık sarayını tanklarla kuşattı. Aynı anda sağcılar da gösteriye başlamışlardı ve özellikle sömürgelerde görev almış bazı generallerin yönetimindeki birlikler harekete geçmişlerdi. Çekişme bir kaç saat içinde «iç savaş» görünümü kazandı. Sol eğilimli başbakan Goncalves ve Lizbon Askeri Valisi General Arvaho sağcı birliklerce tutuklandılar. Spinola çok kı

sa — saatlarla ölçülecek kadar kısa— bir süre için duruma hakim oldu. Ancak başkanlık sarayını kuşatan tanklar ve sol eğilimli genç subaylar kısa zamanda durumu tersine çevirdiler. General Spinola, sağcıların gösterisinin yasaklandığına ilişkin kararı imzalamak zorunda kaldı. Aynı anda ordudaki sağ unsurların elebaşısı durumunda olan üç general ile 19'u asker olmak üzere 300 sağcı tutuklandı.

Avrupa Konseyi Toplantısı dolayısıyla Strasbourg'da bulunan Dışişleri Bakanı ve Sosyalist Parti Lideri Mario Soares durumu Dünya Kamuoyuna şöyle duyurdu:

«Sağcı bir darbe girişimi başarısızlığa uğramıştır. Silahlı Kuvvetler duruma kesinlikle hakimdirler.»

Tutuklananlar arasında Mozambikteki Portekiz Kuvvetlerinin eski Komutanı General Kaulza De Arriaga ile Faşist dönemin son Başbakanı Caetano'nun İçişleri Bakanı Moreira Baptista ve gene Caetano'nun Savunma Bakanı Silva Cunha dikkati çekiyorlardı.

Monokl'lü General Spinola partiyi kaybetmişti. Faşizmin devrilmesinden sonra gittikçe hızlanan sola açılma ise bir ileri adım daha atmış ve siyasi iktidar ortaklığı etmek zorunda kaldığı sağ unsurları safdışı bırakmayı başarmıştı.

Nitekim olaylar bundan sonra çorap söküğü gibi geldi. Portekiz Komünist Partisi'nin kontrol ettiği işçiler Lizbon sokaklarındaki barikatları kaldırırlarken, 25 Nisan sol-darbesinin lideri General Spinola, Portekiz TV'sinde yaptığı 15 dakikalık bir konuşma ile «istifa ettiğini» açıklıyordu. Spinola istifasını açıklarken iktidarlarını daha da sağlamlaştırmış olan Komünistlere ve onları destekleyen subaylara çatmaktan geri kalmıyordu. General istifasını açıklarken şöyle dedi: «Ülkede bir anarşi» havası esmektedir ve Silahlı Kuvvetler Hareketi (MFA) artık hedeflerine ulaşamayacak durumdadır.»

Spinola'nın istifasının ardından Devlet Başkanlığına Genel Kurmay Başkanı Costa Gomes getirildi. Portekiz Devlet Konseyi'nin bu kararını kamuoyuna açıklayan Başbakan Vasco Dos Santos Goncalves şöyle dedi:

Spinola'nın istifasının ardından Devlet Başkanlığına Genel Kurmay Başkanı Costa Gomes getirildi. Portekiz Devlet Konseyi'nin bu kararını kamuoyuna açıklayan Başbakan Vasco Dos Santos Goncalves şöyle dedi:

«Silahlı Kuvvetler Hareketinin (MFA) amaçlarını sağlamak bizim için bir onur sorunudur. Bu amaçlardan birisi de ülkede serbest seçimlerin yapılmasıdır.»

Aynı gün (1 Ekim 1974) Lizbon'da komünistler ve diğer sol gruplar faşistlerin sağ darbesinin önlenmesini kutlamak üzere Başbakanlıktan, Cumhurbaşkanlığı sarayına doğru bir gösteri yürüyüşü yaptılar. 25 Bin mavi tulumlunun katıldığı yürüyüş olaysız geçti.

Sağ kanat ise yenilgiyi kabullenmiş ve bahar'da yapılması kesinlik kazanmışa benzeyen seçimlere hazırlanma çabasına düşmüştü. Hatta bu arada Spinola'nın Muhafazakâr Parti Başkanlığına geleceği ve mücadelesini «demokratik» yollardan sürdüreceği de söyleniyordu.

Yorumcular üç günün blançosunu şöyle özetlediler:

Portekiz'de Sol'un örgütlü gücü, faşist darbeyi doğmadan boğdu ve Portekiz'de 25 Nisan'dan bu yana iktidarı oluşturan ittifak, daha ileri bir demokrasiyi doğuracak yönde «safra attı».

30 Eylül 1974

● Yeni Hükümeti kurmakla görevlendirilen Bülent Ecevit, DP Genel Başkanı Bozbeyli ile 45 saniye süren bir görüşme yaptı ve Bozbeyli'nin «red» cevabı üzerine görevi iade etti. Korutürk hükümeti kurma görevini, parlamenter teamüllere uygun olarak ikinci büyük partinin lideri Süleyman Demirel'e verdi. Demirel, temaslarına «şartsız ve özellikle erken seçim şartı olmaksızın başladığını» belirtti. Başkent yorumcuları, Demirel'in de hükümeti

kurmayı başaramayacağı kanısındalar.

● Portekiz Cumhurbaşkanı General Spinola iki gün önce girişilen ve kendisinin de desteklediği sağ darbenin başarısızlığa uğraması üzerine istifa etti. Portekiz Cumhurbaşkanlığına Silahlı Kuvvetler Başkomutanı Costa Gomes getirildi. Sağ darbenin önlenmesini kutlamak amacıyla Portekizli komünistler ve öteki sol gruplar bir gösteri yürüyüşü yaptılar.

● Birleşmiş Milletler Siyasi Komisyonunda görüşülmeye başlanacak olan Kıbrıs Sorunu ile ilgili olarak, New-York'ta temaslar yapan Türkiye ve Y|unanistan Dışişleri Bakanları ile Kıbrıs Türk ve Rum Toplumları temsilcileri, tarafsız ülkelerin Kıbrıs konusunda br karar taslağı hazırlayarak Genel Kurula sunmaları konusunda anlaşmaya vardılar.

HÜKÜMET BUNALIMI VE KOALİSYON PAZARLIKLARI

Yüz gün süren bir bunalımdan sonra kurulan CHP - MSP koalisyonu 18 Eylül günü Ecevit'in Başbakanlıktan istifası ile sona erdi ve Türkiye yeni bir Hükümet bunalımının içine girdi Yedi ay kadar süren koalisyon, özellikle Af Kanununun Meclis'teki görüşmeleri sırasında büyük bir sarsıntı geçirmiş ancak «yıkılmamıştı». Eylül ayının ilk günlerinde başlayan ve 15 gün kadar süren karşılıklı suçlamalardan sonra 18 Eylül'de koalisyon sona ererken, olayları serinkanlılıkla değerlendirmeye çalışanlar, «Koalisyonun yıkılmasını gerektirecek olayı» aradılar ve doğrusu pek de doyurucu bir cevap bulamadılar.

Koalisyonun çöküş habercisi, Türk Haberler Ajansı'nın 2 Eylül günü yayınladığı bir yorum-haber oldu. CHP-MSP hükümeti zamanında sık sık devletin resmi ajansı Anadolu Ajansının yerine geçerek, hükümetle ilgili -daha çok CHP ile ilgili— haberleri kamuoyuna duyurmakta görev alan THA, bu haberinde CHP ile MSP arasında altı noktada önemli görüş ayrılıkları olduğunu bildiriyordu. Haberde bu altı «anlaşmazlık konusu» şöyle özetlenmişti:

● Erbakan'ın Hükümet kararına bağlanmamış ve DPT'den geçmemiş bazı hayali yatırımları, kararlaştırılmış gibi göstererek ilan etmesi ve özellikle her gittiği ilde fabrikalar vaad etmesi, CHP tarafından ciddiyetle bağdaştırılmıyor ve bu konuşmaların hükümetin itibarını sarsıcı nitelikte olduğu iddia ediliyordu.

● Kıbrıs konusunda MSP «taksim»e gidecek bir çözüm öneriyordu. Buna karşılık CHP Federatif çözümde kararlıydı.

● Erbakan, Eskişehir'de bir uçak fabrikası kurulacağını açıklamıştı. Oysa hükümet bu konuda bir karar almamıştı.

● Pamuk taban fiyatlarının tesbiti konusunda da ciddi anlaşmazlıklar vardı. CHP'li bakanlar pamuk taban fiyatını yüksek, MSP'li bakanlar ise düşük tutmak istiyorlardı ve taban fiyatını yüksek, MSP'li bakanlar ise düşük tutmak istiyorlardı ve taban fiyat kararnamesi imzadan bir türlü çıkmıyordu.

● Deniz Baykal, henüz Türkiye'de uygulanmayan uzun vadeli kredileri (beş yıldan uzun vadeli krediler) başlatmak istiyor ve kaynak temini için faiz hadlerinin yükseltilmesini de içeren bir dizi ekonomik tedbir getiriyordu. MSP ise faiz hadlerinin yükseltilme sine karşıydı.

● Okullarda ahlâk dersleri okutulması konusu da CHP ile MSP nin oldum bittim anlaşamadıkları konulardan biriydi ve sürüyordu.

THA'nın haberi, iyi istihbaratı olan çevreler dışında pek ciddiye alınmadı ve «spekülatif bir haber» olarak değerlendirildi. Ancak hemen bir gün sonra Başbakan Bülent Ecevit, Istanbul'da bir basın toplantısı düzenledi ve ilan etti: «MSP ile uzlaşılması güç ayrılıklarımız var. Ayrılıklarımız amaçlar yönünde değildir. Ancak hükümet etme anlayışımızda önemli ayrılıklar belirdi.»

Ecevit bu açıklamayı 3 Eylül günü yapmıştı. 3 Eylül'ü izleyen günler ise adeta mansız bir karşılıklı suçlama yarışı halinde geçti ve suçlamaların dozu her gün

P ...TOKOL BUGÜN ...DENLE ...

GÖRÜŞMELER KESİLDİ... SONRA ASILTÜRK İLE BAYKAL GÖRÜŞTÜ VE

KOALİSYON OLDU

Başbakan: «Demirel bunalım kışkırtmacılığı yapıyor»

● CHP Parti Meclisi, koalisyonun geleceği için bugün de toplanıyor

● Başbakan Ecevit, Parti Meclisine ara verdikten sonra Korutürk'le görüştü

ECEVİT: «ŞAHSÎ EĞİLİMİM İSTİFADIR»

Ecevit: «Bu Koalisyon yaşa... ...k»

● ASILTÜRK: «Bu iş bitmiştir. MSP çıkar yol seçimdir. MSP hiç bir taviz vermeyecektir»

● ECEVİT: «Son duruma göre biz azınlık hükümetiyiz. Bu koşullarda hükümeti yürütemeyiz»

...saat görüşen Ecevit, MSP...ndan endişelerini belirtti

CHP KOALİSYONDAN ÇEKİLME KARARI ALDI

...alınan bu karar Başbakan Ecevit'in, MSP Lideri Erbakan'la ...Meclisi'nde yeniden ele alınacak

Ecevit'le Erbakan, koalisyonun kaderi için görüştüler

ŞİMDİ

Erken seçimin 1974 içinde yapılması ağırlık kazanıyor

ECEVİT İSTİFA EDECEĞİNİ AÇIKLADI

Başbakan, «Tekrar görev verilirse, seçim hükümeti kuracağını» söyledi

ECEVİT İSKANDİNAVYA...

biraz daha arttı. Her iki partinin de lideri sözün altında kalmak istemiyor, cevaplar cevapları getiriyor ve bu böylece sürüp gidiyordu. Aynı günlerde CHP'ye yakın örgüt ve kişilerden de bir salvo halinde «MSP'den şikâyet furyası» başladı. Erbakan ise Ecevit'e hemen bir gün sonra cevap veriyor ve hiç de aşağıdan almıyordu. Erbakan, cevap-demecinde «zorla güzellik olmaz» diyor ve MSP'li bakanların, Ecevit'in ithamlarından dolayı «infial içinde» olduklarını belirtiyor ve «Bazı bakan arkadaşlarım bu işbirliğimizi sonuna kadar götürelim diyor. Ancak, bazı arkadaşlarım da hemen istifa edelim diyorlar» şeklinde konuşuyordu.

Ancak, Erbakan sert çıkmakta biraz acele ettiğini hemen bir gün sonra gördü. CHP blöf yapmamıştı. Koalisyon gerçekten çöküyordu. Geri bir adım attı, ağız değiştirmişti, şöyle konuştu basın toplantısında:

«'Ecevit'in endişesi geçici bir hal.»

Ama dikkatli bakan gözler kolayca görüyorlardı. Ecevit'in endişesi filan değil, düpedüz kararı vardı. Koalisyonun sonu gelmişti ve yemek istediği kuzuya «suyumu bulandırıyorsun» diyen kurt örneği, CHP kanadı ne yapıp edip koalisyona bir son vermeye kararlı görünüyordu. Daha sonraki günler, MSP'nin hükümet içinde görüş ayrılığı olduğu ancak kopma olmadığı yolundaki «yürek serinletici» iddiaları, CHP'nin ise «erken seçim gereklidir», «Bu parlamento görevini tamamlamıştır», «Bu parlamento aritmetiği ile bir iş yapılamaz» gibisinden biraz dolaylı da olsa koalisyonun bittiğini kanıtlayan karşılıklı demeçleriyle geçti.

Ankara kaynaklı haberlerin satır aralarında ise Bakanlar Kurulu içinde bir «kararnameler savaşı» patlak verdiği, özellikle MSP'li Özal'ın başını çektiği bir kanadın kararnamelerin imzası konusunda direnişe geçtiği anlatılıyordu. Nitekim Bakanlar Kurulundaki durum Keban Barajının açılış günü iyice su yüzüne çıktı. MSP'li Bakanlar bütün teamüllere aykırı olarak Başbakanın uçağına binmediler.

13 Eylül günü Erbakan —güçlükle alınan bir randevuda— Ecevit'le görüştü. Toplantıdan sonra her iki liderin verdiği demeçler, anlaşmazlığın yumuşadığı yönündeydi. Gazeteler bunu «Koalisyonun devam etmesi ihtimali belirdi» şeklinde duyurdular. Ancak bu yorumla yayınlanan gazetelerin, okuyucunun eline ulaştığı gün (14 Eylül) Erbakan bir basın toplantısı yaptı ve bomba patladı:

Erbakan, Ecevit'in İskandinav ülkelerine yapacağı geziyi «ülke çıkarlarına uygun görmedikleri için «MSP'li bakanların imzalamayacaklarını» ilan etti. Ecevit'in gezi sırasında Başbakanlığa, yardımcısı Erbakan'ı değil de, Devlet Bakanı Eyüpoğlu'nu vekil tayin edeceğini açıklaması, MSP'deki son umudu da kırmış ve MSP'liler de —çaresiz— ipi koparmaya karar vermişlerdi. Aynı gün Ecevit, bir temel atma töreni için gittiği İzmir'den Erbakan'ın gezi ile ilgili tehdidine meydan okudu: «Avrupa'ya hükümet değil, millet adına gidiyorum;..»

Ancak Ecevit gitmedi. 15 Eylül günkü açıklamasında beklenen «istifa haberini» de vermedi ve «Çok düşünmem lazım» deyip gazetecilerden izin istedi.

Başbakan'ın «uzun uzun düşündükten sonra» beklenen açıklaması 16 Eylül günü yapıldı. Ecevit düzenlediği basın toplantısında başbakanlıktan istifa etmeye karar verdiğini açıkladı ve istifa gerekçelerini şöyle özetledi:

«Erbakan her konuşmasında üzerinde hiç bir karara varılmamış, planda, programda yer almamış bazı hayallerini, düşüncelerini kararlaştırılmış hususlar gibi açıklamayı kendine doğal bir hak görmektedir. Kıbrıs bunalımı ortaya çıktığından beri Sayın Erbakan bu konuda Cumhuriyet Hükümetini ve Türkiyeyi çok güç durumda bırakan konuşmalar yaptı. Rica ettim, istirham ettim, ısrar ettim dinletemedim. Bu durumlar karşısında vekâleti Erbakan'a bırakarak yurt dışına çıkmayı göze alamadım.»

Ortaya çıkan bunalımın çözümü konusunda ise Ecevit'in önerisi Aralık ayında yapılacak bir «derhal seçim»di. Başbakan bu konudaki Anayasal engellerin aşılabileceğini ve Aralık'ta yapılacak bir seçimin zorun

lu hale geldiğini ısrarla tek rarladı.

Ecevit 18 Eylül günü «resmen» istifa etti ve isti fası «resmen» ve «itirazsız» kabul olundu. Erbakan, müs tafi hükümetin Başbakan Yardımcısı olarak ardarda verdiği demeçlerle Ecevit'i suçlarken, Başkent'te hü. kümeti kurma görevinin E. cevit'e verilmesi bekleniyor ve DP ile «erken seçime gi decek» bir hükümetin ku. rulması «an» meselesi sayı. lıyordu. 19—20 Eylül gün. leri Korutürk'ün usulen yap tığı temaslara geçti ve 20 Eylül günü öğleden sonra Ecevit, yeniden hükümeti kurmakla görevlendirildi. Aynı gün Bozbeyli bir de. meç vererek «Bir hükümе. te katılmama konusunda a. lınmış bir kararımız yok» diyerek koalisyona yeşil ı. şık yakıyordu. Ecevit «er. ken seçim için» kendine eş arama temaslarına başladı.

Ancak evdeki hesap çar. şıya uymuyordu. DP Genel İdare kurulu homojen bir kadro değild. Bayarcılar, Bozbeyliciler, Menderesçi. ler, vb... her biri ayrı bir telden çalıyordu. Özellikle Menderesçilerin, bir CHP - DP koalisyonunun tartışıl. masına bile tahammülleri olmadığı anlaşılıyordu.

25 Eylül günü DP ceva. bını açıkladı. Ancak çeli. şik bir durum da seziliyor. du. Ecevit — Bozbeyli ko. nuşmasından sonra Ece. vit'in yaptığı açıklamalar ile Bozbeyli'ninkiler arasın da fark vardı. Ecevit, DP'. nin her türlü ortaklık öne. risini reddettiğini söyler. ken, Bozbeyli «Erken seçi. me hayır» dediklerini, «ye ni bir öneri gelirse görüşe. bileceklerini» belirtiyordu.

Yeniden temaslar başla. dı. Ecevit — Korütürk bir durum değerlendirmesi yap tılar. Gazeteler, halâ CHP — DP koalisyonundan u. mut kesmemişlerdi. 1975 Mayısında yapılacak bir er ken seçim konusunda «pa. zarlıkta» anlaşılabileceği sa nılıyordu.

Ama DP içindeki anlaş. mazlık çözümlenemedi ve 30 Eylül günü Ecevit mo. da deyimle «emaneti iade» etti. Korutürk parlamenter teamüllere uydu ve görevi bu defa da Demirel'e ver. di.

İLKE baskıya hazırlan. dığı sırada hükümet buna. lımı artık bir çıkmaza gir. miş ve burjuva partileri a. rasında sürüp giden dibi, sonu gelmez bir bizans pa zarlığına dönüşmüştü. CHP ise —gerekçeleri ne kadar haklı olursa olsun— MSP ile ortaklığına, daha ileri, daha demokratik bir ortak lık kurmak üzere değil, da ha geri, daha tutucu bir ortaklık kurmak üzere son vermiş olmanın sorumlulu. ğunu omuzlarına yüklenmiş ti. Bunalımın bu dönemin. de ülkenin demokrasiden ya na ilerici - devrimci kesim. leri ve işçi sınıfı CHP'yi böyle değerlendirdi.

Dr. Hikmet Kıvılcımlı'yı ölümünün üçüncü yıldönümünde anarken onun kişiliğinde en seçkin örneklerini bulan, bilim saygısını, araştırıcı ruhu, inanç ve mücadelede tavizsiz bir kararlılığı, işçi sınıfı çizgisinden asla sapmamayı ve sonuna kadar «örgütlülüğü» savunan devrimci düşünceyi de saygı ile selâmlıyoruz.

İLKE

Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın kendi kaleminden hayatı

Osmanlı İmparatorluğu Makedonyası'nın Priştine kasabasında Hüseyin bey Posta - Telgraf Müdürü iken, eşi Münire hanımdan Hikmet Doğuyor. Kosova vilâyetinin İştip kazasında hastalanıyor. Bir gece, bektaşi tekkesi türbesinde yatan Ali Baba, sandukasından fırlıyarak Seher teyzesinin rüyasına giriyor. Çocuğun iyileşmesi isteniyorsa, Ali adıyla adlandırılmasını, o zaman Hazret'i Ali gibi «Kılıcı kuv'etli» olacağını, yoksa öleceğini bildiriyor: Hikmet «Ali» oluyor. Henüz konuşmasını beceremezken, Pakize teyzesinin okuduğu kız mektebine götürüldükçe, kucaktan sıralar üstüne çıkarılıp davul talitli nutuklar çekiyor. İyi alâmet değil...

Hüseyin bey Yemen-Hicaz PTT Başmüdürlüğüne aktarılıyor. Gidiş o gidiş. Çocuk babanın adını bile anmıyor. Seher teyze ve subay enişte ile Koçan'a, Cumâibâlâ üzerinden Bulgar eşkiyası baskını atlatılarak Drama'ya iniyor. Serez'den dupduru hatırlıyabildiği tek şey, demiryolu üzerinde bayram eden kalabalıklar ortasına bayraklarla donanmış bir tren gelince, vagonlara sinmiş sakallı Abdülhamit Paşalarının kırmızı feslerini didik didik yırtıp havaya fırlatan Hürriyet *oluyor.*

Bunun üzerine, anıları silik bir İzmir, Aydın-Muğla'ya gidiş. Tekrar İzmir İkiçeş-

meliğine dönüş Balkan harbi patladığı gün, çocuk kendisini yeniden İştip'te buluyor. Ulusların kanlı göçü başlamıştır. Çocuk, birkaç güne kadar geri dönmek üzere, göçmenler mahşerine kapılıyor. Bir omuzda taşınamaz manliher tüfeği, öbüründe Kur'anı Kerîm kesesi, yollarda kaybola ola, yayan Köprülü'ye, bir buğday vagonuna ulaşıyor. Trenle, yarı aç inilen Selânikte: çocukları insan ve hayvan ayakları altında çiğniyen Panik'in, *bezirgân yanında bir hafta* çıraklığın, *kırk para kazanmak için yarım saat süren tesadüfi* ham mallığın, *yatılıp ta bir daha kalkılmıyan* ölümün *ne olduğunu acı acı öğreniyor.*

Bir aile kolunun bulunduğu İstanbul'a geçiş. Zâbit Murat dayıyla Erzurum yerine gidilen Kuşadası. «Delice Emin Efendi» nin iptidai ve rüştiye mektebi. Tahta tüfek lerle, asker tâlimleri: Ateş-Barut-Bomba lâkapları. İlk sinema salonunda:

«Bahriyeliyiz biz sağımızdan solumuzdan,

Cûşân ederiz yıldırımı her dağımızdan».

«Efes» harabelerinde, diz çökerek hedefi 11'den sahici mavzerle vuruş. Birinciliğe Celâl Nuri'nin «Tarih'i İstikbâl» *kitabından ödül: düğmesine basınca göklere uçan koltuklar Saltanatları dinamitle havaya uçuran nihilistler Teravihten sonra namaz kıla kıla sahura dek câmide uyuya kalış Çatı veren Birinci Cihan Harbi. Her Allahın puslu günü Sisam adasından sökün edip kasabacığın üç beş yapısını delik deşik etmecesine yıldırımlar yağdıran İngiliz ve Fransız savaş, gemileri. Pakize teyzenin 38'likle vuruluşu. İnsanların tavuk gi bi öldürülüşü..*

İkinci Muğla'ya gidiş. Aydın-Söke yollarında açlıktan, bitkinlikten can vermiş «Tebdil havalı» Mehmetçikler... Muğla İdadisi, sonra Sultani'si. Trampetçilik. Fifre. Çekirge mücadelesi. Nısfiye, Nay. Mezarlığın sakız ağacına bağlı, gözlere camlanmış, kurşuna dizilen sayısız asker kaçakları. Her gece bir karakolu basan eşkiya Demirci'nin kestiği başlar. Karakolda çeşit çeşit işkenceler. Murat dayının ölümü. Tatilde âşâr damgacılığı. Ekin harmanlarının güzelliği. Ölümden sonra daha acı gelen Osmanlı İmparatorluğunun bozgunu.

İzmir Yunan işgalinde. Depolardan silâh çekme. Kuvayimilliye gönüllülüğü. Ha vada meteliği tabancayla vuran Yörük Ali Efe. Zeybekler. Aydın Cephesi. Çine köprüsü ,«Köyceğiz Kuvayimilliye Askerî Kumandanlığına tayin» ediliş. Toprak beylerinin vurdum duymazlıkları ve nobranlıkları. Dağ Türkmenleri'nin sıcak ana yüreklilikleri. Litoğrafya'da elle basılan Menteşe *gazetesi. Bolşevikler? Kızıllar! Bayrağımızın rengi Elaltından İtalyanları çağıran Mutasarrıfa karşı gizli gençlik teşkilâtı, ve hücumlar. Muğla ansızın İtalyan işgalinde. Yunan'a karşıymış: «Gâvur değil mi?» Yağlı boya kartal resmiyle yayan Marmaris yolları... Sıtmanın mezarlığa çevirdiği tüm köyler. Rodos'tan İstanbul'a aktarma.*

Vefa Lisesi müdürünün Kuvayımilliye kalpağını ve çizmelerini «Talebeliğe yakışıksız» buluşu. Ailenin kökten işçileşmesi Ali Kemal: «Kalpak bir alâmet'i ûriş oldu. Kalpaklıyı nerde görürsen vur!» Sultânî 9'dan İmtihan ile İstanbul Tıp Fakültesine. Ölüm kalım. «Tıbbiye'i Askerîye'i Şâhâne» ye müsabakayla müstezadlı gazel:

«Ey melce'i ûlvî, ebedî hislere mâkes
Sail sana bîkes
Yâ sen de serap, sen de mi mâsumlara kâbûs
Bir tâlihe pâbûs?»

Sınıfta çıkan «Yıldız» dergisinde mistisizm:

«Çiçekten buluttan bir şenme alıp
Hû! dedik meclis'i rindâne geldik
Bir lokma, bir hırka, bir külâh kâfi
Yunus'la biz bir imtihâne geldik.
Coştuk ta, yâhû âsûmâne geldik»...

Tıbbiye Camiinde askerî imamın arka sında tek sâdık cemâat: Hikmet Hüseyin Efendi! Tıbbiye de İstanbul gibi İngiliz işgali altında. «Dünyayı sarsan» broşürler, gazeteler. «Kül yâ eyyühel - kâfirûne...» *süresinden materyalizme atlayış.* Türk Ocakları. Kurtuluş, Aydınlık *Mecmuaları. Sosyalizm... Anadoluya bütün sınıflarıyla geçme hazırlığı. Gelen gizli emir: «Şimdilik derslerinize çalışın!.»*

Gece yarısı 101 pâre topla Cumhuriyet ilânı. Cumhuriyetci Terakkiperver Fırkası. Vazife *Gazetesi.* Orak Çekiç *Dergisi. Akaretlerde Parti Kongresi.* Aydınlık *Dergisinin* Özel Gençlik nüshaları. *Orak Çekiçli*

postalar. Roza Lüksenburg ile Karl Liebknehtʼi flütle anış. İhbar. 1925 (1341) yılı Tıbbıyeyi bitiriş. İngilizle Musul meselesi. Birinci Şark İsyanı: *Şeyh Sâid. Türk Ocağında söylev. Tophane Bekirağa Bölüğüne «Kapital» ile giriş. Ankara İstiklâl Mahkemesi.* «Tarikat'ı Selâhiye». *«Silk'i askerî». «Zât'ı şâhânenin atabei ülyasına» suikast maddesi. 10 yıl kürek.*

Ne sıraları, ne günleri sezinlenemez batıp çıkmalar.1. 1928 yılı yeniden «Düyûn'u Umumiye» borçları. «Gitsinler Sultanlarından alsınlar. Demokraside mepus tayin edilmez» İzmir'de? «Ameleden adamları ik tidara getirmek» suçu. 4 yıl., 6 ay 15 gün. Siverek yerine: Ayfon-Konya-Adana-Müslimiye-Mardin-Diyarbakır yoluyle: «Elaziz Kürdistan'ın Payitahtidir» ve «Alfabesin den cebr'i âlâsına değin» sosyalizm.

1935 yılı MARKSİZM BİBLİYOTEĞİ YAYINLARI'ndan ÇIKAN TERCÜME' LERDEN:

1 — Gündelikci İş ile Sermaye *(Marks)*; 3 — Karl Marks'ın Hayatı Felsefesi Sosyolojisi *(Lenin)*, 4 — Karl Marks'ın Ekonomi Politiği Sosyalizmi Taktiği *(Lenin)* 5 — Ludwig Feuerbach Klâsik Alman Felsefesinin Sonu *(Engels)*, Kapital, *(Marks) vs..*

ÇIKAN TELİFLERDEN:

2 — Edebiyatı Cediyde'nin Otopsisi, 5 — Türkiye İşçi Sınıfının Sosyal Varlığı, 7 — Emperyalizm Geberen Kapitalizm, 8 — İnkılâpçı münevver Nedir? 9 — Marksizm Kalpazanları Kimlerdir?, Marks-Engels'in Hayatları, Demokrasi Türkiye Ekonomi Politikası,

1938 — 3 Donanma Kor. Askerî Mahkemesi'nin ilânı: «İşbu kitaplar, erbaşlar tarafından okunmuş ve benimsenmiş ve bu hâl ileride Donanma disiplinini sarsıcı mahiyette görülmüş olmağla kanaati vicdaniyeyi tamme ile» 15 yıl.

1954 yılı Türkiye filipinlerden geri. Kuayımilliyeciliğimiz (Gerekçe), Vatan Partisinin Kuruluşu, Tüzüğü, Programı, Siyasetimiz, Soğan Ekmek Kongresi, *1957 Seçim Kampanyası. İslâm Hümanizması üzerine* Eyüp Söylevi. *İlkin dini siyasete âlet etmekten, sonra Vatan Partisi'ni kurmaktan Harbiye Kumandanlık hücrelerinde 6 ay aralıksız bir tek gün gün ışığı görmeyiş. 2 yıl Sultanahmet aydınlık cehenneminde tutukluluk. Beraet, Münire anne'nin ölümü.*

1960 yılı MBK Açık Mektuplar. Anayasa Projesi. *1965:* Tarih Devrim Sosyalizm, İlkel Sosyalizm'den Kapitalizme İlk Geçiş: İngiltere, Türkiye'de Kapitalizmin Gelişimi, Birinci ve İkinci Kuvayımilliyeciliğimiz.

(Notlar burada kesiliyor. Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın hayatı'nın bu noktadan sonraki kısmı ana çizileriyle biliniyor.)

DR. HİKMET KIVILCIMLI'NIN ESERLERİ

UZUN MAKALE ve ETÜDLER
(Tarih sırasıyle)

● «Edebiyat'ı Cedide»; *HER AY, Sayı 4 (Temmuz 1937), Sayı 5 (Ocak 1938), Sayı 6 (Şubat 1938), Sayı 7 (Mart 1938).*

● «Şeyh Bedrettin»; *SOSYALİST, SAyı 1-6 (20.1.1967 - 20.6.1967).*

● «Birinci Emperyalist Evren Savaşı ve Türkiye» *(TÜRK SOLU):*

1 — «Seferberliğe dek Türkiye'nin Hesabı», Sayı 17 (10.3.1968).

2 — *«I. Emperyalist Evren Savaşı ve Türkiye'nin Alınyazısı», Sayı 19 (26.3.1968)*

3 — «Türkiye'yi Birinci Evren Savaşına Kim Soktu?», Sayı 20 (2.4.1968)

4 — «Türkiye'yi Birinci Evren Savaşına Kim Soktu?», Sayı 21 (9.4.1968)

5 — «Birinci Emperyalist Evren Savaşında Türkiye'nin Trajedisi», Sayı 32 (25.6.1968)

6 — «Seferberlikte Türkiye'nin Yenilişi ve Sömürgeleşmesi», Sayı 33 (2.7.1968)

● «Çek Meselesi mi? Dünya Meselesi mi?» *(TÜRK SOLU):*

1 — «Çek Meselesi mi? Dünya Meselesi mi?», Sayı 42 (3.9.1968)

2 — «Dünyanın Silâh Sesi», Sayı 43, (10.9.1968)

3 — «Almanya'nın Silâh Sesi», Sayı 44 (17.9.1968)

4 — *«Almanya'nın Silâh Sesi», Sayı 45 (24.9.1968)*

5 — *«Çekoslavakya'nın Silâh Sesi», Sayı 46 (1.10.1968)*

6 — *«Çekoslovakya'nın Silâh Sesi», Sayı 47 (8.10.1968)*

● «Sayın İ.İ. Paşa'ya Açık Mektup»; *P.D. AYDINLIK, Sayı 2-16 (Şubat 1970)*

● «Dinin Türk Toplumuna Etkileri»; *AYDINLIK, Sayı 17 (Mart 1970)*

● «Deccal Nasıl Kapımızı Çalıyor?»; *P.D. AYDINLIK, Sayı 6-20, 7-12, 8-22 (Haziran-Ağustos 1970)*

● «Bugünkü Türkiye Ekonomi Politikası»; *SOSYALİST, Sayı 8-22 (8.12.1970-30.3.1971)*

● «Halk Dersleri (Dedenin Dedikleri)»; *SOSYALİST, Sayı 8-24 (8.12.1970-13.4.1971)*

● «Başsız Develiğimiz» *(SOSYALİST):*

1 — *Sağda Başsız Develik, Sayı 1-8 (8.12.1970)*

2 — *Solda Başsız Develik, Sayı 2-9 (15.12.1970), Sayı 3-10 (22.12.1970)*

3 — *Sosyalizmde Başsız Develik, Sayı 4-11 (29.12.1970), Sayı 5-12 (5.1.1971)*

4 — *Devrimcilerde Başsız Develik: Ak-Aydınlık - Sosyalist Kurultay, Sayı 3-10 (27.12.1970)*

5 — *Devrimcilerde Başsız Develik: Al Aydınlık - TİP Kongresi, Sayı 2-9 (15.12.1970)*

6 — *Başsız Develiğe Son, Sayı 6-13 (12.1.1971)*

● «Ortanın Solu ve Küçük Üretmenlerimiz»; *SOSYALİST, Sayı 4-11 (29.12.1970), Sayı 5-12 (5.1.1971), Sayı 6-13 (12.1.1971), Sayı 9-16 (16.2.1971)*

● «Filistin Olaylarının Düşündürdükleri»; *(SOSYALİST):*

1 — *Kaynıyan Petrol Kazanı: Filistin, Sayı 5-12 (5.1.1971)*

2 — *Gerilla Düşman Kardeşliği, Sayı 7-14 (26.1.1971)*

3 — *Partisiz Gerilla Başıboşluğu, Sayı 8-15 (2.2.1971)*

4 — *Gerillacı Ütopya ve Panik, Sayı 9-16 (16.2.1971)*

● «Türkiye Köyü ve Sosyalizm»; *SOSYALİST, Sayı 17-26 (23.2.1971 - 27.4.1971)*

● «Sosyalizm Tarihimizden Teorik bir Belge: YOL»; *SOSYALİST, Sayı 17-26 (23.2.1971 - 27.4.1971)*

● «İşsizlik-Pahalılık Raporu» (İPSD *3. Kongre Raporu); SOSYALİST, Sayı 22-24 (30.3.1971 - 13.4.1971)*

YAYINLANMIŞ
KONUŞMA ve KONFERANSLAR
(Tarih Sırasiyle)

● «Türkiye'de Kapitalizmin Gelişimi Üzerine» *(Konferans Özeti); SOSYALİST, Sayı 5 (30.5.1967), Sayı 6 (20.6.1967)*

● «İşçi Köylü Halkçılık Kurultayı» *(Bildiri); TÜRK SOLU, Sayı 112 (6.1.1970)*

● «İPSD İzmir Mitingi Konuşması» *(Başkası tarafından okundu); SOSYALİST, Sayı 7-14 (26.1.1971)*

● «Finans-Kapital ve Türkiye»; *SOSYALİST, Sayı 17-26 (23.2.1971 - 27.4.1971)*

● «Durum Yargılaması»; *SOSYALİST, Sayı 20-26 (16.3.1971 - 27.4.1971)*

Dr. HİKMET KIVILCIMLI'NIN KİTAP VE BROŞÜR HALİNDE YAYINLANMIŞ ESERLERİ VE ÇEVİRİLERİ

● Stahanovizm *(1935'lerde)*

● İspanya'da neler oluyor? *(1935'lerde)*

● Gündelikçi iş ile sermaye, 1935 *(K. Marks'tan çeviri. Ayrıca «Önsöz» başlıklama ve yazıda geçen kavramların karşılıkları).*

● Edebiyat'ı ceddide'nin otopsisi, 1935.

● K. Marks: Hayatı, felsefesi, sosyolojisi, 1935 *(Lenin'den çeviri. Ayrıca «Önsöz» başlıklama ve metinde geçen kavramların karşılıkları).*

● K. Marks: Ekonomi politiği, sosyalizmi, taktiği, 1935 *(Lenin'den çeviri. Ayrıca sayfa altlarında açıklayıcı dip notlar).*

● Türkiye'de İşçi Sınıfının sosyal varlığı, 1935.

● Emperyalizm-geberen kapitalizm, 1935.

- İnkilapçı münevver nedir? Henri Barbus, 1935.
- Marksizm kalpazanları kimlerdir?
- Ludwig Föyerbah (Engels'ten çeviri)
- Marks-Engels: Hayatları,
- Sosyalizmin prensipleri (F. Engels ten Çev.)
- Maymunun insanlaşması prosesinde emeğin rolü (F. Engels'ten Çev.)
- Enternasyonal işçiler cemiyetinin açılış hitabesi (K. Marks'tan Çev.)
- Kapital, (K. Markstan Çev. Ayrıca «Eser hakkında bir kaç söz» ve metinde geçen kavramların karşılıkları) 1937
- Demokrasi: Türkiye ekonomi ve politikası hakkında, 1937
- Fetih ve medeniyet, 1953
- Vatan Partisi: Tüzüğü ve programı, 1954
- Siyasetimiz (Bütçe dolayısıyla), 1957
- Soğan ekmek kongresi.
- Kuvayı milliyeciliğimiz (Gerekçe) 1957
- Türkiye'de kapitalizmin gelişimi, 1965
- Tarih-Devrim-Sosyalizm, 1965
- İkinci kuvayimilliyeciliğimiz (MBK'ne İki açık mektup) 1965
- İlkel sosyalizmden kapitalizme ilk geçiş: İngiltere, 1966
- Karl Marks'ın özel dünyası, 1966
- Uyarmakçın uyanmalı, uyanmakçın uyarmalı (TİP'e teklifler), 1966
- Metafizik sosyoloji eleştirileri, Ararat yayınevi 1970
- 27 Mayıs ve yön hareketinin sınıfsal eleştirisi, Ant Yayınları, 1970
- Toplum biçimlerinin gelişimi, Ekim Yayınları, 1970
- Bilimsel sosyalizmin doğuşu, 1970
- Oportünizm Nedir?, 1970
- Devrim zorlaması: Demokratik zortlama, 1970
- Anarşi yok: Büyük derleniş, 1970
- Halk savaşının planları, 1970
- İşçi Sınıfı Partisi Nedir? (V. P. Tüzük ve programı, ikinci basılış) 1971
- Devrim nedir 1974
- Tarih tezi, 1974.
- Diyalektik materyalizm, 1974.
- Üretim nedir?, 1974.
- Genel olarak sosyal sınıflar ve partiler, 1974.
- Osmanlı tarihinin maddesi, 1974.
- Türkiye'de sınıflar ve politika, 1974
- Kısaca Marksizm düşünüşü (Gerçek Bilim), 1974.

Leninizm Nedir?

Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın «Leninizm Nedir?» adlı yazısından bir bölümü yayınlıyoruz.

Bilimcil Sosyalizmin Dev Gücü

Marks-Engels adlı ülkücüler, Modern *İşçi Sınıfı*'nı, Proletaryayı keşfettiler. İşçi sınıfı, önüne geçilmez Devrimci bir yığındır. Antika Tarihi de, Modern Tarihi de yığınlar yaratmıştır. Öyleyse proletarya yığın hareketi kişi kerametlerine kapılamaz. İnsan insandan başka bir şey değildir. *Üstinsan* yahut *İnsanüstü* gösterişleri, hep çalışan namuslu insanları kandırıp kul etmek için uydurulmuştur. En sinsi ve namussuzca yalan dolan: Yığın'ın yaptığını kişi kuklalarına mal etmektir. Bu hakikati Marks-Engels yıkılamaz maddecil temelleri üzerine oturttular.

Bu işi yapmak ne demektir?

7 bin yıllık *Tarihi* «ayakları üstüne» getirmektir. O zamana dek düzülmüş bütün masallar ve uydurulmuş bütün büyüler çözülmüştür. Kütüphaneler dolusu düşünce anıtları temellerinden yıkılacaktır. Elde edilecek sağlam taşlarla yeni baştan kurulacaktır.

Bunun için en ilk yapılacak iş nedir? Alışılmış *Skolastik* (Medreseci) ve *Metafizik* (Madde ötesi) *Mantık* ve *Metot* sapıklıklarını köklerinden kazımaktır.

Varlığın en şaşmaz biricik devrimci Mantığı ve Metodu: *Maddecil Diyalektik'*-tir. Bilinen ve bilinmiyen bütün insan Kavramları, Bilimleri, Düşünceleri, Davranışları alanında: Maddeci Diyalektik doğru dürüstçe uygulanırsa, başarıya ulaşabilecektir.

Marks-Engels, o devcil işe giriştiler. Gerçekten, görülmedik anıt-eserler yarattılar. Tek vücut ve tek ruh olmuş o iki proletarya devrimcisi nasıl çalıştılar? Bütün bilinenleri çağdaş devrimci *savaşlar* ile denetlediler. Teori, Pratikle sımsıkı denetlenerek doğduğu için, çoğu yanılmaz şâhikalar gibi yükseldi.

Marks-Engels teorisini ele alanlar büyülenmiş gibiydiler. Daha Marks-Engels yaşarken bile, çarçabuk, Bilimcil Sosyalist metinleri ezberlemekten başka yapılacak *teorik* iş kalmadığı eğilimine düştüler.

Marksist Cücelerin Softalığı ve Yobazlığı

Bu eğilimle ele alınan en değerli eser, ne hale geldi? İster istemez, Müslüman sarıklıların Kur'an Sürelerini ve âyetlerini kullanışlarına çevrildi. Doktrin derinliğine anlaşılmaksızın, gözü kapalı tekerlemeler kılığına sokuldu. Marksizm, o Skolastik ve

Metafizik kafayla, hayattan ve savaştan koparıldı. Teorik incelemeler, *Dogm* (Nâs) denilen ölü formülleri soyutça kıyaslamalara çevrildi.

Böylece, insanlığın en yaman diyalektik *Evrenkavrayışı* olan *Bilimcil Sosyalizm* donduruldu. Kendilerine «Marksist» diyen bir sürü *Doğmatizm* (Nâsçılık) çömezliklerine meydan boş kaldı. *Teori* alanında sivrilenler ezberci *Softalığa* düştüler. *Pratik* alanda davrananlar, sözde *«devrimci» Yobazlığa* kalkıştılar.

Kuran'ı softaca, Müslümanlığı yobazca ele alanları gören Muhammed: *«Ben Arabım, ama Arap benden değildir»* demek zorunda kalmıştı. Tıpkı onun gibi, Bilimcil Sosyalizmi *Teori-Softalığı* ve *Pratik Yobazlığı* biçimine sokan doğmatikler önünde Marks-Engels: *«Allah bizi şu marksistlerden kurtarsın»* anlamında yaka silker oldular.

Marksizm Softaları ve Yobazları, dillerinden Marks'ın Engels'in bir *formülü* düşmeksizin ağız açmıyorlardı. Olaylara göz yumup destur çekmek stili: Marks'ı anlamak, Marksist olmak mıydı ?

Hayır. Marks'a, ya da Engels'e *tapmak* perde idi. O perdenin altında, Bilimcil Sosyalizm en tehlikeli doğmatizme (Nass'ı Şerifçiliğe) çevrilerek öldürülecekti.

Marksizm Softaları Teoriden yanılıp Pratiğe geçtikleri zaman ne yapıyorlardı? Kendi sapıklıkları uğrunda, Marks'ı Engels'i yalancı şahit etmek suçunu işliyorlardı. En sonunda, bu saçmalamalar İşçi Sınıfı düşmanlarına yarıyordu. Tahrif edilen Marksizm, sürü sürü aylıklı burjuva ve feodal bilginlerinin ağızlarında çürük sakıza çevriliyordu.

İleri Batı Allâmeleri Dışında, Bilim Kimin Haddine!

Doktrin, tam «diyalektik» bir suikaste uğratılıyordu. Bilimcil Sosyalizm softaları ile yobazları düşünce ve davranış tekkesi kurmuşlardı. Görünüşte son derece koyu inanmışça Marksizm'i *savunuyorlardı;* gerçekte, son derece abdalca vurdum duymazlıkla Marksizm'i haksız saldırılara ve oportünist, revizyonist soysuzlaştırmalara hedef ediyorlardı.

Hayat durur mu? *İleri* Batıda ideoloji gübreleşmesi nedensiz değildi. Üretici Güçlerin ekonomik *gelişim dinamizmi* gibi, Devrimci sağanaklar da yerlerinde saymadılar. Devrime gebe bulutlar, Modern Medeniyet beşiği Batı Avrupa'dan başka yerlere doğru uzaklaşıyordu. Devrim Batı'dan uzaklaştıkça, Marksizm softalıkları ve yobazlıkları da aynı Batı'da büsbütün soysuzlaştı. O zamana dek *«Üstün insanlar»* çalımlı Bilim üstinsanları Devrim canlılığından büsbütün koptular. Teori'nin harman yeri sayılan Batı Avrupa atmosferini en boğucu Revizyonizm ve Oportünizm gazları kapladı.

Devrim *Kasırgalarının* en yıldırımlı bulutları Çarlık Rusyası üzerinde toplanmıştı. Devrimler *Bilimi ve Metodu* olan Bilimcil Sosyalizm de, ister istemez orada canlandı. Bütün gücü ve gerçekliği ile *Rönesansını* yapabildi.

Gelin görün ki, Çarlık Rusyası yeryüzünün en karanlık, en geri, en karşı devrimci düzenini yaşıyordu. Şimdi ne olacaktı?

İkinci Enternasyonal'ın Marksizm göklerine kanat germiş Zümrüt Ankaa kuşları, ulu *«teorisyenler»*i vardı. Onlar dururken, *«altı kaval»* (Ekonomisi sömürge), *«üstü şişhane»* (Politikası emperyalist) Çarlık'ta kim adam yerine konabilirdi? Gerinin gerisi bir ortamda Marksizm'i, geliştirmek şöyle dursun, iyice *«ezberliyecek»* kimse, ne haddine, çıkabilir miydi?

Devrimin Demirden Yörüngesi Rusya'da

Kazın ayağı öyle çıkmadı. Muazzam *«kültürlü»* Batı Uygarlığının, ünlü ve şanlı yüce üstâdları eskidikçe küflendiler. Topuğuna varılmaz derin *«Marksist»*ler, *İkinci Enternasyonal,* — Lenin'in deyimi ile,— «Paladin» leri (Saraylıları) koktukça kokuştular. Üzerine oturdukları sözde «Marksizm» yumurtalarının hepsini birer birer cılk çıkardılar.

Sosyalizme fersah fersah uzak ve yad saydıkları Rusya'da ne oldu? Devrim kasırgası azıttıkça, onu bilime ve bilince çı-

karmanın sosyal determinizmi kendini ka_ falara zorla dayattı. Çıkar yolu, Mark_ sizm'den başka hiçbir yerde bulamıyan in_ sanlar belirdi.

Çünkü Toplum, metafiziğin düz man_ tığı ile yürümüyordu. *«İleri»* Emperyalist ülkeler Devrim açısından durmuşlardı. Toplum, diyalektiğin *çelişkiler* yolu ile iler_ liyordu. Avrupa'nın, hatta Asya'nın en «kültürsüz» «yarı barbar» ülkesine adımı_ nı atmıştı. Çarlık Rusyasında Modern Dev_ rim, demirden yörüngesine girmişti.

Sosyal Devrim kasırgasının uzun sü_ ren ilk yıldırımlı serpintileri kesilmiyordu. O serpintiler ortasında, çekik Moğol gözlü bir çocuk okulda okuyordu. Çar'a suikast yapmak suçu ile öldürülen ağabeysinin sunduğu *Kapital* adlı kitapla *dünyaya* göz lerini açtı.

Marks_Engels'tenberi ilk defa Mark_ sizm'i o anladı. En müthiş devrimci *Teo_ ri:* en korkunç devrimci *Pratik* ile birlikte onun başına gelmişti. Öldürülen *Anarşist* ağabeyisinin anısı, ona, ömrü boyunca *Marksizm*'in ana kitabını uzatacaktı. Vi_ ladimir İliç Ulyanof, ağzı süt kokan çocuk yaşında: *Eylemi kitaba, Kitabı eyleme* vur_ mayı öğrendi.

Gene Soy Softalık ve Yobazlık

Bugün hangi milletin hangi sınıfından olursa olsun, azıcık düşünmeyi bilen her kişi: Marks_Engels'ten sonra, Lenin'i oku_ mak zorundadır. Hatta, kestirme yoldan duru kavrayışa ulaşmak istiyen kişi, Marks — Engels'i Lenin'den okur. Çünkü, Marks — Engels'te azçok soyut olan perspektiv_ ler, Lenin'de: somut pratiğin mihenk taşı_ na vurularak uygulanmış ve geliştirilmiş_ tir. Tohumu güç tanıyanlar, ağacını daha kolay tanıyabilirler.

Doktrinin gelişimi ve uygulanışı, Le_ nin kişinin bir mûcizesi midir? *Antika* Çağlarda olsa, büyük yığınların gözünde olağanüstü herşey bir üstinsan'ın insanüs_ tü büyüsü olarak tanınırdı. *Modern* Çağda Türkiye denli geri ülke insanları için hâlâ dünya görüşü öyle mistik bulutlar ötesin_ de kalır. Lenin, onu yüzeyde benimsiyenler için bir *yarım Tanrıdır,* başka Tanrıya ta_ panlar için bir *sihirbaz Şeytan*'dır. Neden? Çünkü, her ülkenin *Tarihcil madde* temel_ leri, Antika çağ gibi, o çağdan kurtulup çıkamamış kafalar için tek sözle yoktur.

Yüzyıllar boyu sürüp giden bütün Eği_ tim, Öğretim, Kültür, Mantık işleyişimize bakalım: «Türkiye falan zamanda niçin ye_ nik düşmüştür? O zamanki Padişah, kişi olarak yetersiz bulunduğu için. Eğer o Pa dişahın yerinde öteki Padişah veya Paşa bulunsaydı: Türkiye şân ve zafere boğu_ lurdu. En *«devrimci»* geçinenlerin düşün_ ce ve davranışları, o dağ başında bunalmış köylününkinden ayırdedilemez: 1917 Dev_ rimi neden başarı kazandı? Lenin kişinin bulunmasından. Bugün Lenin ölmüş. Ulu Devrim için kim gerek? Canlı mûcize Mao. Mao'yu Türkiye'ye bir getirebilsek: her gerilikten o saat kurtuluruz!»

Oysa, Lenin Türkiye'de dirilse, Mao kılık değiştirip içimize gelse, onları ilk sa_ rakaya alıp taşa tutacaklar, gene o Leni_ nizm ve Maonizm softaları ile yobazları o lacaktır. Çünkü Softalar ve Yobazlar yal_ nız gericilikte bulunmazlar, sözde ilerici_ likte de çoğunluktadırlar. Made mki o Mao veya Lenin: ceplerinde bize hazır birer «Sosyalizm zaferi»ni getirmemişlerdir, de mek ne Mao'durlar, ne Lenindirler! Mark_ sizm softaları ve yobazları için Rusya Le_ nin'i değil, Lenin Rusya'yı yaratmıştır. Çin Mao'yu değil, Mao Çin'i yaratmıştır... Böy_ le açık koymazlar konuyu. Koysalar, ken_ di kendilerini kepaze edeceklerini bilirler. Ancak perukalarının altında gizledikleri eğilim budur, sol softaların.

Prensipte Bükülmezlik — Taktikte Kıvraklık

Devrimin de, Devrimcinin de Toplum yapısından ister istemez çıktığına en iyi bilinen örnek Lenindir. Yeryüzünde Dev_ rim şartları Çarlık Rusyası üzerine yığıl_ masaydı, Lenin Rusya'da değil, başka yer_ de olurdu. Dünya ölçüsünde en kritik Dev_ rim şartlarının yalnız Rusya'da son kerte_ ye dek dinamikleşmesi, Marksizm'in her_ yerden çok orada kesinlikle anlaşılmasına ve geliştirilmesine yol açtı.

«İleri» Batı ülkelerinin sunturlu *«Mark sistleri»*, evrenin en saçma demagojileriyle

Marksizm'i tırtıklarlarken, *Oportünizm, Revizyonizm, Ministeryalizm* ve ilh. sapıtmalarıyla bocalarken, dünyanın en «*Geri*» Çarlık ülkesinde o hastalık karantina altına alınıyordu. Bu Revizyonizmi karantinaya alanların başında, uzun yıllar Lenin değil, Plehanof geliyordu. Bu gerçeği bize en iyi anlatan Lenin'in kendisidir. Der ki:

«*Ve bu Marks'ı «Rektifiye etmelerin»* (düzeltmelerin) *hakiki sınıf anlamı üzerinde durmak yararsızdır, iş kendiliğinden anlaşılıyor. Yalnız şunu gözden kaçırmıyalım: Uluslararası Sosyal - Demokrasi içinde, mantık sonuçlu Diyalektik Maddecilik bakımından, burada Revizyonistlerin döküp saçtıkları inanılmaz yâve yavanlıkların eleştirisini yapan bir tek marksist Plehanof'tur*». (Lenin: *Marksizm ve Revizyonizm,* 1908)

Bu tesadüf müdür? Yahut Plehanof'un dehasından mı ileri gelir? Ne o, ne bu. Toplumun Devrimci gidişi, Revizyonizmi eleştirecek insanları dünyanın en «geri» ülkesinde buluyor, ortaya çıkarıyor, yetiştiriyordu. Bu gerçekliği Lenin anlıyordu. Hem de ne zaman? 1905 Devriminden 3 yıl sonra. O 1905 yılı ki, Plehanof, ayaklananlar için «*Silaha sarılmamalıydılar*» kanısını açıklamıştı da Lenin'in sert eleştirisine uğramıştı.

1908 yılı, Plehanof, makineler için söylendiği gibi: «*Miyadını doldurmuş*»idi. Leninizm en canalıcı noktalarda bütün çizileri ve boyu posu ile doğmuş, büyüyordu. İlkel Köy Komunasını modern sosyalizmin manivelesi ve kişicil küçükburjuva *zılgıtçılığını* (terrörizmini) başlıca «*Devrimcilik*» sayan *Narodniki*'lerin ipliğini pazara çıkarmıştı. Terrörcü «*Halk Dostları*»nı teorik güçle yenmişti. «*Hangi Mirası Tavında Dövüyoruz?*» (1897), «*Ne Yapmalı?*» (1902), «*Bir Adım İleri, İki Adım Geri*» (1904) vb... ideolojik ve pratik bütün problemleri çözmüştü. Ayrıca Sosyal Devrimin ilk provası da yapılmıştı. «*Rusya'da Devrimin Başlangıcı*» (Ocak 1905), «*Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği*» (1905), «*Moskova Ayaklanmasının Dersleri*» (1906) vb... bütün açıklığı ile aydınlanmıştı.

Ona rağmen, Devrimci içgüdüsü Devrimci bilinci ile yarışan ve kişi yırtınmalarının, kişi böbürlenmelerinin yaratabildiği kargaşalıkları ve dağınıklıkları eliyle tutan Lenin: en yaman eleştirilerini sakınmadığı sırada bile hareketin belirli dönemecine dek yararlanılacak güçleri kolluyordu. 1908 yılı bile, Plehanof'u: «*Uluslararası... Revizyonistlerin... eleştirisini yapan TEK MARKSİST*» sayıyordu. *Prensip* savaşında ne denli amansız vurucu ise, *Taktik* ve *Pratik* alanlarda o denli bölünme, parçalanma, dağılma eğilimlerini durdurmaya ,düzeltmiye çalışıyordu.

Prensip Pazarlığı ve İkirciliği Yok

Prensip ne idi? Marks-Engels'in yarım yüzyıl Teorik ve Pratik alanlarda dinmeksizin savaşarak kurdukları *Bilimcil Sosyalizm* doktrini idi. Onu kim «*revizyon*»a tâbi tutmak isterse, affedilemezdi. Çünkü, Marksizm'in temel ekonomik ve sınıf prensiplerini, kimi Küçükburjuva allâmeciklerinin yüzeyde kalmış yakıştırmalarıyla söz de düzeltmecikler, mâsum yanılmalar olamaz. Bu hevesler, basit bir anlayışsızlıktan doğma Teori ve Taktik *fikir* ayrılıkları sayılamaz. 1908 gibi, hareketin durgun yıllarında, o çeşit hevesler aydın bireycinin «*Düşünce Özgürlüğü*» kılığında görünebilir:

«*Bugün çoğu kez yalnız fikirler düzeninde, yâni Marks'ın Teorik düzeltilmeleri ni öne sürüşler başımızdan geçiyor; şu anda Pratik olarak işçi hareketinin yalnız Revizyonistlerle taktik fikir ayrılıkları ve bu taban üzerinde görülen bölünmeler gibi birkaç özel meseleler başımızdan geçiyor.*» (Lenin, a.y.)

Bu teorik düzeltmecikler ve taktik meselecikler yalnız ve ancak «*Bugün*» fazla zararlı görünmiyebilirler. Halk dilinde: «*Rakı, şişede durduğu gibi vücutta da uslu durmaz*», denir. O «anodin» (entipüften) gibi görünen meselecikler de: Devrim Hareketinin alevlendiği günlerde ansızın en büyük problemlere dönüşebilirler. Şimdi göz yumulacak ufak tefek şeyler, o zaman İşçi Sınıfının başına olağanüstü dertler açabilir. Bunun vebâlini Devrim çeker:

«*Yarım Proletarya Devrimi bütün çekişmeli meseleleri vahimleştirdiği zaman,*

yığınları yönetmenin belirlendirilmesi için dolaysız bir değer taşıyan noktalar üzerinde Proletarya Devrimi bütün fikir ayrılıklarını yoğunlaştırdığı zaman, dövüşün ateşi içinde düşmanları dostlardan ayırmıya, düşmana kesin darbeler indirmek üzere kötü çıkarları söküp atmıya Proletarya Devrimi bizi zorladığı zaman, o vakit bu şimdi uğradıklarımızdan, şimdi başımıza gelenlerden İşçi Sınıfı çok çekecektir.» (Lenin: a.y.)

Meselelerin böyle zaman zaman kendi zıtlarına dönüş *Diyalektiği* Marksizm'in ana prensibidir. O prensipte hiç kimseyle pazarlığa girişilip ikirciklik gösterilemez. Bir ABA'cı bayanın toylara yutturmak istediği gibi: Teoride «Yumurtanın kapıya gelmesi» de beklenemez. Teori ön-görü içindir. Artçılık, Kuyrukçuluk, Gericilik gerekçesi Teori olamaz. Yeter ki Problem yakıştırma olmasın. O zaman Marksizm prensipleri üzerinde en ufak düzeltme veya ikirciklik hevesleri ile dövüş, gelecek büyük Meydan Muharebesinin ilk hazırlık çarpışması olur:

«19. cu yüzyıl sonunda, Devrimci Marksizm'in Revizyonizme karşı ideolojik dövüşü, küçükburjuva elemanlarının her türlü tereddütlerine ve zaaflarına rağmen, davasının topyekün zaferine doğru yürüyen Proletaryanın büyük devrimci savaşlarının prelüd'ünden (ön habercisinden, provasından) *başka bir şey değildir.»* (Lenin: a.y.)

Marksizm'in Orijinal Gelişimi

Küçükburjuva Aydınının görülmedik, —sözde,— orijinalite döktürme züppeliği, bir daha geri gelmezce, İşçi hareketinin pespektivi içinde yokedilmiştir. Burada artık *Teori* ile *Pratik* gibi, *Kişi* ile *Doktrin* de en yüce sentezine, birliğine kavuşmuştur. *Marksizm* demek, *Bilimcil Sosyalizm* demektir. Bilimcil Sosyalizm demek Marksizm demektir. O denli ki, Bilimcil Sosyalizmin kurucusu 2 insan (Marks-Engels) iken, teknik kolaylık olmak üzere, alçakgönüllü *«Melâike»* nin (Engels'in) adı ile term uzatılmamıştır: yalnız *Marks* adı doktrinin damgası olmuştur. Marks demek, Doktrin demek olmuştur. Bilimcil Sosyalizme de kısaca *Marksizm* denilivermiştir.

Artık Marksizm'in doğru mu, yoksa yanlış mı olduğu biçiminde sözüm ona «bilimcil tartışma», «fikir hüriyeti» maskaralıklarıyla vakit yitirilemez. İşe bakılır. Pusula eldedir. Pusula bin yıl önce ne idiyse bugün de odur. Marksizm'de 1848 — 1859 yılı ne idiyse, 1901 — 1917 yılları da odur. Bütün mesele o pusulayı her ülkenin kendi orijinal şartları içinde *«pusulayı şaşırmadan»* uygulamayı bilmektir. Ancak o zaman, Marks-Engels'tenberi Toplumun geçirdiği yeni gelişmeler değerlendirilebilir. O yeni değerlendirmeler, Marksizm'in gelişimi olur.

Lenin bu duru görüş ve rahat zekâ ile, *Dünya*'ya ve Çarlık Rusyası denilen kendi *Ülke*'sine baktı. Ama, pusulayı şaşırmamak için, önce kendi Toplumunu kıyasıya inceledi. Çarlık Rusyası, Batı'nın klâsik *Burjuva Demokratik Devrimi*'ni bir türlü yapamamış, yapamıyordu. Batı Burjuvazisi, *Demokrasi İnkılâbını* yapar yapmaz, *Derebeği* kalıntıları ile halka (İşçi ve Köylü yığınlarına) karşı ittifak yapmıştı. Rus Burjuvazisi, kendi Devriminden korkuyor, onu gerçekleştirmek görevini yerine getirmemek için, Çar Atasının kuyruğu altını yalıyarak nefis körletmiye çalışıyordu.

Neden? Çünkü en basit insanlık hakları çiğnenen İşçi Sınıfı daha şimdiden *İstibdada* karşı savaşını *Sermayeye* karşı savaşın *bilinci* içinde yürütüyordu. Birinci basamak Demokratik Devrim içinde: Burjuvazi gerisin *geri* kaçıyor, Proletarya kuşkusuz, ikirciksiz *ileri*'ye gidiyordu. Öyleyse Burjuva Demokratik Devrimine de *öncü* ancak Proletarya olabilirdi. Marks - Engels çağı Almanyası için de azçok durum böyle idi. O durumlarda *ne yapılması* gerektiğini Marksizm dahice işaretlerle belirtmişti. 1848 *Batı* Karaavrupası için kaçırılan fırsat, 1900 ler sonrası *Doğu* Karaavrupası için kaçınılmaz bir gerçeklik idi.

Revizyona (düzeltme kalpazanlıklarına) hiç gelmez olan Marksizm'in o gerçeklik içinde işlenmesi, önyargı, bönyargı yapmaksızın, Marksizm'in *orijinal* gelişimini verecekti. *«Devrimci Teorisiz Devrimci Pratik olamaz»* inancının ve meto-

dunun yeri burasıydı. Leninizm, belki kendisi de pek farkına varmaksızın doğmuştu.

Öncü Proletarya Partisi

Sosyal Devrim diyalektiğin ansızın çelişkilerini bir arada çatıştırdı. Devrim *Burjuva* devrimi idi, ama Burjuvazi devrime öncü olamazdı. Devrimci Proletarya idi, ama işçi sınıfı kendi ülküsü olan *Sosyalizm den* önce, Burjuva Devrimini gerçekleştirmek zorundaydı... Marksizm'den başka hiç bir doktrin bu olağanüstü *çapraşık* durum önünde çıkar yolunu bulamazdı. Marksist Leninizm, yolunu en ufak bir kuşkuya ve korkuya yer bırakmaksızın buldu.

Burjuva Demokratik Devriminin öncusu: *Proletaryadır*. Bunu anlamıyan *Popülizm* küçükburjuva sapkınlığıdır. Mahkûmdur. Tepelenir. Ancak Köy Komunalarından Modern Komünizmi kurmak isteyen *Popülizm* tepelendi diye, Devrimde *Köylü* yığınlarının özel büyük yedek güç rolü unutulamaz. Köylü de «*burjuva*» mıdır? Evet. Ama, modern Kapitalist *büyük* Burjuva değildir. Tersine, *kapitalizmin* her gün mülksüzleştirdiği, *derebeğiliğin* ezip insanlıktan çıkardığı en yoksul ve en mazlum bir yığındır. Müthiş soyulup ezilen *Köylülük:* devrime öncü olamaz ama, öncü Proletaryanın en sâdık Devrim müttefiği olur. Çünkü, İşçi Sınıfının öncü olacağı devrim, herşeyden önce Köylülüğün *Toprak* ve *Halk demokrasisi* özlemlerini gerçekleştirir.

Som Devrim böylesine elle tutulur olunca, «*Ne Yapmalı?*» dır? Devrim lâfla olmaz. Siyasi İktidar Savaşı yapan örgütle olur. Proletarya Partisi, küçükburjuva kuruntuları ve bocalamaları ile savsaklanamaz. «*Bir adım ileri, İki adım geri*» atmakla kurulamaz. Devrim bir sosyal savaş ise, Parti yalnız savaşçıların çelik çekirdeği olabilir. Her gönüllünün kendi kendine katılıvereceği «*Dingonun ahırı*»: Devrimci Parti adını alamaz.

Siyasi örgütte, Partide: *Demokrasi* mi, yoksa *Merkeziyet* mi ağır basacak? Böyle bir soru ve ona beklenen mutlak karşılık: ancak Burjuva ajanları ile Küçükburjuva palavracılarının *mız* çıkartmak yahut *kaçamak* yapmak için önerdikleri provokasyonlar veya arka kapıcıklardır. Septe boğazını geçince arkadaki bütün kayıkları yakan kararlı Yiğitler için: Merkeziyet de, Demokrasi de, dövüşün *ateşi* içinde ölçülüp değerlendirilebilir. Ne iki buçuk pozcu Küçükburjuva veya bozguncu Burjuva avantüryesinin afurtafuru için «*Merkeziyet*» taslanır; ne bir sürü tabansız küçük burjuva veya hinoğlu hin Burjuva ajanının gözlere «*bilgincil*» «*kül atmak*» *çeşi* dinden tükenmez, kararsız gevezelikleri için «*Demokrasi*» ötülgenliğine karılır.

Leninzmin Adsız Doğuşu

Leninizm'in bütün ana prensipleri 19. cu yüzyılın bitip 20. ci yüzyılın başladığı yerde gün ışığına çıktı. Şimdi o prensiplerin Toplum laboratuvarında sınanmasına sıra gelmişti. Aralıksız *Silahlı Savaş:* (1904 Rus-Japon Savaşı) ile o kanlı bunalımların fışkırttığı *Sosyal Devrim:* (1905 Devrimi) yanılmaz *Marksizmi* yaratıcı düşünce ve davranış çabasıyla geliştiren *Leninizm*'in hemen *yüzde yüz yanılmazlığı* ve *evrensel teorik* güçlülüğünü ıspatladı.

Proletarya öncülüğünde (İşçi + Köylü) ittifakı: *SOVYETLER* (İşçi-Köylü-Asker-Sivil Halk Heyetleri) biçiminde yerden biterce fışkırdı. Burjuva Demokratik Devriminin geniş tabanı *KÖYLÜLÜK* problemi ile, onun spesifik bir türü olan *MİLLİYET* problemi yerli yerine oturdu. Devrim stratejisi ve taktiğinde, büyük *Köylülük* ve *Milliyetler* yedek güçleri ile *İşçi Sınıfı* özgücü arasındaki ilişkiler üzerine yapılan düşünce ve davranış çizileri: *Menşevik* ve *Bolşevik* sınırlarını bütün kesinliği ile aydınlattı.

10 yıl sonra, *I. Emperyalist Evren Savaşı* patlayınca, *Leninizm*, Teorice ve Pratikçe dört başı mamur bir doktrin olgunluğuna erişmişti. Bu eriş, elbet Marksizm'in *dünya* ölçüsünde gelişen bütünlüğüne giriyordu. Ama, her şeyden önce *Rusya* denilen bir *ülkenin* yüzde yüz yerli malı, *orijinal* ekonomi ve sınıf ilişkiçelişkilerinden güç alarak olgunlaşmıştı.

Onun için, korkunç *Emperyalist Sava-*

şın patlattığı bütün mesleleri en büyük açıklık ve serinkanlılıkla ele almayı, çözümlemeyi bildi. Batı'nın bütün sonturlu sosyalistleri, «*kendi*» İşveren Sınıfları yanında Emperyalist *savaş kredilerine* oy verdiler. «*Kendi*» emperyalizmlerinin «*sonuna dek zaferi*» uğruna birbirlerine meydan okudular. Çarlığın Meclisi Duma'da Emperyalist Savaşa karşı çıkanlar, Uluslararası Sosyalistlerin *ihanet* ve *şövinizm* maskelerini düşürenler Leninciler oldu.

Böylece Leninizm: bir *ülkenin* proletarya savaşından aldığı güçle *uluslararası* ölçüde etkili olmıya girişti. Bu ölçülere kavuşmakla kendiliğinden evrensel devrimci *Teori* niteliğini kazandı. Ancak henüz *adı yoktu*. Rusya dışında ne *Bolşevik*, ne *Lenin* adını işiten, hele anlıyan yoktu. Bolşevik: *Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi* içinde kalıyordu. Lenin de, o Partinin *adsız* bir savaşçısı idi. Adamın adı: *Vladimir İliç Ulyanof* idi. Çar Polisi Okrana'dan baş ka hemen kimse o adla bir sosyalist bulunduğunu bilmiyordu bile...

Leninizm: *Dünya Teorisi* olmak için, *Rusya Pratiğinde* doğruluğunu ıspatlıyacaktı. Ne var ki, Rusya problemini *bütün dünya* problemi dışında hiç bir zaman görmedi ve koymadı. *Dünya* hangi genel durumda idi? Marksizm'in geçen yüzyıl haber verdiği bir eşsiz örneksiz muazzam *Evren Savaşı* içine gömülmüştü. Kapitalizmin bu kanlı uçuruma ister istemez yıkılacağını Marks-Engels açıklamışlardı. Oraya gelinmişti.

Emperyalizm Teorisi

Marks-Engels'tenberi Kapitalizmde neler olmuştu? Büyük bir değişiklik, hatta tam diyalektik bir tersine dönüş, altüstlük olmuştu. 19. cu yüzyılının *Serbest Rekabetçi* kapitalizmi, 20.ci yüzyılla birlikte *Tekelci Kapitalizme* dönmüştü. Öyleyse. ilk iş, Marks-Engels'in bıraktıkları yerden alıp, Kapitalist toplumun geçirdiği gelişimi değerlendirmeliydi. Bu yapılmadıkça, ne Rusya'nın, ne Dünyanın içine düştüğü; ne Evren Savaşını, ne o Savaşın getireceği sonuçları kavramak elden gelemezdi.

Savaş, Toplumun derinliklerinde uyuklıyan bütün köklü meseleleri, bir anda en alevli biçimleriyle suyun yüzüne çıkarmıştı. *Sosyal-Demokrasi* içindeki bölünüşler, Milletlerin kendi kaderlerini kendilerinin çizip çizmiyeceği, şu veya bu ülke «*Millî Gurur*»*unun* altında yatan problem, *Avrupa Birleşik Devletleri* parolasının içyüzü, en sonra ansızın her şeye kan ve ateşle saldıran Emperyalist Evren Savaşı ve bu savaş önünde Marksizm iddialı *İkinci Enternasyonal*'ın «arş'ü ferşiyle» gümleyip yıkılışı ve ilh... ve ilh... nedendi? 20. ci yüzyılla birlikte dünyayı saran *Tekelci Kapitalizm* yüzündendi.

Lenin oturdu. 1916 Ocağından Kasımına dek, hatta 1917 Nisan yayımına dek, hep o: «*Kapitalizmin son kertesi olan Emperyalizm*» üzerine kısa, açık, kesin araştırmalarını işledi. İnsanlık en az çeyrek yüz yıldanberi, kapitalizmin ekonomi temelini şiddetle çatlatan o Emperyalizmle çürüyüp dökülüyordu. Büyük Kapitalist metropoller (Anayurtlar) arasında yıllarca süren *Gümrük savaşları*, mal alışverişi engellenince, bütün kutsal *millî sınırları* hiçe sayıp çiğneyen *Sermaye İhraçları*, ham madde ve pazar tekellerini sağlamak için canavarca *Sömürge* politikaları ve paylaşımları, Barışta biriken Kapitalistler ve Tekeller arası çelişkilerin *Dünya Savaşlarıyla* bir çözüme bağlanma kaçınılmazlığı, bütün sınıf politika, devlet, kültür, din, mantık, ahlâk, psikoloji vb. gibi *Üstyapı* alanındaki soysuzlaşmalar. Toptan gelip yeryüzüne ve her ülkeye musallat olmuş *Finans-Kapital* (Malî Sermaye) tehakkümüne dayanıyordu. Bu, Emperyalizmin ve Emperyalist savaşın *eksi, olumsuz* yanı idi.

Bu gerçekliğin vardığı sonuç ne ola bilirdi? Son kertesine gelmiş kapitalizmin kanlı bunalımlar içinde yıkılışı olurdu. Birinci Emperyalist Evren Savaşı o yıkılışların en göze batıcı biçimlerinden biriydi. İnsanlık, Marks'ın «*Zur Kritik..*» önsözünde belirttiği az çok uzun *Devrimler* çağına girmişti. 1905 yılları Rusyasında nasıl *Rus-Japon* savaşı, hemen ardından 1905 *Devrimini* getirdi ise, tıpkı öyle, ama onunla kıyaslanmıyacak ölçülerde daha yaman *Devrimler* de 1914 de patlak veren şu I. Emperyalist Evren Savaşı ardından dün-

yayı yerinden oynatacaktı. Bu da Emperyalizmin ve Emperyalist Savaşın, söz yerinde ise: *artı, olumlu* yanı olacaktı.

Devlet Teorisi

Leninizm, henüz *«Leninizm»* adıyla tanınmadan, kendi çağının ekonomik ve *Sosyal Yapısını* ve o yapının ister istemez var dığı *Sosyal Devrimi* evrensel *Teori* olarak aydınlattı. Devrim pratiği kör bir çığ gibi insanlığın üzerine yıkılıyordu. Bu çığın altında ezilip kalmamak için, bilinç alanına çıkarılması gereken en önemli *Teorik prob lem* ne idi? Lenin, o noktada bir göz kırpımı kadar bile ikirciliğe kapılmadı.

«Devrimin temelli problemi, İktidar meselesidir.» (Lenin, *Parolalar Dolayısıyle.*)

Devrim nerede olacak? Engels onu da bir mektubu ile açıklamıştı. Emperyalist Evren Savaşı patladığı gün:*«Gaçina'da esir olan Çar devrilecektir.»* Yâni, Marksizme göre, Devrim en keskin biçimi ile Lenin'in ülkesine bir göktaşı gibi düşecektir. İktidar meselesi de özellikle orada günün en yakıcı gündemi olacaktır. Rusya'da Devrim İktidarının somut problemleri, 1905 Devrim olayları içinde bütünü ile prova edilip tartışılmıştır.

Ama, o tartışmalar *genel* Strateji ve Taktik problemler üzerine idi. Şimdi iş başa düşüyordu. Ana prensipler üzerine *iktidar* meselesi tasarlanmıştı. *İşçilerle-Köylülerin Demokratik Diktatörlüğü* olacaktı. İkinci Enternasyonal «kocakarılarının» insanları en çok şaşırttıkları bu iktidar meselesi idi. Lenin, o problem üzerinde yıllar yılıdır Marksizm'in bütün *teorik* ana düşüncelerini not olarak derlemişti.

1917 yılının en civcivli «nalla mıh arası» günleriydi. *Demokratik Burjuva Devrimi* Çar'ı devirmiş, Proletaryanın *Sosyalist Devrimi* kapıyı kırarca çalıyordu. Bu sıra, İktidar probleminde en ufak bir aksama, Tarihin gidişini sapıttırabilirdi. *«Beyinsiz İşgüzarlık»* ların hiçbirisine yer vermemek için, *Devlet* meselesi tartışılamaz durulukta teorik açıklığa kavuşmalıydı. Lenin, o «anacık babacık gününde» yeniden otur. du. Boş kalmış kaçak saatlerinde, notlarını dökümliyerek, 1917 Ağustos ve Eylül aylarında, *«Devlet ve Devrim»* eserini yazdı. Ve şöyle dedi:

«Günümüzde Devlet meselesi, politik ve pratik bakımdan olduğu gibi, teorik bakımdan da özel bir önem kazanıyor. Emperyalist Savaş, tekelci kapitalizmin Devlet tekelci kapitalizmine doğru kalıp değiştirmesini adamakıllı aceleleştirdi ve şiddetlendirdi. Mutlak kudretli kapitalist gruplaşmaları ile her gün daha sıkı sıkıya kaynaşan Devletçe, çalışan yığınların canavarca ezilişi gittikçe daha çok kendini dayatıyor.

«Uluslararası proletarya Devrimi açık-seçik olgunlaşıyor. Devrimin Devlete karşı tutumu pratik bir önem kazanıyor. Çalışan yığınları genel olarak burjuvazinin ve özellikle emperyalist burjuvazinin etkisinden kurtarma dövüşü, «Devlet»e karşı olan oportünist önyargılarla döğüşmeksizin olağanlaşamaz.»

Pratik Taktik ve Parola Diyalektiği

Leninizm'in bütün ana ilkeleri ateşin içinde durulup, yalın kılınçlar gibi takılıp kuşanıldıktan sonra, artık yapılacak her iş bir zahmet değil, yararlı bir zevk olur. Bunu gene en iyi, Lenin'in kendisi söyler. *«Devlet ve Devrim»* broşürünün bir VII.ci Ayrımı vardır: *«1905 ve 1917 Rus Revrimlerinin Deneyi»* o ayrımda ele alınacaktır. Lenin: *«Bu Ayrım'ın başlığında işaret edilen konu öylesine gepgeniştir ki, ona ciltler dolusu yazı ayrılabilirdi ve ayrılmalıydı»* der. Ama o Ayrıma bir satır bile katamaz.

Çünkü Lenin'i Ekim Devrimi kıskıvrak yakalamıştır. Artık teorik söze yer kalmamıştır. Som İş yıldırım hızıyla ardarda ve dalga dalga gelip çarpmaktadır. O zamana dek düşünebildiysen düşündün. Şimdi yapabildiğin düşünce planlarının uygun davranışlarla gerçekleştirilmesi gelmiş çatmıştır. Onun için Lenin, *«Devlet ve Devrim»*in Birinci Baskı Sonsözünü şu kanı ile bitirir:

«Bir Devrimin Deneyini yapmak, o Devrim üzerine yazı yazmaktan daha hoş ve daha yararlıdır.» (Petrograd, 30 Kasım 1917)

O zaman, bütün yapılacak iş, Diyalek

tiğin oynak manivelesinde her an değişebilen momentlere göre: en *kıvrak*, en *çabuk*, en *kararlı* biçimde düşünüp davranmaktır.

1917 Şubat 27 den Temmuz 4'e dek, parola: «*Bütün İktidar Sovyetlere!*» idi. *Çünkü*, «*O zaman iktidar istikrarsız denge halinde idi. Geçici Hükümetle Sovyetler, serbestçe rıza gösterilmiş bir andlaşma ile iktidarı paylaşıyorlardı. Sovyetler, hür, yâni hiç bir dış ve silâhlı baskıya uğramıyan işçilerle askerlerden biçimleniyordu. Silâh halkın elinde, halk üzerine çöken hiçbir baskı yok: işin temeli bu idi. İşte o, her türlü Devrimin barışçıl gelişimine elverişli olan ve garanti veren şey bu idi.*» *(L.: Parolalar dolayısıyle, 197)*

Demek o denli kanlı bıçaklı ihtilâl delisi sanılan Leninizm, tam 4 ay 7 gün: «*Barışçıl Devrimi* gelişiminden, ünlü deyimi ile «*Kansız İhtilâl*» den yana idiler. Çünkü «*27 Şubat günü bütün sınıflar Çara karşı birleşik idiler.*» Çünkü:

«*Sovyetler, sınıf yapıları gereği, işçiler ve köylüler hareketinin organları idiler, işçi köylü mutlak iktidarının haphazır biçimi idiler. Eğer Sovyetler bütünüyle iktidar elde etmiş olsalardı, Küçükburjuva yığınlarının başlıca kusuru, baş günâhı olan: kapitalistlere güvenivermeleri, pratikle bir yana itilebilecekti, kendi faaliyetlerinin deneyi ile alaşağı edilebilecekti. İktidarın tümünü elinde tutan Sovyetlerin kucağında iktidardaki sınıfların ve partilerin birbirlerine halef selef olmaları kendiliğinden olabilirdi. Bir an bile hiç gözden kaçırılmaması gerekir ki, yalnız o Sovyetler için de temsil edilen partilerle yığınların genişliğine ve derinliğine serbestçe dalbudak sal mış içtenlikli bağlılığı: burjuvazi ile andlaşmak denilen küçükburjuva kuruntusu barışçıl yoldan silip süpürmiye kapı açabilirdi. İktidarın Sovyetlere geçişi sırf geçtiği için sınıflar arasındaki ilişkileri değiş tirmezdi, o ilişkilerde hiç bir şeyi değiştiremezdi; köylülerin küçükburjuva karakterinden hiç bir şey değiştirmezdi. Ama, tam zamanında, köylüleri burjuvaziden koparıp ayırmıya ve köylüleri sonra birleştirmek üzere işçilere yaklaştırmıya vargücile yardım ederdi.*» (a.y.,s. 198)

4 Temmuzdan sonra işler tersine döndü.

«*Karşıdevrimci burjuvazi hükümdarcılar ve Yüz-Karalar ile birlikte yürüyerek, kısmen ürküterek, sosyalist revolusyoner ve menşevik küçükburjuvaları kendisine bağladı ve fiili Devlet iktidarını Cavaignac' lara, cephede kafa tutanları kurşuna dizen ve Petrograd'da bolşevikleri kılıçtan geçiren askercil klike teslim etti.*» (a.y., 199)

Böyle bir durumda, hâlâ: «*Bütün İktidar Sovyetlere!*» parolasını atmak, «*Donkişotluk*», «*Halkı aldatmak*» olurdu. Çünkü o sıra Sovyetlerin iktidarı istemesi veya alma kararı vermesi yetermiş, «*Sovyetler içinde cellâtlarla uzlaşmamış partiler varmış*» sanmak olurdu o parola. Şimdi: «*Meselenin temeli şudur ki, iktidar barışçıl yol dan artık ele geçirilemez.*» (a.y.,)

O zaman artık boş hayale kapılmanın yeri yoktur. Olmıyacak şeyi olurmuş göstermek te, olacak şeyi olmazmış gibi göstermek te: kendini ve haklı aldatmaktır. En alevli ihtilâl günlerinde bile Marksizm: önce barış yoluyla, insan kanı akmaksızın Sosyal Devrime gidilmesine uğraşır. *İşveren Sınıfı*, her zamanki gibi, kişi çıkarı uğruna dünyayı süngü ve kurşunla yangına vermiye girişince, *Küçükburjuva* yığınları da, gene her zamanki gibi, horozu gören tavuk gibi zorun altına siner ve bir avuç burjuva terrörcüsüne taparsa, barışla yapılacak iş kalmamıştır.

İsa'nın: «*Bir yanağına vururlarsa, öbür yanağını çevir*» diyen köle buyrultusu, *çöken* Antika toplum parolasıdır. Firavun'a karşı isyan bayrağını kaldırmış Musa usulü: «*Göze göz, dişe diş*» parolası günün parolası olur. Buna, kimi tatlısu sosyalist ve revizyonistleri: «*Blankizm*»mi derlermiş? Marksizim, bir avuç soyguncunun zılgıdı önünde armut toplamak değildir.

1960 sonrası sol hareketin eleştirisi

Her sağlıklı hareket ve her doğru çizgi, yanlışların ve hastalıkların doğru teşhis edilmesiyle başlar. Kendi içinde, teşhis edilmiş hastalıklarla mücadeleyle, bunların tedavisiyle sürer. Hastalıkların, yanlışların, eksiklerin teşhis edilmesi, şüphesiz ki tek başına yeterli değildir. Ama sağlıklı başlangıç için, sağlam bir süreklilik için son derece büyük önem taşır.

Bugün geriye baktığımızda 1960 sonrası sol hareketi dünden daha iyi değerlendirme imkânına sahibiz. O dönemin hata ve doğrularını, başarı ve başarısızlıklarını yaşamamış, o dönem sosyalist hareket içinde yer almamış olan genç arkadaşlarımız var. Bir de o dönemde yetişmiş, eylemlere katılmış, sosyalist hareket ve örgütlenme içinde sıra neferi veya önde giden olarak yer almış olanlar var. 1960 sonrasında sosyalist hareket içinde yer almış olanlar, bu dönemin tümünden, bu dönemin hata ve sevaplarından, doğru ve yanlışlarından ortak sorumludurlar, 1960 sonrasından hepimiz sorumluyuz. Bu sorumluluğu sosyalist bilinçle yüklenebilmek, herkesin, hepimizin, kendi sorumluluk ve hata payımızı açıkça görmemiz ve göstermemiz demektir.

1960 sonrası sol hareketinin, son derece zorunlu olduğuna, sağlıklı bir toparlanmanın en önemli adımlarından biri olacağına inandığımız eleştirisi, bir eleştiri-özeleştiri olarak kabul edilmelidir.

1960 sonrası sol hareket eleştirimizi bu sayıdan başlayarak sosyalistlerin görüşlerine ve tartışmalarına sunuyoruz. Amacımız sağlıklı, tutarlı yani bilimsel bir diyalog platformu açmaktır. Hareketin 1971 öncesindeki dağınıklığını, kavram kargaşasını ve çeşitli hastalıklarını gözönüne alırken bilimsel bir diyaloğun, yapıcı, geliştirici ve olumlu sonuçlara, sentezlere varıcı bir diyaloğun başlatılmasının ne kadar zor olduğunun da farkındayız. Gene burada ele alacağımız çeşitli eğilimlerin yanlış ve eksiklerini dar çevrelerce kolay kabullenilmeyeceğini de bilmekteyiz özellikle sözkonusu eğilimleri taşımış çevrelerin bugünkü devamlarının hatayı kabullenmek istemeleri «beşeri zaaflardan ötürü» hayli güç

olacaktır. Bu bakımdan, yakın geçmişle ilgili tartışmaların kısır bir kör dövüşüne dönüşmesi ihtimali de vardır.

Ama birtakım unsurlardan, çevreler bir zamanlar içinde bulundukları yanlış eğilimleri kabul etmeyecekler diye, geniş kadroları bu incelemelerden eleştiri ve özeleştirilerden yoksun bırakmak bilimsel bir tutum olmaz. Gerçekten de hatayı kabullenmek, geniş anlamıyla özeleştiri yapabilmek, gerçekten ileri bilinç isteyen, yüksek kollektif bilinç ve sorumluluk duygusu gerektiren bir tavırdır. Hareketimizin çeşitli hastalıklardan arınmadığı, sosyalizmin işçi sınıfına yeterince malolmadığı bu dönemde özeleştiri yapma, hataları kabullenme bilincinin yerleşip gelişmesi gene bir devrimci süreç meselesidir.

İLKE Dergisi, böyle bir geniş kapsamlı incelemenin yapılması gereğini belirtmiş, ama o sıralarda pek çok sosyalist özgürlüğünden yoksun olduğundan, onları bekleyeceğini açıklamıştı (Mart 1974). Gerçekten de yakın geçmişin incelenmesi üzerine geliştirici bir diyalog ancak serbestçe tartışılacak bir ortamı gerekli kılıyordu. Gerçi demokratik şartlar Mart ayından bu yana pek de fazla genişlemiş değildir, ama 1971 öncesinde hareketin önsafında olan arkadaşların önemli bir kısmı bugün bu diyaloğa katılacak durumdadır.

Birkaç sayıda sunacağımız 1960 sonrası sosyalist hareketin incelemesini, çeşitli eleştiri, uyarı ve önerilerin ışığında geliştirerek, tarihsel bir belge olarak yayınlamayı düşünmekteyiz. Bu bakımdan konuyla ilgili başka yayın organlarında çıkacak görüşleri, uyarıları, karşı eleştirileri dikkate alacağımız gibi, görüşlerini yayınlamak olanağı bulamayan devrimci arkadaşların da bu konudaki düşüncelerini İLKE'ye iletmeleri, ileride yayınlamağı düşündüğümüz sözkonusu belgesel kitabın daha olgun bir yapıda oluşmasına yardımcı olacaktır.

Yöntem

Sosyalist harekette teori-pratik alışverişi diyalektik bir etki-tepki ilişkisi halinde biribirini güçlendirerek sürer.

Ve teori-pratik bütünlüğünün odağı Parti'dir. Parti'nin ideolojisini, işçi sınıfının bilimsel teorisi, *öğretisi* belirler. Bilimsel teoriye sımsıkı bağlı ve sadık olan Parti, gene bilimsel prensipler ışığında, bulunduğu toplumu enine boyuna analizeder. O toplumun özgül yapısını (orijinalitesini) tarihten uzanan bir süreç halinde maddeci diyalektik yöntemle inceleyerek somut yapının analizini getirir. Parti'nin programında ana çizgilerle, yayınlarında ise ayrıntılarla belirlenen Parti ideolojisi, sosyal pratiğin ideolojik kılavuzudur. Ve mücadelenin her adımında ideoloji kaçınılmaz olarak pratiğin ölçü taşına vurularak hatalarından arınır, eksikliklerini giderir.

Şu halde bir Parti'nin ideolojisini geliştiren temel unsurlar:

1 — Bilimsel (evrensel) öğreti

2 — Boyuna gelişen sosyal pratiktir

Sosyal pratiğin diyalektik akışı içinde pratiğin reddettiği, yanlışladığı ideolojik noktalar, gene bilimsel öğretinin prensipleri ışığında giderilir. Öte yandan tüm parti organlarının ve bu organlarda görev alan partililerin teorik bilgilenme düzeyinin gelişmesi, Partinin ideolojik yapısını güçlendirir, güçlenen ideolojik yapı pratiğin güçlenmesine yardım eder ve Parti içindeki ideolojik birliğin güçlenmesi teorik bilgilenme ile pratik gelişim bütünlüğünün etki-tepki halinde gelişmesine bağlıdır. İdeolojik çalışmanın yardımcısı olarak, teori - pratik alışverişi içinde Parti, bilimsel araştırmaları da yürütmeli, yönlendirmeli, kendi dışında yapılan marksist bilimsel araştırmaları dikkatle incelemelidir.

Güçlü ideoloji, güçlü örgütlenmeyle birlikte gelişir. Ve güçlü (ideoloji + örgüt) Parti'nin takiklerini, Parola ve şiarlarını, ajitasyonunu doğru belirlemeğe hizmet edecektir. Eğer bir partinin ideolojik düzeyi düşükse, onun örgütlenmesi de gevşek olacak, bu iki düşük seviye (düşük ideoloji ve düşük örgütlenme düzeyi) somut durumun somut tahlilini yeterince yapamayacağı için Parti taktiklerini, Parolalarını, ajitasyonu da doğru belirleyemeyecek, ya da doğru taktikleri, şiarları, ajitasyonu dahi uygulayacak örgüt gücüne sahip olmadığı için, doğru taktikleri şiarlar, ajitasyonlar da havada kalacaktır.

....

Sosyalistlerin en önemli görevlerinden biri de, sosyal pratikten dersler çıkarmasını bilmektir. Çıkarılacak derslerin doğru ve eksiksiz olabilmesi için elimizdeki kılavuz, demin de belirtildiği gibi, sosyalizmin bilimidir. Öte yandan dünya devrimci pratiğinin zengin deneyleri de birer ders olduğu gibi, aynı zamanda, kendi pratiğimizden çıkarmağa çalıştığımız dersler de teorik kılavuzumuza yardımcı olacak öğelerdir, örneklerdir.

Bir pratik olaydan veya bir pratik sürecinden en sağlıklı dersler çıkarmak için ne yapmalıyız? Her şeyden önce o pratik deneyin olumlu ve olumsuz yanlarını tesbite çalışmalıyız. Ve pratikten ders almak demek, özellikle yanlışları ve eksikleri doğru tesbit etmek demektir.

Sosyal pratikten ders çıkarmak, rastgele ve sübjektif yargılar ya da değerlendirmeler üzerine kurulmaz. Pratik deneyleri inceleme yöntemi olarak başlıca şu noktaları esas almak gerekir:

- Bilimsel teorinin prensiplerine ve yöntemlerine sımsıkı, (ortodoksça) bağlı kalmak temel şarttır.

- Ele aldığımız belirli bir pratik deneyi, diyalektik yöntemle, çok yanlı olarak incelemek gerekir. O pratik deney üzerindeki tüm etkenleri gözönüne almak bunlar arasından en önemlilerinden başlayarak derece derece tüm faktörleri yerli yerine oturtmak zorunludur.

- Sözkonusu pratik deney veya süreç içindeki doğru ve yanlışları isabetle teşhis etmek için, her şeyden önce o zaman kesitindeki objektif ortamı ve maddi şartları araştırmak, sözkonusu edilen toplumun veya toplumların tarihî, sosyal, ekonomik, politik koşullarını doğru değerlendirmek gereklidir.

- Ele alınan sosyal pratikteki yanlış ve eksiklerin maddi şartları, sözkonusu yanlışları etkiyen sınıf ve zümre tabanlarıyla gözönünde tutulmalıdır.

- Sosyalist hareket içindeki yanlışları belirleyen sınıf ve zümre etkimeleri ülkenin daha önceki sosyalist mücadelesinden devralınmış yanlışlıkların, eksikliklerin izlerini taşıdığı gibi, Uluslararası planda belirli maddi şartlarda ortaya çıkan evrensel yanlışlardan etkilenir, evrensel sapmalar, her ülkede az veya çok, kısa veya uzun sürelerle yaşama olanağı ve zümre tabanı bulabilirler. Ama sosyalist işçi hareketinin daha güçlenmesiyle bu sapmaların zümre tabanları ve maddi yaşama şartları daralır.

- Demek ki bir pratiği, bir sosyalist çizgi veya gelişmeyi incelerken, o toplumun genel devrimci ilerici mücadele geçmişini gözönüne almazsak eksik değerlendirme yapmış oluruz ,aynı şekilde uluslararası planda süren demokrasi, bağımsızlık ve sosyalizm mücadelesindeki bazı evrensel yanlışların izlerini de dikkate almak gerekir.

- Şu halde pratikten ders almak, dün ya devrimci pratiğinin zengin deneylerinden ders almağı mutlaka öngörür. Çünkü kendi pratiğimizin çeşitli hataları ve eksiklikleri başka ülkelerin devrimci pratiğinde çoğunlukla farklı yansımalarla da olsa yaşanmıştır.

«Bilim öteki ülkelerin, özellikle bu ülkeler kapitalist iseler ve yakın bir geçmişte benzer bir tecrübeden geçmiş bulunuyorlarsa, herşeyden önce bunların tecrübesinin gözönünde tutulmasını emreder. Bilim, ikinci olarak, isteklere ve görüşlere uygun tarzda, tek bir grubun, ya da tek bir partinin mücadele hazırlıklarına ve bilinç derecesine göre siyaseti tayin etme yerine, memleketteki bütün güçlerin, grupların, partilerin, sınıfların ve yığınların hesaba katılmasını emreder.» (Lenin, Çocukluk Hastalığı, Sol. y. 1970 sf. 85)

Yukarıda, bilinen evrensel ilkeleri sıraladık. Bu genel doğruların günümüz Türkiye pratiğindeki yeri nedir?

Önce, günümüz Türkiye pratiğinin somut durumuna bakalım: Türkiye'de bugün egemen sınıflar yıllardır «istikrarlı» bir yönetim, kendileri için uygun bir politik formül kuramaz olmuşlardır. 3 buçuk yıl önce acze düşüp başvurdukları faşizm denemesi, öncelikle demokratik emekçi halk hareketinin gelişen gücü sayesinde, sonra da dış ve iç egemen güçler ittifakındaki çeşitli pürüzler ve çelişkiler nedeniyle, başarısızlığa uğramış, faşizm geriletilmiştir. Gerçi faşizmin yasal ve uygulamalı izleri sürüp gitmekteyse de, «olağanüstü» döneme nazaran demokratik halk güçleri tarafından geriletilmiş durumdadır.

Egemen sınıflar örgütlü olmalarına rağmen, kendileri için uyumlu ve istikrarlı bir formül bulamazlarken ve işçi sınıfımızın, genel emekçi halk hareketimizin uyanışını ve dinamik gelişimini önleyemezken kabul etmek gerekir ki emekçi sınıflar da henüz iktidarı alacak ölçüde örgütlü değillerdir. Türkiye'nin yıllardır içinde yaşadığı toplumsal bunalımın (kaosun) nedeni buradadır. Egemen sınıflar gönüllerince iktidar edemediği, ama bu iktidarsızlığı sağlayan emekçi sınıflar hareketi, kendiliğinden niteliğini sürdürdüğü için, işçi sınıfının güçlü politik mücadelesi ön-

cülüğünde halk cephesi henüz kurulup iktidara yönelmediği için, ortada bir boşluk vardır.

Egemen güçlerin güçlü bir iktidar kuramamaları ve kendi aralarında ahenkli bir ittifak formülüyle yönetim sağlayamamaları, şüphesiz ki sevindirici bir olgudur, ve bu olgunun temel nedeni gitgide güçlenmekte olan emekçi halk hareketidir; halkımızın sosyal ve demokratik, devrimci uyanışıdır. Öte yandan emekçi halk hareketinin kendiliğinden vasfı ve politik bakımdan yeterli örgütlenme düzeyine ulaşmamış olması halkımızın iktidar sorununu geciktiren başlıca nedendir.

Şu halde sosyalistlere düşen görev halkımızın bu en acil sorununu çözmek yolunda vakit geçirmeden *davranmaktır*. Sosyalistlerin önemli bir kısmı bu yolda çoktan davranmışlardır.

Halkımızın örgütlenme sorunu Türkiye'de devrimci mücadelenin en acil sorunudur. Ve bu sorunun çözümü, işçi sınıfımızın politik öncü örgütlenmesinden geçmektedir. Türkiye'de sosyalistlerin günümüzdeki en acil görevleri:

1 — Öncelikle ve özellikle işçi sınıfımızın ve yoksul köylümüzün politik örgütlenmesine yoğunlaşmak, işçi sınıfımızın politik örgütlenişi içinde, politik mücadeleyle birlikte ideolojik ve ekonomik mücadele üçlüsünü güçlendirmek, işçi sınıfının merkezi otoritesini geliştirip tüm ezilen kitlelerin öncü örgütü, ideolojiyi ise tüm ezilenlerin kurtuluş bayrağı haline getirmek.

2 — Bu temel örgütlenme çabalarını, temel işçi - köylü ittifakını kurup, devrimci halk cephesine ulaşacak şekilde yürütmek, örgütlenmeyi, cephe politikasından ayrı görmemek ve demokratik güçbirliğini oluşturup, işçi sınıfı öncülüğündeki emekçi sınıflararası cepheye ulaşmak.

Bu hayati güncel görevler hepimize büyük sorumluluklar yüklemiştir. Bu örgütlenme, sosyalistlerimizin derlenip, merkezileşmesinden teori-pratik süreci içinde ideolojik birliğe ulaşıp, düşünce-davranış birlikteliğini kurmaktan ayrı düşünülemez.

Şu halde yukarıda sıraladığımız asli ödevlerimizin başarıyla ve etkinlikle, hızla ama sağlıklıca yerine getirilmesi için öncelikle doğru eylem içinde tüm işçi sınıfı sosyalistlerinin aynı örgütün çatısı veya bayrağı altında toplanmaları doğrultusunda ilkeli ve sağlam çalışma yapmak, hepimizin görevidir.

Bugün sosyalistlerin, devrimci ve yurtseverlerin politik mücadelesi küçümsenmeyecek ölçüde yuvarlar ve çeteler biçiminde sürmektedir. Bugün Türkiye'de sol'un dağınık olduğunu kabul etmeyen çevlerin ve yuvarların varlığını inkâr etmek veya önemsememek, hareketin somut durumuna isabetli teşhis koyamamak demektir.

Yukarıda, Türkiye sosyal sınıflarının en genel somut durumuna kısaca göz attık. Emekçi sınıflarımızın iktidarı devralacak ölçüde ileri örgütlenme düzeyinde henüz bulunmadığını belirttik. Emekçi sınıflarımızın iktidara aday olma yolunun öncelikle ve özellikle işçi sınıfımızın, ve yoksul köylülerin, örgütlenmesi, bu örgütlenmeyle birlikte demokratik cephenin temellerinin atılması ve devrimci halk cephesine doğru yol alınması, işçi-köylü temel ittifakının kurulması ile açılacağını vurguladık. Sosyalist örgütlenme düzeyinin henüz yeterince gelişmemiş olduğunu, «sol'un» ve sosyalizmin «parsellere ayrılmış» bulunduğunu gözledik. Toparlanmanın sıhhatli olması için önce bu gerçeği görmek gerektiğini belirttik.

Yukarıdaki genel aktüel görevlerin çözülmesinin anahtarı, şimdiye dek büyük ölçüde ayrı ayrı gelişen sosyalist hareket ile işçi hareketinin kaynaşıp işçi sınıfının sosyalist partisinde bütünleşmesi, işçi sınıfının merkezi otoritesinin teorik - pratik bakımdan güçlendirilmesidir.

Bu somut ödevin yerine getirilmesi elbette İdeolojik ve Pratik çalışma ile mümkün olacaktır.

Pratik çalışma, genel emekçi halk mücadelesi içinde görev almak ve öncelikle işçi sınıfının merkezi otoritesini güçlendirmektir. Bu ise işçi sınıfının kollektif demir disiplini içinde kitle çalışmasıyla mümkündür: *Örgüt + Ajitasyon + Propaganda* formülü pratiğin evrensel formülüdür.

İdeolojik çalışma ise, teori + toplu.

mumuzun özgül yapısı + dünya ve Türkiye devrimci pratiğinden dersler çıkarma diye formülleştirilebilir.

Çeşitli grupların sürdürdükleri çalışmalar teori ve pratik planında bu iki genel formülün dışında olamaz. Ve işçi sınıfı sosyalizmi ancak somut pratik çalışma içinden (örgüt + ajitasyon + propoganda) geçerken, aynı zamanda işçi sınıfının devrimci yolu doğrultusunda ideolojik çalışma yapacak, yanlış gördüğü eğilimlere ve çizgilere karşı ideolojik mücadele verecektir.

İşçi sınıfı sosyalizmi, ideolojik çalışmalarında,

a — Evrensel bilimsel teoriye ortodoksça bağlı olacak ve birtakım fanteziler peşinde olan eğilimlerin karşısına bilimsel teorinin şaşmaz prensipleriyle çıkacaktır.

b — Teoriye ortodoksça bağlı olmak, Türkiye'nin özgül yapısını, orjinalitesini öğrenmeyi ve şabloncu, şematik, kalıpçı anlayışlar içinde kalmamağı zorunlu görür.

c — Dünya devrimci pratiğinden ve Türkiye'nin somut pratiğinden etkili ve sağlıklı, doğru dersler çıkaracaktır.

Bugün, içinde bulunduğumuz dağınıklık, elbette işçi sınıfının kendi ideolojisine sahip çıkmasıyla çözülecektir. Ve sosyalistlerin bugünkü görevi, işçi sınıfı hareketi ile sosyalizmi bütünleştirmeğe yardım etmektir.

Şu gerçeği mutlaka kavramalıyız: yuvar (circle) çalışmalarıyla, ahbap çavuş çevreleriyle sonuca gitmeğe imkân yoktur. Sosyalist mücadeleyi bir askerî mücadele gibi görürsek, ayrı ayrı çeteler halinde sürdürülen veya sürdürülmek istenen mücadele, mutlaka bir düzenli ordu mücadelesine dönüşmelidir. Düzenli ordu mücadelesi, parti'nin kurmaylığında sürdürülür. Düzenli ordu mücadelesi, Partisiz değil, Partili mücadele demektir.

Çünkü unutmayalım ki, sosyalist mücadele, genel devrimci mücadele herşeyden önce bir iktidar mücadelesidir. Ve bu iktidar kişilerin, grupların iktidarı değil, işçi sınıfı öncülüğünde kenetlenmiş emekçi yığınların iktidarıdır. Şu halde mücadelemiz örgütlü olmalı, bilimli ve bilinçli olmalı ve kitle içinde, kitleyle birlikte olmalıdır.

Tekrar tekrar belirtelim. Bugün Türkiye sosyalist hareketinin vardığı aşama yarım yüzyılı aşkın bir mücadele geçmişimizin vardığı bir aşamadır; yarım yüzyılı aşkın sosyalist hareketimizin ürünüdür... Bugün içinde bulunduğumuz mücadele evresi, bu mücadelenin bir ürünü olan genel emekçi halk hareketinin vardığı aşamanın aynasıdır. Ve bu genel devrimci halk mücadelesinin belirleyici kıstası ise, elbette sosyalist harekettir.

İşçi sınıfı sosyalizmi, 50 yılı aşkın sosyalist tarihimize hatalarıyla ve sevaplarıyla, olumlu ve olumsuz yanlarıyla sahip çıkmak zorundadır. Geçmişi inkâr etmek, dünü tanımamak, sadece geçmiş mücadeleye saygısızlık değil, aynı zamanda bilimsel olmamak demektir. Geçmişi doğru ve yanlışlarıyla, teori ve pratik miraslarıyla olduğu gibi değerlendirmemiz gerekir.

Ve geçmişin sağlıklı bir analizini yapmamız zorunludur. Geçmiş pratik deneylerden ders almak, geçmişte yapılmış teorik çalışmaları enine boyuna incelemek, öğrenmek, günümüzdeki mücadelenin temellerini sağlamlaştırmaya yarayacaktır. Şüphesiz ki bu çalışmalar evrensel teorik bilgilenme düzeyimizin gelişmesinden ve dünya devrimci pratiğini öğrenme çabalarımızdan ayrı tutulmayacaktır.

1960 öncesindeki 40 yılı aşkın sosyalist mücadele dönemi genellikle pek çoğumuz için bilinmezliklerle dolu... 1960 öncesi için ancak ileride çeşitli belgelerin anıların yayınlanmasıyla daha etraflı bilgimiz olabilir, şimdiden o dönem için ayrıntılı bir inceleme yapmamız olanak dışı. Ama kabûl etmemiz gerekir ki tüm baskılara, provokasyonlara, burjuva militarizmine ve despotizmine, sömürücü sınıfı riyakârlığına ve alçaklığına rağmen yol boyunca habire kazanılan ve dökülen kadrolara rağmen bir avuç sosyalistin yiğitçe, fedakârca mücadele ettiğine hiç şüphe yok tur... Ama bu mücadele hedefe ulaşmış mıdır? Objektif bir tesbit olarak: ulaşmamıştır. Bunun maddi nedenlerini ve sübjektif etkenlerini şu anda isabetle incelebilecek durumda değiliz. Bir tesbit ola.

rak şunu biliyoruz: 1960 yılına kadar geçen çileli mücadele süreci, işçi sınıfı hareketi ile sosyalist hareketi bütünleştirme düzeyine ulaşmış değildir. Sosyalist harekete, tüm bu süreç boyunca pek çok işçi katılmış, gene çeşitli emekçiler sosyalist çalışmaya girmiş olmalarına rağmen işçi hareketleriyle sosyalizm akımı ayrı ayrı gelişmiş, işçi sınıfı sosyalizmi, işçi sınıfı hareketini yönetir duruma ulaşamamıştır.

Sosyalizmin geniş emekçi kitlelere genel ajitasyon ve propaganda bakımından önceki dönemlerden daha büyük ölçüde ulaştığı 1960 sonrası dönemde de, sosyalist akım aydınların tekelinden kurtulamamış, işçi hareketiyle sosyalizm büyük ölçüde ayrı ayrı gelişmeye devam etmiştir.

Bugün içinde yaşadığımız mücadele evresi ise, sık sık vurguladığımız gibi işçi sınıfı hareketiyle sosyalist akımın kucaklaşma, kaynaşıp, bütünleşme, güçlü bir merkezi otoriteye ulaşma dönemidir.

1920'lerin başından 1960'a kadar olan dönemde sosyalist akımla işçi sınıfı hareketinin bütünleşememe nedenleri ancak somut verilere dayanan ayrıntılı incelemeler sonucunda daha sağlıklıca tesbit edilebilir... Bu nedenle burada sübjektif yargılarda bulunmak istemiyoruz. Ama bu 50 yıllık mücadele tarihimizin 49 yıllık bir kesiti hakkında elimizde somut bilgiler yoksa bile, yapılmış teorik çalışmalar ve bilimsel eserler vardır. Bunları mutlaka okumak bugünkü kuşakların görevidir.

1960 sonrası döneme gelince çoğumuzun içinde yaşadığı ve belirli oranlarda sorumluluklar ve görevler aldığı bir dönem dir bu... Şüphesiz ki, 1960 öncesinin çeşitli yanlışları ve sapmaları birtakım evrensel hastalıklar halinde çeşitli dozlarda 1960 sonrasında da etkili olmuştur. Daha da önemlisi hareketin 1960 sonrası kesitindeki birçok yanlışlıklar, eksiklikler bugün de izlerini sürdürmektedir.

Bu nedenle 1960 sonrasını sayısız canlı kanıtıyla ve yazılı belgesiyle, somut verisiyle etraflıca değerlendirmemiz hem zorunludur hem de imkân dahilindedir.

Bugün için daha ileri bir birliği sağlamanın somutgereklerinden biri de yakın geçmişin geniş kapsamlı ve bilimsel bir incelemesini, eleştiri ve özeleştirisini yapmaktır.

Böylece yakın geçmişin pratik deneyinden ve ideolojik yanlışlarından sayısız dersler çıkarmamız mümkün olacaktır. Bu değerlendirme başarılı ve bilimsel olduğu ölçüde işçi sınıfı sosyalizminin ideolojik çimentosunu güçlendirecek,pratik çalışmalarımıza o denli ışık tutacaktır.

Yakın geçmişin pratik deneylerini inceleme yöntemlerini yukarıda geneliyle açıkladık. Bu yöntemi daha da açarak vurgularsak:

- Bilimsel teori ve maddeci diyalektik yöntem kılavuzumudur.

- Sözkonusu dönemin maddî toplumsal koşullarını, genel biçimde dahi olsa ele almak gerekir.

- Sosyalist harektin bu deneylerin olumlu ve olumsuz yanlarını mümkün olduğunca isabetle tesbit etmek zorunludur.

- Ama ders alacağımız konular özellikle eksiklerimizde ve yanlışlarımızda toplanmaktadır. Öte yandan sözkonusu süre içindeki ideolojik, tartışmaları incelemek, ve pratiğin doğruladığı (haklı çıkardığı) eğilimlere, Sezarın hakkını Sezar'a vermek gerekir.

- Sözkonusu eksiklerimizin ve yanlışlarımızın üzerinde etkimede bulunan sosyal sınıf ve zümre temelini araştırmak şarttır.

- Gene bu yanlışların doğup yaşamasında etkili olan genel ve özel faktörleri ele almalıyız. Bir başka deyimle hareketimiz üzerinde geçmişten kalan yerli etkenlerle, çeşitli ülkelerin deneylerinde görülmüş evrensel yanlışların Türkiye'deki yansımalarını arayıp bulmağa çalışmalıyız.

- Yanlışları ve eksikleri ele alırken, kişilerle değil, eğilimlerle uğraşmalıyız. Bir başka deyimle, tartışmaları kişisellikten kurtarıp objektif verilerle, somut kanıtlarla ve belgelerle değerlendirmeli, kişileri karalamaktan kaçınıp, eğilimlerin tarih içindeki ve hareket sürecindeki yerlerini doğru belirlemeliyiz.

- Çünkü kişilerin katkıları ancak

sözkonusu maddi zemin üzerinde alan bulmuş, ve kişilerin o eğilimlere *katkıları* onları derinleştirmekten ibaret olmuştur. Şüphesiz ki, salt objektif akış içinde kalıp kiişlerin sosyal pratik ve ideolojik süreçte oynadıkları rolü görmezlikten gelemeyiz. Öylesi bir tutum kaderciliğe ve kendiliğindenciliğe prim tanımak olur. Ama kişilerin paylarını objektif zemininden soyutlarsak da metafizik incelemelere düşüp, bilimsellikten uzaklaşmış oluruz.

Aynı şekilde sosyal pratik akışında doğrulanarak güçlenen görüşlerin, işçi sınıfı sosyalizminin, tarihsel ve politik haklılığını teslim etmemek de bilim dışı kalmak olur.

● Gerek eğilimleri gerekse kişilerin bu eğilimlerdeki paylarını ele alırken, «hareketin çocukluk döneminden kurtulamamış olduğunu» özel bir vurgulamayla bilmeliyiz. Örneğin yanlış eğilimlerin somut sonuçları belki yıllarca sonra belli olabilmiştir ve kimi unsurlar bu somut sonuçlar alınıncaya kadar yanlışları farkedememişlerdir. Bu nedenle, eleştiriler bilimsel planda prensipli ve acımasız, ama kişisel planda çocukluk döneminin ortamı ölçüsünde insaflı olmalıdır. Gerçi birçok yanlış eğilim tâ o zamanlar işçi sınıfı sosyalizmince bilimsel eleştirilere uğramıştır. Ve incelememizde bu eleştirilerin sonradan ne denli haklı çıktığını görmeden geçemeyiz.

Ama bütün bunlara rağmen çocukluk hastalıkları dönemi gene de gözönüne alınmalıdır. Çünkü bu eleştirilerin yapılma nedeni günümüzde hareketin daha ileri birliğini sağlamak, yeni kadrolara geçmiş deneyleri aktarabilmek içindir. Şu halde, geçmişteki hatalar dönemin özelliklerinden dolayı bir ölçüde mazur görülebilse bile, bundan sonra aynı veya benzer hataların sürdürülmesi, tekrarlanması veya çeşitli yansımalarla yeniden ortaya çıkması asla bağışlanabilir günahlar olmayacaktır.

Böyle bir diyaloğu reddedip işi küfürleşmeye dökmek ya da duygusallıktan kurtulamayıp dar kalıplar içine sıkışıp kalmak işçi sınıfı sosyalizminin yabancı karşılayacağı tavırlar olacak ve İLKE ,böylesi kısır sürtüşmelerden ve anlamsız polemiklerden uzak duracaktır. Ayrıca önümüzdeki dönemde aşmamız gerekli bir ideolojik mücadele sürecinde de işçi sınıfı sosyalizminin tavrı aydın lafazanlıklarıyla oyalanmak olmayacaktır. Artık sosyalizm çeşitli yayın organlarını okuyup kendi aralarında tartışan topu topu beşbin tane okumuş aydının uğraşı olmaktan çıkmış, özellikle işçi sınıfı içinde kök salmağa başlamıştır. Keskinleşen sınıf mücadelesi hiç bir zaman yayın organlarında bol bol gevezelik yapmakla, kısır ve soyut tartışmalarla oyalanmayacak ölçüde kendini toplumda hissettirmektedir. Hakim sınıflar arasındaki istikrar, emekçi halk mücadelesine özellikle işçi sınıfı mücadelesinin güçlenmesine bağlı olarak gitgide bozulmaktadır. Dolayısiyle sosyalizmle bütünleşmek aşamasında olan işçi sınıfının devrimci mücadelesi artık sınıflararası platformda ve siyasi arenada kendini daha çok hissettirmektedir. Bu nedenle, işçi sınıfından kopuk sosyalizmin ilanihaye gidemeyeceği, küçük burjuva katlarda uğraş veren «sosyalizmlerin», küçük burjuva karakterlerinin önümüzdeki dönemde daha da kristalleşeceği açıktır. Bu nedenle, pek çok «sosyalist eğilim» işçi sınıfı mücadelesinin güçlenmesi oranında ya işçi sınıfı oyalizminin ve onun partisinin saflarına katılacaklar ya da küçük burjuva yollarında devam ederek, bir iki zararlı eğilim dışında, zamanla işçi sınıfının öncülüğünde kurulacak demokratik cephede küçük burjuvazinin çeşitli ilerici zümrelerini ve akımlarını temsilen yerlerini alacaklardır. Bu nedenle geçmişteki yanlışları sürdürmek veya tekrarlamak isteyen, bir başka düzeyde bile olsa canlandırma tutumu içinde olan «sosyalist» eğilimler çıkarsa, bunlara karşı elbette bilimsel ideolojik mücadele verilecek, ama bu çizgiler kısa zamanda küçük burjuva tabanlarında kristalleşeceği için, işçi sınıfının ideolojik alanı dışına çıkacak ve işçi sınıfı sosyalizmi geçmiş kalıntılarla uzun süre uğraşmak zorunda kalmayacak, kendi stratejik ve taktik mücadelesi içinde yeni teorik-ideolojik sorunlarını çözmek gereğiyle karşılaşacaktır. Ustaların dediği gibi, «devrimci hareket çözemeyeceği sorunları gündemine almaz». Önümüzdeki işçi sınıfının örgütlenmesi sorunu çözüm yoluna girdiği zaman ,ittifak-

lar sorunu, orta köylü sorunu ve benzeri pekçok taktik ve strateji meseleleri hareket içinde ağır basacaktır. Bu nedenle geçmişi sürdürmek isteyen eğilimlerin işçi sınıfı sosyalizmini uzun süre oyalayacağını sanmıyoruz. Ve işçi sınıfı sosyalizmi soyut aydın gevezelikleriyle uğraşmakla vakit kaybetmeyecek, ideolojik üstünlüğünü somut durumlara somut tahliller getirerek ve doğru taktikleri, parolaları ajitasyonları uygulayarak ispatlayacaktır. Artık iyi laf yapma değil, iyi iş yapma, veya en az hatalı iş yapma, doğru taktik gütme neyin doğru neyin yanlış olduğunu ispatlayacaktır. Somut durumlara getirilen analizlerin ve yorumların doğruluğu, doğru tavırlar işçi sınıfının diğer sol çizgilere olan üstünlüğünü tayin edecektir.

Ve hareket içinde burjuvazinin ve küçük burjuvazinin uzantıları ne denli var olurlarsa olsunlar ,işçi sınıfının kendi siyasi kurtuluş kavgasına el koymakta olduğu düşünülürse, küçük burjuva etkenlerin rolleri azalacak, işçi sınıfı kollektivitesi, işçi sınıfı disiplini gitgde artan ölçülerde devrimci harekete egemen olacaktır.

İşçi sınıfının kolektif disiplininin, yeteneğinin harekete ağırlığını koyması, dünyanın en devrimci sınıfının ideolojik ve pratik öncülüğü ele geçirmesi boyuna işçi sınıfı sosyalizmini güçlendiririrken, küçük burjuva grupları bölünüp dağılacak, ya da güçsüzleşecek, zamanla dürüst unsurlar işçi sınıfının saflarına katılırken, bireyci unsurlar, kolektif davranıştan uzak öğeler ya hareketin kuyruğuna takılmak ya da hariçten gazel okumak, çamur atmakla yetinmek durumunda kalacaklardır.

En devrimci sınıfın politik uyanışı hareketimizin biricik güvencesi ve aydınlık kaynağıdır. Bu nedenle, belki mücadelemiz egemen sınıfların baskısı ve terörü bakımından daha güç dönemlere girecektir ama, hareketin, hastalıklardan arınma yoluna, bir başka deyimle devrimci proletaryanın teminatı altına girdiğini gözönüne tutarsak koşullar ne olursa olsun, hareket her geçen gün daha da ileri bir sağlıklılık kazanacaktır.

İncelememize girişin yöntem bölümünü kapatırken, bir kez daha vurgulayalım:

- Bu incelemelerin amacı daha ileri düzeydeki birliğin çimentosunu güçlendirmektir.

- Bu inceleme, izleri süren ve daha bir süre süreceğe benzeyen hastalıklarımıza doğru teşhisler getirebilmek içindir. Ancak, doğru teşhislerde bulunabilirsek doğru tedavileri uygulayabiliriz.

- Bu inceleme birtakım *dar* çevreleri ilk ağızda olumsuzluğa itebilir, ama geniş ve sağlıklı kadroların olumlu bir diyaloğa girmeleri, hareketin somut deneyleri üzerinde düşünüp tartışmaları mutlaka sağlıklılık âlâmetidir ve bu geniş kadrolar dır ki, sözkonusu dar çevreleri büsbütün daraltacak ve hatalı tutumlarda israr eden eğilimleri tecrit edecektir.

- İncelememizi yaparken geçmişin olumluluklarını ve devrimci düşüncelerini görmeden geçmek incelemeyi bilim dışına iter. İşçi sınıfı sosyalizmi adına bizden önce sürdürülmüş prensip savaşını, ideolojik mücadeleyi ve bilimsel çalışmaları mutlaka okuyup öğrenmeli, sosyal pratiğin somut sonuçlarıyla, düşünce ve eleştirileri karşılaştırmalıyız.

- Amacımız, yanlış çizgi ve eğilimlerin, hata ve eksiklerin maddi tabanlarını daraltmak, varoluş nedenlerini ortadan kaldırmağa çalışarak, bunların hareket içindeki etkilerini asgariye indirmektir.

- İşçi sınıfı sosyalizmi prensiplerle konuşur, prensiplerle uğraşır... Doğu prensipleri yanlış ve eksik prensiplerin karşısına çıkarır. Kişisel ve duygusal olmak işçi sınıfı sosyalizminin prensibi değildir. Bu nedenle, kişisellikten uzak durmak ve başka eğilimlerin de aynı tutumda bulunmalarını sağlamak görevimizdir. Kişilerle alıp veremediğimiz birşey yoktur, aslolan eğilimlerle ve onların maddi zeminleriyle ilgili olmaktır.

- Ucuz suçlamalardan, duygusal polemiklerden ve soyut tartışmalardan uzak durmak, prensipleri, somut olayları, veri ve sonuçları, yazılı belgeleri kanıt olarak almak, prensipler üzerinde durmak bilimselliğin zorunlu şartıdır.

Türkiye İşçi Partisi eleştirisi

TİP'İN 10 YILI

Türkiye İşçi Partisi (TİP) 13 Şubat 1961'de 12 Sendikacı tarafından kuruldu. Bir yıl varlığıyla yokluğu bir oldu. Bir yıl sonra Aybar ve bir kısım aydınlarla «aydın aşısı» aldı. 1963'de katıldığı mahalli seçimlerde, ilk defa sesini duyurma imkânı buldu. İlk büyük kongresi Şubat 1964'de yapıldı. TİP programı ve tüzüğü bu kongrede resmen kabul edildi; ilk ihraçlar bu Kongrede oldu. Meşruiyet mücadelesi bu dönemde yoğunlaştı. TİP'in güçlenmesi, Türkiye sol'unun «umudu» haline gelmesi bu döneme rastlar. En fazla saldırıya uğradığı dönem de bu dönemdir. 1965 Genel seçimlerinde 15 milletvekilliği kazandı. Parlamentoyu «mesken» edindi. Bu dönem TİP'in kırk elli bin kişinin izlediği mitingler, toplantılar yaptığı, meydanlarda 10 binlerin, Genel Başkanın sözlerini hep bir ağızdan tekrarladığı, güçlenme, sesini duyurma, coşku, heyecan dönemidir. İlk, parti içi kıpırdanmalar, eleştiriler 1966'da başladı. 1966 Sonbaharında Malatya'da yapılan ikinci Büyük Kongrede muhalefetin sesi, hem de oldukça gür duyuldu. 1967 yılı, Türkiye solunda tartışmaların yoğunlaştığı, bölünmelerin açıkça ortaya çıktığı, Millî Demokratik Devrim stratejisini savunan kanadın Parti dışında toplandığı yıl oldu. Yine de, 1967-1968'lerde, TİP tek sosyalist örgütü ve görünürdeki biçimsel güçlenmesi sürüyordu. 1968 sonunda Parti içinde ilk büyük ayrılık, ilk önemli ihtilaf patlak verdi. Aybar'a muhalefet güçlendi. Ankara'da yapılan ve partinin çatladığını açıkça ortaya koyan Üçüncü Büyük Kongre'de Aybar ve ekibi yine iktidarda kaldı. Bir buçuk ay sonra yapılan olağanüstü kongre farklı sonuç vermedi. Bu kargaşa içinde, kadrolar hızla Parti dışına düşmeye başladılar. Parti bölündü, dağıldı, kadroların güvenini yitirdi; sosyalist birikimin odaklaştığı yer olmaktan çıktı. 1969 Genel seçimleri tam bir başarısızlıkla sonuçlandı. Sosyalistlerin büyük bir kısmı sandık başına bile gitmediler. Elli bin kişilik mitinglerden, onbinlerin heyecanından, coşkudan, geriye ne kalmıştı! Seçim bozgunu, Parti içi bozgunu ve muhalefeti şiddetlendirdi. 1970 başlarında Aybarcılık son darbeyi de yedi. Aren Boran muhalefeti iş başına geldiler. Ama sosyalist hareket ve sosyalist kadrolar artık ağırlıklı olarak Parti dışına çıkmış, hareketin ağırlığı ve dinamizmi Parti dışına kaymıştı. Soyut bir millî demokratik devrim - sosyalist devrim tartışması Parti, iktidar, iş-

çi sınıfının örgütlenmesi sorunlarının yerini almıştı. 1970 sonbaharında yapılan Dördüncü Büyük Kongrede «ünlü» dördüncü kongre kararları alındı. Kongreden sonra Behice Boran Başkanlığa getirildi. Ancak bu sırada Parti içi boşalmış bir kalıptan başka birşey değildi. Sosyalist kadroların büyük çoğunluğu Parti dışındaydı. 12 Mart 1971, TİP'i bu durumda ya kaladı. 10 yıllık bir örgüt ve mücadele döneminden geriye, son yönetici kadrosunun da, içinde bölünme tohumları taşıdığı, bu bölünmenin sıkıyönetim mahkemelerinde ayan beyan ortaya çıktığı dar bir kadro ile, Anadolu'nun şu veya bu köşesinde, Parti ve sosyalizm deyince TİP'i bilen tek tek kişiler, tek tek sosyalistler kaldı. Bir de Türkiye sosyalist haraketinin geleceğine, hatalarıyla sevaplarıyla ışık tutabilecek bir deney ve on yıllık bir meşruiyet mücadelesi...

....

Onbinlerin katıldığı mitingler yapabilmiş, bir süre Türkiye solunun tüm potansiyelini içinde toplayabilmiş, umut olmuş, yol almış, güç bir meşruiyet mücadelesi vermiş, Meclise 15 milletvekili sokmuş bir sosyalist parti nasıl oldu da en güçlü göründüğü dönemden dört beş yıl sonra kitlelerin umudunu, sosyalist kadroların büyük kısmının güvenini yitirdi? İçi, hem nicelik hem nitelik bakımından nasıl böylesine boşaldı? Dördüncü kongreden sonra zaman tanınsaydı işçi sınıfının siyasal örgütü, gerçek bir sosyalist parti niteliği kazanabilir miydi? Bugün halâ süregelen örgütsüzlük anarşisinde, dağınıklıkta payı neydi? Hataları, doğuştan hastalıkları, gelişmesi içindeki sapmaları neler oldu? Bu hatalar, yanılgılar, sapmalar, TİP'te başlayıp TİP'te mi bitti? Ve hatalarıyla sevaplarıyla TİP hangi objektif ve sübjektif şartların ürünüydü?

Bugün, birzamanlar TİP'li olmanın verdiği duygusallıkla ve hareketin gelişmesine ayak uyduramamaktan, katı gerçekleri görmek istememekten doğan bir bağnazlıkla, «TİP kapanmadı, burjuvazi tarafından kapatıldı. TİP devam ediyor» diyenler çıkabilir. Oysa 1970 yılı sonundaki TİP bile, «devam eden» bir TİP değil, yeniden kurulmaya çalışılan bir TİP'ti. Ama bu yeniden kuruluşun, etraflıca incelemeye çalışacağımız nedenler yüzünden artık geçerli olmadığı bir TİP'ti.

Devam eden, varlığını koruyan ve hiç kesintiye uğramayacak olan, TİP değil, Türkiye sosyalist hareketi ve sosyalist mücadeledir. TİP bu mücadele ile - hareketin bütün objektif geriliklerini ve zaaflarını taşıyarak bile olsa, özdeş olamadı. Sosyalist gelenek ve birikimi gerçek anlamda temsil edemedi. Bu mücadeleyi, sosyalist hareketi, bütünüyle kucaklayıp yönlendiremedi. Neden?

İşte Türkiye Sosyalist hareketinin 1960 sonrası döneminin eleştiri-öz eleştirisi, özetle yukardaki sorunun cevabını aramaya yöneliktir. Bu yüzden de sadece TİP etrafında değil, aynı zamanda partinin dışında kalan sosyalist çizgi ve akımlar etrafında da odaklaşacaktır. Çünkü Türkiye İşçi Partisinin yetersizlikleri ve hataları, günahları ve sevapları madalyonun bir yüzüyse, TİP dışı çizgi ve akımların günah ve sevapları madalyonun öteki yüzüdür. Birbirinin zıddı, can düşmanı göründükleri anda bile, TİP ve çeşitli biçimleriyle MDD çizgilerinin şaşılacak şekilde birleştikleri ortak noktalar olmuştur. Ve hatalar, sapmalar, en zıt şekilde görünmekle birlikte, aynı kaynaktan çıkmış, aynı sonuca varmıştır çoğunlukla...

Parti olduğu ve Parti olarak sorumluluğu arttığı için, sosyalist hareketin ve emekçi kitlelerin öncüsü olma iddiasını taşıdığı için, sonradan en uç sapmalara varan çeşitli çizgileri kendi bağrından doğurduğu veya bu sapmalara giden kadroların bu noktalara gelmelerinde sorumluluk payı taşıdığı için, 1960 sonrası sol hareket eleştirisine TİP'ten başlamak zorunlu oluyor.

Kuruluş ve Toparlanma :

Türkiye İşçi Partisi, 13 Şubat 1961'de, 27 Mayısdan sekiz buçuk ay sonra 12 sendikacı tarafından kuruldu. Sonradan bu kuruluş biçimine «TİP'in doğuştan günahı» adını verenler oldu. 12 Sendikacının bu gün nerelerde oldukları, ne yaptıkları bizi

ilgilendirmez diyemeyiz. Bu kurucuların bir kısmı TİP'i çok kısa zamanda terkettiyse de, bir kısmı kapandığı güne kadar içinde kaldı TİP'in 12 kurucusuna tek tek kısaca bakalım.

Avni Erakalın, TİP'in hem kurucusu hem ilk genel başkanıydı. Mensucat İş sendikası organizatörlüğü yapıyordu. TİP'i kurduktan birkaç ay sonra, 1961 seçimlerine, İstanbul'dan, Yeni Türkiye Partisi adayı olarak katıldı. Ama bu durum sonradan partiye yeniden alınmasını engellemedi. *Kemal Türkler* TİP kurucuları arasında yer aldığı sırada Maden-İş sendikası genel başkanıydı. Bugün DİSK genel başkanı olarak CHP'yi destekleme politikasını sürdürüyor. Kuruculardan *Ahmet Muşlu*'nun ajan olduğu sonraları belgeleriyle ispat edildi. Muşlu ajanlığı hakaret saydı ama muhbir olduğunu kabul etti. Kuruculardan Yaprak Tütün İşçileri Sendikası Başkanı *Hüseyin Uslubaş*'ın partide olup olmadığı 1969'da tesbit edilememişti. O zamanki Kimya-İş Başkanı *Saffet Göksüzoğlu* TİP'ten çabuk ayrıldı. *Salih Özkarabay* 1968 Aralığında, Haysiyet Divanı üyesidir. *İbrahim Denizciler*'in, *Adnan Arkın*'ın TİP'in son dönemlerinde partide görevleri kalmamıştı. *İbrahim Güzelce* 1969'da Almanya'daydı, halen de orada. *Şaban Yıldız*. *Rıza Kuas* ve *Kemal Nebioğlu* TİP'in son dönemlerine kadar Partide önemli görevlerde kaldılar.

Ahmet Muşlu ve Hüseyin Uslubaş'ın partiye kurucu olarak katılmalarının hikayesi anlatılmaya değer. TİP tüzüğü yazıldıktan sonra, müracaat dilekçesi Lastik-İş Sendikası Genel Merkezinde kurucuların imzalaması için bekletilirken Ahmet Muşlu ve Hüseyin Uslubaş birden içeri girmişler ve «biz de varız» diyerek kurucular arasına kendi imzalarını da atmışlardır. Diğer kurucular buna nasıl tepki göstermemişler? Olay gerçekten böyle mi olmuş? Bilinmez... «Kuruluşla, kurucularla ne ilgileniyorsunuz; siz sonraki gelişmeye bakın» denilebilir. Gerçekten de TİP'i asıl belirleyen sonraki gelişmesidir ve bu gelişme şüphesiz ki en genel olarak sosyalizme doğru olmuş, TİP kuruluş biçimi ve amacının çok ötesinde bir gelişme göstermiştir. Kurucular arasından bazıları, TİP içinde sonuna kadar kalmışlar ve mücadelede yer almışlardır. Ancak bu kuruluş biçimi TİP'e, kapatıldığı güne kadar silemediği bir damgayı da, daha doğuşundan basmıştır: *sendikalizm*...

Bu şekilde kurulan Türkiye İşçi Partisi, bir koca yıl, hiçbir varlık gösterememiş olmasıyla dikkati çeker. Sonradan, yıllar yılı, her TİP'linin ağzında değişmez bir formül halini alan, «Türkiye'de ilk defa tabandan kurulan, işçilerin kurduğu biricik parti»nin tabandan kuruluşunun gerçek anlamı, 1960 sonrasının uyanışı ve gündeme getirdiği sosyal sorunlar karşısında birtakım sendikacıların işçi oylarını toparlama niyetleridir. Kimisi işçilerin oylarının kanalize olacağı bir partiyi, iyi niyetle ve işçi davasına sahip çıkmak için bilimle olmasa da sezgiyle, isterken, kimisi sendikalar vasıtasıyla işçinin oy potansiyelini kanalize edebilecek bir parti düşlemiş, milletvekilliği hayalleri kurmuştur. Ancak hemen söylemek gerekir ki, bir «işçi partisi» kurma eğilimi ve gereği yine de 1961 dönemi koşullarının bir sonucudur.

Ama 1961 şartlarında, Türkiye gibi bir ülkede, bir işçi aristokrasisinin yaratılması, işçilerin bir bölüğüne kapitalist sömürüden pay verilmesi, böylece sendikalist eğilimlerin (ekonomik-sendikal mücadeleyi ön plana geçiren ve siyasal mücadeleyi buna bağlı kılan, işçi aristokrasisinin varlığına dayanan revizyonist, burjuva sosyalizmi çizgisi) güçlenmesi, sendikalizm temeli üzerine kurulacak bir siyasal hareketin başarısı -örneği İngiltere'de olduğu ölçülerde- mümkün müdür? Türkiye'de emekçilerin, işçilerin oy potansiyelini kanalize edebilecek sendikalist bir hareket, önemli bir gelişme imkânına (hele 1961'lerde) kavuşabilir mi? Türkiye'nin ekonomik yapısı düşünülecek olursa bu imkânın kısıtlılığı görülür. Ancak kısıtlı olmakla birlikte, tek başına gelişemeyecek de olsa, hareketi parlamentarizme götürecek sendikalist eğilimler söz konusudur. Ve bu eğilimlerin, bu doğuştan has talığın saptırıcı etkileri, TİP üzerinde düşünülürken asla gözden kaçırılmamalıdır.

Nitekim, 1961'de kurulan parti gelişmeyince ve gelişme şansının da olmadığı görülünce kurucular yeni kana ihtiyaç duydular. Partinin sesinin duyulması, gelişebilmesi, 1961'lerin küçük burjuva ilericiliği ortamına seslenmesi, yani kısaca var olması nasıl sağlanabilirdi? 1961'deki ana sorun işçi sınıfı nasıl örgütlenir veya sosyalist mücadele aracı olarak parti nasıl gelişir sorunu değil, 12 sendikacının kurduğu bir partiyi var etme sorunuydu.

Bu sorunun çözümü, dönemin şartlarında, partiye «aydın aşısı» yapmak olarak çıktı. Partinin daha kuruluşunda içine düştüğü çıkmaz ve tıkanıklığa çare olarak önerilen çözüm, aydınlardan kan almaktı. Partiye adı duyulmuş bir «baş» gerekliydi. Ve işçi sınıfı aydınlarının harekete damgasını vurmadığı; ilericiliğin, bilimin, yönetimin gelip gelip bir küçük burjuva aydın kadroda kilitlendiği bir ortamda, bu baş ilerici aydınlar arasından seçilecekti. Bir yıllık kuruluş döneminde, hiç değilse kurucular arasındaki inançlı ve iyi niyetli kişilerin farkına vardıkları veya sezdikleri gerçek, İşçi partisinin sosyalizmin bilimine dayanması gereğiydi. Sosyalizmin bilimi ise, aydınların tekelinden kitlelere, işçi sınıfına yaygınlaşmış değildi henüz.

1962 yılı başlarında, ilerici aydınlar, hatta sosyalist hareket içinde, sonradan «küçük burjuva radikalizmi» veya «reformcu çizgi» ile «sosyalizm» olarak belirginleşecek ve kesinleşecek yol ayrımı henüz yaygınca anlaşılmamıştı. Ama bu iki farklı çizgi, o zamanların deyimiyle «tepeden inmeciler»le, «tabandan gelmeciler» varlıklarını sürdürüyorlardı. Bunların, söyledikleri önerdikleri zaman zaman birbiriyle uzlaşsa da, aynı terimleri kullansalar da, aynı bildirilere genel bir ilericilik çizgisi içinde ve o zamanlar halâ bulanık olan bir şekilsiz «sosyalizm» özlemiyle ortak imza koysalar da, aynı yayın organlarında yazsalar da, hattâ birçoğu ilerde belirginleşecek ve yolların ayrı olmasına varacak böyle iki çizginin varlığından haberdar bile olmasalar da, birçokları kemalizm, devletçilik, sosyalizm, ilericilik, laiklik, demokrasi, arasındaki farkları görmeseler de, iki çizgi arasındaki ayrım, seçmesini bilen, sınıf anahtarını kullanan gözlerin hemen görebileceği kadar açıktı. Nitekim 1961 sonunda (Aralık), kadroculuğun devamı olan ve Türkiye'nin kurtuluşunu ilerici bir kadronun yönetiminde devletçilik uygulamasıyla «çağdaş uygarlık düzeyi»ne erişmekte ve sosyal adaleti sağlamakta görenler YÖN'ü çıkartırlarken ve YÖN çevresinde toplanırlarken, bir başka bölük aydın, İşçi Partisine yeni kan olmayı tercih etti. (Bir yanlış anlamaya meydan vermemek için, o sıralarda veya daha sonraları, Türkiye İşçi Partisi'ne katılanlardan bir kısmının YÖN bildirisine de imza koyduklarını, YÖN'de yazdıklarını hatırlatalım. Ancak bunlar, o dönemin şartlarında sayıları pek az olan ilerici yayın organlarında seslerini duyuran kişilerdi. Bu kişileri YÖN kadrosu içinde saymak yanlış olur. Zaten bir süre sonra ayrım kesinleşince, Yön'den ve o kadrodan ayrıldılar.) Yön çizgisinin, TİP'in «aydın aşısı» aldığı sıralardaki Çalışanlar Partisi teşebbüsü, bu teşebbüs için Türk-İş'in sağ kanat sendikacılarıyla ilişki kurulması da unutulmamalıdır.

Başta Mehmet Ali Aybar olmak üzere, TİP'e giren, TİP'i desteklemeye başlayan aydın kesiminin ortak niteliği işçi sınıfının biliminden en azından esinlenmiş olmak, ilerde göreceğimiz gibi, çoğunlukla lâfta kalsa veya ezberlenmiş doğruların tekrarı bile olsa, işçi sınıfı öncülüğüne inanmak ve faşizme varacağını sık sık tekrarladıkları, bir (ilerici de olsa) kadro «tepeden inmeciliği»ne karşı olmaktı. Sonradan, kadrocu eğilimlere, küçük burjuva radikalizmine karşı bu doğuştan tepki, başka eksiklerle birleşince, TİP'i sağlam bir işçi sınıfı sosyalizmine ve örgütlenme anlayışına değil de *popülizme* (halkçılığa) ve parlamentarizme götürdü.

Mehmet Ali Aybar Başkan Oluyor

1962 yılı başında, TİP'e istenen baş bulundu: Mehmet Ali Aybar... Behice Boran, Cemal Hakkı Selek, Yılmaz Halkacı ve onları izleyerek bazı sosyalist ve ilerici aydınlar TİP'e girdiler. Bu bazıları için bilinçli ve uzun vadeli sosyalist hareket

hesaplarına dayanan bir seçme, bazıları için Yön çizgisine ve Yöncülere olan bir tepkinin ifadesi, bazıları için sadece bir ilericilik ve aydın olma gereğiydi. Uzun bir mücadele içinden gelen bir kısım eski sosyalistlerse, yasalar elvermediği için TİP'e giremediler, yasal haklara sahip o_ lan bir kısmı ise «söz gelir» gerekçesiyle partiye alınmadı.

Aydınların katılması, Aybar'ın baş_ kan olması TİP'e yeni bir ağırlık getirdi. Sosyalizmin bilimini, Sosyalist Parti ve örgütlenme anlayışını getirebilir miydi? Burada sübjektif faktörün yetersizliğini vurgulamak gerekecek: Sosyalizmin geç_ mişiyle bağlarını koparmamış, geleneğin mirasçısı ve ilerleticisi ,sosyalizmin bili_ mini gerçekten kavramış ve kitaplarda kalmayarak pratiğe geçirmesini bilen, sol ve sağ sapmalara karşı uyanık, TİP'in o günkü durumunu değerlendirebilecek ve doğuş koşullarının ne gibi hastalıklara yol açabileceğini teşhis edebilecek, deneyli ve bilimli bir sosyalist kadro, TİP'i daha o zamandan, işçi sınıfının öncü siyasal ör_ gütünün kendisinden doğacağı bir örgüt haline getirebilirdi. Ancak geleneği temsil edebilecek sosyalistler, ya TİP'ten uzak kaldılar, yada sosyalizmin 40 yıldan bu yana ilk defa kitlelere ulaşmasının meş_ ruiyet kazanmasının mümkün olabilece_ ğini, bunun bir ileri adım olduğunu düşü_ nerek, TİP'in kuruluş hastalıklarını, başlı_ ca da «popülizmi», o dönem için fazla ö_ nemsemiyorlardı.

1962'de başlayan, 1963'de hızlanan ay dın desteği, hatta akını, TİP'i, 1961'de ku_ rulduğu sıralardaki durumundan farklı kıldı, geliştirdi. Ama işçi sınıfı sosyalizmi yerine *popülizmi* getirdi Partiye.

«Popülizm» ve «ilericilik» aynı ma_ dalyanın, işçi sınıfı öncülüğünün redde_ dilmesinin iki ayrı yüzüydü. Nitekim 1962_1963 yıllarında yazılmış, çizilmiş, söylenmiş olanları bir kere daha gözden geçirecek olursak, gerek Yön çizgisinde yer alanların, gerekse partiyi destekleyen aydınların hep aynı ilericilik çerçevesi içinde kaldıklarını görürüz: Dönemin yay_ gın deyimi ve özlemi bir burjuva terimi o_ lan «sosyal adalet»tir. Sosyal Adalet ge_ lişmiş kapitalist toplumlarda sermayenin sınıf çelişkilerini, kendi varlığını korumak üzere, yumuşatma tedbiridir.. 1962—1963' lerde yöncüler de, partililer de sosyal ada_ letçiydi.

27 Mayıs sonrasının ve 1961 Anayasa sının getirdiği nisbî özgürlük ortamında demokratik haklar ve demokrasinin geliş_ mesi için mücadele verilmektedir. Sosya_ lizm halâ, herkesin neresinden tutarsa öy_ le tanımladığı bir fildir. Yön'e göre Nâ_ sır en büyük sosyalistlerdendir; İskandi_ nav ülkeleri sosyalizmin gelişmiş olduğu ülkelerdir; millî burjuva iktidar ve dev_ rimleri sosyalist iktidar ve devrimlerdir. Devletçilik sosyalizmdir. Amaç, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmaktır. İlericilikle sosyalizmin farkı yoktur. O zamanlar he_ nüz TİP'e girmemiş olan Profesör Aren'e göre, Sosyalizmin, «işçi sınıfının dışına ta_ şıldığı zaman soysuzlaşmasından korkma malıdır.» «Hindistan ve İsveç totaliter olmayan sosyalizmlerdir. (Yön, 1962 Ey_ lül, sayı 40). 1963 yılının Mart ayında ilk sayısı çıkan ve TİP'i destekleyen Sosyal Adalet dergisi, sosyal adalet teriminin sos yalizm yerine geçirilmesinin, ikisinden ay nı şeyin anlaşılmasının en belirgin örnek_ lerinden biridir. Sosyal Adalet dergisinin yazı kadrosunun yapısına ve temel yazıla_ rına bir göz atmak, 1963'de savunulan sosyalizmin işçi sınıfı sosyalizminden ne denli uzak olduğunu açıkça gösterir. Dö_ nemin sübjektif ve objektif şartları gözö_ nünde bulundurulduğunda bu durum pek yadırganmayabilir.

TİP'e aydın aşısının bilimsel sosya_ lizm yerine popülizmi geliştirmesi, şüphe_ siz ki sadece bilim eksikliği gibi (çok ö_ nemli de olsa) bir nedene bağlanamaz. Bir başka .önemli neden, küçük burjuva radikalizminin yarattığı tepkinin, işçi sınıfı hareketinin sübjektif eksikliğiyle birleşince, geniş, sulandırılmış bir halk_ çılığa, küçük burjuva eğilimlerden kay_ naklanan popülizme dönüşmesidir.

Daha 1962'de Yön'de başlatılan, 1963' de Sosyal Adalet'te devam eden, bir tar_ tışma, gelişmeleri ve açtığı yeni tartışma_ lar bakımından önemlidir, Hatta bir ba_ kıma, sosyalist hareket içindeki pek çok bölünmenin bu noktadan kaynaklandığı bile söylenebilir. Bu, «Türkiye'de işçi sı_

nıfının nitel-nicel varlığı» tartışmasıdır ki, sonunda işçi sınıfının öncülüğü tartışmasına dönüşmüştür. Yön'cülerle Partililerin temel karşıtlığı bu tartışmada iyice ortaya çıkmıştır. İşte, TİP popülizmi doğru bir eleştiriden Kadroculuğun doğru bir çürütülmesinden başlar, ama buradan giderek, işçi sınıfına ve öncülüğüne kesin inanca, bu öncülüğü geliştirecek bir örgütlenme teori ve pratiğine, yani sosyalizmin bilimine dayanan bir örgüt anlayışına değil de, popülizme varır. Kısaca, 1963'lerin TİP'i, hele Aybar'a yani partiye damgasını vuran «şef»e göre değerlendirilecek olursa, küçük burjuva radikalizmine, kadroculuğa, popülizmin tepkisidir. Her ikisi de özünde aynı kaynaktan, küçük burjuva eğilimlerinden kaynaklanır. Her ikisi de işçi sınıfına inançsızlıkta, güvensizlikte, yani işçi sınıfı sosyalizmini reddetmekte birleşir. Nitekim öyle olmuştur.

1963 yılında yapılan ara seçimlerine katılan TİP'in, seçmenlere ulaşan sesi, gerçekten de diğer partilerden farklı, yep yeni, inançlı, canlı, heyecanlı ve *popülist* bir sestir.

Aybar'ın tam yetkili başkanlığındaki 1962-1963 dönemi, TİP'in kamuoyuna sesini duyurma ve meşruiyet mücadelesine başlama dönemidir. Yine bu dönem, ilerde gelişecek bütün tartışmaların başladığı dönemdir. Sosyal Adalet dergisinin 1963, 25 Haziran tarihli sayısında, Aziz Nesin toplumcu çevrelerdeki dört önemli tartışma konusunu şöyle özetliyor: —Türkiye'de burjuva ve emekçi sınıfının olup olmadığı - Türkiye'de toplumcu düzeninin uygulanması yukarıdan aşağı mı aşağıdan yukarı mı olabilir?— Endüstri işçisi Türkiye'de toplumculuğun öncüsü olabilir mi olamaz mı? Olamazsa bu öncü kadro hangi sınıf, zümre ya da sınıflardır? —Toplumculuk düzeninin uygulanışını çabuklaştırmak için Türk emekçileri «ulusal burjuvazi» ile birleşmeli mi, birleşmemeli mi?... Görüldüğü gibi Türkiye Solu içinde ilerde gelişecek tartışmaların ve fraksiyonların tohumları daha 1963 yılında atılmıştır, vardır.

TİP, bu sorulara, «işçi sınıfı ve burjuvazi vardır», «Toplumculuk aşağıdan yukarıya olabilir», «Türkiye burjuvazisi «ulusal» olmadığından işçi sınıfı onlarla birleşemez» diyenlerin partisidir. Öncülük sorununa gelince işte mesele burada düğümlenir. O öncülüğe tam anlamıyla inanılmayınca, ne kadar inanmak ve güvenmek istense henüz yeterli olgunlaşmada görülmeyince, o öncülüğü gerçek kılmak, işçi sınıfının siyasal örgütünü, öncü örgütünü oluşturmak yerine, sözde *kitlelere* dayanmak, yani popülizm geçirilir. Bu da TİP'i daha 1963'lerde kaçınılmaz olarak popülizme götürür. İşçi, köylü, ırgat, maraba, dar gelirli, sanatkâr, aydın, yani en geniş bir çalışanlar kitlesinin örgütüdür. TİP. Tepeden inmeci değildir. Geniş kitlenin oy desteğine güvenmektedir. Böylece, daha 1962' lerde yaygınlaşan (hem de yer yer sosyalizm sanılan) popülizm, sendikalizmle birleşir. Her ikisinin birleşip kaynaşmasının vardıracağı tek nokta vardır: *parlamentarizm*... O parlamentarizm ki nice sosyalist partilerin başını yemiştir.

Gerçek buyken, TİP yönetici kadrosu ve TİP aydınları, bir yandan da, küçük burjuva reformculuğunun kadrocu eğilimlerine tepki olarak, (belki Aybar hariç) «işçi sınıfı önderliği»ni sık sık tekrarlıyorlardı. Bu da onların, özellikle Yön'cüler tarafından «kuvvetleri dağıtmak»la suçlanmalarına, yani geniş cepheye karşı görünmelerine yol açıyordu. Belki ilk bakışta bir çelişkili ifade gibi görünecek ama, popülist, kitle partisi TİP, gerçekten de demokratik cepheyi toparlayamıyordu. O, cepheye öncülük edeceğine, cepheyi kendi bünyesinde oluşturmaya çalışıyordu! Bunda kendi yapısının olduğu kadar, küçük burjuva reformcularının payı da vardı şüphesiz. Onlar da cephe, güçlerin derlenmesi ve benzeri lâflar altında TİP'i tecrit etme, demokratik güçlerden soyutlama politikası güdüyorlardı. Örneğin 1963 yılı Ocağında kurulan Sosyalist Kültür Derneği ayrı bir kadro örgütlenmesinin nüvesi olarak düşünülmüştü.

20—21 Mayıs 1963 deki başarısız darbe, TİP'in cuntacılığa karşı tavrını pekiştirdi. Öte yandan bazı kararsız aydınların TİP'ten yana kaymalarına yol açtı. Popülizm ve parlamentarizm güç kazanmaya başladı. O sıralarda TİP'in görüşleri

ni yansıtan Sosyal Adalet dergisinde, darbecilere karşı, askerî savcının ifadeleri kullanılarak en sert biçimde tavır alındığı görülüyordu. (Sosyal Adalet, Haziran 1963, Sayı 13).

1963 sonbaharındaki mahallî seçimlere katılan ve 9 il ve 31 ilçede 37 bini aşkın oy alan TİP, aynı yılın sonunda yer yer önemli engellemelere rağmen, artık «siyasal partiler yelpazesinde» en soldaki parti olarak yerini almıştı. Seçimlerde sesini duyurmanın verdiği ivme ile örgütlenmesini hızlandırdı. TİP'in Birinci Büyük Kongresi, 1964 Şubatında, İzmir'de bu ortamda yapıldı.

9—10 Şubat 1964 İzmir Kongresinde Parti kapatılana kadar değişmeyen tüzüğü ve programı kabul edildi. Bu kongre bir kısım aydınların tüzüğün ünlü 53. maddesi yüzünden partiden atılmalarına veya istifalarına yol açtı.

Gerçekte yöneticilerin hararetle savundukları ve o zaman TİP'lilerin «iftihar ettiklerini» söyledikleri 53. madde, görünüşte bir iyi niyetin ifadesi, hatta bunun da daha ötesinde, TİP'in doğuşundan ve iki yıllık gelişmesinden kaynaklanan ilerde önemli sonuçlara yol açabilecek hastalık belirtilerinin teşhis edilebilmesinin getirdiği, bir tedbir olarak sunuluyordu. Partiyi bir aydınlar partisi olmaktan, —niyete bakılacak olursa— kurtarmayı amaçlıyor, işçilerin partiye hakimiyetini yerleştirmenin bir adımı olarak gösteriliyordu. TİP tüzüğünün, o birçok derde deva olarak düşünülen ve gösterilen 53. maddesine göre, «üretim araçlarına sahip olmadığı için emek gücünü üretim aracı sahiplerine satarak yaşayanlar *veya işçi sendikaları yönetim organlarında görevli bulunan üyeler*» teşkilatta, tüm organlarda yüzde 51 oranında yer alacaklardı. Böylece partiye işçilerin hakim kılınması amaçlanırken parti içinde görünüşte uvriyerizm (dar işçicilik) gerçekte sendikalizm hakim kılındı, Sendika avukatı, sendikacı ve diğerleri olmak üzere aydınların ağırlığı yaratıldı. 53. madde sendikacıların kendilerini garantiye almaları maddesi oldu. Aydın — işçi düşmanlığı körüklendi. Bütün bu olup bitenlerse sosyalizmin bilimine aykırıydı. Denebilir ki 53. madde yüzünden işçilerin parti içindeki ağırlığı artacağına geriledi. Bu madde, kendiliğinden gelmeci eğilimleri yansıtıyordu, sosyalist aydınların «dışardan bilinç» götürmesi diye bir sorun unutuluyordu ve parti arınma yerine yeni hastalıklar ediniyordu.

Böylece TİP'in ilk kuruluş dönemi sayabileceğimiz ve İzmir Kongresi ile noktalayabileceğimiz dönem, partinin gelecekteki tüm yetersizlik ve hatalarına damgasını vurdu. Sendikalizm, popülizm ve ikisinin yansıması olan parlamentarizm bu dönemde kök saldı. Partinin programı, tüzüğü bu dönemde kabul edildi ve yerleşti. TİP'in kapatıldığı güne kadar parti yönetim mevkilerinde etkin olarak yer alanların çok büyük bir çoğunluğu, İzmir kongresinin de etkin kişileriydi. İzmir Kongresi kararlarını sonuna kadar savunmuşlardı. Parti, Aybar kadar onların da damgasını taşıdı. 1962—1964 döneminde, Aybar'ın, Boran'ın ve Parti'nin resmî yarı resmî sözcülerinin sözleri, yazıları, eylemleri, geleceğin habercisiydi.

Eski kaynaklar dikkatlice karıştırıldığında hemen göze atlayan gerçek, 1968'den sonra ortaya çıkan Aybar, Aren - Boran kanadı bölünmesinin temelinde sayılan sorunların ve tartışma noktalarının 1968'deki bir sapmayla ilgili olmadığı; «hürriyetçi sosyalizm»den, dünya, emekçi hareketinin reddedilmesine, Türkiye sosyalizminden güler yüzlü sosyalizme kadar tüm sapma ve yanlışların daha 1962, 1963'ler de satırlar ve sözler arasında sırıttığıdır. Ne var ki, gerek sosyalist hareketin durumu, gerek objektif şartların zorlaması o zamanlar bu yanlışların gereği gibi teşhis edilip değerlendirilmesine elverişli değildi. Ve belki de, bu hastalıkları, sapma tohumlarını, sosyalizmin biliminin eksikliğini görmemesi imkânsız olan sosyalistler, solun ilk defa kitlelere açılmasının yarattığı umutla, hataların nasıl olsa ilerde düzeleceğine de güvenerek, uyarıda ya geç kaldılar, yada artık iş işten geçtikten sonra uyarı yararsız ve geçersiz hale geldi. İlerde, TİP'in görüşlerini ve eylemini enine boyuna eleştirirken ve değerlendirirken bu konulara yeniden değineceğiz. Ancak, 1968'deki TİP yöneticileri arasındaki çat-

lamanın bütün belirtileri 1962'lerde vardı ve o zaman sonradan ayrılacak yönetici kadro, aynı hataları, aynı görüşleri paylaşmış, yada görmezlikten gelmişti derken da yandığımız yüzlerce örnekten birkaçına, yazının ikinci bölümünde bu örnekleri enine boyuna ele alacağımızı hatırlatarak sadece işaret edelim:

Sosyal Adalet dergisinin, 19 Mart 1963 tarihli ilk sayısında yer alan ve Parti yetkililerinin onayından geçen başyazısında, «Türkiye sosyalizmi»nin, «güler yüzlü», «özgürlükçü» sosyalizm anlayışının, sosyal adalet ve popülist sosyalizm kavrayışının bütün belirtileri açık bir şekilde yer almıştır. Yine aynı derginin 13 Mayıs 1963 tarihli sayısında Aybar'ın «Dünya ve Türkiye'de Durum» yazısı, 28 Mayıs 1963 tarihli sayıdaki Hürriyet ve Demokrasimizin Temeli Anayasa yazısı, Sosyal Adalet'in Nisan 1964 tarihli sayısında yer alan Mehmet Ali Aybar'ın programı açıklayan ve savunan yazısı, 1964 yılı boyunca Aybar'ın iç ve dış politikayla ilgili olarak yaptığı tüm konuşmalar (ki bunların çoğu dergiye ek olarak basılmıştır) ve bütün bunların tüm yönetici kadro tarafından benimsenmesi aynı gerçeği yansıtır.

Yine aynı şekilde, o zamanlar henüz parti üyesi olmayan ama partiye yakın olan Sadun Aren'in Yön dergisinde daha 1962'de yazdığı yazılar, özellikle 5 Aralık 1962 tarihli (sayı 51) Yön'deki Ekonomik sistemin önemi, 6 Şubat 1963 tarihli Yön'deki (sayı 60) Dernek ve Sosyalizmin Meseleleri yazıları, «hürriyetçi sosyalizm», «Türkiye'ye özgü sosyalizm» konularında, Aybar'dan da çok daha ileri giden yazılardır. Bütün bu dönem boyunca TİP yönetim kademeleri, ideologlar, Aybar'la çelişkiye düşmemişler, bu görüşler konusunda onu uyarma görevini yerine getirmemişler, daha da önemlisi kendi yazılarında ve konuşmalarında benzer görüşler ileri sürmüşler veya en azından «Genel Başkan'ın ifade ettiği gibi, Genel Başkan'ın söylediği gibi» şeklinde Aybar'ın görüşlerini pekiştiren ifadelerden kaçınmamışlardır.

1964 Şubatındaki ilk büyük kongresinden sonra TİP artık şekillenmiştir.

İZMİR KONGRESİNDEN MALATYA KONGRESİNE

TİP'in, program ve tüzüğünün de kabul edildiği birinci kongresi Şubat 1964'de yapıldı. İkinci Büyük Kongresi Malatya'da, 20 Kasım 1966'da başladı. Aradan geçen üç yıla yakın süreyi kısaca nitelemek, özetlemek istersek, *güçlü bir demokrasi ve meşruiyet mücadelesi yanında parlamentarizmin örgüte damgasını vurması* diyebiliriz. TİP en güçlü dönemini sandık başarısına doğru gittiği sanılan bu dönemde yaşadı; ilk mırıltılarsa, parlamentarizmin iflas ettiğinin belirtileri görülünce ortaya çıktı.

1964-1965-1966 yılları Türkiye'nin siyasal ortamının son derece hareketli olduğu yıllardır. Bir «darbe» teşebbüsü başarısızlıkla sonuçlanmış, sağ ve sol güçler dengesi bir türlü oturtulamamış, 27 Mayıs'ın uzantılarının etkileri silinememiştir. CHP içinde kıpırdanmalar olmaktadır. Emekçi kitlelere seslenen bir Parti'nin alışılmamış sesi, küçük burjuva ilericilerinin bir bölüğünün, geleneksel CHP'liliği bırakarak bu sese kulak vereceklerinin anlaşılması, ekonomik yapıdaki gelişmeler, tekelciliğin hızlanması, 1965 Genel seçimlerinin öncesinde İnönü'ye «ortanın solu sloganını attırmış ve CHP içindeki çalkantı hızlanmıştır. 1964 sonunda AP Genel Başkanlığına genç bir mühendis Süleyman Demirel ABD emperyalizminin planları gereği gelivermiştir. Tekelciliğin 27 Mayıs sonrasının planlı ekonomi döneminden de hız alan gelişme ve güçlenmesi önceki dönemlere oranla hız kazanmıştır. Kapitalizm öncesi sömürü ilişkileri içindeki tefeci-bezirgân-toprak ağası ile ittifaklarını tazeleyen, bu kesimlerin emrindeki dinci ideolojileri ve akımları başarıyla kullanan tekelci sermaye, sınıf kavgasını gerici-ilerici kavgası görünümüne sokmayı bu dönemde bir kere daha ba-

şarmış ve sömürücülerin güdümündeki sal dırıların baş hedefi TİP olmuştur. TİP toplantılarına taşlı sopalı saldırılar, seçim öncesinde TİP mitinglerini basmalar, TİP'lilere her türlü baskı ve terör bu dönemde yoğunlaşmıştır. Bu durumun kamuoyunun dikkatini TİP üzerinde yoğunlaştırırken, her çizgideki ilericiler TİP'i desteklemişlerdir. Saldırılara rağmen mücadeleyi sürdüren parti ve partililer ilerici kadroların güvenini ve desteğini kazanmışlar, Türkiye'nin dört bir yanına dağılmış küçük burjuva ilericiler, öğretmenler, memurlar, serbest meslek adamları, avukatlar, doktorlar vb. TİP'i desteklemeye başlamışlardır. Öte yandan bu hücumlar doğal olarak TİP'in saflarını sıklaştırmıştır. Bu dönemde Türkiye İşçi Partisinin ve kişi olarak Genel Başkan Aybar'ın bir ölçüde meşruiyet mücadelesi, demokrasi ve «var olma» mücadelesi verdiğini teslim etmek gerekir. Bu mücadele bir yandan Parti'nin, bir yandan da Türkiye'de sol'un meşruiyetidir ve kitlelere bu oranda mal olması da ilk defa 1964-1966 arasında gerçekleşmiş sayılabilir.

Yine bu dönem TİP'in çeşitli anti demokratik uygulamalar, kanunlar, olaylar karşısında sesini duyurduğu, protestosunu yükselttiği dönemdir.

Şimdi geriye baktığımızda, 1964-1967 arasında TİP'in küçük burjuva ilerici çevrelerine seslenmekte ve daha çok onların isteği olan, henüz emekçi kitlelere mal olmamış bulunan bir demokrasi için, TİP'in deyimiyle «Anayasa'nın tastamam uygulanması için» mücadele etmekte başarılı olduğunu görürüz. Ama İşçiyi, yoksul köylüyü, emekçiyi örgütleyebilmiş midir? O demokrasinin ve Anayasanın tastamam uygulanmasının teminatı olan emekçi kitlelerin örgütlenmesi ve işçi sınıfının siyasal örgütünün oluşması sağlanabilmiş midir? Bu soruların cevabı hayırdır. Ve bu *hayır*, gelir bir noktada düğümlenir: 1965'lerde TİP'te artık herşey seçim için, sandık içindir. Böyle olunca da örgütlenme anlayışından, parti içi örgütlenmeye kadar herşey bu çerçeve içinde cereyan eder. Daha sonra örgütlenme anlayışı bölümünde uzun uzun değineceğiz, ancak 1964'de hızlanmış, 1966'larda büsbütün önem kazanan Parti örgütlenmesi konusunda birkaç belgeyi konuşturmadan geçmeyelim. 1963'de katıldığı ve 37 binin üstünde oy aldığı mahallî seçimlerden sonra TİP'in örgütlenmesi hızlanmıştır. 1964 sonlarında TİP'in 27 ilde teşkilatı vardı ve bunların 16'sında tüm ilçelerde örgütlenmiştir.

1964 kasımında Aybar örgütlenme çalışmalarını şöyle anlatıyordu: «... İki ayda bütün illerde teşkilat kurulabilir. Önümüzdeki tek engel paradır, arkadaşlar birçok ilde hiç kimseyi tanımadan 3-4 gün de teşkilat kurabildiler. Bunun için kahvelerde oturup halkla konuşmak yetti.» (Yön, sayı 87, 27 Kasım 1964 «TİP lideri Aybar ile bir konuşma») Yine Aybar, TİP Genel Yönetim Kurulu'nun 10 Ocak 1965 günkü toplantısında şöyle diyordu: «Halk bir hayli uyanmıştır... Terazinin iki kefesi hemen hemen dengededir. Emek kefesine birkaç gram atmak, bizim kefeyi ağır bastırır.

Önümüzdeki seçimler Türkiye tarihinde bir dönüm noktası olacaktır. Bunu elbet Türkiye İşçi Partisi kazanacak anlamına söylemiyorum. Fakat bu seçimlerde parlamentoya bir avuç milletvekili sokmalıyız. Bu bir avuç emekçi milletvekili Türkiye'nin politik ortamını temelden değiştirecektir... Türkiye İşçi Partisi 1969 seçimlerinde başa güreşecektir. Bundan dolayı, önümüzdeki seçimde bir tek oyun bile kaybolmaması için hepimizin, bütün toplumcuların gerçek Atatürkçülerin seferber olmamız gerekiyor...» (Sosyal Adalet, sayı II 1964'e ek broşür) İlerde başka örneklerini göreceğimiz bu örgüt ve seçim anlayışı 1963 sonrasında TİP'in birkaç büyük merkez hariç bir tabela partisi halinde hızla örgütlenmesine, yol açmıştır. Kısacık bir süre içinde en tanınmadık bilinmedik kişilere parti mührünün ve kuruculuğunun emanet edilmesi, bazı yerlerde mahallî ilişkilerden yararlanılarak başka partilerin örneğin CKMP'nin tabelasının indirilip TİP tabelasının asılması, sonradan Aybar'ın övündüğü bir teşkilatlanma anlayışı olmuştur.

1965 Genel seçimlerine kısa bir zaman kala, TİP'in seçimlere girmesini engellemek üzere çeşitli tertipler yapılmaya baş

lanmıştır. Halil Tunç kanadının bir ihbarına dayanarak Genel Sekreter Rıza Kuas'ın Zonguldak olayları üzerine söylediği iddia edilen bazı sözler üzerine savcılık Parti hakkında tahkikat açmıştır. Oysa bütün 1964 yılı boyunca, egemen sınıfları fazla ürkütmemek, bırakalım yasa sınırları dışına çıkmayı, yasalar içinde bile öküz altından buzağı arayanlara koz vermemek için yapılmadık fedakârlık kalmamıştır. 1964 yılının son günlerinde yurt dışında uluslararası bir toplantıya katıldığı için çok sert takbih edilen TİP'in tek senatörü Niyazi Ağırnaslı'nın feda edilmesi, bu aşırı kuşkunun, meşruiyet için herşeyi feda etmeye hazır zihniyetin örneklerinden biridir. Yine de seçimlere doğru giderken TİP her türlü engellemeyle karşılaşmış ama seçimlere katılmayı da başarmıştır.

1963 Seçimleri ve Parlamentarizm

Seçim ve parlamentonun amaç olduğu bu dönemde, 1969'da seçim yoluyla iktidara gelinebileceğine inanılmış mıdır? Bazıları ve bu arada Aybar, gerçekten de inanmıştır buna. 1969'da başa güreşme sözü sadece bir seçim propagandası taktiğinden ibaret değildir. Seçim öncesinde yapılan bazı kapalı salon toplantılarının ve mitinglerin gördüğü ilgi de, Sosyalist Parti kavramını asla benimsememiş olanların, parlamentarizm eğiliminin, umudunu artırmış, bir sapmayı teşvik etmiştir. Eylül 1965'deki büyük Spor Sergi Sarayı toplantısı, Ankara'da Ekim ayında Büyük sinemada yapılan toplantının kalabalığı ve heyecanı, İstanbul'daki 50 bin kişilik seçim mitingi, bu ilgi ve gelişmenin örnekleridir. TİP'ten bağımsız aday Çetin Altan'ın bir yıldız gibi parladığı bu ortamda, kitlelerin desteğinden, yazarlık ününden yararlanan Çetin Altan, ilk defa bir tabuyu daha yıkmış ve seçim kampanyası sırasındaki o büyük Taksim mitinginde, «toplumcu» sözünün yerine sosyalist sözünü geçirmiş, «Bu parti sosyalist bir partidir» demiştir. Aynı günlerde TİP'li ve TİP'e yakın bilim adamları, istatistikçiler, iktisatçılar, seçim tahminleri, bilimsel oy oranı hesapları yapmakla meşgullerdir. TİP bu heyecan ve bu hava için de 1965 seçimlerinde büyük bir avantajdan millî bakiye sisteminden de yararlanmaktadır. Radyo konuşmalarında, miting meydanlarındaki konuşmalarda ise, ilericilerin oylarını toplayabilecek büyük isimlere ve Aybar gibi Çetin Altan gibi etkili hatiplere sahiptir.

Bu seçimlere 51 ilde katılan TİP adaylarının sayısı 385'dir. Seçim sloganı her ne kadar «Nasırlı eller Meclise» ise de Meclis'e girenler nasırlı eller değil aydınlar olmuştur.

Seçim sonuçları TİP'e 15 milletvekilliği, tüm oyların yüzde 3'ünü ve 276 bin oy kazandırmıştır. Seçimlerde hemen hemen her köyden TİP'e birkaç oy çıkması, 1967 yılında bile o zamanki TİP Genel Sekreteri Nihat Sargın tarafından başarı olarak yorumlanır. Sargın, 1967'de şöyle demektedir: «Dünya toplumculuk hareketleri tarihinde, şartlar ne olursa olsun, katıldığı ilk genel seçimde 15 milletvekili çıkaran bir sosyalist Parti daha yoktur» (Ant, sayı 7, 14 Şubat 1967 sayfa 11) TİP yöneticilerinin sosyalist Parti ve örgüt anlayışını en iyi ortaya koyan bir örnektir bu.

Nasırlı eller meclise sloganına rağmen, Meclis'e giren 15 milletvekilinin tümünün sendikacılardan ve aydınlardan oluşması, o sıralarda bazı eleştirilere neden olmuşsa da, «şüphesiz ki TİP Meclis'e girme fırsatını en iyi şekilde değerlendirmeye mecburdu» gerekçesi, pekçoklarına uygun gelmiş ve kabul edilmiştir. Böylece doğuştan ve ilk gelişme döneminden gelen (sendikalizm) artı (popülizm) eşit (parlamentarizm) denklemi, somut ifadesine 1965 seçimlerinden sonra kavuşmuştur.

1965 seçimleri sonucundan Parti Yönetici kadrosunun büyük bir çoğunluğu Meclis'e girmiştir. Merkez Yürütme Kurulu adeta parlamentoya taşınmıştır. Çetin Altan'ın TİP'ten bağımsız adaylığı, parti içinde ve partili kadrolarda memnuniyetsizlikler yarattıysa da parlamentoya giriş gücünü artırmak için düşünülmüştür. Merkez Yürütme Kurulu üyesi olmayan milletvekilleri bir süre sonra M.Y.K'ya alınmıştır. Nihayet, Muzaffer Karan olayı hatırlanmaya değer, Millî Birlik'çi Karan çeşitli parlamento hesaplarıyla partiye alın-

mış ama kısa süre sonra gürültülü bir şe. kilde istifası partiye zararlı olmuştur. Ge. rici parlamentarizmin bu somut örnekleri uzatılabilir...

TİP yönetici kadrosunun büyük çoğun luğu Meclis çalışmalarına alışmaya çalışır. ken ve Aybar Meclis'te parlak hitabet ör. nekleri verirken, bazı partili veya çeşitli nedenlerle parti dışında kalmış parti sem. patizanı aydınlar, sosyalistler, birşeylerin aksadığını, birşeylerin yürümediğini ve böy le yürümeyeceğini görmeye başlamışlardır. Nutuklar, seçim başarısı, heyecan... Hepsi güzel, hepsi gerekli, ama işçi sınıfının ör. gütlenmesi, demokratik mücadele cephesi. nin kurulması, anti emperyalist mücadele. nin hoş bir güzel söz olmaktan çıkması ge. rek. Bu nasıl olacak?

İki Cephe Anlayışı İki Çizgi

Daha 1965 ortalarında iyice billurlaş. mış olan bir tartışma ve iki farklı görüş, seçimlerin hemen ardından kendini göste. rir. Daha sonra sosyalist devrim, millî de. mokratik devrim kısır strateji tartışmasın da düğümlenecek olan bu iki farklı görüş şöyledir: Daha 1962'lerde, 63'lerde, Yöncü. lere karşı işçi sınıfının (o zamanki deyiş. le) «önderliği»ni savunan TİP'çiler, büyük önem kazanmış ve 1965'lerde ilerici, sol kanadın başlıca sorunu haline gelmiş olan anti emperyalist mücadele konusunda, an. ti-emperyalist mücadele ile sosyalist mü. cadelenin birlikteliği görüşünü savunmak. tadırlar. Böylece 1965'lerin CHP'sinin de anti emperyalist cephede yer alabileceği görüşü kabul edilmemekte ve Yönün söz. cülüğünü yaptığı geniş cephe'ye karşı çı. kılmaktadır. Yön çizgisi etrafında topla. nanlarsa şöyle demektedirler: «Bugünkü mücadele satılmışlarla satılmamışlar ara. sındadır... Bu sebeple sosyalizm yarının me selesidir, bugünün meselesi emperyalizmle mücadeledir. Emperyalizmle mücadele de bütün milliyetçilerin mümkün olan en ge. niş cephede toplanmasını gerektirir. (Yön, sayı 124, 13 Ağustos 1965) TİP'in çeşitli resmî ve yarı resmî ağızları, CHP ile or. tak bir cephe kurulabileceğini kesinlikle reddederken, bu tavırlarını sınıfsal temel. lere bile dayandırmamakta, CHP'ye şiddet. li muhalefet ederek, CHP'ye gidecek TİP oylarını engellemek taktiğine dayandırma. ya çalışmaktadırlar. Yani görüldüğü gibi zaten yanlış bir cephe anlayışından hare. ket edenler, partinin en önemli sorunu ol. ması gereken cephe politikasını da yine parlamentarizm ve «oy» çerçevesinde ele almaktadır. TİP'in kendi cephe anlayışını Türkiye'nin somut sınıf gerçekliğine dayan dıramadığı emperyalizm ve yerli ortakları olgusunu iyi değerlendiremediği, bu yüz. den de doğru sözler ve yanlış taktikler uy guladığı bu tartışma üzerinde durmamız, ilerdeki ayrılıklarla, strateji tartışmalarıy. la olan yakın ilişkisi yüzündendir. Çok sö zü edilen, ancak birtürlü gerçekleştirileme. yen cephe politikası ve taktiği, belki de TİP'in 1965-1966'larda ve şüphesiz ki son raları en önemli hatalarından ve yanılgı. larından biri olmuştur. Anti emperyalist mücadelede işçi sınıfının öncülüğünün fiilî olduğu kadar örgütsel olduğu, o örgütün gerçek bir işçi sınıfı partisi özellikleri ta. şıması gerektiği unutulmuş, bu konudaki yanılgı hem TİP'in anti emperyalist müca. deleyi sadece lâfta bırakmasına, hem ha. reketlerin ve kitlelerin gerisinde kalması. na, hem de kapandığı tarihe kadar süren hastalıklarından biri olan dar cepheci sek terliğe yol açmıştır. Aybar'ın Meclis'te ve meydanlarda yaptığı etkili anti emperya. list konuşmalar, Boran'ın ve diğer TİP ideologlarının doğru çözümlemelere daya. nan yazıları, TİP'i anti emperyalist müca delede eylemsiz kalmaktan alakoyamamış. tır. Bu pasifizmin en belirgin örneklerin. den biri Temmuz 1966'da Genel Başkan'ın resmen başlattığı *Amerikalılara karşı pa. sif direnme kampanyası* dır. Amerikalı git. tikçe daralan bir kin ve nefret çemberi i. çine alınacaktır. Sonraları bu pasif diren. me konusu, TİP'in eylem anlayışının so. mut bir örneği olarak eleştiri, hatta bazıla. rınca alay konusu olmuş, TİP'in anti em. peryalist eylem kampanyası «Amerikalı görünce arkamızı dönme kampanyası» o. larak karikatürize edilmiştir.

TİP Tartışmaları

Seçimlerin ilk heyecanı geçince, o döne. min bugüne göre oldukça geri sayılabile. cek bilim ve teori düzeyinde yapılan tar.

tışmalar, içerdikleri tüm yanılgılarla birlikte, TİP'e içerden ve dışardan muhalefeti kaçınılmaz hale sokmuştur.

TİP tartışmalarını Yön'de, Haziran 1966'da, ilk kez Doğan Avcıoğlu başlatmıştır. Yön'ün 168. sayısında yer alan «TİP'e dair» başlıklı yazısında Avcıoğlu güç şartlar altında şerefli bir görev yapan ve üzerinde titrenmesi gereken TİPin eleştirilmez olmadığını savunmuş ve en önemli sayılabilecek şu noktalara değinmiştir: Sosyalist mücadelenin uzun vadeli bir iş olduğu anlaşılmaktadır. 1969'da başa güreşme iddiaları gerçekçi değildir. TİP programı Türkiye gerçekliğini hesaba katmayan bir «çeviri»den ibarettir. İşçi sınıfının öncülüğü yanlış bir yorumla uvriyerizme dönüşmüş, ünlü 53. madde, sendikacılara imtiyaz tanınmasına yol açmış, gençlik ihmal edilmiş, yönetici kadro klikleşmeğe başlamış ve en önemlisi anti emperyalist mücadeleyi sözde bir numaralı mesele sayarken sosyalist mücadele şiarını atarak güçlerin dağılmasına sebep olmuştur. Avcıoğlu'nun TİP eleştirisi kabaca bu dur ve TİP üzerine bir tartışmayı açtığını da yazısının sonuna eklemiştir.

Bu tartışma, örgüt bilincine varmaya yeni başlayan sosyalist kadrolar, TİP'li aydınlar ve TİP yöneticileri tarafından büyük bir tepkiyle karşılanırken TİP içinde belirmeye başlamış, ve o zamanlar Yön'ün görüşlerine yakınlıkları ile dikkati çeken bir muhalefet tarafından hararetle benimsenmiştir. Tartışmaya ilk cevap TİP Ankara İl Gençlik Kolu Başkanı Atilla Sarp'dan gelmiştir. Partiyi savunan bu cevapta, TİP bir takım sorumsuz kişilerin, yüz de bilmem kaçlık sözde sosyalistlerin üzerinde fikir yürüteceği, tenkit edeceği bir örgüt değildir» denmektedir. (Yön, sayı 170) o zamanlar TİP'e hatalarıyla sevaplarıyla böyle güçlü şekilde sahip çıkan, örgütü böylesine savunan ve yüceleştiren bunca inanmış kadronun, bunca genç sosyalistin sonradan nasıl TİP dışına çıktıklarını ilerde göreceğiz.

Yön'de başlatılan TİP tartışması, sosyalist ortamı karıştırmış, hareketlendirmiş, bir çok eleştiri ve huzursuzluğu belki tabii gelişmesinden biraz daha önce su yüzüne çıkarmıştır. Tartışmaya katılanların bazı genel eleştirileri yanında, 1965'lerde büyük ölçüde TİP'te ve Aybar çizgisi etrafında toparlanmış görünen sosyalist birikimin ayrı kamplara bölüneceği gerçeği de ortaya çıkmıştır. TİP'in İkinci büyük kongresine 4 ay kala açılan bu tartışmanın amacının Kongrede belli bir muhalefeti güçlendirmek olduğu da ortadadır. Bu muhalefet, sonraları «Millî Demokratik Devrimci kanat» olarak anılacaktır.

Demokratik merkeziyetçilik ilkesinin hiçbir şekilde işlemediği, yönetimin adeta bir şeflik sistemi halinde Aybar'da, yani tek kişide toplandığı Partide, bu tartışma ilk ciddi çalkantıyı yaratmıştır. Yine Türkiye solunu bir kayıkçı dövüşü içinde oyalayan, temel sorun olan örgütlenme, örgüt sorununu bir yana bıraktırıp, bilim ve teori eksikliğinin de katkıda bulunduğu kısır bir tartışmayla yozlaştıran demokratik devrim-sosyalist devrim tartışması bu noktadan hareketle çıkmıştır. Sonraları, pek çok kişi TİP'e yönelttiği eleştirileri veya sezip de adını koyamadığı hataları millî demokratik devrim muhalefeti ve stratejisi şeklinde somutlamıştır. Bu arada her iki tarafın da unuttuğu, yozlaştırdığı, yanına uğramadığı temel sorun, kilit nokta, işçi sınıfının ve emekçi kitlelerin sosyalizmin biliminin ışığında örgütlenmesidir. Sonuna kadar da unutulan da bu görev olmuştur. Parti olduğu için, bu unutuşta TİP'in günah payı şüphesiz ki daha büyüktür.

1966 yılının Ekim ve Kasım aylarında yapılan İstanbul ve Ankara il kongrelerinde, Aybar'ın ve Genel Merkez yöneticilerinin hırçınlaştıkları hemen farkedilmiştir. Küçük burjuva aydınlarına sert şekilde çatan Aybar, partiyi içerden çökertmek isteyen en büyük tehlikeyi «eski tüfekler» olarak göstermiştir. Bir süreden beri TİP'in gidişinden, Aybar'ın kişisel yönetiminden, sosyalizmin bilimine aykırı «orjinal ve Türkiye'ye özgü sosyalizm» görüşlerinden, yetersiz örgütlenmeden huzursuz olan ve çoğunu Parti içinde çalışma imkânı bulunmayan eski sosyalistlerle TİP'cilerin arası bundan sonra bariz şekilde açılır. Aybar'a ilk cevap, TİP'in kuruluş ve gelişme dönemlerinde partiyi desteklemiş, yardımcı olmuş Erdoğan Başar'dan gelmiştir. Başar,

11 Kasım 1966 tarihli Yön'deki «Yeter artık» başlıklı yazısında Aybar'ı muhbirlikle suçlamakta, TİP yöneticilerinin, «AP iktidarına sığınma politikasının ve oportünizminin sorumluluğunun esas itibariyle Aybar'da olduğunu» söylemekte ve Aybar'ın muhalefeti susturmak istediğini, hatta TİP İkinci Büyük kongresinin Malatya'da yapılmasının da bu amaçla olduğunu bildirmektedir.

Malatya Kongresi

Gerçekten de Kongrenin beklendiği gibi Ankara'da değil de Malatya'da yapılmış olması bir yandan Aybar ve Genel Merkez'in güç kazanmak için yaslanmaya çalıştığı Doğu'lu delegelere bir taviz, öte yandan da İstanbul, Ankara-İzmir gibi bazı illerden gelecek ve muhalefeti güçlendirebilecek, Genel Merkezin durumunu sarsacak delegelerin kongreye katılmalarının mümkün olduğunca engellenmesi tedbiridir.

TİP'in tarihindeki dönüm noktalarından biri olan Malatya Kongresi, yani İkinci Büyük Kongre, böyle bir ortamda yapılmıştır. Kongre, Aybar'ın yetkilerinin kısmen kısıtlanmasına, Genel Yönetim Kurulu'nun gerçekten en üst organ haline getirilmesine karşı olan ve Merkez yürütmenin yetkilerinin en ufak bir şekilde kısıtlanmasına imkân tanımak istemeyen Merkezcilerin baskısı altında geçmiş, Genel Merkeze ve Parti'ye bağlılıkları tartışma götürmeyecek bir tüzük tadil komisyonunun raporu dahi, özellikle Behice Boran'ın gayretleri ve mücadelesiyle ve «cehenneme giden yol·da iyi niyetlerle doludur» sözüyle reddedilmiştir. Daha sonra M.D.D.'ci kanadı oluşturucak ve bir süre sonra partiden ihrac edilecek muhalefetin, özellikle Vahap Erdoğdu, Sevinç Özgüner, vb. nin ağzından dile getirilmeye çalışılan ve Kongre başkanının pek de fırsat vermediği görüşleri yanında, çeşitli delegeler, parlamentarizme, pasifizme, yanlış örgütlenme anlayışına sosyalist eğitim noksanlığına, sendikacıları işçilerin ve diğer üyelerin üstünde sayan tüzük hükümlerine ilişkin eleştirilerde bulunmuşlardır. Eleştiriyi demokratik merkeziyetçilik ilkesinin merkeziyetçilik yanı adına «ihanet» sayan genel merkezciler, kongreyi sendikacılara ve Doğu delegelerine dayanarak almışlardır. Malatya Kongresi ve sonuçları bir kaç bakımdan önem taşır ve Parti'nin daha sonraki gelişmelerini belirler. Malatya Kongresinde,

— Strateji tartışmaları ve Millî Demokratik Devrim stratejisi muhalefetin sesi haline gelmiş ve soyut strateji tartışmaları dönemi açılmıştır.

— TİP'in programıyla ve yapısıyla da çatışan sosyalist devrim strateji ve kavramının, muhtevası, taktik momentleri hiç hesaba katılmadan, parti içi ve parti dışı sol muhalefete karşı bir çeşit ayırım çizgisi ve kalkan haline getirilmesinin ilk belirtileri bu kongrede görülür.

— Strateji tartışmaları öncel sorun olan örgütlenmeyi, partinin örgütlenme hatalarını bir yana bıraktırmış, örgütlenme ve işçi sınıfının unutulduğu bir ortamda aydınlar arası bir kayıkçı dövüşü haline gelerek, Türkiye sosyalizmini yıllar yılı hedefinden saptırmıştır.

— Teorik yetersizlik pratikteki pasifizmle birleşince strateji tartışmalarına ışık tutacak tüm doğrular unutulmuş, asgarî program, azamî program, demokratik devrimde işçi sınıfı öncülüğü, demokratik devrimle sosyalizme geçiş arasında aşılmaz duvarlar olmadığı, sorunun temelde bir cephe sorunu olduğu, kuyrukçuluk olmadığı, gibi gerçekler bir yana bırakılmıştır.

— Aybar ve Behice Boran, Sadun Aren, Nihat Sargın'ların da dahil olduğu Genel Merkezciler, demokratik merkeziyetçiliği nasıl yanlış anlayıp yanlış uygulamaya niyetli olduklarını göstermişlerdir. Demokrasi yanı işlemeyen demokratik merkezcilikten kala kala tartışmasızlık, eleştirisizlik kalmıştır. Ve Malatya kongresinde bu durumu şiddetle savunan Behice Boran, sonradan Aybar'a karşı mücadele ederken en çok bu noktadan yakınmıştır. Sosyalist Parti örgütlenmesi modeline uymayan, yaygın bir kitle partisi, yer yer de bir tabela partisi olan TİP'te «demokratik merkeziyetçilik» ve benzeri işçi sınıfı partisi ilkelerinin nasıl merkez istibdatı aracı olabileceği ve nasıl şeflik partisi eğilimlerini güçlendireceği görülmüştür.

— Sıkıntılar, huzursuzluklar su yüzüne çıkmış ve TİP'in artık iç ve dış muhalefetle karşı karşıya kalacağı anlaşılmıştır.

Malatya Kongresi yöneticilere bir uyarı olmaktan çok, kendi kabuklarına daha fazla çekilmeleri, parlamentarizm, pasifizm, sekterlik, yanlış örgütlenme modeli gibi temel eleştiri konularında bu yanlış eğilimleri ve sapmaları ciddi bir özeleştiriden sonra yenmek yerine bu hatalara daha fazla gömülmeleri sonucunu doğurmuştur.

Bu dönemde TİP genel merkezi, parlamento çalışmaları ön planda tutularak ve sosyalist hareketin kalbinin işçi sınıfının en yoğun olduğu, küçük burjuvazinin (gençlik gibi) en hareketli kesimlerinin bulunduğu ve işçiyle ilişkiler kurmaya başladığı İstanbul'dan Ankara'ya nakledilmiştir. Bu önemsiz görünen olay bile Partiyi bir aydınlar kulübü halinde görme eğilimlerinin ve parlamentoya gömülmenin belki de su yüzüne pek çıkmayan yansımasıdır.

İşçi sınıfı ve emekçi kitleler nasıl örgütlenir, sosyalizmin bilimi nasıl hayata geçirilir soruları üzerinde düşünüp tartışmak yerine soyut (ve çoğunluğu kafasında karanlık kavramlardan ibaret) bir strateji tartışmasının geçirildiği bu dönemde, 1966 yılında Dr. Hikmet Kıvılcımlı TİP'in giderek böyle Partiye dönüşebileceğini düşünüyor ve dikkatleri somut sorunlara, örgütlenme, İşçi sınıfı partisi sorunlarına çevirmeye çalışıyordu. Uyarmak İçin Uyanmalı Uyanmak için Uyarmalı adlı yazı dizisi önce bir yerel dergide çıktı, sonra broşür haline getirildi. Bu broşürün ve eleştirinin önemi, ilerde tek tek değineceğimiz doğuştan gelen ve sonra kazanılan hastalıklara ve bunların tedavi yollarına o zamandan hemen hemen büyük çoğunluğuyle değinmiş olmasıdır. Oysa bu gerçekleri ne TİP yöneticileri, ne de MDD'ci muhalefet bütün açıklığıyla görememişler, görmek istememişlerdi. 1966'dan sonra da yöneticiler hatalarda israr ederken, muhalefet bu hataların düzeltilmesi için çalışmak değil örgütü yıkmak ve yerine fraksiyonlar giderek de grupçuklar geçirmek yolunu tuttu.

TİP'te ve Türkiye sosyalist hareketin de 1966'larda iyice ortaya çıkan çalkantı, sadece sübjektif nedenlerin ürünü müydü? Şu soruya «hayır» cevabını vermek gerekir. Şüphesiz ki aydınların sosyalizmin bilimiyle daha fazla tanışmaları; hızla Türkçeye çevrilen sosyalizmin klasikleri, ustaların kitaplarını okuyan yeni bir kuşağın yetişmeye başlaması, kitaplardan ezbercili ğin yaygınlaşması, ama bunun yanında sos yalizmin «ırgatlar, marabalar» edebiyatından farklı birşey olduğunun daha geniş kadrolar tarafından anlaşılması; ilk seçim heyecanı geçince, aradaki kısmî seçimlerde alınan sonuçlara da bakınca sırf parlamentarizmin yetersizliğinin ortaya çıkışı ve ilk hayal kırıklıkları, bir süre susmuş ve beklemiş olan eski sosyalistlerin muhalefeti, Aybar'ın ve o zamanlar onunla hiç bir görüş ayrılıkları olduğunu belirtmeyen yönetici kadronun gittikçe dozunu artıran «Türkiye'ye özgülük», «Hareketin geçmişini inkâr», «orjinal teori arama» ve «dün ya emekçi hareketini bir kalemde silme» eğilimleri; Türkiye'de genel olarak parlamentarizmden ümitlerin kesilmeye başlandığı ve küçük burjuva radikalizminin güç kazandığı bir dönem yaşanmakta olması, işin sübjektif faktörleridir. Ama, Türkiye'nin ekonomik yapısının 1966'larda vardığı aşama, tekelci sermayenin birkaç yılda hızla gelişmesi, uluslararası finans kapitalle ortaklıklarını pekiştirmesi, işçi sınıfının sayıca ve hiç değilse ekonomik bilinç kazan ma yönündeki gelişmesi mutlaka hesaba katılmalıdır. Bu gelişmenin siyasal bilince varamadığı, işçi sınıfının harekete gerçek ten sahip çıkıp el koyamadığı bu dönemde, küçük burjuva unsurların ağırlığı, M.D.D. muhalefetinin gittikçe kuyrukçuluğa kayması, işçi sınıfının öncülüğünün unutulması veya sadece sözde bırakılıp pratiğe geçirilememesi yine dönemin somut koşullarının bir yansıması olarak görülebilir.

Paylaşılan Hatalar

1966 sonlarında, Malatya Kongresine doğru gelişen bir eğilim, Kongreden hemen sonra yaygınlaştı. Aybar'ın, daha 1962'lerde ortada olan, aslında hiç de yeni olmayan «Türkiye'ye özgü sosyalizm», «Türkiye sosyalizmi» görüşlerine teorik temel, Asya Tipi Üretim Tarzı tartışmaları ve çalışmalarıyla geliştirilmeye başlandı. 1964-1965'lerde, TİP yöneticilerinin sık sık kullandıkları «Türkiye sosyalizmi», «Türkiye'ye özgü sosyalizm,» «bağımsız sosyalizm» veya aynı anlama çıkan sözlerin sadece bir meşruiyet kazanma çabasından, egemen çevrelerden gelebilecek tahrik ve tertipleri önleme çabasından çok daha derin kökleri olduğu anlaşıldı. Başta Aybar olmak üzere, TİP yönetici kadrosu, biraz da muhalefetin başlattığı strateji tartışmalarında «yaya kalmamak» için bir sosyalizm modeli, kendilerini oyla iktidara getirebilecek, «dünyada ilk defa» denenecek bir model ve bu modele teorik kılıf peşindeydiler. İşte bu arada Aybar, Asya tipi üretim tarzını keşfetti ve ona sarıldı. Sonraları Osmanlıcılığa, hatta bazıları için devlet idealizasyonuyla faşizme kadar varan, dar bir yazar aydın grubun, Witfogel'in marksizm yerine «sulama tesisleri determinizmi» teorisini geçiren «Doğu despotizmi» kitabından kaynaklanan ve Marx'ın bitmemiş, mükemmelleştirilmemiş Asya Tipi üretim tarzı görüşünden esinlenen «Asya Tipi» teorisi bunun için biçilmiş kaftan sayıldı. Doçent Sencer Divitçioğlu'nun «Asya Tipi üretim tarzı» broşürü, (sonradan da kitabı) bu akımın ve arayışın sonucuydu. Divitçioğlu'nun, Malatya Kongresinden hemen önce Parti'ye girdiğinin müjdelenmesi üzerine, Aybar'ın bir süreden beri, Parti karar organlarına danışıp görüşmeksizin yazı ve konuşmalarında ortaya attığı «ceberrut devlet», «halk-devlet çelişkisi» 1950 seçimlerinin bir halk devrimi olduğu gibi görüşlerin kaynağı anlaşıldı. Bu sırada artık oldukça billurlaşmaya ve daha çok Parti dışında gruplaşmaya başlayan M.D.D.'ci kanadın, ise, «Asya tipi»ne karşı çıkmak üzere, Türkiye'de feodalitenin varlığını Türkiye'nin feodal bir ülke olduğunu ispat etmeye çalışan araştırmaları ve yazıları hatırlanmaya değer. Strateji tartışmalarının kısırlığı ve teori noksanlığı, bir yanda, Türkiye orijinalitesi olarak asla somut gerçeği hesaba katmayan ve karışık tahlillerle yetinen, saptırılan bir «Asya tipi üretim biçimi ve buna göre biçimlenen sınıf» teorisi oluştururken ve özellikle Aybar bu teoriye sahip çıkmaya çalışırken; öte yanda yine somut durumla, Türkiye'nin yapısıyla hiç ilgisi olmayan ve sınıf gerçeğini bir yana bırakan klasik kitap kalıpları M.D.D'cilik adına geliştirildi.

Aslında «Asya tipi» üretim tarzı'nı savunan Aybar ve bir kısım TİP'lilerle, millî demokratik devrimciler arasında çok önemli bir çakışma noktası vardı. Her ikisi de bürokrasinin önemini ve ağırlığını abartıyorlardı. Aybar'da ve daha sonra TİP'te bu tavır kesin bir bürokrasi düşmanlığına, hatta Aybarcılarda sınıfları unutup, soyut ve saptırıcı bir halk-devlet çelişkisi kavramına götürdü. MDD'ciler ise bürokrasiyi yine sınıflardan soyutlayıp, Türkiye gerçeğini yanlış değerlendirip kuyrukçuluğa vardılar.

1967 yılı, tartışmaların hem hız kazandığı hem de büsbütün kör dövüşüne döndüğü dönemin başlangıcıdır. Türkiye'nin sınıf gerçeği, emperyalizmin bir dış olgu olmadığı, Türkiye tekelci sermayesinin, finans kapitalin, emperyalizmle ortaklık bağları, her iki tarafın da kullandığı ve yaygınlaşmış olan deyimle, «kompardor burjuvazi»nin çoktan, basit acenta, yani komprador olmaktan çıkıp emperyalizmin ortağı durumuna geldiği unutuluyordu.

MDD kanadı emperyalizmi sadece bir dış olgu sayıp emperyalizmin yerli ortaklarını ve onlara karşı verilecek mücadeleyi küçümserken; bu yüzden de, anti-emperyalist mücadeleyi anti-tekel mücadeleden ayırırken; TİP kanadı, emperyalizmi küçümseme, anti-emperyalist mücadelenin anti-tekel mücadeleyle birlikte yürüyeceğini görememe ve cephe politikasını reddetme yanlışına düşüyordu. Öte yandan devrimin «demokratik» olmasının mutlaka feo-

daliteye karşı (anti-feodal) olması demek değil, aynı zamanda özünde anti-demokratik olan tekelciliğe ve tüm sömürücü ortaklarına karşı olması demek olduğu da unutuluyordu. Bu yüzden MDD'ciler, Türkiye'nin feodal bir yapıda olduğunu, feodalitenin egemenliğini vurgulamaya çalışırlarken, Parti kanadı burjuva demokratik devrimin çoktan gerçekleştiğini, feodalitenin dağıl, kapitalist üretim biçiminin egemen olduğunu kanıtlamaya çalışıyordu. Kavram kargaşası hızla artıyor, ezbere lâflar somut tahlillerin yerini alıyordu.

Kısır tartışmaların, yanlış sınıf tahlillerinin, yanlış anlaşılmış kavramların, bilim ve teori eksikliğinin sosyalist hareketi sardığı dönem oldu bu.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta, Aybar en «orijinal» teoriler ve açıklamalar peşinde koşarken; ve konuşmaları, demeçleri, yazıları Partiyi bağlayan Aybar'ın ağzından «ceberrut devlet», «devlet-halk çelişkisi», «Asya tipi despotik toplum» vb. gibi sözler düşmezken, yine aynı döneme rastlayan yazı ve konuşmalarında örneğin Behice Boran'ın bu kavramlara ve geliştirilmek istenen teoriye katılmadığı; yazı ve sözlerinde, klasik feodal, toplum, kapitalist toplum ve benzeri kategorileri kullanıp, Türkiye çözümlemelerini Aybar'la hiç uyuşmayan bir şekilde bu klasik şemalar üzerine temellendirdiğidir. Böyle bir durumun partide daha o zamanlardan sorun haline gelmemesi son derece dikkate değer ve partide bir politik-ideolojik merkezin olmadığını açıkça gösterir. Öte yandan, yine Aybar'ın bu orjinal teori arayışlarına karşı çıkmayan, hatta 1962-1963'ler de yöndeki yazılarında «güler yüzlü sosyalizm»in savunulmasının en açık örneklerini veren bir Sadun Aren'in daha sonra «Aybar saptı» diyerek muhalefetin başını çekmesi dikkat çekicidir.

13 Şubat 1967'de, TİP yedinci yılına girerken 52 il ve 250 ilçe merkezinde teşkilatlanmış bir partidir. Meclis'te grubu, Senato'da bir senötürü vardır. Eski sosyalistlere kapılarını her anlamda kapamış ise de, Üniversite öğretim üyelerinden, adlı ünlü yazarlardan, sanatçılardan, aydınlardan yana sıkıntıda değildir. Türkiye İşçi Partisinde eksik olan işçidir, işçi militanıdır, işçi sınıfı aydınıdır. Teorisyenleri, bilim adamları vardır ama teori eksiktir. Bilime dayanarak ve somut durumdan hareket edilerek geliştirilecek sınıf tahlillerinin yerini, ya M.D.D. teziyle mücadele etmek, yada parlamentarizme kılıf hazırlamak üzere geliştirilen «teori»ler, aslındaysa kavram kargaşası almıştır.

1967 başında TİP'in Merkez Yürütme Kurulu şu üyelerden meydana gelmektedir: Mehmet Ali Aybar'ın başkanlığında, Nihat Sargın ve Rıza Kuas Genel Sekreterdir. Diğer Merkez Yürütme Kurulu üyeleriyse Sadun Aren, Behice Boran, Şaban Yıldız, Rahmi Eşsizhan, İbrahim Çetkin, Minnetullah Haydaroğlu, Kemal Nebioğlu, Burhan Cahit Ünal, Tarık Ziya Ekinci ve Şaban Erik'tir.

Doğuştan gelen sendikalizm ve popülizm, Malatya kongresinden sonra Partide kendini, bir yandan sendikacılara daha çok yaslanmak, öte yandan da Doğuya dayanmak şeklinde göstermiştir. Parti bir türlü işçi sınıfı temeline oturmayınca, işçiye karşı köylüye ağırlık tanıma, Aybar'ın ünlü «herkesden fazla horlanan köylü» edebiyatı kol gezmeye başlamıştır.

Kongre sonrasında, Malatya Kongresinde ve Büyük Kongre öncesinde yapılan il kongrelerinde muhalefette görünenlerin tasfiye edilmeleri eğilimleri ortaya çıkar. TİP yöneticileri tarafından sadece Parti dışında kalmış veya bırakılmış bir kısım eski sosyalistin kışkırtmaları gibi yüzeyden bir nedene bağlanmak istenen muhalefet, Aybar'ın ve diğerlerinin sosyalizmin geleneğine, eski sosyalistlere, geçmişe karşı daha saldırgan bir tutum içine girmelerini ve «herşey bizden başlıyor» yanılgısının kökleşmesini birlikte getirir. Bir kısım üyeler «Parti içinde dayanışmayı bozacak şekilde parti organlarında gizli ve maksatlı faaliyetleri sabit olduğu» veya «şahıslarla ısrarlı şekilde uğraştıkları» gerekçesiyle bu sırada haysiyet divanlarına verilir.

Strateji Tartışmaları Yoğunlaşıyor

Strateji tartışmalarının alıp yürüdüğü bu dönemde, M.D.D.stratejisini savu-

nanlar, «Asker-sivil-aydın zümre» kuyruk çuluğu yapanların bir kısmı Genel Merkez'in tutumundan memnun olmayanlar, bazı tasfiyeye uğrayanlar veya parlamentarizmin popülizmin tuzağına nasıl gitgide daha fazla düşüldüğünü görenler, Kasım 1967'de ilk sayısı çıkan Türk solu etrafında kadrolaşmaya başlarlar. Yine de o sıralarda, sosyalistler arasında güçlenmeye başlayan örgüt bilinciyle, içindeki ve çevresindeki bütün eleştirilere, huzursuzluklara, soru işaretlerine rağmen; TİP, sosyalist birikimin, yeni yetişen kadroların önemli bir kısmını, bağrında toplamaya devam etmektedir, Bir kısım partililer, en son çöküş ve bölünme dönemlerine kadar, ne bahasına olursa olsun partiyi kurtarma amacıyla Parti için mücadele etmişlerdir.

1968 Seçim Yenilgisi

1968 Haziran'ında yapılacak Kısmi Senato ve milletvekili seçimleriyle mahalli seçime TİP bu durumda ve bu ortamda geldi. 1967 ortalarında, CHP'de ortanın solu ekibi, Ecevit'in liderliğinde yönetime gelmişti. Aynı yıl Ecevit, CHP ile TİP çizgilerinin farklılığını göstererek TİP'e açıkça cephe aldı. Bu durum TİP çevrelerinde, CHP ile de geniş cephe öneren bir kısım M.D.D.'ci muhalefeti çürütür göründüğü için, öte yandan da yaklaşan seçimlerde orta sol CHP'ye kayabileceği hesaplanan bir kısım oyların toplanabileceği sanıldığı için adeta memnunlukla karşılandı. Seçimler yaklaşırken, TİP yöneticilerinin seçim ve parlamento sorunu etrafında yoğunlaşmaları tek umudun oylara bağlanması eğilimi, M.D.D.'ci muhalefetin «seçim sonuçlarının kayasına çarparak» yenilecekleri umudu belirginleşti. Durmak dinlenmek bilmeden yapılan yüzde hesapları, yüzde kaç buçuk oy kazanılabileceği istatistikleri, TİP bilim kurulunu ve TİP'li iyi niyetli partilileri bu dönem en fazla uğraştıran işlerden oldu.

1968 Nisan'ında Aybar halâ 1969'da başa güreşileceğine inanıyordu. Belki daha kötümser olanlar «69'da olmaz ama 73-75'de tamam» diye düşünebilirlerdi ama, 1968 seçimlerinin bir ilerleme, bir büyük ve gösterişli başarı olacağı konusunda pek fazla şüpheye düşen yoktu. 7 Mart 1968'de yapılan Trabzon il kongresinde Aybar, «TİP iktidara yürüyor» diyor ve şunları söylüyordu: «Anayasa çizgisinin boyuna gerisine düşen Demirel hükümetinin demokrasiye kılıf giydirme çabası ve Partimize karşı giriştiği tahrik ve tertiplere rağmen, Türkiye İŞÇİ Partisi adım adım iktidara yürüyor. Haziran seçimleri büyük seçimlerin bir genel provası olacak ve halka horlanmaktan, aldatılmaktan, sömürülmekten kurtulmanın yolunu gösteren partimiz, 1969'da başa güreşecektir. (TİP haberleri, sayı 12, Nisan 1968)

Seçim propagandalarının, TİP'in seçim kampanyasının başarısız olduğu söylenemez. Kullanılan sloganlar, bildirilerin ajitasyon dozu etkilidir. Gerek radyoda, gerek miting meydanlarında TİP' hem hitabet yeteneği hem de kitlelerde tanınma bilinme, etki yaratma bakımından yabana atılamayacak kişilerden yararlanmıştır. Aybar dışında Yaşar Kemal, Çetin Altan, Sadun Aren, Behice Boran bunlardan bazılarıdır. Öte yandan Forum, Ant, TİP haberleri gibi oldukça yaygın tirajlı dergiler ve Çetin Altan'ın yazdığı, Akşam gibi günlük ve o sıralarda kendi satış rekorlarını 180 bin civarında rakkamlarla kırmakta olan bir gazete, seçim propagandalarında etkili olmuşlardır. Sosyalistler, hatta büyük ölçüde TİP'e muhalefet edenler bile, oldukça firesiz sandık başına gitmişlerdir.

Seçim sonuçları, Aybar ve çevresi, gerek kendilerine gerek partililere ne derece moral vermeye çalışırlarsa çalışsınlar, başarısızlık ve parlamento içine hapsolmanın, parlamentarizm sapmasının sonuçlarının tartışmasız belgesidir.

TİP'i özellikle de Aybar'ı destekleyen Forum'un seçimlerin sonrasındaki ilk sayısının kapağında «Hepsinin oyu düştü, yalnız TİP'in oyu ARTTI» yazısı vardır. İçerdeyse, Aybar'ın yüzde hesaplarıyla dolu bir demeci yer almaktadır. TİP Haberleri'nin başyazısının başlığı «Oyunu artıran tek parti: TİP»tir. Aynı sayıda yer alan Merkez Yürütme Kurulu Raporu'nda, yine aynı yüzde hesapları yapılmakta, Aybar'ın seçimlerden sonraki Genel Yönetim

Kurulu'nu açış konuşmasından da seçimlerden başarıyla çıkıldığı bildirilmektedir Ancak Aybar'ın bu konuşmasındaki tondan bir ölçüde hayal kırıklığına uğramış olduğunu sezmek de kabildir. «Seçim sonuçları memnuniyet vericidir. Fakat 1969'da daha kesin sonuçlar almak zorundayız. Bu seçimler bir takım zaaflarımızı da ortaya koymuştur.» (29 Haziran 1968 tarihli Genel Yönetim Kurulu toplantısında Aybar'ın konuşması. TİP Haberleri sayı 16) Aybar'ın şikâyetleri malî imkânsızlıklar, daha etkili bir bağış kampanyasının açılamamış olması, her sandık başına gözlemci konulamaması, bu yüzden oy kaybı, oylar daha çok köyden geldiğine göre köylere gereği kadar gidilmemiş olmasıdır. Bu arada TİP Haberleri, 1965 seçimleriyle 1968 ara seçimlerinin sonuçlarını karşılaştıran tabloları da ek olarak vermektedir. Seçim sonuçları üzerine hemen herkes, hele bu işin uzmanları kaleme kağıda sarılıp oy oranı hesaplarına dalarlar. Ele güne karşı ne gösterilirse gösterilsin, istatistikler, bu işin uzmanlarının pek iyi bildiği şekilde istenilen yönde ne kadar zorlanırsa zorlansın, sonuçlar hiç de iç açıcı değildir. ANT dergisi «Türkiye sol'a açılıyor» demekte, Aybar'ın basına verdiği, «Seçimlerde ilerleyen tek Parti TİP'tir» demecine sayfalarında yer ayırmaktadır. Ama meseleye o açıdan bakanlarla aynı açıya yerleşilse ve sosyalist örgütlenme sorunu bir an için bir oy hesabına indirgense bile, 1968 kısmî seçimlerinin somut rakkamları TİP'in aldığı oyların beklenenin altına düştüğünü göstermiştir. Kısmî seçimlere katıldığı 28 ilden TİP'in aldığı oy toplamı 219,860'tır. 1965 yılında bu 28 ilde 155,191 oy aldığı düşünülünce gerçekten de görünüşte bir ilerleme vardır. TİP'in yüzde 3.33 olan oy oranı yüzde 5.17'e de çıkmıştır. Ama yine de TİP seçimlere katılan 6 parti arasında beşincidir ve üçüncü parti olma beklentisi doğru çıkmamıştır. Öte yandan hiç hatırlanmak istenmeyen mahallî seçim sonuçları tam bir düşüştür. Bu sonuçlardan fazla söz etmemek yoluna gidilmiştir. Ayrıca da büyük bir oy patlaması beklenirken, karınca adımlarıyla yürünmüştür ve ilk defa Genel Merkez içinden bile bazı kişiler, bu gidişle ancak 2000 yılının sonunda iktidara geline bileceğini (o da başka hiçbir olay işin içine karışmazsa) düşünmeye başlamışlardır.

1968 yazında, sosyal olaylar, TİP'in o zamana kadar bir ölçüde gözden saklanabilmiş hatalarını, doğuştan sakatlıklarını, zayıf noktalarını gözler önüne sermek, gerçekleri ortaya çıkarmak için adeta el birliği etmişlerdir. Seçim sonuçları dışa karşı bir başarı gibi gösterilip, Başarısızlık parti içinde ve parti yayın organlarında, Anayasa'nın çiğnenmesi, malî imkânsızlık, baskılar, sandık görevlisi bulunamamaması gibi nedenlere bağlanmaya çalışılırken ve soru işaretleri en «mutî», en saygılı ve disiplinli kafalarda bile belirmeye başlamışken, gençlik olayları patlak vermiştir.

1968 yılında küçük burjuva katlardaki huzursuzluklar, ekonomik sıkıntılar, seçimlere ilgisizlik ve parlamentoya güvensizlik artmıştır. İçinde en geri üretim ilişkilerini de barındıran bir toplum düzeninin çeşitli kurumlarının bu arada Üniversitelerin, kitlelerin hareketlenmesinin ve taleplerinin çok gerisinde kalışı; Avrupa'da gençlik hareketleriyle başlayan, Fransa'da bir devrimin eşiğine gelindiğini sandıracak boyutlara ulaşan toplumsal bunalımın Türkiye'ye yansımasıyla, kendisini öğrenci hareketleri şeklinde göstermiştir. 1968 Haziran Üniversite olayları, Boykot ve işgal eylemleri kısa zamanda kazandığı boyutlarla pek çok çevreyi şaşırtmıştır. Türkiye ve benzeri ülkelerde gençliğin özel konumu, dinamizmi ve ilerici yapısı kendini ortaya koymuştur. Hemen hiç sektirmeden iç ve dış olaylar konusunda uzun yorumlar yapan, bu uzun yorumları her Merkez Yürütme toplantısından ve Genel Yönetim toplantısından önce tekrarlayan ve basına yansıtan Aybar ve TİP yöneticileri de aslında «şaşıranlar» arasındadırlar. 68 haziranındaki Üniversite olayları, önce «sağ-sol yok. Boykot var» gibi sloganlarla başlamıştır. ısa zamanda ilerici-devrimci öğrenciler ve örgütleri, hareketin yönetimini ele geçirmişler; bu olaylar, öğrenci kesiminde, TİP paralelinde olanlarla M.D.D. tezine yakın olanlar arasında farklılıkları ve çatışmaları da şiddetlendirmiştir. Üniversite işgal edilmiş ve tarafların çeşitli oranlarda temsil edildiği karma işgal ko-

komiteleri kurulmuştur. Gençliğin bir kesimi daha Haziran işgallerinden önce TİP' ten büyük ölçüde kopmuş, parlamentoya ve seçim çalışmalarına gömülen TİP'i pasif, dinamikten yoksun ve olayların peşinden giden, anti emperyalist cepheyi toparlayamayan bir örgüt olarak nitelemişti. Ancak geniş bir gençlik kesimi, Haziran 1968 Üniversite olaylarına kadar halâ TİP içinde ve TİP paralelindeydiler. Üniversite işgalleri ve olayları sırasında, Türkiye İşçi Partisi, yapısının doğal sonucu olan bir pasifizmin en somut örneklerini verdi. Ortada gelişmekte olan bir sosyal olay vardı. TİP bu olaydan yararlanarak, Üniversite olaylarının gelişmesini yönlendirerek, TİP'li gençleri olaylara daha aktif katarak, gençliği yeniden kazanabilir, olayları yönetebilir, öncülük edebilirdi. Bunun yerine, büyük bir suskunluğu ve TİP'li gençleri TİP paralelindeki örgütleri frenlemeyi tercih etti. Somut bir eylem karşısında ilgisizlik, etkisizlik, beceriksizlik örnekleri verdi. Durumu gören bir kısım TİP'li gençler de şaşkınlık içindeydiler. Parti disiplini anlayışıyla genel merkezden bekledikleri direktifler bir türlü gelmiyor, başta Genel Başkan olmak üzere arananlar yerlerinde bulunmuyorlardı. TİP'li yetkililerin çoğu tatildeydiler. Genel Başkan Boğaziçinde (telefonların fişini de çektiği söylenir) olayların dışındaydı. Herkes Haziran seçimlerinin yorgunluğunu çıkarmakla meşguldü. Çok sonraları verilen demeçlere rağmen, Üniversiteleri ve gençliği saran Haziran hareketleri başta ciddiye alınmamış, Avrupa'daki hareketlerin bir taklidi sayılmıştı. Olaylar, Türkiye çapında geliştikten, işgal ve boykot komiteleri kurulduktan ve gençler Üniversite reformuna ilişkin görüş ve taleplerini belirledikten sonra, TİP merkez yürütme kurulu Nihat Sargın imzalı bir raporunda gençlik olaylarının Türkiye'deki sosyal ve ekonomik huzursuzlukların bir dışa yansıması olduğunu kabul ediyor, Meclis'te Demirel'e verdiği cevapta ise, Behice Boran, aynı görüşü tekrarlayıp, gençlerin çoktan formüle etmiş oldukları Üniversite reformuna ve demokratik Üniversiteye ilişkin isteklerini sıralıyor ve savunuyordu.

Haziran Üniversite olayları sırasında, TİP'li gençler, hem bekledikleri merkezı direktiflerin bir türlü gelmediğini, hem de kendilerine yönetimini kaptırmış oldukları bu hareketin mümkün olduğu ölçüde dışında kalmaları taktiğinin verildiğini gördüler.

TİP'in genç kadrolarla ilişkileri ve öğrenci gençlikle bağları açısından, 1968 Haziran olayları bir dönüm noktasıdır. Bu olaylar sırasında TİP, somut gelişmeler karşısında şaşkınlığın, eylem karşısında ürkekliği, olayların ardından gitmenin, kadroları pasifize etmenin, demokratik hareketleri ve güçleri (lâfla ne denirse densin) küçümsemenin, sekterliğin en açık örneklerini verdi. Ve gençlik kadrolarının bir bölüğünü kaybetmeye başladı. Olaylardan bir ay kadar sonra, TİP gençliği desteklediğini bildiriyordu.

Haziran olyalarının hemen ardından, Amerikan 6.ncı filosunun İstanbul'a gelmesi üzerine yoğunlaşan anti emperyalist hareketler geldi. 6.ncı filonun Akdeniz'de hiç bir liman bulamayarak İstanbul'u eğlence limanı olarak kullanması olayını ve hükümetin buna izin vermesini protesto etmek isteyen öğrenci gençlik, İstanbul'da ABD emperyalizmine karşı bir direniş ve protesto eylemi başlattı. 17 Temmuzda başlayan olaylar gelişti. ABD erlerinin ziyaret ettiği ve gecelerini geçirdiği, Türk polisleri tarafından korunan otellerin kapısında başlayan gösterilerden sonra polis gece Üniversite yurtlarını bastı. TİP üyesi öğrenci Vedat Demircioğlu bu sırada ağır yaralandı. (Ve bir gün sonra da öldü). Ertesi gün bu olayları protesto için Taksim meydanında büyük bir miting düzenlendi. Mitingten sonra bir kısım öğrenciler, bir gece önceki olayların yarattığı tepki ve heyecanla Dolmabahçe'ye inerek burada Amerikan filosuna mensup erleri denize kovaladılar. TİP ve TİP'e yakın öğrenci örgütleri Dolmabahçe olaylarını engellemek istediler ve sonradan bu olayları çeşitli şekillerde eleştirdiler. Aybar olayların ardından yazdığı bir yazıda ABD emperyalizmine şiddetle çatıyor, gençliğin anti emperyalist eylemine sahip çıkıyor ama TİP'in tavrını da şöyle dile getiriyordu: «... İkinci millî kurtuluş mücadelemizin, halka maledilmesini sağlayacak

derinlemesine bir eylem içinde yürütülme si zorunludur. Aslında siyasal eylem, devrimci eylem bundan başka birşey değildir.

Eylem kitlelerin bilinçli bir siyasi güç olarak davranmalarını sağlayacak ön çabalarla, halk kitlelerinin bizzat etkin hale gelmesini kapsayan bir kavramdır. Geniş kitleler dışında yalnız etkin azınlıklarla sonuç alınabileceği düşüncesi, sosyalizme yabancı anarşist bir görüştür...» (Ant., sayı 83, 30 Temmuz 1968).

Eylemsizlerin ,eylemin hep gerisinde kalanların, eylem konusundaki sözlerinin dinlenebileceği, ciddiye alınabileceği düşünülemezdi. «Aman kıpırdamayın faşizm gelir» gerekçesinin hertürlü eylemin karşısına dikildiği bu günlerde, TİP'in Dolmabahçe ve 6. filo olayları karşısındaki tavrı genç kadroların onu biraz daha eylemsizlikle, pasifizmle suçlamalarına, eyleme engel olarak görmelerine ve TİP'e artık kulaklarını tıkamalarına yol açtı.

TİP'in 1968 yazındaki bu durumu, sos yal gelişmenin, sosyal hareketliliğin gerisinde kalan bir çizginin bütün zaaflarını yansıtıyordu. Oysa 1968'lerde küçük burjuva kesimleri, öğrenciler, köylülük kadar, işçi sınıfı içinde de hızlı bir kıpırdanma, ciddi bir uyanış vardı. Üniversite işgalleriyle hareketlenen toprak işgalleri, fabrika işgalleri hepbu dönemin olayları oldu. Meclis kürsüsünde, bildirilerde Anti emperyalist sloganlar ortaya atan, işçinin, köylünün haklarını savunan, demokratik hareketlere sahip çıkan TİP' bütün bunlar kür sü bildiri sözleri olmaktan çıkıp hayata dö küldüğü zaman eylemsiz ,elleri kolları bağ lı kaldı. Sendikalizm ve popülizmin sonucu olan parlamentarizm ürünlerini vermişti.

Doğru devrimci stdateji ve taktiği oluşturamayan ve MDD'ye karşı böyle bir temel üzerinde mücadele vermeyen TİP'in, teorik-ideolojik zayıflığına, «teori» adı altında sunulan Başkan'ın fantazilerine, ey lemsizlik ve atalet, hatta eyleme engel olma da eklenince, «nerede hareket orada bereket» mantığı özellikle gençlik gibi en hareketli kesimlerde rağbet buldu.

«Aman ha, faşizm gelir» gerekçesiyle eylemi sadece kitleleri TİP'e oy vermeye çağırmak üzere halkın arasına karışmak olarak anlayanların, gençlik, köylü ve işçi eylemleri karşısındaki bu ataletleri, hat ta uzak duruşları üzerinde durmaya değer. TİP kaybettiği gücü, pekâlâ eylemlere sahip çıkarak kazanmaya çalışabilirdi. Bu yapılmadı çünkü bir yandan Aybar'ın yukarıya aktarılan yazısında görüldüğü gibi parlamentarizme, oya yönelik çalışmaların dışında kalan eylemler sayılmıyor du. Öte yandan 1968lerde sol'da iyice güç lenmiş olan, işçi sınıfı öncülüğünü hâlâ tanımayan ve işçi sınıfına sözde inanmış görünse de gerçekte inanmayan küçük burjuva kuyrukçuluğunda kararlı MDD muhalefeti'nin sahip çıktığı ve yarattığı gençlik ve kitle eylemleri, MDD'yi güçlen dirmemek için, özellikle desteklenmiyordu.

Çekoslovakya olayları ve bardağı taşıran damla

1968 yazında kitlelerin hareketliliği ve sosyal olaylar TİP'i aşarken, bir de Çekoslovakya olayları patlak verdi.

1968 baharında Çekoslovakya Komünist Partisi içinde ortaya çıkan görüş ayrılıkları Novotny'nin istifası ve başta Dupçek olmak üzere revizyonistlerin yönetime el koymalarıyla sonuçlandı. Varşova paktı üyeleri bu durumu protesto ettiler. Olayların ardındaki kapitalist-emperyalist komploları göstermeye, Çekoslovakları ve Çekoslovak yöneticilerini emperyalizmin oyunlarına karşı uyarmaya çalıştılar. 20 Ağustos gecesi Sovyet Komünist Partisi Merkez Komitesi toplanarak Çekoslovak'ya'nın sosyalist bloktan kopma tehlikesi içinde bulunduğunu tesbit etti ve bazı Çek yöneticilerinin çağrısı üzerine Varşova paktının kendisine verdiği yetkiye dayanarak Varşova paktı kuvvetlerinin Çekoslovakya'ya müdahalesi kararını verdi. Olayların ilk gelişme dönemlerinde, kapitalist propaganda ve görüş açısı tüm emperyalist komploları gözlerden sakladı. Bunlar daha sonra belgeleriyle açıklandı, Batı Almanya'nın Çekoslovakya olaylarında çevirdiği tüm dolaplar ortaya çıktı. Yalnız ilk günlerde, Batı dünyasının genel tepkisi «Çek dramından Sovyetler Birliğini suçlu tutmak, işgali kesin şekilde kınamak

oldu. Dupçek yandaşlarının mücadelesi komünizme karşı mücadele şeklinde gösterildi. En bilinçli işçilerin ve kadroların görüşleri yansıtılmadı. Anti-Sovyet bir tavır yaygınlaştırıldı.

Olayların ertesi günü Aybar basına bir demeç verdi: Bu demeçte, Sovyetler Birliği en sert biçimde kınanıyor, yalanlar ve düzenler tertip etmekle suçlanıyor ve «bütün bloklara hayır» deniliyordu. Partinin yan gençlik örgütlerinden Sadun Aren'in etki ve kontrolünde olduğu bilinen Fikir Kulüpleri Federasyonu, yayınladığı bildiride Çekoslovakya olaylarını «dünya barışına ve özgürlüğüne indirilmiş bir darbe» olarak niteliyordu. Sovyetler Birliği ile Amerika'yı aynı yapıda gösterme, eş kılma, süper devletler ve ezilen devletler edebiyatı yaygınlaşmıştı. Parti üyesi yazar Yaşar Kemal en dokunaklı bir üslupla Çekoslovakya olaylarını ve Sovyetler Birliği'ni kınıyordu.

Aybar olaylar ve işgal konusunda basına verdiği bir demeçte aynen şöyle diyordu: «Sovyet Rusya'nın büyük devlet alışkanlığı ile hareket etmesinden duyduğumuz endişeyi, Çekoslovakya krizinin başladığı günlerde belirtmiş ve Millî bağımsızlığın, içişlere karışmamanın asıl Sosyalizm Dünyası için vazgeçilmez bir temel taşı olduğunu işaret etmiştik... Moskova'daki yöneticilerin Sosyalist blokun birliği konusunda hâlâ Stalin zamanının ölçüleriyle hareket ettikleri ve tepeden inmeci yöntemlerle ceberrut büyük devlet alışkanlıklarına sadık kaldıkları, Çekoslovak krizi vesilesiyle bir kere daha ortaya çıkmıştır... Nazi istilâsına kahramanca karşı koymuş olan Çekoslovakya halkının bu çetin imtihanı da başarıyla geçirerek istedikleri bağımsız ve hürriyetçi sosyalist idareyi gerçekleştireceklerine inanıyoruz...» (TİP haberleri sayı 19, 15 Ağustos 1968).

Yine Aybar henüz işgalden önce, öğrenci hareketlerini değerlendirirken, 21 Temmuz 1968 tarihli Beşiktaş ilçe kongresinde yaptığı konuşmada şunları söylemiştir «... Sosyalist ülkelerde de benzer hareketler görülüyor. Polonya'lı gençler, Çekoslovakya'lı gençler, Yugoslav gençler, merkezci bürokrat, cebberut yönetime karşı başkaldırıyorlar, hürriyetçi bir sosyalizm istiyorlar.»

Yine Çekoslovakya olayları sırasında Parti'nin resmî görüşü olarak yansıtılan demeçlerde, yazılarda da, Aybar şunları söylemektedir:» Çek faciasının ortaya serdiği ikinci bir gerçek de, bağımsızlığın sosyalizmin vazgeçilmez bir unsuru olduğudur. Milletler... Amerikan emperyalizminden de Sovyet takakkümünden de aynı uzaklıkta kalmaya dikkat edecekler. dir.» (TİP haberleri, sayı 20, 1 Eylül 1968)

Çekoslovak olayları üzerine, Aybar'ın «hürriyetçi sosyalizm» temasını ön plana çıkararak yaptığı konuşmalar ve parti adına takındığı genel tavır, 1968 yaz sonunda TİP'de bardağı taşıran damla olmuştur.

TİP'i 1968 sonundaki üçüncü büyük kongrede ortaya açıkça çıkan ve kamuoyuna yansıyan bölünmenin eşiğine getiren olayları, Aybar'a yönetim kademelerinden, yani bunca yıllık kavga ve mücadele arkadaşlarından gelen ilk açık tepkileri bütün duruluğuyla kavrayabilmek için, 1968 yılı iç ve dış gelişmelerini mutlaka hesaba katmak gerekir.

1968 mahallî seçimlerinde ve kısmî seçimlerde parlamentocu hayaller, hatta belki Aybar'ın kendisinde bile bir ölçüde iflas etmiştir. 1969'da başa güreşmenin imkansızlığı «baş pehlivan hariç» herkes tarafından anlaşılmıştır. Üstelik de bu arada seçim sisteminin değişmesi ve millî bakiye'nin kaldırılmasıyla, 15 milletvekilinin 13'ünü millî bakiyeden kazanmış olan TİP'in, 1969 seçimlerinde bu oranda bile milletvekili çıkarması ihtimali pek kalmamıştır. Bu durum, TİP'in başlıca dayanağı, temel taşı olan parlamentarizmin de iflası demektir. Yaklaşan 1969 seçimlerine böyle bir ortamda ve hazırlıkta gidilmesi zorunluluğu, kendisini dayatmıştır. MDD'ci kanat ve strateji tartışmaları TİP'i büyük ölçüde sarsmıştır. Özellikle 1968 yazında yoğunlaşan sosyal hareketlilik, çeşitli toplum sınıflarının uyanışı ve talepleri karşısında TİP olayların gerisinde ve eylemsiz kalmış, fiilî öncülüğü yüklenememiştir. Gerisinde kaldığı olayları eleştirmekle veya eylemleri engellemeye

çalışmakla durumunu büsbütün ağırlaştırmıştır. Eylem adına önerdiği şeylerse, örneğin «ABD emperyalizmine karşı kinli bakışlarla, Amerikalıları yalnız bırakarak, bir kin çemberine alarak pasif direnme» önerisinden öteye geçememiş ve ancak dudaklarda bir gülümseme yaratmıştır. Başarısızlıklar sonucunda ve parlamentarizmin iflas edeceğinin anlaşılmasıyla, parti yönetici kadrosu arasında anlaşmazlık ve çatlama kaçınılmaz hale gelmiş, Çekoslovakya olaylarından hemen sonra da, «hürriyetçi sosyalizm» meselesi et rafında patlak vermiştir.

Yönetici kadro arasındaki ihtilâf

O hareketli 1968 yazı sonunda, Üçüncü olağan Kongrenin hemen öncesinde TİP yönetici kadrosu içinde meydana gelen çatlamanın gelişmesini hatırlamakta yarar vardır.

Çekoslovakya olayları üzerine, Aybar yıllardan beri tekrarladığı, aslında özünde hiçbirşey değiştirmediği fikirlerini, sosyalizm ve dünya sosyalist hareketi, Sovyetler birliği vb. konusundaki görüşlerini, somut bir olay karşısında da tekrarlamaya başlamıştır. Üstelik de kendi anladığı anlamda bir meşruiyet için, kitlelerin oy desteğini kaybetmemek, Partiye yöneltebilecek ve Partiyi kitlelerden tecrit edebilecek hücumları da önlemek için «hürriyetçi sosyalizm», «Sovyetler Birliği», «Ceberrut Devlet» konularını, gerek basına verdiği demeçlerde, gerekse Büyük Kongre öncesinde yapılmakta olan çeşitli il ve ilçe kongrelerinde yaptığı konuşmalarda ön plana geçirmiştir. Sovyetler Birliği ve Varşova pakı ülkelerinin Çekoslovakya'ya askerî müdahelesini yererken, bu yergileri bazı «revizyonist» ve orjinal (!) teorilere oturtmaktan da çekinmemiştir. Sovyetler Birliğinin tutumunu «Bolşevik Partisi'nin iktidarı ele geçirince, Sovyet devletini kendisine tabi ve bir gizli ihtilâl örgütü örneğinde, merkeziyetçi, otoriter ve totaliter ve giderek bir polis devleti halinde kurmuş olması» gerekçesiyle açıklamıştır. TİP'in kuracağı sosyalizmin «hürriyetçi» olacağını ve bu rejimde burjuva demokrasisine ait birçok müessesenin de yaşamaya devam edeceğini açıklayan Aybar, Parti üyelerine sadece Marx, Engels ve Lenin'i değil, meselâ Kautsky ve proudhon'u, yani bazı sosyal demokratlarla (yani İkinci Enternasyonal revizyonistlerini) Marx'ın en fazla mücadele ettiği küçük burjuva sosyalist ve anarşistlerini de okumalarını salık vermiş, esneklik önermiş «dogmatizm»e çatmıştır.

Aybar'ın aslında hiç de yeni olmayan, en azından 5 yıldan beri çeşitli dozlarda tekrarlanan bu görüşlerine Behice Boran ve Sadun Aren, Eylül içindeki bir Genel Yönetim Kurulu toplantısında karşı çıkmışlar ve sosyalizmin bünyesinde «hürriyet» kavramının zaten var olduğunu, *mündemiç* bulunduğunu, sosyalizmin başına hürriyetçi sıfatının eklenmesinin gereksizliğini savunmuşlardır. Özellikle de, başka ülkelerdeki uygulamaları yargılamanın, Kautsky ve benzerlerinin eserlerini tavsiye etmenin, burjuva kurumlarının korunacağı gibi sözlerin doğru olmadığını söylemişlerdir.

Bu uyarılara ve konunun Parti içinde cidi bir sorun doğuracağının anlaşılmasına rağmen Aybar aynı konuşmaları İstanbul ve Ankara Kongrelerinde de tekrarlamıştır. Hatta TİP Ankara İl Kongresinde, Behice Boran bir konuşma yaparak «kendi kişisel görüşlerini» ortaya koymak zorunda kalmıştır. Aybar'ın görüşlerinde ısrar etmesi karşısında, anlaşmazlık TİP Merkez Yürütme Kurulunun Ekim ortasında yaptığı toplantısına getirilmiştir. Toplantıda Genel Sekreter Nihat Sargın, Behice Boran, Sadun Aren, Şaban Erik ve Minnetullah Haydaroğlu başkanlığa beşli bir önerge vererek Genel Başkan'ın son konuşmalarında ileri sürdüğü görüşlerin Parti'yi bağlamadığının bir genelge ile teşkilata açıklanmasını istemişlerdir. Aybar önergenin maksadının kendisini başkanlıktan düşürmek olduğunu söyleyerek gün deme almayacağını bildirmiştir. Beşlerin görüşlerinde ısrar etmelere üzrine Merkez Yürütme Kurulunun sendikacı üyelerinden Rıza Kuas, İbrahim Çetkin, Rahmi Eşsizhan, Kemal Nebioğlu bir yeterlik önergesi vererek konunun tartışılmasını önlemişlerdir. Bundan sonra anlaşmazlık kamuoyuna

ve basına aksetmiş, etkili yazar, parti üyesi ve milletvekili Çetin Altan'ın Aybar'ı desteklediği ve Aybar'ın görüşlerinin benzerlerini kendi sütununda savunduğu görülmüştür. Ayrıca Doğu delegelerine ve teşkilatına hakim olan Tarık Ziya Ekinci Aybar'ın yanında saf tutmuştur.

Bu arada, TİP İzmir İl Kongresinde konuşan Aybar'ın İzmir konuşmasında, bazı kelimeleri kullanmadığı ve daha dikkatli davrandığı görülmüştür. Ancak teşkilat kaynamaktadır ve teşkilat içinde ve dışındaki tüm muhalefet, nihayet kendisine kanalize olabileceği bir nokta bulmuştur. Bazı «iyi niyetliler» bir doğruyu, yani aslında şimdi Aybar'a karşı çıkanların yıllardan beri aynı görüşleri paylaştıklarını, Aybar'ın görüşlerinde yeni ve değişen birşey olmadığını dile getirerek ve Aybar'ın İzmir konuşmasının diğer yöneticilerin de pekala altına imzalarını atabilecekleri bir konuşma olduğunu belirterek çatlamayı önlemeye çalışmışlarsa da, olayların büyümesi engellenememiştir. Çünkü, TİP içinde meydana gelen bu çatlamanın en önemli nedeni, Çekoslovakya olayları karşısında Aybar'ın dünya sosyalist hareketi, sosyalizm ve benzeri konulardaki yanlış değerlendirme ve sapmaları olmakla birlikte, çatlamada parlamentarizmin iflas ettiğinin görülmesinin, teşkilatın içinden yükselen mırıltıların, örgütlenme yetersizliğinin nihayet farkına varılmasının, MDD kanadının güçlenmesinin, Partinin en aktif kadrolarının, özellikle gençlerin partiyi terketmelerinin de çatlamada büyük payı vardır.

Anlaşmazlığın büyümesi, Kongre arifesinde büyük ölçüde dışarıya yansıması üzerine, Aybar Genel Yönetim Kurulunu 26 Ekim 1968'de olağanüstü toplantıya çağırmıştır. 39 asıl ve 17 yedek üyenin katıldığı toplantıda, Aybar'a ilk muhalefet bayrağını kaldıran beşlerden Aren, eleştirilerini şu noktalarda toplamıştır:

Aybar sosyalizmin çeşitliliğini ileri sürmektedir, bilime karşı çıkmaktadır, yanlış kitap tavsiye etmektedir, parti içinde kişisel yönetim kurmuştur... Diğer muhalifler de benzeri noktalara değinen konuşmalar yapmışlar, Boran konuşmasının bir yerinde. «... Bu idealizme kaçan bir görüştür. Teşkilata önem vermedik. Romantik sosyalizme geldik. Aydınlar ve kadro da önemlidir» demiştir. Aybar'ın işçi sınıfına dışardan bilinç verilmesine karşı olması, hürriyetçi sosyalizm yanılgısı, bilimsizlik vb. eleştirilmiştir.

Aybar uzun bir savunma yapmış, eski görüşlerinin tekrarı olan bu savunmasından sonra da «aldığı emaneti» teslim edeceğini bildirmiştir. Aybar'ın partide yaratılmış olan şeflik düzenini düşünerek ve bir şantaj olarak toplantıya getirdiği istifa konusu, beklediği etkiyi yapmıştır. Genel Başkan bu tehditten sonra odasına çekilince, istifa edeceklerini söyleyenler birbirini izlemiştir. Gece yarısından çok sonra, Aybar'ı istifadan varzgeçirmek için 21 imzalı bir önerge verilmiştir. Önergenin kabulu için gerekli üçte iki çoğunluğu sağlamak üzere muhaliflerle temasa geçilmiş, Behice Boran, Aybar'la başbaşa görüştürülmüş, bir duygusallık havası ve «Parti bölünmesin» iyi niyetleri arasında, Aybar'ın odasından çıkan Boran, Aybar'la birlikte çalışabileceklerini ifade etmiştir. Boran, o günlerde halâ ikirciklidir. Böylece Genel Başkana bağlılık bildirisi oylanmış ve Behice Boran ve Nihat Sargın'ın da olumlu oylarıyla, Aren, Haydaroğlu, Mehmet Selik'in çekimser, Şinasi Yeldan, Cemal Kıral, Şaban Erik, Yılmaz Yazoğlu ve Hayrettin Abacı'nın muhalif kaldıkları bir oylamada kabul edilmiştir. Murat Sarıca Behice Boran, Yaşar Kemal, Kemal Türkler, Yahya Kanbolat ve Kemal Sülker'den kurulan bir komisyonun hazırladığı bildiri tarihsel bir belge olduğu için, tamamını aktarmakta yarar görüyoruz:

«1 — Genel Yönetim Kurulu, Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'ın bugüne kadar yaptiğı konuşmaların parti tüzük ve programı ile büyük kongre kararlarına ve Türkiye İşçi Partisi'nin benimsediği genel sosyalist ülkeler çerçevesinde memleketimizin tarihsel ve millî özelliklerine uygun sosyalizm anlayışı doğrultusunda bugüne kadar yaptığı başarılı mücadeleyi takdirle karşılar ve bundan böyle de aynı cesaret ve inançla, aynı amaçları gerçekleştirmeye bütün gücü ile çalışacağına güvenini bildirir.

2 -- Bu görüşmelerde dış olaylar ü-

zerinde de duran Genel Yönetim Kurulu Amerikan emperyalizmine karşı mücadeleye devam edeceğini ve Türkiye'nin NATO'dan çıkması, Amerikan üslerinden arınmış tam bağımsız sosyalist Türkiye idealinin gerçekleşmesi yolundaki çabasını aynı inançla sürdüreceğini bir kez daha bildirir.

3 — Genel Yönetim Kurulu Çekoslovakya'nın işgalini kınayan Genel Başkan'ın demeç ve bildirileri ile beraberliğini ve bu konuda hiçbir görüş ayrılığı olmadığını belirtir.

4 — Genel Yönetim Kurulu, Türkiye İşçi Partisi'nin Türk işçi sınıfının ve onun demokratik öncülüğü etrafında toplanmış bütün emekçi sınıf ve tabakaların Anayasa yolunda iktidara gelerek Türkiye'yi tam bağımsız, demokratik, sosyalist bir aşamaya ulaştırmak için bugüne kadar yaptığı başarılı mücadeleye aynı azim ve güvenle devam edeceğini bir kere daha teyid eder.»

Hemen söylemek gerekir ki, Boran ve Sargın gibi muhalefetin başını çekenlerin de olumlu oy kullanarak katıldıkları ve muhalefetin tümünü bağlayan yukardaki belge, daha sonra Emek muhalefeti olarak anılacak kanadın değerlendirilmesi açısından da önem kazanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÜYÜK KONGRE : KOPMA

TİP Üçüncü Olağan Kurultayı bu hava içinde 9-12 Kasım 1968'de toplanmıştır. Kurultay öncesinde teşkilata tam bir dağınıklık, bir kararsızlık hakimdir. Herkes bir çıkar yol aramakta, kimileri çıkar yolu Aren muhalefetini güçlendirmekte görürken, kimileri hatalara ortak olan, Parti'yi bu duruma getiren bu kadronun da yeterli olamayacağını savunmakta ve meselenin temeline inemeden, bazı yüzeysel eleştirilerle çoğunluk kararsızlık içinde, ve «iyi niyet»le üçüncü yollar önermektedirler.

Üçüncü Büyük Kongrede, parti içindeki anlaşmazlık ilk defa Partinin en yüksek organının önüne getirilmiştir. Meselenin Kongrede görüşülmesini Aybar'ı destekleyen sendikacılar ve Doğu grubu engellemek istemiş bu konudaki 112 imzalı bir önergeyi başkanlık divanına vermişlerdir. Önergede, konunun kongre gündeminin seçim maddesinden sonra görüşülmesi istenmekteydi. Yine de meselenin seçim maddesinden önce görüşülmesi sağlanabilmiştir. Söz alan Aren, Boran, Sargın, Haydaroğlu, Erik, anlaşmazlığı çeşitli yönlerden açıklamışlardır. İleri sürülenlerin daha önceki eleştirilerden farklı ve daha ileri bir yanı olmamıştır.

Delegelerin, özellikle sendikacıların ve Doğu grubunun büyük tezahüratı ve ayakta alkışları arasında mikrofona gelen Aybar, eleştirileri yine aynı tonda cevaplandırmış ve daha sonra, ilerde çok sözü edilecek olan bir tavırla Aren ve diğer muhalif üyeler hakkında onları çeşitli töhmetler altında bırakacak, yıpratacak, kulisçilik, tertipçilik suçlamalarına girişmiştir. Aybar kongreyi açıkça kendisi ile Aren grubu arasında tercih yapmaya zorlamıştır. Böylece, seçimlere iki tavsiye listesiyle gidilmiştir. Bu tavsiye listelerinde dikkati çeken noktalardan biri Aybar'ı sendikacıların ve Doğuluların kesinlikle desteklemeleri, Boran'ınsa halâ ortada kaldığı, Aren'in hazırladığı listede de yer almamasıdır. (Bunun nedeninin Aybar'ın açıkladığı Aren'in kongreden önce Sivas-taki temasları olduğu söylenir.) Üç tur üzerinden 17 saat süren seçimlerin sonucunda 41 kişilik yönetim kuruluna Aren'in listesinden sadece Aren, Erik ve Yazoğlu asıl üye olarak girebilmişler, ancak oy hakkına sahip olmayan 20 yedek üyelikten 15'ini Arenciler almışlardır. Kongrenin sonucunda, gazetelere verdiği demeçte, Aybar «Büyük kongre, alınan kararlarda da görüleceği gibi, benim savunduğum fikirleri tasvib etmiştir, kongre kararı haline getirmiştir. Bu karar hepimizi bağlar, fikir tartışmaları bu kararlara saygı göstererek yapılır» demiştir. Seçimler sonucunda doğan ilginç bir durum ise, TİP'in Milletmeclisindeki 14 kişilik grubundan 8'inin Aren'ci olmasıdır. Yine TİP'in üçüncü büyük kongresi bir efsane-

nin yıkılmasına da yol açmıştır. Önce Ay bar'ı destekleyen, Başkanlık ettiği kongre boyunca olumsuz, sosyalistçe olmayan dav ranışları görülen ve Kongrenin hemen son rasında Akşam gazetesinde yazdığı yazı. larda işi «bir daha sefere bir politikacı gördüm mü uzaktan geçeceğim» e kadar vardıran, teşkilatı, kendisine inanan bin. lerce sosyalisti umutsuzluğa iten, bir par. tiliye bağdaşamayacak disiplinsizlik ör. nekleri gösteren, kısaca halâ bağımsız yazarlığını sürdüren yazar Çetin Altan ın da hızlı inişi o günden sonra başlamış. tır.

Artık Türkiye'de sosyalist hareket objektif şartların zorlamasıyla yeni boyut lara ulaşmaktadır. Böyle olduğu için de Aybar'ın Partiye hakim olmasıyla sonuçla nan Üçüncü Büyük kongre bir son değil, bir anlamda bir başlangıç olmuştur.

Üçüncü Büyük Kongre üstünde dur. mak TİP'in yapısı, günah ve sevapları konusunda yeni aydınlıklar getirebilir.

Önce en önemli nokta, muhalefetin ni teliğidir. Sonraki gelişmelerde bu nitelik, bu muhalefetin doğru ve yanlış yanları, yetersizlikleri daha açık şekilde ortaya çıkmıştır. Ama daha 1968 kasım ortaların da görünen gerçek, Aren muhalefetinin TİP'i, sosyalist kadroları, sosyalist biri. kimi toparlayacak, kitleleri de sürükle. yen, onlara öncülük eden işçi sınıfının öncü örgütü durumuna getirebilecek bir yapıda olmadığıdır. Muhafeletin bu boyut lara erişmesi, günahları 6 uzun yıl birlik. te paylaşılan sapmaların, doğuştan gelen yanlışların sosyal gelişmenin duvarlarına çarparak, artık saklanamayacak, görmez likten gelinemeyecek hale gelmesiyle müm kün olabilmiştir. Her ne kadar, her yeni ihraçta, «Partimiz güçleniyor» gibi demeç ler verilmişse de şef disiplinine bağlı, sadece bu yüzden bile sosyalist olamaya. cak, demokratik merkeziyetçilik ilkelerini işletemeyecek bir partide, ihraçlar arınma ve güçlenme belirtisi değil, Partinin da. ğılmakta olduğunun belirtisidir. Gençlik, en dinamik unsurlar, eski sosyalistler par tiden umutlarını kesmişler ve bu unsurla. rın bir çoğu yeni yollar, yeni imkânlar a. rarken başka sapmaların içine düşmeye doğru hızla yol almaya başlamışlardır. Sap malar, hareket içindeki küçük burjuva ve burjuva unsurların ağırlığı, işçi sınıfının sosyalizme tam anlamıyla sahip çıkama. ması, hareketin işçi sınıfı temeline dayan maması ve aydınların elinde kalması yü. zünden, kuyrukçuluk, anarşizm, örgüt ta. nımazlık, işçi sınıfına güvensizlik, sos. yalizmin biliminin yerine fantezileri geçir me, örgüt yıkıcılığı şeklinde gelişecekler. dir şüphesiz. Bu sapmaların bir kısmının doğması en etkin, en doğru ve güçlü işçi sınıfı partilerinin var olduğu dönem ve yerlerde bile boy verir. Ancak TİP'in kar. şı karşıya geldiği durum bu değildir. Çoğu sapmalar ve TİP'ten kopmalar, çe. şitli yanlışları ve sapmalarıyla MDD ha. reketinin ve muhalefetinin güçlenmesi baş lıca TİP'in hatalarından ve yetersizlikle. rinden kaynaklanmıştır. 1965-1968 döne. minde Partinin en aktif, en fedakâr, örgüt disiplinine en bağlı, en bilinçli kadroları. nın, bir çok genç unsurun bir yıl sonra birden bire saptıklarını ve bunca zaman doğru yoldan gittikten sonra birgün ansı. zın, hem de üç beş değil kitle halinde yan. lış yola girdiklerini düşünmek, gerçekçi olmadığı gibi gerçeklere sırt çeviren ve kendi kendini kandırmaktan başka bir so nuç vermeyen bir düşünce biçimidir ki, TİP yönetimi kademelerinde bu düşünce biçimi en son güne kadar yaygınlığını ko. rumuştur. «Kadrolar neden parti dışına düşüyor» sorusunun cevabını büyük ölçüde TİP'te aramak gerekirken, kişisel so. runlarda aranmaya kalkışılmış ve önem. senmemiştir. TİP'in, 1968 sonbaharına ka dar tüm yönetici kadrosunun paylaştığı teori ve eylem hataları; özellikle de sos. yalizmin, sosyalist mücadelenin, herşey. den önce işçi sınıfının mücadelesi olduğu. nun, bu yüzden de işçi sınıfının ve müt. tefiklerinin sosyalizmin bilimi üzerine ku rulu örgütlenmelerinin esas olduğunun unutulması; örgütlenmenin bir seçim ör. gütlenmesi olarak düşünülmesi, sömürü edebiyatının ve hamasetin yerini bilimin bir türlü alamaması, almasına değil al. mamasına çalışılması, olayların ardından gitmekten ve parlamento hesaplarından doğan eylem korkusu, 1968'lerde artık TİP'in, bir örgüt olarak varlığını kaybet me derecesine gelmesine yol açmıştır.

1968'lerde popülizmle yetinemeyecek olan, olaylar içinde ve teorinin de bir ölçüde yaygınlaşmasıyla bilinçlenen kadroları kısa bir süre sonra hızla TİP dışına kayacaklardır. Yada TİP başka bir parti, yeni bir parti haline gelecektir. Bu mümkün müydü? İşte 1968 sonbaharının TİP çerçevesinde sorulan önemli sorusu budur. TİP içindeki muhalefet, TİP'i gerçekten bir işçi sınıfı partisine dönüştürmek için mi yola çıkmıştır. Yoksa bu muhalefet 6 yıldan bu yana paylaşılmış olan bir sapma çizgisinin, pasifizmin 1968 şartlarında iyice geride kalmış olan Aybar'ı ve Aybarcılığı tasfiye ederek yeni şartlara uygun yeni bir yapıda devamından mı ibarettir?

Sonraki gelişmeler bu son kanıyı doğrular nitelikte olmuştur.

Yine Üçüncü Büyük kongre üzerinde düşünürken, Sendikacılar ve Doğu delegelerinin Aybar'ı hem de şiddetle desteklemeleri konusu da unutulmamalıdır. Partinin temel sapmasının iki unsuru olan sendikalizim ve popülizmin en iyi şekilde Aybar tarafından temsil edildiğinin bir belgesidir bu olay. Bilimsel sosyalizmin sloganlarıyla ortaya çıkan, daha ortodoks görünen, Aybar popülizmini eleştiren Aren-Boran muhalefeti, sendikacıları ve Doğu'luları korkutmuş kuşkulandırmıştır. Sendikal bilincin siyasal bilince üstün olduğu veya Doğu'lu olmanın (hiç değilse önemli bir kısım delegede) sosyalist olmaktan önde geldiği bu iki kesim, önemli çoğunluğuyla sosyalizmdense popülizm ve sendikalazim yanında yer almıştır. Aybar'ın Üçüncü Kongrede kazandığı şeklî başarı bu temeller üzerine kuruludur. Ama hemen hatırlayalım ki, parti zaten o güne kadar bu iki temel direğe, sendikalizm ve popülizm ayaklarına dayanmış ve parlamentarizm masası bu ayaklar üzerinde yükselmiştir.

Boran-Aren muhalefeti o günlerde olduğu gibi değil de, daha sağlam temeller üzerinde ve ciddî bir özeleştiriyle ortaya çıksa, bu ayaklardan vazgeçebilecek miydi? Sanırız ki, hayır... Nitekim vazgeçemediği, vazgeçtiğini sandığı yerde ise sosyalistleşeceğine kapalı kapıcı, sekter ve soyutlanmış hale geldiği, ilerki gelişmeler boyunca görülmüştür.

Son olarak, TİP'in Üçüncü Büyük Kongresi, TİP tabanında, artık sosyalist parti nedir, örgütlenme nedir, işçi sınıfı öncülüğü ne demektir, demokratik cephe nasıl kurulur, parlamentarizm nerelere vardırır, kadro yetiştirmenin anlamı nedir gibi soruları kendi kendilerine soran, doğru cevaplar getirmeye çalışan unsurların oluşmaya başladığını göstermiştir. 1968'lerde, kendini partinin yetersizliğiyle de açıkça ortaya koyan örgütsüzlük anarşisi, sosyalizmin bilimini benimsemiş ve eylemsizliği atmanın gereğini kavramış sosyalistlerin yeni bir arayış içine girmelerine yol açmıştır. Bu arayış TİP içinde olduğu kadar TİP dışında da vardır. Arayışın TİP içindeki yansıması, Üçüncü büyük kongreden hemen sonraki Olağanüstü Kongrede ve sonrasında kendini gösterir.

OLAĞANÜSTÜ KONGRE : AYBARCILIĞIN İFLÂSI

Üçüncü Büyük Kongre'nin, parti içi çalkantıyı, hiç değilse bir süre yatıştıracağı yerde daha da artırması, keşmekeşin son haddine varması ve muhalefet grubunun, tabandan, özellikle de TİP'li gençler den gelen baskılarla partiyi ele geçirmeye hazırlanması, kongrenin hemen ertesinde Olağanüstü Kongre hazırlıklarını yoğunlaştırdı. Artık, Üçüncü Büyük Kongrede olup bitenler ve ortaya dökülen «kirli çamaşırlar»dan sonra, Aren'ci muhalefetin partiyi ele geçirmeden parti içinde kalma imkânı kalmamıştır. 29 Kasım Cuma günü TİP İstanbul milletvekili Sadun Aren başta olmak üzere, Urfa milletvekili Behice Boran, Kars milletvekili Adil Kurtel, Adana milletvekili Ali Karcı, Malatya milletvekili Şaban Erik, Konya milletvekili Yunus Koçak ve Kocaeli senatörü Fatma Hikmet İşmen bir basın toplantısı düzenlemişler, bu basın toplantısında İstanbul Milletvekili Çetin Altan ve Yozgat

Milletvekili Yusuf Ziya Bahadınlı'nın da kendileriyle birlikte olduğunu açıklamış. lardır. Basın toplantısının konusu, gazete. lere dokuz imzalı bir bildiri ile de iletilen, «olağanüstü kongre» çağrısıdır.

Çağrıyı yapanların durumu ilgi çeki. cidir. 1969 seçimlerine hazırlanıldığı bir dönemde, TİP'li parlamenterler, TİP par. lamentarizminin şampiyonlarından Aybarı yine kendi silâhlarıyla vurmakta, aynı si. lâhı kendilerinin de ne kadar benimsedik. lerini göstererek, güçlerini milletvekili olmaktan almaktadırlar. Dokuzlar büyük kongre istemelerini şu nedenlere dayan. dırmışlardır: Genel Başkan'ın Parti'nin birliğine ve bütünlüğüne aykırı sakat gö. rüşlerini sürdürmesi, Kongrede çeşitli bas. kılarla delegelerin sağlam ve bağımsız ter cihlerini belirtmelerini engellemesi, kendi görüşlerine karşı çıkanları tasfiye etmeye hazırlanması, teşkilata karşı, muhalif mil letvekillerini «şüpheli şahıslar» olarak gös termesi, jurnalcılık yapması ve böylece bütün uzlaşma ve geriye dönüş imkânla. rını ortadan kaldırması ...

Çağrıyı yapanlar Olağanüstü Kongre için gerekli olan beşte bir imzayı topla. yabileceklerine güvendikleri kadar, Mil. letmeclisi grubunun en büyük çoğunluğu. nu meydana getirmelerine, yani parlamen ter desteklerin ağırlığına ve Aybar'ı bu yönden yıkabileceklerine de güvenmekte. dirler. Öte yandan, Kongre sonrasında bir partili gibi davranmayan, her çeşit suç. lama ve hakareti parti yöneticilerine yö. nelten ve parti tabanını küçümseyen, e. leştiri, yapıcı muhalefet yerine, gazetede ki köşesinden parti içindeki tüm kanat. lara sövgüler yağdıran ve kamuoyunda sosyalistlere güveni sarsıcı yazılar yazan Çetin Altan'ı da aralarına almışlardır. örneklerini.

Aren-Boran ve arkadaşları, kongre. nin toplanması için gerekli imzaları topla mak üzere Anadolu'ya dağılmışlarken, Aybar durumu kavrayarak ve bir olağan üstü kongrenin artık kaçınılmaz olduğunu görerek, 3 ve 4 Aralık 1968'de toplanan Merkez Yürütme Kurulu'na Olağanüstü kongre konusunu götürmüş ve Olağanüstü kongrenin toplanmasının Genel Yönetim Kurulundan istenmesine karar verilmiştir.

Durum Merkez Yürütme Kurulu'nun, Aren ve Arenci muhalefeti sert bir dille suçlayan ve bütün ipleri koparan bir bil. dirisiyle kamuoyuna duyurulmuştur. O. lağanüstü kongreye kadar geçen süre i. çinde teşkilatın bir kere daha kaynayan kazan haline dönüştüğü görülür. İyi ni. yetli, partiyi kurtarmaya çabalayan, hata. ları sapmaları görmeye başlayan; yada sezen üyelerin bir kısmı, gerek Aybar'ın gerekse Aren muhalefetinin, partiyi i. çinde bulunduğu duruma getiren tüm sapmalardan ortak sorumlu olduklarını, bu yönetici kadronun artık partiyi kurta. ramayacağını düşünerek, el yordamıyla da olsa çareler, çözümler arıyorlardı. Ant dergisinin öncülük ettiği ve özünde bir kararsızlığın, parti olgusunu ve TİP'i bü tün gerçekliği içinde kavrayamamış ol. manın sonucu sayılabilecek «Üçüncü Yol» çağrısı bu arada sayılabilir. Üçüncü Yol çağrısında teşkilat temsilcilerinden pek çoğunun imzası vardı, başı ise yine «akade misyenler» çekiyorlardı ve bir aydın sap. tırması veya iyi niyetinden öteye gidemi. yordu. Nitekim gidemedi. Bir kısım üye. lerse, Aren muhalefeti etrafında kenet. lenmeyi daha gerçekçi ve çıkar yol ola. rak görüyorlardı. Bütün teşkilat salla. nıyordu. Üstelik de parti'de, yılların yarattığı «şef» efsanesi de sarsılmış tartışılmaz lider Aybar tartışılabilir hale gelmişti. En bilinçsiz üyeler Aybar'ın çö. küşünü bir felaket gibi görürken, muha. lefet «Hodri meydan» larıyla aristokrat görünüşü ve tartışılmazlığıyla 6 yıldan beri, gerek genel, gerekse sol kamuoyunu belli bir tip lidere alıştıran Aybar'ın ye. rine aynı ağırlıkta bir lider adayı koyama manın sıkıntısı içindeydi. Belki de muha. lefetin temsilciliğinin Aren'e yüklenmesi de, hiç değilse profesör titrinin ağırlığın. dan yararlanmak içindi. Olağanüstü kong reye doğru giderken görünen tek gerçek, Aybar'ın kongreyi alsa bile artık yıkılmış olduğu, TİP'te Aybarcılık döneminin ka. pandığıydı.

Ama Aybar'la birlikte TİP'in parla. mentarizm, sendikalizm-uvrierizm ve po. pülizm karması yapısı, bu yapının doğal sonucu olan pasifizmi, işçi sınıfını örgüt. lemeye ve tüm emekçi sınıflara öncülük

yapmaya yetersiz ve niyetsiz tutumu kö_ künden değişebilecek miydi? Gelişmelerin bu soruya verdiği cevap, «hayır» oldu. Kaldı ki, gelişmeleri daha 1968'den gör_ mek de mümkündü. Çünkü TİP çizgisinin 6 yıllık hatalar, yanılgılar ve eksikler bi_ rikiminin sonucu olan sapmalarını ve ye tersizliklerini, bugün muhalefette de ol_ salar, birkaç ay değil koca bir altı yıllık dönem boyunca hertürlü hataya ortak ol_ muş olanlar düzeltecek güçte değillerdi. Kadro yenilenmesinin imkânı da kolay ko lay yoktu. Nitekim daha sonra olmadığı görüldü. Böyle bir yenilenmeyi, parti içi demokrasinin işleyebilmesi şansını, daha sonra EMEK çizgisi adını alacak olan Aren_boran muhalefeti en az Aybar ka_ dar sert bir şekilde önlediler. Demokratik merkeziyetçilik ilkesi, 1969'larda TİP'in i_ çinde bulunduğu «laçka» durumda işleye_ meyecek bir ilke iken, merkeziyetçiliği (partinin yapısını unutup) tasfiyecilik yönünde ve her türlü tartışmaya son ve_ recek biçimde uyguladılar. Aybar döne_ minde de, daha sonraki dönemde de bu ilke «merkeziyetçilik» olmaktan çıktı, yönetici kadronun klikleşmesine, eleştiri ve tartışma ortamının yok edilmesine, tasfiyeciliğe, sekterliğe vardı. Ama Ola_ ğanüstü Kongre arifesinde Aybar'ın bütün «şef»liğine rağmen, teşkilatta demokra_ si değil anarşi kol gezmeye başlamıştı. Daha sonra demokratik merkeziyetçilik ilkesinin merkeziyetçiliğine büyük bir has_ sasiyetle sahip çıkacak olanlar, bu ilkeyi Olağanüstü Kongre öncesinde ve sırasın_ da kesinlikle ihlâl etmekten kaçınmadılar.

28_29 Aralık 1968'de yapılan olağan_ üstü kongreye bir keşmekeş içinde gidil_ diğini söylemek yanlış olmaz. Bu keşme_ keşin kolay toparlanamayacağı, Kongre_ rinin partiyi kurtaracak, hele hele Türki_ ye sosyalist hareketini rayına sokabilecek, derleyip toparlayabilecek bir sonuç ver_ meyeceği daha o zamandan belliydi. Kon_ reye 307 delegenin 227'si gelmişti. Aren' cilerin Kongreye Başkan adaylarının Ne_ jat Erder olduğunu hatırlatmakta yarar vardır. Kongreyi kısaca özetlemek gere_ kirse, Aybar ile Aren_Boran muhalefeti_ nin yer yer kişisele ve özele dökülen çe_ kişmesi demek doğru olur. Bu çekişme pek çok ortada unsuru, iyi niyetli TİP'liyi a_ deta umutsuzluğa sürüklemiştir. Kongrede anlaşmazlığa gerekçe gösterilen konular, muhalefete göre, «Aybar'ın sapmaları», bir kere daha _ ve oldukça yetersiz kalı_ narak, ki bu yetersizlik bu sapmalara yıl_ lar yılı ortaklık etmiş olmanın verdiği bir yetersizliktir_ dile getirilmiş, buna karşı_ lık da Aybar görüşlerinde direneceğini bildirirken aynı zamanda yeni ihbarlarda bulunarak, «Bir süreden beri TİP'i müte_ madiyen kendisine çizmiş olduğu hattın dışına çıkartmak için bir takım tesirler yapılmaktadır. Bu etkilere kapılmayaca_ ğız. Sosyalizmi programımız ve tüzüğü_ müz nasıl tarif etmişse öyle uygulayaca_ ğız... Etrafımızda şiddetli bır kışkırtma var.Biz TİP olarak bu kışkırtmalara ayak uydurmamakta kararlı ve azimliyiz» de_ miştir. Olağanüstü Kongrede, Aybar al_ ternatifi karşısında, muhalefeti destekle_ mekten başka çıkar yol göremeyen bir kısım delegelerin de oylarıyla, Aren'ciler olağan kongreye göre daha fazla taraf_ tar kazanmışlarsa da, seçimler sonucunda Genel Yönetim Kurulunda ve Merkez yü_ rütmede yine Aybarcıların ağırlıkta ol_ dukları görülmüştür. Aybar'ın bu ağırlı_ ğı sürdürebilmesi yine Doğu delegelerinin ve sendikacıların oylarıyla olmuştur. Po_ pülizm ve sendikalizmin güvencesini bul_ duğu «lider», Aybar olmakta devam et_ miştir. Aren muhalefeti ise bu kesimlere fazla güven vermemiş, daha çok bir ay_ dın hareketi olarak ve yer yer de popü_ lizm ve sendikalizmle bağdaşamayacak kadar ortodoks görünmüştür. Olağanüstü Kongreden sonra Kongreye aynı liste ile katılan MDD'cilerinse son derece azınlık_ ta kaldıkları, aldıkları oyun 10'u geçmedi_ ği görülmüştür Merkez Yürütme Kurulu_ na seçilenler şunlardır: Mehmet Ali Ay_ bar, Rıza uas, Şaban Yıldız, İlyas Başyıl_ maz, Rahmi Eşsizhan. İbrahim Çetkin, Ab bas Uğurlu, Rauf Çapan, Suat Akyos, Sa_ mim Kocagöz, Nazife Cemgil, Yahya Kan_ bolat, Tarık Ziya Ekinci. Yedek: Yaşar Kemal, Atilla Aşut, Kemal Burkay Meh_ met Yılmaz, Şinasi Kaya, Kemal Aksoy. Aybar 30 lehte oya karşılık 11 muhalif oy la yeniden genel başkanlığa seçilmiştir. Genel sekreterlikleriyse işçi kesiminden

Rıza Kuas, diğer kesimden Tarık Ziya E-kinci seçilmişlerdir.

Olağanüstü Kongreden sonra Aren'cilerin yetkili kurullarda daha büyük o-randa yer almaları bir yandan partinin artık kesin olarak işlemez duruma gelme-sine, ama öte yandan da Aybar'ın muha-lefeti tasfiyeyi göze alamamasına yol aç-mıştır.

Olağanüstü Kongre Ne Getirdi?

Olağanüstü Kongre TİP'e başlıca üç yeni gelişme getirdi. Önce, yukarda de-ğindiğimiz gibi, Aybar kongrede çoğunlu-ğu alsa bile, yine de artık bir yalnız adam dı. Bir zamanlar hangi toplantıya, hangi kongreye gitse, kapıdan girerken dakika-larca ayakta alkışlanan «lider»in yerini, yıpranmış, kişiliği üzerinde soru işaret-leri olan, kadroların güvenini ve saygısı-nı tümüyle yitirmiş, artık Türkiye sos-yalizminin sayfalarından sökülüp atılma-sı gereken bir «şef» almıştı. Kaldı ki ge-nel bir popülist ve sendikalist sapma i-çinda veya tümüyle bilinç eksikliğinden Aybar'ı desteklemiş olanlar da, parti i-çindeki bölünmenin, çözülmenin ana ne-deni gibi gösterilen teorik-ideolojik kavga ile uzaktan yakından ilgili değillerdi. Kı-saca Aybar'ın kendi kadrosu da aslında Aybarcı değildi. Aybar'ın sapma çizgisi-nin bilinçli savuncusu değildi.

İkinci olarak, Olağanüstü Kongrede birçok sorunun tüzük ve program deği-şikliğiyle çözümlenebileceğine inanan de-legeler çoğunluğunun ve partideki tüm kanatların tasvibi ve isteğiyle tüzük de-ğişiklikleri yapıldı. Bu değişiklikler ara-sından biri üzerinde, sonraki gelişmeler açısından durmakta yarar vardır.

O zamanlar, bütün belaların temelin de partinin sosyalist bir parti olmaması-nın yattığına inanılıyordu. Üstelik de prog ram ve tüzüğe sosyalist kelimesinin eklen mesinin -herşeyi çözümlemese bile önemli adımlar attıracağı inancı yaygındı. Böyle bir değişikliğin Aybar'ı bile bağlayaca-ğına inananlar az değildi. Böylece, Ola-ğanüstü Kongrede tüzüğün 2. nci madde-sine «sosyalist» kelimesi eklendi ve «Tür-kiye İşçi Parti... demokratik, bağımsız, sosyalist siyasal örgütüdür.» dendi. Bu so la açılış, Aybar çizgisini aşma sayıldı. İlerde, «Emek» muhalefeti ve daha sonra iktidarı, sosyalizm kelimesini, yine muh-tevasından ve gerekli örgütlenme biçi-minden, işçi sınıfı öncülüğünden ayırarak bir fetiş, bir tılsım haline getirdi ve o yanlış sosyalist devrim tartışması çerçe-vesinde sekter tutumların en yıkıcı örnek leri parti disiplini adına verildi. Sosyalizm, sosyalist mücadele tüm boyutlarından so-yutlanarak, bir boş kavram haline indir-gendi ve 1969-1970 döneminin o Türkiye solunu birbirine katan, dağıtan sosyalist devrim-demokratik devrim tartışması, TİP tarafından da bir kavram tartışması olarak sürdürüldü. Örgütlenme, öncülük, derlenme düşünülmedi bile. Nihayet, Ola-ğanüstü kongreden sonra TİP iki başlı oldu. Birbirinin tam zıddı gibi görünen, biri sağ diğeri sol olarak beliren bu iki ayrı çizgi aslında, 6 yıldan beri olduğu gi-bi, o gün de aynı noktada birleşiyorlardı: işçi sınıfına güvenmeme noktası ve o eze-li dert olan pasifizm... Olağanüstü kongre yi izleyen yorumlarda, MDD'ci kanat TİP'ten artık tamamen ümidin kesilmesi gerektiğini savunurken; TİP yönetiminde hem Aybarcıların hem de Aren'cilerin a-şağı yukarı dengeli bir biçimde yer alma-sını partinin bölünmemesi ve birbirlerini dengelemeleri açısından olumlu karşıla-yanlar da vardı. Bunlara göre partinin Aybarcı sağa kayması Aren'cilerle engel-lenmiş olacak, Aren'cilerin gittikçe yükse-len sosyalist potansiyeli toparlayamaya-cak olan pasifizmlerinin ve partiyi «İkinci bir Sosyalist Kültür Derneği»ne dönüştür me ihtimalinin yol açtığı tehlike de engel-lenebilecekti. İki yanlıştan bir doğrunun çıkması ihtimali olmadığı halde, partiye emeği geçmiş, partiyi ne bahasına olursa olsun kurtarmaya çalışan bir kısım üye de böyle düşünüyordu.

Olağanüstü Kongre Aybar'ı ve Aybar efsanesini, Türkiye'de bir daha kolay ko-lay dirilemeyecek şekilde yıktı. Yerine yeni bir «mit» getirdi. Uzun süreden be-ri var olan parti dışı MDD'ci kanat-Par-ti kanadı tartışması, büsbütün Sosyalist devrim-Demokratik devrim tartışması ha-lini aldı.

Olağanüstü Kongre Sonrası :

Olağanüstü kongre sonrası, 1969 kışı ve baharı, Türkiye'de öğrenci hareketlerinin, köylü hareketlerinin, işçi hareketlerinin daha da hızlandığı, kitlelerin demokratik mücadelesinin ve özellikle gençlik hareketlerinde odaklaşan anti emperyalist mücadelenin güç kazandığı, ama bu kitle hareketlenmesini yönetebilecek, öncülük edebilecek bir örgütün bulunmadığı bir dönemdir. Bu dönemde TİP artık büsbütün atalete uğramış, son ana kadar TİP içinde kalmayı, örgütü kurtarmayı hedefleyen en bilinçli, en aktif, en kararlı genç kadrolarını hemen hemen tümüyle yitirmiştir. Genel olarak Millî Demokratik Devrimciler olarak anılanların kendi içlerinde de çeşitli gruplar başvermeye başlamış, ancak partinin pasifizm içinde yüzdüğü, artık bildiri sosyalizmiyle ve ardından kovalayarak bile olsa kitle hareketlenmesini izleyemediği bu dönemde, MDD'cilerin etkin olduğu gençlik hareketleri ön plana geçmiştir. İşçi sınıfı adına yola çıkanların işçi sınıfını unutmalarının en belirgin örnekleri bu döneme rastlar. Yine 1969 kışı ve baharı egemen sınıfların, iç ve dış sömürücülerin provokasyonlarını, baskılarını artırdıkları bir dönemdir. Bu provokasyonlar ağı içinde CİA ajanı olduğu bilinen burjuva basını tarafından da özellikle yayılan Komer'in, Türkiye'ye büyükelçi olarak gönderilmesi hemen sayılabilir. Orta Doğu Teknik Üniversitesine «ziyarete» gelen Komer'in aleyhte gösterilerle karşılanması ve arabasının yakılması üzerine, TİP'in Aren'ci muhalefetin de güçlü şekilde temsil edildiği Merkez Yürütme Kurulunun yayınladığı bildiri ve Aren'cilerle Aybar'cıların bu konuda tam bir görüş birliğine varmaları ilgi çekicidir. Çekoslovakya olayı sırasında da görülen, bir ölçüde Aybar'ın «sapmaları» yüzünden olsa bile bir ölçüde «aman partiyi kapatırlar» endişesinden egemen sınıflardan yılgınlıktan kaynaklanan bir panik havası Komer alayından sonra da tekrarlanmıştır. TİP Merkez Yürütme Kurulunun 13 Ocak'da Komer olaylarından hemen sonra yayınlanan bildirisinde olay *«Mala tecavüz teşkil eden ve hukuk yönünden tasvibi mümkün olmayan»* diye nitelenmiş, partiyi korumak adına pasifizmin, burjuvaziye tavizin yeni örnekleri verilmiştir. Hemen ardından, 16 Şubat 1969'da «kanlı Pazar» olayları meydana gelmiştir. Şubat ayı içinde, bu zincirin bir halkası olarak İstanbul'a gelen 6'cı filonun bu «ziyaret»inin protesto edilmesine katılan gençlere her türlü baskı uygulanmak istenmiştir. 6'ncı filonun gelişi özellikle gençliğin direniş hareketleri yoğunlaşmıştır. 16 Şubat günü, meydana gelen «kanlı pazar» olayları, bir yandan emperyalist güçlerin ve yerli ortaklarının bir tertibi, öte yandan da örgütsüzlüğün, dağınıklığın bir sonucudur. Olaydan iki gün önce çeşitli kışkırtmalarla sağcıların yaptıkları mitingte, «Pazar günü komünistlerin kanını dökmek» için antlar içilmiştir. Pazar günü, altıncı filoyu protesto için izinli bir yürüyüş yapacak olan gençler Taksim meydanına çıkmadan, çeşitli camilerde cihat namazları kılınmıştır. Taksim'de toplum polisinin, önceden hazırlanmış bir plan dahilinde yürüyüşe katılanları taşlı sopalı, bıçaklı ve cihat namazlarını kılmış kandırılmış bir kalabalığa teslim ettiği görülmüştür. Ardında yaralılar ve iki ölü bırakan kanlı pazardan sonra emperyalist mihraklar ve yerli ortaklar zafer naraları atmışlardır. 16 Şubat 1969'u hatırlayanlar, olayların ardından sol güçler arasında yaygınlaşan gerileme, yenilgi havasını da hatırlarlar. Bu olaylarda hareketin bir merkezden örgütlenmemiş, Parti'nin yönetim ve denetiminde olamamasının, dağınıklığın, gençlik örgütlerinin, hem de kendi aralarında bile tam bir birlik sağlayamamış olan çoğu güçsüz örgütlerin yönetiminin parti yönetiminin yerine geçirilmesinin tüm sonuçları görülmüştür. Bu sonuçlar üzerinde düşünülürken Partinin yetersizlikleri, örgütsüzlük anarşisi, başı bozukluğun sonuçları bir kere daha ortaya çıkmıştır. Kanlı pazardan sonra «Cephe politikasının zorunluluğu ve anti emperyalist demokrasi cephesinin kurulmasının en acil sorun olduğu, lafla cephe kurulamayacağı, sekterlikle cephe politikası yürütülemeyeceği sol güçler arasında daha iyi anlaşılmış,

ancak o cepheyi fiilen kurması, toparlaması, öncülük etmesi gereken örgütten hiçbir ses seda çıkmamış, çıkamamıştır.

TİP İstanbul İl Yönetim Kurulunun istifası dahil, örgütteki çözülme 1969 baharında hızlanmıştır. O dönemin kuşbakışı özeti şudur: Örgütten kopma eğilimi şiddetlenmiştir. Kanlı pazarın yol açtığı ye nilgi duygusuyla yeni çözümler aranmaya başlanmıştır. Devrimci mücadelenin en dinamik unsurları partiden kopmuşlar ve eylemlerini küçük gruplar halinde veya gençlik örgütlerinde sürdürmeye başlamışlardır. TİP sosyalistler üzerindeki otoritesini kesinlikle yitirdiği gibi kendi kadrolarına bile sahip çıkamamaktadır. Teşkilatta Aren'cilerle Aybar'cılar, öte yandan da MDD'ciler çatışmakta, tam bir dağınıklık sürmektedir. Partinin cephe politikasını başaramaması, kitle hareketlerini yönlendirememesi, bazı demokratik örgütlerin, en başta da öğrenci örgütlerinin kendilerini parti saymalarına kadar varmıştır. Öte yandan cephe konusundaki başarısızlık ve pasifizm, partinin savunduğu görüşlere ve sloganlara da güvensizliği yaygınlaştırmış, MDD kanadının küçük burjuva kuyrukçusu ve işçi sınıfı öncülüğünü tanımayan eğilimleri, «sosyalizm» lafının sosyalistlere yasaklanmasına kadar varmıştır. Sosyalist Türkiye-Bağımsız-demokratik Türkiye slogan savaşı, sosyalist mücadelenin yerini tutmuştur. Solda gerçek bir kaos hakimdir.

EMEK MUHALEFETİ VE EMEK ÇİZGİSİ

İşte bu hava içinde, gerek MDD kanadı gerekse TİP içindeki muhalefet grubu daha «sağlam» teorik temeller arama, savundukları «stratejileri» daha «sağlam» ve sosyalizmin bilimine uygun temellere oturma ihtiyacını duymuşlardır. Bu arayış, TİP içindeki bazı genç unsurların Aren-Boran muhalefetini EMEK hareketine itmeleriyle, öte yandan da, MDD kanadın da 1969 sonbaharındaki bölünmelerde kendini ortaya koymuştur.

TİP'in 1969 martındaki durumunu en iyi özetleyen belgelerden biri, Mart başındaki Genel Yönetim Kurulu toplantısında Aren'in Merkez Yürütme Kurulu raporunu eleştirirken yaptığı konuşmadır. Aren bu konuşmada aşağı yukarı şunları söylemiştir: «...Teşkilat mefluç haldedir... Karşılıklı güven mevcut değildir... Önümüzdeki seçimlerde başarı elde edebilmenin birinci şartı, bu mefluç duruma bir çare bulmaktır... Ankara ilinde de genel merkez bazı üyeler hakkında vazıh olmayan iddialarla soruşturma açmıştır. Genel sekreter yardımcısı bir kısım üyeleri sorguya çekmiştir. Parti devrimci eylemlerin de gerisine düşmüştür... Gençlerle bütün irtibat kesilmiştir.» Yine aynı toplantıda Genel Başkan'ın konuşmalarının eleştirilip eleştirilmeyeceği konusu son derece gergin bir hava içinde tartışılmış ve gerek eğitim konusunda, gerekse yan örgütler veya yandaş kuruluşlar konusunda hiçbir olumlu sonuca varılamamıştır. Bu toplantıda ne zamandan beri üzerinde önemle durulan ve tam anlamıyla işlemeyen bilim ve araştırma kurulu nihayet yeniden örgütlenmiş, yeni üyeler seçilmiştir. Bilim ve araştırma kurulunun, adından, örgütlenme biçimine kadar herşeyi TİP'in örgüt anlayışının tipik bir örneğidir. Bu kurulu, bir uzmanlar ve Üniversite öğretim üyeleri kulübü şeklinde düşünülmüş ve Aybar'cıların ağırlığında oluşmuştur. Yaptığı çalışmalar da hep «kürsü çalışmaları» olarak kalmıştır.

Aren, 30 Mart günü, parti disiplinini hiçe sayarak, daha doğrusu artık partide disiplin veya benzeri ilkelerin yerine kaos'un hakim olduğunu açıkça ortaya koyan bir şekilde Anadolu ajansına özel bir demeç vermiş, Aybar'ın bütün tekziplerine rağmen, parti içi ihtilafın devam 'etmekte olduğunu bildirmiştir. Aynı tarihlerde İstanbul'un belli başlı ilçeleri başta olmak üzere teşkilat çöküş halindedir ve çeşitli gruplar çeşitli ilçeleri ele geçirmiş, adacıklar elde etmişlerdir... Bu arada, parlamentarizm temel direği üzerine oturan TİP'in bu temel direği ciddi sarsıntılar geçirmektedir. Çünkü Ekim 1969'da yapılacak seçimlere sadece 7 ay kalmıştır, oysa

teşkilat darmadağınık, parti içinden bölünmüş ve sosyalist unsurlar partiyi çok büyük ölçüde terketmiş durumdadır.

Seçimlere hazırlık döneminde Aybar, popülizmini en son noktalara kadar götürmüş, köylü meselesini ön plana çıkarmış, tüm seçim propagandasını 1965'dekini de aşan bir popülizmle yürütmeye başlamıştır. Yine seçim kanununun öngördüğü 15 ilde tüm ilçeleriyle örgütlenmeyi tamamlamak için yaygın tabela örgütlenmesine hız verilmiştir. Bu sırada Parti ambleminin değiştirilmesi, çark ve başağın yerini «Adam» (aslında halktan biri, bir köylü) ambleminin alması da hatırlanmalıdır.

1 Mayıs 1969'da çıkan EMEK dergisi, parti içindeki Aren'ci muhalefete muhteva ve teorik temel kazandırmak için ideolojik mücadele aracı olarak düşünülmüştür. Dergi etrafında Aybar'a karşı mücadele eden Aren-Boran muhalefetinin temsilcileri, çoğu Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi olan aydınlar ve bir tasım genç partililer toplanmıştır. Toparlanmayı ve yayın organının muhalefeti örgütlemek üzere, 4'cü kongreyi kazanmak hesaplarıyla geciktirilmeden çıkmasını sağlayanlar ve baştaki büyük isimleri bu işe itenler, daha çok muhalefetin genç unsurları olmuştur. Aslında EMEK muhalefetinin de, daha başlangıçtan homojen olmadığı bir gerçektir. Sonradan asıl «Emekçiler» olarak anılan Hüseyin Ergun ve Siyasal Bilgilerdeki bir kısım öğretim üyeleri, yani teorisyenler kanadıyla, teşkilata dönük çalışma isteyen, sonraları kendilerine «Partililer» denecek kanat daha Emeğin çıkışında nüve olarak mevcuttur. Hareketin yapısı EMEK muhalefetini başlangıçtan Ankara aydın hareketinin ağırlığı altında geliştirmiştir. Aybar popülizminden kurtulalım derken, aydın pasifizminin, kürsü sosyalizminin, teorisyenlerin, bunun getirdiği her çeşit kitlelerden ve hayattan kopukluğun ve giderek işçi sınıfı öncülüğünün kitlelere öncülük etmek demek olduğunun unutulması çıkmazına yuvarlanılmakta olunduğu daha sonra görülmüştür.

1969 Mayısında partinin görünümü gerçekten ilgi çekicidir. Demokratik merkeziyetçiliği ağızlarından düşürmeyenler, parti içinde ayrı yayın organına sahip apayrı bir grup oluşturmaktadırlar. Partinin büsbütün dağılmasını ve kanatların kopmasını engelleyen tek şey yakın seçimlerdir.

Emek dergisinin ilk sayısındaki temel yazı «Sosyalist Potansiyelden Sosyalist güce» başlığını taşımaktadır. Bu yazıda EMEK kanadının TİP'i nasıl değerlendirdiğini ve Emek'in kendi önerilerini topluca görmek mümkündür. Çok özetlenecek olursa bir çeşit bildiri niteliğinde olan bu yazıda, Türkiye'de kapitalist üretim biçiminin egemen olduğu söylenerek önce MDD'cilere cevap verilmekte, TİP sosyalist bir parti sayılmakta, hatta «işçi sınıfının öz partisi» olarak adlandırılmaktadır. TİP'in içine düştüğü bunalımsa, doğuşundan getirdiği ve sonuna kadar da koruduğu hastalıklara (sendikalizm, popülizm, parlamentarizm) değil, 1965'den sonra Türkiye sosyalizminin yeni bir döneme girmesine ve yöneticilerin (Aybar'ı anlamak gerek) bu yeni dönemin gerektirdiği eğitim, örgütlenme, kadro yetiştirme gereklerine aldırmamalarına bağlanmaktadır. Yine de parti dışına taşanlar partiden partinin yetersizlikleri yüzünden kopan kadrolar, ağır şekilde suçlanmaktadır. Bildiri, genelinde bir kavram kargaşasıdır ve sosyalist devrim kavramının da yakında bir fetiş haline geleceğini açıkça belli etmektedir. Sosyalist mücadele demokratik mücadele ile karıştırılmakta, demokratik mücadelede işçi sınıfı öncülüğü açıkça konmamakta ve daha sonra «emek sekterliği» halinde gelişecek, olan cepheyi reddetme tavrının ilk somut örneklerini vermektedir. Emek'in çıkış bildirisi mahiyetindeki yazısı, daha sonra strateji tartışmalarında saplanılan tüm çıkmazları ve dar görüşleri çekirdek halinde içinde taşımaktadır. Kısaca EMEK hareketi bir yandan MDD'ye, öte yandan da Aybar sapmasına bir tepkidir. Ancak görünüşteki ve sonradan kazandığı uvrierist yapıya rağmen, özünde işçi sınıfına inanmamakta, işçi sınıfı öncülüğünü tanımamakta (cephe tanınmazsa öncülük kime yapılacak?); örgütlenme meselesini masa başı tartışmalarına indirgeyen ihmal eden(olayların ve kitle hareketlerinin

ardından kovalamayı, güç yetiştirememeyi sol sekter bir tutum altında gizlemeye çalışan ve sonunda da bu sol sekter tutumu varlık şartı haline getiren bir tepki olmaktadır... Ama aynı zamanda Parti içi eğitim ve örgütlenmenin, kadro yetiştirmenin, işçi sınıfıyla bağlar kurmanın gereğini de boyuna tekrarlayıp duran bir tepki...

Bu gerekler kavranmıştır, bunları söz de ve yazıda en fazla tekrarlayanlar özellikle Aybar'a karşı Emekçiler olmuştur. Ama hiçbir zaman uygulanamamıştır. Sosyalizm sözü edilerek, adım başı sosyalizmin biliminden laf açılarak sosyalist örgütlenmenin ve sosyalist mücadelenin gerçekleşemeyeceğinin en açık örneklerinden biri EMEK'tir. EMEK'te doğrusuyla yanlışıyla pekçok şey söylenmiştir. Ancak söylenenlerden hiçbiri uygulanamamıştır. Uygulamayı yapabileck, sosyalist mücadeleyi sürükleyebilecek, Türkiye sosyalist hareketinin en büyük bir kaos içinde bulunduğu bir dönemde kadroların güvenini kazanabilecek yıpranmamış yönetici kadro ortada yoktur. Kaldı ki en bilinçli ve yetişmiş kadroların çok büyük bir kısmı partiyi çoktan terketmiş ve TİP içi boş bir kılıfa dönmüştür. Her türlü sapmanın, keskinliğin, başıboşluğun kol gezdiği bir ortamda, sol sloganlar atmanın yetersizliği açıktır.

EMEK hareketi daha başlangıcında iki başlı yürümüştür. Bir yanda Aybar'a ve MDD'ye tepki olarak gelişen işçi sınıfı «vurgulaması işçi sınıfını gerçekten örgütleme yeteneği, bilinci, inancı ve kararlılığıyla birleşmeyince emekçilerin etkilediği bazı işçi çevrelerinde uvrierizm gelişmiş ve köylülüğün büsbütün reddine kadar varan bir sapmayla sonuçlanmıştır. Öte yandan bilim adamlarının kürsü sosyalizmi yani «teorisyenler» harekete hakim olmaya başlamıştır. Böylece Emek de daha doğuşundan uvrierizm ve kürsü sosyalizmi illetlerinden kurtulamamış, üstelik bazı genç TİP'lilerin çabaladıkları iki eğilimin bir sentezinin yaratılması, yani işçi sınıfının öncü kesiminin bilimle donatılması veya masa başı aydınlarının işçi sınıfıyla kaynaşmış, hayatlarını devrim cileştirmiş, sosyalizmi bir uğraş değil yirmi dört saatin yirmi dört saati olarak benimsemiş işçi sınıfı aydınları haline gelmesi mümkün olamamıştır.

Aydın ağırlığının giderek varacağı ekonomist ve teslimiyetçi çizgi, EMEK dergisinin ilk sayılarından itibaren görülmektedir. Sübjektif unsurun önemi küçümsenmekte, «sosyalist devrim» bilinmedik bir zamana ertelenmekte, bazılarınca kapitalizmin belli bir gelişme aşamasında nasıl olsa kaçınılmaz olan bir «olay» olarak ele alınmakta ve tabiî bu arada da demokratik mücadele ittifaklar, cephe gibi sorunlar unutulmakta, hatta bazılarınca açıkça reddedilmektedir. Kısaca, «Bir gün gelecek tüm şartlar olgunlaşmış olacak, o zaman da demokratik mücadele, sosyalist mücadele, antiemperyalist mücadele hep bir arada verilerek bu iş bitirilecektir. İş ki, sonradan bu devrimin kadrosunu, yeni iktidarın bakanlar kurulunu hazırlayacak hazır bir parti yöneticileri kadrosu olsun.

1966 Seçimleri : Son Darbe

Seçime böyle bir ortamda, «Adama oy ver» sloganı; başka partilerle karışmasın, dikkati çeksin diye özel olarak seçilmiş ve değiştirilmiş insanlı amblem ile gidilmiş ve seçim sonuçları gerçek bir yenilgi olmuştur. Değiştirilmiş olan seçim kanunun da etkisiyle milletvekili sayısı 2'ye düşmüş; öte yandan oy oranı 1965'de yüzde 3, 1968 kısmî senato seçimlerinde yüzde 5.1'ken, 1969'da ancak yüzde 2,7 olmuştur. Seçimlerden sonra EMEK dergisinin kapağında «Seçim herşey değildir, Sosyalistler göreve» yazısı yer almakta, Dergide Aren, seçim yenilgisini yorumlarken «Türkiye İşçi Partisi oylarındaki bu düşüş beklenmeyen, tarihin akışına ters düşen bir olaydır» diyerek muhalefet liderinin bile sorunu nasıl kavramadığını, tarihin akışına ters düşen bir olay değil de parlamentarizmin iflasının söz konusu olduğunu nasıl göremediğini ortaya koymaktadır.

Seçim sonuçları Aybar'ın zaten çoktan belli olan sonunu kesinleştirmiş ve somutlamıştır. Seçim döneminde sendika-

lizmi büyük ölçüde bir yana bırakan ve bütün ağırlığı köylülere veren, «Türkiye'nin kurtuluş yolu köyden geçiyor. Bugün için devrimci ağırlığı gene köylü teşkil ediyor. Çünkü işçiler, küçük esnaf ve küçük memurlar, köylüler kadar ezilmemek tedirler» demeye kadar giden Aybar'ın bu tutumu, sendikacıları da kuşkulandırmış, hele Aybar'cıların seçim şansı olan tüm illerde tepeden inme liste başlarına getirildiklerini kendilerininse arka sıralara itildiklerini gören sendikacılar Aybar'dan desteklerini çekmişlerdir. Seçim yenilgisini izleyen o günler, aynı zamanda DİSK'de bilim kurulları kurulduğu, sendikalizmin parti dışında ayrı bir yol tutma ihtimalinin belirdiği günlerdir. Kısaca seçim sonrasında TİP artık sendikalizmin bile kendisine gelişme ihtimali görmediği ve terketmeye hazırlandığı bir yapıdadır.

3 Kasım sayısında EMEK, «İşte Mesele İşte çözüm» sloganını atmakta ve çözümü Aybar'ın başkanlıktan düşürülmesinde, yeni yönetim kadrosunun eğitim ve örgütlenmeye önem vermesinde, ve programın yeniden gözden geçirilmesinde görmektedir. Ve yine seçim sonuçları Sapmaların iflası başlığını taşıyan bir yazıda yorumlanmaktadır. Artık EMEK muhalefeti iktidar olmaya hazırdır. Ve 15-16 Kasım tarihinde yapılan Genel Yönetim Kurulu toplantısında Aybar genel başkanlıktan istifa eder.

Emekçilerin tam iktidarına kadar geçen dönemde, Mehmet Ali Aslan ve daha sonra Şaban Yıldız bir çeşit geçici genel başkanlığa getirilmişlerdir. Bu süre boyunca Partinin hiçbir organının işlemediği, Merkez Yürütme Ve Genel Yönetim Kurulu üyelerinin büyük çoğunluğunun toplantılara gelmedikleri görülür. Nihayet 3 Ocak 1970'de EMEK muhalefeti Aybar'ı ve Aybarcıları büyük ölçüde tasfiye ederek Merkez Yürütmeye hakim olmuş ve yönetimi almıştır. Ancak aynı günlerde Çankaya ilçesinin kongresinde yönetimin MDD'cilerin eline geçmesi partinin yapısı ve geişmesi açısından üzerinde önemle düşünülmesi gereken bir olaydır. Daha «geçici iktidar»a geldikleri günlerde Partiye hakim olamayacağını gören Emek kanadı, o zamanlar devrimci terör adı altında partilere ve parti binalarına saldırı yöntemleri geliştiren bir kısım MDD'cinin önünde gerileyerek, kurtuluşu kabuğuna çekilmekte, mücadele etmek yerine daralmakta ve tasfiyecilikte bulmuştur. Emek iktidarının ölü doğmasının bir nedeni de bu sübjektif yönelimler olmuştur. Artık strateji tartışmaları kan davası haline gelmiş, MDD'cilerle partililerin mücadelelerinde zor kullanılmaya başlanmış ve bu hava içinde EMEK, sonradan en belirgin özelliği olan sekterliği, kabuğuna çekilme ve onun doğal sonucu olan pasifizmi perçinlemiştir.

Hatırlanacak olursa 1970 başları MDD'ci kanadın da artık kendi içinde kesinlikle bölündüğü, Aydınlık dergisinin, Mihri Belli çevresindeki Aydınlık Sosyalist Dergi ile, Doğu Perinçek çevresindeki Proleter Devrimci Aydınlık olarak iki kanada ayrıldığı dönemdir. Yine aynı dönem, parlamentodan, seçimlerden umudu kesen küçük burjuva aydınlarının Filipin demokrasisi, Gerici parlamentarizm gibi sloganlarla cuntacı eğilimlere bir kere daha açıldıkları, küçük burjuva radikalizminin yeniden ağırlık kazandığı bir dönemdir.

TİP'in bu en güçsüz en dağınık döneminde, sosyalist harekette kaos'un, örgütsüzlük anarşisinin, her türlü sapmanın kol gezdiği 1970 yazı, aynı zamanda işçi sınıfının geçmiş yıllara oranla hareketlendiği, sınıf bilincinin gelişmekte olduğunu ortaya koyduğu ve ekonomik mücadele bilincinden siyasal mücadele bilincine doğru hızla yol aldığı bir dönemdir. Unutulmaz 15-16 Haziran 1970 olayları, 100 binden fazla işçinin katıldığı bu olaylardan egemen güçlerin kapıldıkları korku ve bunun sonucunda ilan edilen sıkı yönetim, egemen sömürücü sınıfların kendi iç çelişkilerinin artışı, finans - kapitalin artık faşizmin uygulamasında fazla tereddüt etmeyeceğini haber vermektedir. 1970 yazı sadece büyük 15-16 haziran işçi direnişiyle değil, öğrenci, köylü, memur eylemleri, yürüyüşleri, protestolarıyla kitlelerin gerçekten de o döneme kadar görülmemiş bir hızla hareketlendiği bir dönemdir. Ve yine 1970 yazı TİP'in en güçsüz olduğu, iç sorunlarını çözümleyemediği, yönetici kad

ronun (Aren-Boran ekibi) teşkilata hakim olamadığı, İstanbul dahil olmak üzere en önemli il ve ilçelerin MDD'ci muhalefetin eline geçtiği, MDD'ci muhalefetin ve gençlik örgütlerinin militanlarının, örgüt tanımazlık havası, örgütten umutsuzluk içinde ve provokasyonlara da kapılarak TİP'e karşı devrimci terör uyguladıkları, TİP'lilere karşı duydukları öfke ve kini TİP binalarına, yöneticilere ve TİP'lilere saldırılara kadar vardırdıkları gerçek bir kargaşa dönemidir. Parti kavramının oportünizm ve pasifizmle eş anlamlı hale gelmesi bu dönemde olmuştur. Küçük burjuva anarşizminin örgüt ve disiplin tanımazlığı, işçi sınıfına inançsızlığıyla birleşmiş, öte yandan Partinin pasif, atıl, «niyetsiz» durumu; kitle hareketlenmesini değil yönlendirmek ve öncülük etmek, artık izleyemez hale bile düşmesi, hem sosyalist hareketi zayıflatmış, hem de partiye bağlanan son umutları da silip süpürmüştür. Böyle bir ortamda cuntacı eğilimlerin güç kazanması, küçük burjuva kuyrukçuluğunun güçlenmesi hiç de şaşılacak bir şey değildir.

TİP içinde güçlenen eğilim ise yan örgüt durumundaki Sosyalist Gençlik Örgütü'nden yönetim kadrosuna kadar, «yalnız kalmış tek doğru olduğuna inanan ve gözlerini kulaklarını dışarıya kapayan sekterlik» eğilimleri olmuştur. TİP yönetici kadrosunun 1970 yazında elinde kalan unsurları tutabilmek için tek çaresi vardır: Dünya sosyalist pratiğinden örnekler vererek, işçi sınıfı partilerinin ideolojik mücadele içinde güçlendiklerini, dar partiler olduklarını, partide tek bir kişi dahi kalsa, bunun göze alınarak ideolojik mücadele verilmesi gerektiğini kabul ettirmek... İdeolojik mücadelenin tartışmaları kapamak ve tasfiyecilik olmadığını anlamamışlar mıdır, yoksa anlamak istememişler midir? TİP'lilere, hele Ankara'da merkeze yakın, genç kadrolara göre, cephe'den söz edenler, ittifaklar meselesine dikkati çekenler, TİP'in içinde bulunduğu durumu eleştirenler uzlaşmacıdırlar. Onların tutumu ise kesinlikle uzlaşma tanımamaktır. Sosyalist devrim sloganının fetiş haline getirilmesinin en tipik örnekleri bu dönemde görülür. Sloganlar çatışması, sosyalist mücadelenin ve örgütlenmenin yerine geçer.

TİP'in 4'ncü büyük kongresine hazırlanan Emek'çilerin sloganı bu dönemde açıkça «tasfiye» olmuştur. Partiyi kurtarma planının ilk aşaması «tasfiye»den geçmektedir. Ve tasfiye öylesine geniş düşünülmektedir ki, Emek grubu dışında kalan her düşünce ve her üye tasfiye silahıyla karşıkarşıyadır.

Emek Çizgisi Üzerine Bir Kaç Söz

Emek muhalefeti, 1969 TİP 4'ncü Kongresinden sonra da Emek iktidarı, genel olarak EMEK çizgisi üzerinde önemle durmak gerekir. Bunu TİP eleştirisinin ikinci bölümünde, TİP'i kronolojik olarak değil de muhteva olarak incelerken daha etraflı biçimde yapacağız.

Ancak, burada hemen söylememiz gereken EMEK çizgisinin işçi sınıfını ne kadar ağzından düşürmemiş olsa da, işçi sınıfına inanmadığıdır. Özellikle, sonradan kendi içinde de bölünecek olan EMEK hareketinin «teorisyenler» kanadı sonuna kadar şu mantığı savunmuşlardır: Kapitalizm gelişirken işçi sınıfı da nasıl olsa kendiliğinden gelişecek, devrimi de yapacak... Devrim onlar için her zaman parti dışı bir olay olmuştur. Bu yüzden de işçiyi örgütlemek, örgütlenme sorunu değil de teorik keskinlikler ön plana geçmiştir. Buna karşı, Emek hareketi içinde yer alan bir kısım partili örgütlenme sorununa daha büyük önem tanımış, işçi sınıfına inanmış ve işçi sınıfının ve kitlelerin örgütlenmesi sorununun önemini kavramıştır.

Gelişme içinde, Ankara'ya ve Genel Merkez'e «teorisyenler» «Emekçiler» hakim olurken, İstanbul ve işçi şehirlerinde, iş yapmak isteyen partililer ağırlıktadır. Bunlar Emek muhalefetinin, sonrasında da partiyi ele geçiren ve iktidar olan emek kanadı'nın sık sık tekrarladığı sözlerin «gevezelik»ten ibaret kalmamasını, pasifizmin, eylemsizliğin, ataletin aşılmasını isteyenlerdir, kısaca «niyetli» olanlardır.

Örneğin 4'ncü kongreden hemen sonra, Can Açıkgöz, Yalçın Cerit, Yavuz Ünal gibi örgütçüler bir kitle gazetesi çıkarıl-

masını, dışa dönük mücadele ile partinin güçlendirilmesini önerirlerken, iş yapılmasını, kadroların işe koşulmasını isterlerken, Hüseyin Ergun, Sait Çiltaş ve mülkiyeliler kanadı parti içine dönük bir «iç hat manevrası»ndan yanadırlar. Ve önce partiyi parti haline getirelim önerisiyle ortaya çıkmaktadırlar. Bu da özünde tasfiye ve pasifizmden başka bir sonuç getirmemektedir.

Bu iki kanat arasındaki görüş farkı 4'ncü kongreden sonra iyice su yüzüne çıkmıştır. Merkeze daha çok «teorisyenler» hakim olmuşlarsa da, teşkilatta iş yapmak isteyenlerin ağırlığı görülmüştür. MDD'cilerin ele geçirmiş oldukları İstanbul ili'nin yeniden müteşebbis'e alınarak kurulması bu iki grubu dengelemek hesapları yüzünden birbuçuk aydan fazla gecikmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÜYÜK KONGRE

Tarihi 29 Ekim 1970 olarak saptanan Dördüncü Büyük Kongre'ye giderken, kongreyi kazanacakları ve «geçici iktidar» olmaktan çıkıp «Kongre ile işbaşına gelen yönetici»ler haline gelecekleri tahmin edilen Emek»çiler, artık «partiyi kurtarma» kararındadırlar.

Bu kurtarma operasyonu nasıl olacaktır? Emekçilerin bu soruya cevabı, dar bir çekirdek kadro ile herşeye yeniden başlamak olarak özetlenebilir. Öte yandan 1970 sonbaharında MDD içindeki bölünmeler, MDD'deki küçük burjuva kuyrukçuluğu ağırlığı, işçi sınıfı öncülüğünün, ve en önemlisi örgüt gereğinin inkârı, öğrenci eylemlerinin çeşitli provokasyonlara da alet olarak vardığı anarşizan eğilimler, dağınıklık, kaos, bir kısım sosyalist unsuru TİP'in ve Emek çizgisinin hatalarını görerek de olsa TİP'e yeniden bel bağlamaya doğru götürmüştür. Gerek MDD'den gelen, gerekse bu sırada Anadolu'da yoğunlaşan baskılar TİP'i bir ölçüde canlandırmıştır. Bir kısım sosyalist unsur herşeye rağmen parti içinde verilecek bir ideolojik mücadele ile, pasifizmin yenilgiye uğratılabileceğine ve partinin eylemsizlikten sıyrılmasıyla yeniden güçlenebileceğine inanmak istemektedirler. 4'ncü Büyük Kongreye doğru giderken, Emekçiler de bu eğilimleri sezmekte ve dergilerinde şöyle yazmaktadırlar: «Gerçekten, parti içi çalkantılar artık durulmaya yüz tutmuş, sapmalar açığa çıkmış bulunmaktadır. Diğer taraftan, ülkemizde çeşitli yönlerden gelişen şartlar, işçi sınıfının tek siyasî örgütü olan Partimize, sosyalizm için Anti-kapitalist anti emperyalist anti faşist (demokratik) mücadelede öncülük yapmasını ve bu maksatla, başta işçi sınıfı olmak üzere bütün emekçi sınıf ve tabakalarla daha sıkı bağlar kurma işini acil bir görev halinde yüklemiş bulunmaktadır. Öyle ki önümüzdeki devrede bu doğrultuda ciddi adımlar atılması zorunludur. Aksi halde partimiz varlık nedenini yitirmiş olur.» (Emek, Kasım 1970 sayı 6)

TİP büyük kongreye giderken, bu kongrenin TİP tarihinde bir dönüm noktası olacağı tüm sosyalistler tarafından kavranmaktadır. Ancak, kongrenin yapıldığı günlerde, Ankara'da bir başka salonda MDD kanadının bir Kurultay, bir başka Kongre toplamış olması dikkat çekicidir. 1970 Ekim sonunda, TİP Türkiye'deki sosyalist birikimi ve hareketi kucaklamaktan öylesine uzaktır ki, 4'ncü Büyük Kongreyi Türkiye İşçi Partisi Kongresi değil de «Emek» kongresi olarak özetlemek doğru olur. Kongre davetiyeleri partinin bu kanadı tarafından ve sadece istenen kişilere dağıtılmış, pek çok sosyalist kongreyi izleme imkânı bulamamış, kapıdan içeri dahi alınmamış, kapıda bildiri dağıtmak isteyen partili muhalif gruplar hırpalanmıştır. Kongrenin yapıldığı salonun dört bir yanına asılan afişler parti afişlerinden çok Emek sloganlarını taşıyan Emek afişleridir. 341 Kongre delegesinin ancak 206'sının kongreye katılması, İstanbul, Aydın, Balıkesir, Konya ve diğer bazı il ve ilçe delegelerinin bir başka örgütlenmeyi tartışmak üzere bir başka salonda yapılan Devrimci Kurultay'ı parti kongresine tercih etmeleri hatırlanmaya değer. Kongrede, Emek grubu, beklendiği gibi «tasfiye» konusunu gündeme getirmiş ve 4'ncü Büyük Kongrenin Partinin çeşitli

sorunlarına çözüm getirme kongresi değil de MDD'cilerin ve bu arada Emek gurubu dışında kalanların tasfiyesi kongresi olacağı anlaşılmıştır. Başta Doğu delegeleri olmak üzere, yer yer sendikacıların bile bu oranda bir tasfiye eğilimine karşı çıktıkları dikkati çekmiştir. Oysa Emekçiler için partinin ve kendilerinin tek kurtuluş yolu tasfiyedir. MDD'nin «mezarını kazmak», «ölüm» ve «cenaze» kelimeleri kongrede Emekçi delegelerin ve yöneticilerin en çok kullandıkları kelimeler olmuştur. Behice Boran'ın bu tartışmalar sırasındaki şu konuşması ilginçtir: «MDD'ciler tasfiye edilecektir dedim... Yoksa tasfiye edilmemek yok» Kemal Burkay'ın bu eğilimlere karşı cevabı da şöyledir: «Partide toparlayıcı olmaktan çok itici olmak davranışı içindedirler. Kendi kalıplarını kim tekrar ederse onların sevgilisi oluyor. Onların beyeneceği insan olmak için onların söylediklerini tekrarlamak gerekir.» Emekçilerin tasfiye kararı üzerindeki görüşlerinden bir kaç örnek daha vermek açıklayıcı olabilir. Kongrede konuşan Sait Çiltaş «Bu karar tasarısı burjuva buyrukçularının ölüm fermanıdır... Bu karar tasarısı partide birliği sağlamak üzere getirilmiştir.» Hüseyin Ergun şöyle konuşmuştur: «Kongrede mezarını kazacağımız, sosyalist mücadele bakımından mezara gömeceğimiz bir görüştür MDD». 341 delegenin dörtte birinin kararıyla, Doğuluların 68, sendikacıların 3 ve P.D Aydınlıkçıların 5 muhalif oyuna karşılık alınan tasfiye kararı, sonradan bir kısım TİP'lilerin övündükleri bir karar, kendilerine göre, bir ideolojik mücadele örneği olmuştur.

Dördüncü Büyük kongrede Emekçiler Doğu delegelerinin ve Sendikacıların desteğini almak istediklerinden, her iki gruba da taviz verme yoluna gitmişlerdir. Her iki gruptan da kendilerine Kongrede sert eleştiriler gelmiş olmasına rağmen, kongre hesaplarıyla MDD'cilere ve diğer muhalif kanatlara gösterdikleri kesin tutumu Doğu delegeleri ve sendikacılar grubuna karşı gösterememişlerdir.

Nihayet 195 delegenin katıldığı seçimlerde, 56 Doğulu delegenin ve sendikacıların -verilen bütün tavizlere ve Genel Yönetim Kurulu Üyeliğine teklif edilmelerine rağmen- boş oylarıyla, seçimler sonucunda Genel Yönetim Kuruluna şu üyeler seçilmiştir: İşçi kesimi: Şaban Yıldız, Hüsamettin Güven, Şaban Erik, Naci Eren, Osman Sakalsız, Fevzi Kavuk, Bekir Yenigün, Kemal Sülker, İlyas Başyılmaz, Yakup Erdem Hayri Balkan, Necat Ökten, Ehliiman Tuncer, Dinçer Doğu, Yakup Sönmez, İsmail Dinmez, Saffet Kayalar, Yavuz Ünal, Selahattin Turan, Osman Alabay, Ömer Şimşek.

İşçi olmayan kesim: Behice Boran, Şinasi Yeldan, Nihat Sargın, Sadun Aren, Turgut Kazan, Mehmet Selik, Cemal Kıral, Müşfik Erem, Yalçın Cerit, Güner Eliçin, Sait Çiltaş, Hüseyin Ergün, Adil Özkol, Can Açıkgöz, Sabri Eryılmaz, Süleyman Galioğlu, Alp Selek, Nermin Aksın, Şansal Dikmen, Ali Rıza Duranlı...

Behice Boran'ın başkanlığa, Şaban Erik ve Sait Çiltaş'ın Genel sekreterliklere, Hüsamettin Güven, Bekir Yenigün, Necat Ökten, Yavuz Ünal, Osman Sakalsız, Sadun Aren, Yalçın Cerit, Adil Özkol, Turgut Kazan, Can Açıkgöz'ün merkez yürütme kurulu üyeliğine seçildikleri ilk Genel Yönetim Kurulu toplantısından sonra, TİP'te artık Emek grubu tam anlamıyla iktidardadır.

Sonraları bir kısım TİP'linin «övünç kaynakları» olduğunu sık sık tekrarladıkları 4'ncü büyük kongre neler getirmiştir? Aybarcı parti anlayışından, Emek grubunun bir süreden beri TİP içinde sözcülüğünü yaptığı ve nihayet 4'ncü büyük kongre kararlarıyla somutlaşan Parti anlayışına geçilmesi şüphesiz ki ileri bir adımdır. «Böyle bir geçmiş, bu doğuştan hastalıklar ve bu kadro ile mümkün müydü sorusu bir yana bırakılırsa ve sadece bir şekil olarak alınırsa 4'ncü Büyük Kongre -kağıt üzerinde- işçi sınıfı partisi doğrultusunda kararlar almıştır.

- «Sosyalist mücadelenin ancak işçi sınıfının bağımsız siyasi örgütü tarafından yürütülüp başarıya ulaştırılabileceğini,

- Parti programının bilimsel sosyalizm esaslarına dayanmasının ve parti hareketinin gelişmesinde oluşan görüşlerin de aynı doğrultuda olmasının Partinin sos-

yalist niteliğinin başlıca kanıtları olduğunu gözönüne alarak,

- Partide işçi sınıfının ideolojik öncülüğünün daha da güçlendirilmesinin, bilimsel sosyalizmin parti kadrolarına öğretilmesi ve özümletilmesinin,

- Örgütlenme ve eylemle ilişkin ve bunlara dönük bir eğitim sisteminin planlanıp uygulanmasının.

- Aday üyelerin asıl üyeliğe kabulunden önce bir eğitimden geçirilmesini ve görev verilerek sınanmasını,

- Her üyenin mutlaka bir çalışma ekibinde görevlendirilmesini, görev almamış sadece deftere kayıtlı üye bırakılmamasını,

- Çalışma ekiplerinin, partinin fiili örgütlenme şemasında ilk ve temel örgüt birimleri olmasını...» gibi kararlar 4'ncü Büyük Kongre zabıtlarında yer alır.

Dördüncü kongre kararları arasındaki bu türden kararları, Aybar parti anlayışından ilerde bir parti anlayışını dile getirmektedir.

Bu kararlar, 1970'lerin sosyalist hareketinin somut ihtiyaçlarının, örneğin bir 15-16 Haziran olaylarında işçi sınıfının varlığını ve gücünün ortaya koyuşunun bir zorlaması olduğu kadar, artık yaygınlaşma şansını kaybetmiş, yaygın örgütlenmesini Ayber popülizminin yenilgiye uğramasıyla birlikte yitirmiş bir örgütlenmenin kendi içine kapanma ve daralma zorunluluğunun da bir gerekçecidir. Aynı zamanda bu kararlar halâ TİP'e yatkın sosyalist unsurların istek ve eğilimlerine verilmiş bir tavizdir.

Yine Dördüncü Kongre kararları, partiye merkeziyetçiliği hakim kılması açısından da önemlidir. Ancak tasfiyeciliğe, ve demokratik merkeziyetçilik ilkesinin demokrasi yanının tamamen unutulmasına dayanan, güçlülükten değil güçsüzlükten kaynaklanan bir merkeziyetçiliktir bu.

Dördüncü kongre ile, partinin sağlıklı bir biçimde daraltılmasına doğru değil de sekter ve verimsiz bir şekilde daraltılmasına, devrimci kadrolardan soyutlanmasına doğru bir adım atılmıştır.

Dördüncü kongre, MDD'ciliğin ve Aybercılığın parti içinden tasfiye edildiği, daha doğrusu Emeke her türlü muhalefetin kesinlikle tasfiyeye uğratıldığı bir kongre olmuştur. Böylece sapmalara karşı mücadele adı altında, parti daraltılarak bir klik partisi haline indirgenmiştir.

Dördüncü Büyük Kongre'de Türkiye'nin önündeki devrim aşamasının sosyalist devrim olduğu kararlar arasına geçirilerek, «sosyalist devrim» kavramı etrafında yaratılan fetişizm bir kere daha pekiştirilmiş, kavram kargaşası ve ideolojik kargaşa giderilecek yerde artmıştır.

Dördüncü büyük kongre, bir süreden beri dağılmış, parti dışına düşmüş sosyalistlerin yeniden parti çatısı etrafında birleşmesine, tartışmaların parti içine götürülmesine, hareketi toparlamaya dönük olacak yerde, tüm tartışmaları parti dışına atarak kendi kabuğuna çekilmiş ve bu kabugun dışında olup biten herşeyi sosyalizme ihanetle, sapma olarak niteleyen yönetici kadroyu rahatlatmaya yönelik olmuştur. Kongreden sonra zafer'i kutlayanlar sosyalizmin zaferini, partinin kurtuluşunu değil, aslında kendi zaferlerini kutlamışlardır.

Dördüncü büyük kongrede yeni yönetici kadronun, partiden kopmuş sosyalistlerin, anarşi ortamından bıkmış ve güvenebilecekleri bir örgüt disiplinin arayışı içinde olan partiye kazanılabilecek unsurların güvenini kazanabilmesi ancak ciddi bir özeleştiri ve partinin arkada kalan 8 yılının eleştirisiyle mümkünken, kan davaları çözümlenmez hale getirilmiştir. Kaldı ki o sıralarda TİP zaten boşalmış ve toparlanma adeta imkânsız hale gelmiştir.

Dördüncü Büyük Kongre, darlıkta rahatlık bulanların, «dar olsun benim olsun» mantığını savunanların zaferiyle biten bir kongredir.

Bir süreden beri adeta unutulmuş parti öncülüğünü yeniden yerleştirmenin, sosyalist kadrolara benimsetmenin yolu bu öncülüğü fiilen gerçekleştirmekten «ben öncüyüm, kahrolsun öncülüğümü tanımayanlar» tavrına girilmiştir. Öncülüğün mücadelede öncülük olduğu, örgütlenmede öncülük olduğu, işçi sınıfıyla en sıkı bağ-

ların kurulması demek olduğu, öncülü_ ğün, «ben öncüyüm» diyerek değil, ger_ çekten öncü olunarak kazanılacağı unutul muştur. Pasifizm TİP içinde kol gezmeye başlamıştır. En aktif kadroların TİP'ten çoktan umudu kesmiş oldukları unutul_ mamalıdır.

1971 başlarında artık her an bir dar_ benin, beklendiği günlerde, faşizm tehli_ kesini en fazla tekrarlayan TİP olduğu halde, anti faşist demokrasi cephesi için en ufak bir «eylem»de bulunulmamış, ak_ sine «ben örgütlemeyeceksem gelmem, ön cü olmayacaksam gelmem» tavrı ile, bu yoldaki girişimler de ya engellenmek istenmiş, yada TİP bunlara katılmamıştır. TİP faşizme karşı 8 Ocak'da başlattığı «Faşizme hayır kampanyasında, tek ba_ şına bildiriler dağıtmak ve kısmî bir afiş lemeyle yetinmiştir. Faşizme karşı müca_ delenin böylesine güçsüz bir örgütle, tek başına, anti faşist güçlerden soyutlanmış ve onları reddeder bir tutumda başarıya ula_ şamayacağı gerçeğine yüz çevrilmiştir. Sadece bildiri ve afişle demokrasi müca_ delesi yapmanın, yani pasifizmin, somut örneklerinden biridir «faşizme hayır» haf_ tası...

12 MART VE TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ

Faşizm gerçekten de kısa bir süre sonra gelmiştir. 12 Mart komutanlar muh tırasını ne zamandan beri bir ordu darbesi bekleyip dileyenler yanlış değerlendirir_ ken, kimisi de belki sola çekeriz diye des teklerken TİP 12 Mart olayına doğru teş_ his koymuş, Muhtıranın faşist uygulama_ lara yol açabileceğini belirtmiştir.

12 Mart sonrası terör döneminde TİP yöneticileri de diğer sosyalistler, ilericiler, devrimcilerle birlikte tutuklanmışlardır. 20 Temmuz 1971'de de 10 yaşındaki TİP, yö_ neticilerinin sıkıyönetim tutukevlerinde bulunduğu bir sırada, Anayasa mahkeme_ si kararıyla, 4'ncü Kongrede alınan Doğu halkı ile ilgili kararlar, Faşizme karşı birleşelim bildirisi ve Eğitim Örgütlenme bürosunca hazırlanmış ders notları Anaya_ sa'nın 57. maddesi ve Siyasi Partiler Ka_ nunu'nun 89. maddesine aykırı bulunarak kapatılmıştır.

17 Ekim 1972'de TİP yöneticilerinin sıkıyönetimde görülmekte olan davaları sonuçlanmış ve Türk Ceza Kanunu'nun 141. maddesi uygulanarak 21 TİP'li 15 yıla kadar varan hapis cezalarına mah_ kûm edilmiştir.

TİP'in son yöneticileri durumunda bu_ lunan Emek kadrosunun daha önce de değindiğimiz gibi kendi içinde homojen bir yapıya sahip olmadığı, 12 Mart gelmemiş ve parti kapatılmamış olsaydı parti içinde yeni görüş ayrılıklarının ve çatlamaların ortaya çıkabileceği TİP davası sırasında TİP'lilerin farklı ifadeleriyle ve gruplaş_ malarıyla da anlaşılmıştır. Hatta, bir Par ti olarak ortak bir ifade etrafında toplan_ maları gerekirken ve bu son derece tabiiy_ ken TİP davasında yer alan TİP yönetici_ lerinin bir kısmının Genel Başkan'ın or_ tak savunmasına katılmadıkları görülmüş tür. Bu kanat daha önce «teorisyenler» o_ larak söz ettiğimiz kanattır.

Temmuz 1974'de Anayasa mahkeme_ si kararıyla gerçekleşen siyasal aftan son ra, TİP davasından tutuklu olanların tü_ mü serbest bırakılmıştır.

....

10 yıllık TİP'ten geriye kalan nedir? Türkiye sosyalist hareketinin meşruiyet kazanması, yaygınlaşması, birçok sosya_ listin yetişmesi açısından o zamanın şart_ larına göre pek çoğumuzu yetiştiren_ilkel de olsa_bir okul olması çok şey... Ama ge_ lenek olarak, süreklilik olarak, Türkiye işçi sınıfının Sosyalist Partisi çerçevesinde örgütlenmesi açısındansa çok az şey!

Gelenek kuramaması, güç günleri, ör_ gütlülüğünü, kadrolarını koruyarak aşa_ maması, faşizan bir döneme hazırlıksızlı_ ğı ve ardından bölük pörçük grupçuluk_ lar, tek tek sosyalistler, birçok soru işare_ ti, bir pasifizm geleneği bırakarak kapa_ tılması hangi temel nedenlere, hangi ye_ tersizliklere, hangi sapmalara hatta hangi kadro özelliklerine dayanmaktadır? TİP' lilerin pek çoğu inanmış sosyalistlerdi. En fedakâr, en bilinçli, en aktif unsurlar, kad

rolar uzun bir süre TİP'te toplandı. Sonra bu kadrolar TİP'ten koptu ve dağıldı. Hatalarıyla sevaplarıyla TİP için pek çok sosyalist hertürlü fedakârlığı yaptı. TİP lilerden de kavgada canlarını kaybeden ler oldu. Faşizm TİP'e de vurdu. TİP'liler de daha güzel yarınlar kurmayı, sömürüyü yok etmeyi, zulmü sona erdirmeyi amaçlıyorlardı. Yine de TİP bu amaçlara varamadı, geleneğini kuramadı, kadrolarını oluşturamadı...

Herşeyi zamansızlıkla, zaman darlığıyla açıklamak mümkün mü? Kapatıldığı zaman TİP 10 yıllık bir geçmişe sahipti. Ardında 10 yıllık bir mücadele ve hiç bir zaman sahip çıkmak istemediği 50 yıllık bir gelenek yatıyordu. Ama kapatıldığı gün de kurulduğu gün kadar olması bile emekçi yığınlardan ve işçi sınıfından kopuktu, onları örgütleyememişti.

TİP eleştirisinin asıl amacı, Türkiye sosyalist hareketinin bir dönemini meydana getiren, günahı sevabıyla, başarıları ve başarısızlıklarıyla 10 yıl boyunca Türkiye'deki tek emekçi sınıflar örgütü olmuş TİP'i karalamak değil hareketimize ışık tutucak doğruları ve 1960 sonrası harekete karışmış tüm sosyalistlerin, hepimizin aynı zamanda kendi özeleştirilerini de bu doğruların ışığında yapabilmelerini sağlamaktır.

TİP'in kısa bir krolonojisini vermeye bu yüzden gerek gördük. Bu kısa, kuş bakış kronoloji bazı gerçekleri, bazı sorularımızın cevabını hemen ortaya koydu.

TİP'in doğuştan getirdiği hastalıklar sendikalizm ve popülizmdi. İkisinin birlikteliği parlamentarizm kanserini doğurdu. Parlamentarizmin gerçeklere çarparak çöküşü aslında TİP'in çöküşü oldu. 8 yıllık sapmaların ortakları TİP'i kurtarmaya kalktıklarında bu hastalıklardan tümüyle kurtulmuş olabilirler miydi? Pasifizm, niyetsizlik, işçi sınıfı öncülüğünün sadece sözde kalması ve bu öncülüğün yönetici kadronun öncülüğü ile özdeşleşmesi, iktidar sorununun unutulması kolay kolay aşılabilir miydi? Nitekim Aybar dönemini, niteleyen sendikalizm .Popülizm. parlamentarizmin yerine Aybar'ın tasfiye edildiği Emek döneminde uvrierizm pasifizm her türlü ittifakı, cephe politikasını ve toparlayıcılığı reddeden sol sekterlik hakim oldu. Dördüncü Büyük Kongre ile başlayan dönem, sağ popülizm temeline dayanan revizyonizm yerine, sol sekterliğe dayanan revizyonizmin partiye hakim olmaya başladığı dönemdir.

TİP ne Aybar döneminde ne sonrasında ittifaklar politikası diye bir şey tanımamış, cephe sorununu tümüyle bir yana bırakmıştır. Aybar döneminde geniş bir emekçiler kavramı altında işçi sınıfı öncülüğü unutulurken, unutturulurken ve dolayısıyla işçi sınıfının öncülüğündeki demokratik cephenin yerine dağınık bir emekçi kitleler, mekçi halk edebiyatı geçirilirken, Aybar sonrasında da işçi sınıfı öncülüğü uvrierizmle karıştırılmış, öncülük derken, ittifaklar (ilerde tüm belgelerini vereceğimiz şekilde) reddedildiğinden, TİP hiç bir zaman demokratik cephenin öncülüğü görevini yerine getirememiştir. TİP'in yıpranmasının ve faşizan bir dönemde eriyip gitmesinin önemli nedenlerinden biri de budur.

Gerek Aybar gerekse Emek döneminde, TİP'te, işçi sınıfı ve müttefiklerinin iktidarı sorunun bir sol edebiyat ve slogan tekrarı haline getirilmiş ittifakların reddi aslında somut iktidar mücadelesinin reddi olmuştur.

Aybar'ın köylü öncülüğü sapmasının yerine işçi sınıfı öncülüğünün geçirildiği dönemlerde bile bu öncülük bir yanıyla uvrierizm, bir yanıyla parti yönetici kadrosunun öncülüğü şeklinde belirmiştir.

TİP içinde hem sağ popülizm hem de sol sekterlik döneminde, örgüte hakim olan unsurlar ve örgütün tabanı küçük bur juva ağırlığı taşımıştır. Türkiye İşçi Partisi için «İşçi» az rastlanan, örgütün kapısından içeri girmesi olay olan bir bilinmezdir.

TİP'in örgütlenme anlayışı, Aybar döneminde sosyalist bir örgütlenmeyle uzaktan yakından ilişkili değilken, sonrasında da doğruların görülmesine sosyalist örgütlenmenin nasıl olması gerektiği üzerinde uzun uzun lâf edilmesine, yazılıp çizilmesine rağmen, bu yolda gelişme gösterememiştir. Bunun nedeni sadece zamansızlık, yani 4. ncü büyük kongreden birkaç ay sonra ilan edilen sıkıyönetim ve sosyalist.

lerin tutuklanması mıdır? TİP'li arkadaşlarımız belki bu cevabı vermeye eğilimli olacaklardır. Ancak Emek grubunun TİP'te iktidarı 1970 başında aldığını ve aradan geçen pek değerli bir yılı «tasfiyeler» dışında partiyi derleyip toparlamak, derinlemesine örgütlenmeyi gerçekleştirmek, örgüte çekidüzen vermek için kullanamadıklarını açıkça ve gerçeklerden korkmadan görmek gerekir.

Nihayet TİP, sosyalizmin bir ek uğraş, bir bilimsel tatmin, bir yarı zamanlı iş değil de, yirmidört saatin yirmi dört saati; bir yaşama biçimi, işçi sınıfına sonuna kadar inanç ve sonsuz bir fedakârlık, kişinin dava içinde erimesi, kısaca bir ek iş değil bütün hayat olduğunun henüz anlaşılmamış olduğu bir dönemin, sosyalizmin işçi sınıfına mal olmadığı bir dönemin düşünce davranış ve örgütlenme biçimini yansıtır.

Nitekim sosyalist mücadelenin neferliğini hayatının bütününü bu mücadeleye ayırmak, hayatını değiştirmek olarak anlayan genç kadrolar TİP'ten, en azından bu sübjektif faktör yüzünden kopmuşlardır.

TİP olgusu değerlendirilirken bu faktörü, hiç ihmal etmemek, küçümsememek gerekir. Gerçekten de 1969'lardan sonra TİP'lilerle, büyük sapmalar içinde olsalar da— TİP dışı kadroları ayıran başlıca özelliklerden biri de bu sosyalizm ve hayat anlayışında düğümlenmektedir.

Nihayet, TİP'in tarihi yazılırken yada bu yazıda yapmaya çalıştığımız gibi TİP'in on yılı gözden geçirilirken geleneği inkâr, geçmişle bağları koparma, herşeyi 1961'de başlıyor sayma, geçmişin mirasını reddetme ve bu mirastan yararlanmama olguları üzerinde büyük önemle durulmalıdır. Geleneği, geçmişi inkâr, yada geleneği pasifizme gerekçe olarak sözde benimser görünmek, «eski sosyalistler»den çekingenlik olguları büyük önemle ele alınmalıdır.

TİP'i 10 yıllık bir mücadele döneminden sonra 1971 başlarında bulunduğu noktaya getiren olaylar ve gelişmeler dizisi sosyalistlerin alacakları derslerle doludur.

Türkiye İşçi Partisi eleştirimizin bu bölümünde, TİP'i kronolojik gelişmesi açısından ele almaya çalıştık. Eleştirinin İLKE dergisinin gelecek sayısında TİP çizgisinin yapısı temel sapma, hastalık, ve yetersizlikleri, Türkiye İşçi Partisinin 10 yıllık geçmişinden alacağımız dersler belgeleriyle tek tek gözden geçirilecek ve TİP konusundaki genel değerlendirmemiz ortaya konacaktır.

TÖB - DER

İsanbul Şubesi Yayın Organı

TÖB - DER İstanbul Şubesi yeni öğretim yılına bir yayın organıyla girdi.

Gazetenin birinci sahifesinde, örgütlenme ve toparlanma üzerine bir çağrı, Türkiye'de öğretim sorunlarımız üzerine istatistikler ve Başkan Niyazi Demircan'ın Başyazı'sı bulunmakta.

Başyazı'da, devrimci öğretmenin örgütlenmesi ve halkla dayanışma içinde bulunması gerekliliğine değiniliyor. Tarafsızlık kavramının izafi olduğu vurgulanırken, safımızı saptayıp güçlenmemizin ve dayanışma içinde hareket etmemizin önemi üzerinde duruluyor.

Örgütün Kıbrıs konusundaki tavrı, «Akdeniz Oyunları» başlıklı yazıda veriliyor. Yazıda, Kıbrıs'ın ABD ve AET emperyalizmlerinin oyunlarıyla istila edildiği konurken, Ada'dan tüm üslerin ve birliklerin çekilmesi, Ada halkının inşiyatifine emperyalist güçlerce müdahale edilmemesi isteniyor. Kıbrıs'taki müdahaleci «garantör» devletlerin ve çatışan unsurların NATO üyesi oldukları belirtilip, müdahale olaylarının NATO içi çatışmalar olduğu ve istila eylemlerinin çeşitli basamakları olduğu konuyor. Mehmet Arıcan imzalı yorum, daha sonra çalışan halkların kardeşliğine dokunup, Ada'nın iki bölgeye ayrılması işleminin, bu kardeşliği düşmanlığa dönüştürebilecek bir emperyalist istemi olduğunu söylerken; Kıbrıs'taki halkların birbirlerine kırdırtılması olayıyla, I. Dünya savaşında Anadolu'da yaşayan halkların birbirlerine boğazlatılması olayları arasında parelellik kurup, bu işlemlerin arkasındaki düşmanı gösteriyor.

Dr. Hikmet Kıvılcımlı

OSMANLI TARİHİ

Cilt I

OSMANLI TARİHİNİN RUHU

Tarih ve Devrim Yayınevi

Genel Dağıtım : Toprak Yayın/Dağıtım
Piyerloti Cad. 37/C Cağaloğlu - İstanbul